VERZAMELING VAN ZESENZESTIG BRIEVEN

GESCHREVEN DOOR

JACOBUS BOOT te Delft,

Mej. C. VAN ALDERWEGEN te ’s Gravenhage,

Mej. J.C. AMINABEL te Leiden en enige anderen.

ROMIJN & VAN DER HOFF
Gorinchem, 1927.

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2012

INHOUD

Genealogische toelichting Jacobus Boot

Voorwoord door D. V.

14 brieven van Jac. Boot aan vrienden

1 brief van Jac. Boot aan Dr. A. Kuyper

1 BRIEF MET VRAGEN EN ANTWOORDEN OVER DE KERKSTAAT

Ontmoeting van Jac. Boot met Betje Duijzer

2 brieven aan Betje Duijzer

21 BRIEVEN VAN Mej. C. VAN ALDERWEGEN, later Mej. C. BOOT-van Alderwegen.

18. BRIEVEN VAN Mej. J. C. AMINABEL, later Mej. Wed. J.C. MECHELSE-AMINABEL aan Cato van Alderwegen

DIVERSE BRIEVEN:

3 brieven van NEELTJE BREEDVELD

3 brieven van Marrigje Muit

1 brief van Aaltje Pijl

1 brief van meester J. VAN NOORT met toelichting

Vriendschap van Koos Boot met J. van Golverdinge

Toelichting over het zalig sterven van Chrisje Coeland, Den Haag.

Burgerlijke stand diverse schrijvers

Genealogische toelichting Jacobus Boot

Jacobus Pot Boot is geboren op 11 oktober 1788 in Oudshoorn, Zuid-Holland, zoon van **Pieter Huijgen Boot** en Immigje (Jannetje) Kamerik. Hij is gedoopt op 12 oktober 1788 in Oudshoorn, Zuid-Holland. Jacobus Pot is overleden op 17 februari 1870 in Oudshoorn, Zuid-Holland, 81 jaar oud.
Jacobus Pot (1) trouwde, 26 jaar oud, op 8 april 1815 in Papendrecht, Zuid-Holland, met **Sophia Steijnis**, ongeveer 23 jaar oud. Sophia is geboren omstreeks 1792 in Papendrecht, Zuid-Holland. Sophia is overleden op 8 oktober 1854 in Oudshoorn, Zuid-Holland, ongeveer 62 jaar oud.
(2) trouwde, met **Pietertje Drogendijk**, geboren in 1777 in Puttershoek, Zuid-Holland. Zij is gedoopt op 4 oktober 1777 in Puttershoek, Zuid-Holland. (Kind van Jacobus Pot en Pietertje Drogendijk: **Immetje Boot**.)

Kinderen van Jacobus Pot en Sophia Steijnis:
1 Pieter Boot, geboren op 14 januari 1816 in Oudshoorn, Zuid-Holland. Pieter is overleden op 29 oktober 1832 in Oudshoorn, Zuid-Holland, 16 jaar oud.
2 Wouter Boot , geboren op 21 mei 1817 in Oudshoorn, Zuid-Holland. Wouter is overleden op 6 september 1819 in Oudshoorn, Zuid-Holland, 2 jaar oud.
3 Hendrik Boot, geboren op 30 juni 1818 in Oudshoorn, Zuid-Holland,
4 Wouter Boot, geboren op 25 augustus 1820 in Oudshoorn, Zuid-Holland.
5 Willem Boot
6 Philippus Boot, geboren op 24 november 1824 in Oudshoorn, Zuid-Holland. Beroep: scheepsmakker, scheepstimmerman
7 Jan Boot, geboren op 13 juni 1827 in Oudshoorn, Zuid-Holland. Jan is overleden op 1 september 1827 in Oudshoorn, Zuid-Holland, 2 maanden oud.
8 Jan Boot , geboren op 10 september 1829 in Oudshoorn, Zuid-Holland. Jan is overleden op 26 oktober 1829 in Oudshoorn, Zuid-Holland, 1 maand oud.
9 Jacobus Boot, geboren 21 juni 1831 om 23.00 uur te Oudshoorn. Overleden 25 juli 1917 te Delft.

Jacobus Boot, zoon van Jacobus Pot Boot en Sophia Steijnis.
Jacobus trouwde, 34 jaar oud, op 10 januari 1866 in de Haag, Zuid-Holland, met **Catharina van Alderwegen**, 37 jaar oud. Catharina is geboren op 27 mei 1828 in de Haag, dochter van Abraham Alderwegen en Christina van Malsem. Echtpaar vertrok 23 februari 1880 naar Delft.
Catharina is overleden op 1 maart 1881 in Delft, 52 jaar oud.
Boot hertrouwde 13 juni 1883 in Hof van Delft met **Hendrina Ham**, geboren 4 augustus 1832 te Hilversum; dochter van Sigesmundes Pieter Frederiksz Ham, geb. 5-10-1794 Hilversum , trouwt 3-10-1821 Den Haag met Sophia Helena van der Schaft, geb. 1799 te Nijmegen. Hendrina Ham is overleden 23 februari 1887 te Delft.
Jacobus Boot had daarna een huishoudster Leentje
Boot was timmerman-aannemer.

VOORWOORD

GEACHTE LEZER!

Deze navolgende bundel brieven werd ons geschonken enige jaren na het overlijden van onze veel geliefde, Godzalige vriend JACOBUS BOOT, door zijn nagelaten Familie, omdat wij zijn oude en meest met hem bekende vrienden waren.
Na lezen en herlezen met sommige van zijn vrienden mochten wij zoveel stichting en heilbegeerte naar zulk een gevorderde stand in het genadeleven daarin vinden, dat één van zijn vrienden zei, het nuttig en profijtelijk te achten, deze door de druk algemeen te maken. Hoewel het nooit hun oogmerk was dat deze brieven na hun dood in het licht zouden komen, zo kon de Heere het nog als slijk in Zijn heilige vingeren gebruiken tot opening der ogen en ontdekking van sommigen in deze donkere dagen van verleiding en afval, waarin in het algemeen het godsdienstig leven voldaan is met een beginsel buiten de wezenlijke grondslag in Gods Woord vastgelegd, maar gesponnen in hun eigen verstand en inbeelding, heenstappende over hun openstaande schuld voor God, waardoor immers de grote breuk en scheiding blijft tussen God en de ziel, ontstaan in het Paradijs bij ons aller Bondsbreuk en afval van God in ons verbondshoofd Adam, de eerste mens, die daardoor uit de aarde aards was, doch de tweede Mens is de Heere uit de Hemel, volgens 1 Cor. 15: 47.
Maar de oprechten krijgen geen bestendige rust buiten de vereniging met Christus (Die hier bedoeld wordt) als het ware leven van hun ziel.
Onze Vriend, de brieven gereed hebbende voor de Drukker, verzocht mij een Voorwoord daarbij te voegen, aan welke plicht ik mij niet durfde onttrekken. Hoewel mijn onbekwaamheid tot zo een werk reden genoeg was om er vanaf te zien, zo wens ik echter, onder opzien tot de Heere, te trachten zijn begeerte in de weg van Zijn Voorzienigheid op te volgen.

Onze vriend JACOBUS BOOT werd op 25-jarige leeftijd uit de weg der zonden getrokken door de krachtdadige, zaligmakende overtuiging van de Heilige Geest, Die hem geen rust gaf totdat het werk der Genade zijn volkomenheid in hem gewrocht had, zoals de opmerkende lezer in zijn brieven zal vinden. Hij was en bleef een mens, die een haat en afkeer had van alle zonden, zo in zichzelf als in anderen, zodat hij ten allen tijde een bestraffend man was, die gedreven werd de ere des Heeren en de uitbreiding van Zijn Koninkrijk te bevorderen. Zodat hij wel eens zei met de Bruid in 't Hooglied, *dat hij als de schapen die uit de wasstede opkwamen en geen derzelver was jongeloos,* ook niet jongeloos voor de Heere zou verschijnen; daar hij voor velen een middel tot bekering of tot verdere opleiding in de genade is geweest. Totdat hij volgens zijn eigen getuigenis *oud en der dagen zat* was, zijnde ruim 86 jaren oud toen hij stierf. Hij is door al zijn vrienden en bekenden betreurd en heilbegerig nagestaard.

Vervolgens komen de brieven van zijn vrouw, genaamd CATO VAN ALDERWEGEN, die volgens getuigenis van haar man een zeer godzalige vrouw was in haar leven. Zij was al vroeg ouderloos, doch had in haar gering en arm leven een toevlucht mogen leren kennen tot de Heere.
Op zekere tijd stond zij te Scheveningen aan het strand de rijkdom en grootheid des Heeren te bewonderen in het werk der schepping. In een biddende gestalte tot de Heere mocht zij het met de Heere eens worden, als zij 10 cent per dag kon verdienen, daar kon ze wel mee doorkomen en kreeg daarop deze belofte: "*Uw brood zal zeker en uw water zal gewis zijn*". Vandaar naar de Haag gaande, kwam zij ten huize van

GOLVERDINGEN, aan wie ze haar ontmoeting meedeelde. Hij zei: “Cato, er staat niet: water, maar *wateren,* u zult nog veel meer krijgen”.
Mejuffr. AMINABEL, welker brieven ook volgen, zat in huis bij één van haar bekenden; zij zag haar voorbijgaan, en een man in huis zei: “daar gaat het ongelukkigste mens uit de Haag, die kan niet geloven”. Toen ze haar nazag vielen deze woorden in haar gemoed:

Zou een schaapje gaan verloren,
Dat bij God is uitverkoren,
Vrijgekocht door Jezus’ bloed?

Daar viel aanstonds zoveel betrekking op haar, hoewel ze haar tevoren niet kende, dat ze het huis verliet, biddende tot de Heere of ze in Zijn Voorzienigheid dit meisje eens mocht ontmoeten. Hetwelk even daarna gebeurde, want komende bij GOLVERDINGEN, ontmoette zij haar, sprekende uit de diepte van haar ellende, waar ze uit- en inwendig in leefde. Ook vertelde zij haar wedervaren, zodat daar gemeenschapsbanden werden gelegd, die voor de eeuwigheid bewaard blijven. Zij droegen voortaan elkanders lasten, als vrucht van de gemeenschap der heiligen, zoals in hun brieven wordt gevonden.
In die tijd werden zij ook met CHRISJE COELAND bevriend, en zijn allen toegebracht, leidende een afgezonderd leven van de wereld, als vrucht van de verzoening met een Drie-enig God.

Mej. AMINABEL, toen weduwe MECHELSE, stierf op 90-jarige leeftijd te Leiden, tot grote droefheid van onze vriend BOOT, die zijn vrouw en oude vriendin voor zich heen zag gaan in de rust, die er overblijft voor het Volk Gods. Op de avond van de begrafenis thuis komende met zijn huishoudster en mijn vrouw, ging hij haar een eindweegs wegbrengen tot aan de begraafplaats te Delft, sprekende over de Hemelse gemeenschap, die hij in zijn ziel ontwaarde met zijn triomferende vriendin. In zijn gedachten riep ze hem als toe: ‘Broeder, kom!’ waarop hij antwoordde: ‘nog een wijle, zuster, en dan zijn wij in de Kerk, die niet meer uitgaat om eeuwig ’s Heeren lof te zingen, volmaakt zonder zonden.’
Aan de begraafplaats zijnde, stond hij stil en zei: “Als ik daar eens leg op het bed, dat Christus voor mij gewarmd heeft, moet u nog eens om mij denken, en zeggen: daar rust een vermoeide van kracht, daar houdt de stem des drijvers op. Want de satan laat geen pijl onbeproefd om mijn ziel te wonden; doch dat edele deel, het Genadeleven, kan hij mij niet ontroven.”
Enige jaren daarna mocht hij zijn wens bekomen. De laatste keer, dat wij hem als gewoon op een Feestdag bezochten, sprak hij tot mij en mijn vrouw: “Ik dacht te sterven, doch gistermorgen, bij het ontwaken, kreeg ik deze woorden: *Ik zal u Mijn eer en heil doen zien, en nooit Mijn hulp onttrekken.* Daarop kreeg ik een inleiding in de ganse weg, die de Heere met mij heeft gehouden, wat ik mijn huishoudster heb medegedeeld.”
Na het eten was hij zo vermoeid, dat hij naar bed ging, en enige dagen daarna kreeg hij een beroerte, die hem zeven weken daarna ten grave bracht. De enige verstaanbare woorden, die ik van hem een week voor zijn dood nog mocht horen, waren deze: “Het moet zaligmakend werk wezen”. Daar was hij tot het laatst van doordrongen.
Hij stierf op 27 Juli 1917, om nu volmaakt zijn lievelingsversje te beleven, dat wij zo menigmaal in zijn huisgodsdienst met hem mochten zingen uit Psalm 140 vers 13, oude rijm:

De Vromen zullen Uwen Name,
Die heerlijk is, prijzen, o Heer.,
D' Oprechten zullen eeuwig t' zame,
Bij U wonen in aller eer.

Hij werd met vrede, onder veel belangstelling ten grave gebracht, met velen van Gods Volk, onder zeer stichtelijke toespraken, zowel op het sterfhuis, als op het graf. Zodat de belofte werd bewaarheid: *De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.* Mocht daar ook dit werkje toe dienen in de gunst des Heeren! Dat Hij de lezing daarvan achtervolge met Zijn onmisbare zegen, is de bede van uw geringe, heilwensende vriend,

D. V.

DELFT, 13 Januari 1927.

1ste Brief

DELFT, 2 September 1881.

Waarde Vriend, Vriendin, Broeder en Zuster!

In Hem, Wiens wegen ondoorgrondelijk zijn, Wiens weg meestal door de zee is, om Zijn Naam als wonderlijk te maken aan Zijn uitverkorenen, en Wiens wegen ongekruist vlees en bloed, wil en zin niet kan toevallen, tenzij de Heere om Zijns Zelfswil Zichzelf komt te openbaren en te vertegenwoordigen, en dan van achteren krijgt te bezien, dat die paden, die ons onbekend en kwaad toeschijnen, liefde Gods is, en met verwondering krijgt te bekennen, dat alle Zijn paden wijsheid en goedheid zijn. Och, wat wordt het dan een eeuwig wonder, dat de Heere nog zoveel bemoeienissen komt te maken om hem van zijn diepe onkunde en dwaasheid te overreden, en dat voor die ogenblikken de atheïst van binnen tot zwijgen wordt gebracht. Het zwaarste is, als hij naar zijn gedachten maar alleen in de weg staat; och wat is dat dan benauwd, dat de Heere niet op hem achtslaat en van binnen: waar is nu uw God?

O Geliefden, ten ware de Heere hem in het verborgen ondersteunde, hij zou bezwijken. O, ik dacht nog, toen ik de brief las, om een predicatie van H. van Lis, die wij zondag gelezen hadden, over die woorden: "*Gij hebt mijn omzwerven geteld, en zijn mijn tranen niet in Uw fles en zijn ze niet in Uw register?*" O, wat een sterkte, dat de Heere het al geteld had, al in de nooit begonnen eeuwigheid, die wegen zijn immers ook voor u en al 's Heeren volk goedgekeurd in de eeuwigheid, om u niet als onrijp koorn in te zamelen. De kroon zal immers niet recht passen als er nog een stipje achter zou blijven, wat de Heere nodig keurt. De Heere Jezus zei: *indien het mogelijk was, de drinkbeker weg te nemen,* maar Hij moest hem tot de laatste druppel ledigen, als de volmaakte Borg voor de Zijnen. Maar het zal ook niet boven de maat gaan.

Och, dat de Heere Zijn onmisbare lieve Geest moge schenken, om stille te mogen leren zijn onder Zijn beproeving, al schijnt het dat de Heere niet antwoordt. Och, Die toch zo beloofd heeft, *tot de grijzigheid toe zal Ik ulieden dragen, och*, mocht het vooruitlopend God verloochenend bestaan eens tot zwijgen worden gebracht, en daar 's Heeren oogmerk toch altijd is om Zijn volk diep te beschamen, dat Hij de Eerste weer is in Zijn opzoekende liefde, eer zegt hij niet: Ik dank U, Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt; zijn eigenliefde staat hem altijd in de weg om de Heere toe te vallen, hoe gaarne dat het verenigde Deel met de Heere dat zou begeren. Nadat ik bij u ben geweest, hebben ik en Tante heel wat stormen uitgestaan, die ik wel inwachtende was, dat er nog wat gebeuren zou. Tante heeft haar voet verstuikt en vijf weken op een stoel moeten zitten, en toen haar voet nog niet ten volle beter was, heb ik koorts en zware reumatiek gehad, zodat wij elkander niet konden helpen, en dat duurde bij mij zolang, dat het op een toppunt van moedeloosheid kwam. Op een Woensdagmiddag kreeg ik met kracht te geloven, dat mijn tranen in Zijn fles vergaderd werden. O, dat diepe wegzinken voor de Heere, o dat Hij die wegen voor mij goedkeurde en dat van eeuwigheid. O, die vaderlijke tuchtroede! Daar was toen juist volk bij mij, en ik kreeg voor mijzelf te geloven, dat de Heere de zaak zou wenden. O, aan mij, onwaardige! O, wat een beschaming over mijn op- en tegenstand, redeneren of de Heere er niet en was, en van dien tijd af tot nu toe heb ik niets meer gemankeerd.

Och, Geliefden, wat leert de ziel dan, wat een dierbare weg het is, tot de Heere de toevlucht te nemen, beter dan op mensen te betrouwen. Och die kunnen niet anders doen als Sion benauwen, als de Heere ze niet aan elkander schenkt. Och, mocht ik er maar voor goed van genezen worden, en vooral in deze tijden, daar 's Heeren Geest zo ver geweken is, en de Heere is ook een jaloers God om zelf Zich bekend te maken en te verzekeren, dat Hij het met Zijn Volk wel meent en Zijn Naam te verheerlijken.

Nu hoop ik, dat u mij een tijdingkje zult doen toekomen, wanneer het niet in beterschap toeneemt, en het zou soms kunnen wezen, dat u mij eens spreken wilde, schrijf het mij dan.
Daar gaat nog geen dag voorbij of ik gevoel het gemis van mijn dierbare Vrouw, en vooral op 's Heeren Dag. Och, zij was toch zo een reine van hart! Maar dat aangename en met vrede terugdenken wie of wij voor elkander geweest zijn. O die vrede, en dat de Heere het bij tijden en ogenblikken zo dierbaar met Zichzelven vervult, en nog zulke onuitsprekelijke weldaden schenkt onder het gemis.
Ik heb Toontje toen een briefje geschreven, en heb er één terug gehad. Ik ben veel wegen van belang nog door gemoeten vanwege het uitwendige. Ik hoop u het alles eens te vertellen als de Heere wil en wij leven. Het had zeer goed geweest, als u tot ons gekomen was.
Nu, Geliefden, gisteravond moesten wij aan een nieuw boek beginnen en kwam mij zondag voor om John Brown te nemen, en hebben daarin gelezen de voorrede van Koelman, waarin hij zo op aandringt om de onderlinge bijeenkomsten niet na te laten, ook om elkander te schrijven. O, wat was hij daar gewichtig in, ik moest maar voor mijzelf getuigen vanwege mijn lusteloos bestaan, dat de Heere recht doen zou om ons ook dat te ontnemen, wat wij nu nog mogen hebben zonder vervolging. Och, wat zijn wij toch alles niet kwijt, och mocht de Heere mij, lusteloze, nog eens doen ontwaken ook uit die slaap. En hoe zullen wij opstaan, van mijn zijde op de rechte wijze onmogelijk.
Nu, mocht de Heere ulieden en mij in dit Mesech ons als gasten en vreemdelingen geven te wandelen, om achter het Lam te mogen volgen waar het ook heengaat, en dat de Heere ons schenken mocht door 't geloof gebruik krijgen te maken van Zijn dierbare voorbidding, Die beloofd heeft: *Ik zal u niet begeven noch verlaten,* en ons vergunnen hier op aarde elkander krijgen te gedenken.
De hartelijke groeten van Tante en van mij, naar u verlangende broeder in de Heere,
J. BOOT.

> Dat de Hemelse Medicijnmeester de zieke mag bezoeken, dan verandert Hij zijn ganse leger, nietwaar?

2de Brief.

DELFT, 26 Februari 1885.

Waarde en geliefde Zuster!
In Hem, Die voor Zijn ellendigen bidt voor het Aangezicht van de Vader en pleit op grond van Zijn volbrachte werk en eist dat het geloof van Zijn uitverkorenen niet zal ophouden. En dat uit al degenen, die Hem gegeven zijn van de Vader, niet één zal verloren gaan, anders zou Zijn volbrachte werk niet voldoende geweest zijn. Als onze blinde zielsogen geopend mochten worden, hebben wij immers, nadat de ziel zichzelf in het Verbond aan Hem heeft overgegeven, met overwonnen vijanden te doen. Och, de Heere wist wel, in onze doorreis door de woestijn, de weg, die Hij voor ons goedkeurde en Zijn liefde van eeuwigheid bepaald had in u naar de Heerlijkheid te leiden, niet altijd zou zijn in het licht. Och, het zijn immers meest ongekende wegen, als ze komen staan wij zo vreemd.
Maar, Geliefden, bereids zal de Heere hen immers geven te ondervinden, dat een Sterke voor hen bidt, als zij moedeloos wegzinken, hoe zullen zij de trouw ingewanden van 's Heeren ontferming ondervinden en dat zij de vrucht van hun

kwijtwording aan de Heere zullen beleven als door die wegen. U hebt Hem immers in het Verbondmaken omhelsd en op alle wegen, zonder uit beding, *Amen* gezegd, geen uitgesloten. Nu zult u immers de kracht er van ondervinden, als u ondervoed raakt door ongeloof, moedeloosheid, vijandschap aan uw zijde, van de oude mens.
Och, verleden week lazen we in Brakel, dat hij wel honderdmaal op één dag uit het Verbond viel aan Zijn zijde. Ik dacht zo over u, toen ik uw brief las, en toen kwam mij zo voor, dat de Heere Jezus zei: *In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen, Ik ga heen om u plaats te bereiden.* Zij moesten nog in de woestijn een weinig blijven, omdat er niets van die dierbare Raad kan verbroken worden. Och, wat zou hij in de Hemel doen, als hij in murmurering weg wilde? De kroon zal eerst passen, als ze het laatste momentje van 's Heeren dierbare Raad hebben uitgediend. Och, daar zijt gij het ook mee eens, het uit God geboren deel kan niet zondigen, en dat wil en kan niet anders ademen, als in des Heeren wil verslonden te worden.
Och, Geliefde, ik wilde ook eens weg uit het leven, maar werd in die ogenblikken zo verenigd gemaakt, dat ik de uitvoering van 's Heeren Raad dierbaarder achtte als mijn zaligheid. Ik werd zo bepaald bij dat versje van Lodensteyn:

Hoelang zal 't Heeren Jezu zijn
Als uwen wil onder Mijn
Is gans zal zijn gebogen,
Uw lijden en uw lijdzaamheid
Haar maat zal hebben naar 't beleid
Van 't Vaderlijk meêdogen.
Wanneer 't Genadewerk,
Zo groot en veel in u gewerkt,
Zal blijven met volharden,
Dat de onverwelkte kroon
Op uw hoofd als genadeloon
Gesteld zal kunnen worden.

Och, onze wegen zijn opgewogen en u zult zowel na de uitdiening van 's Heeren Raad die wegen bewonderen; daar ook een eeuwigheid toe nodig zal zijn, die tegen uw vlees en bloed waren, opdat gij daarin ondervinden zult de onveranderlijke liefde en trouw, die Zelf weet wat zwakke schapen het zijn. De discipelen konden niet één uur waken. Uw oudste Broeder verschijnt immers voor u als Priester voor de Vader. Het grootste deel is achter uw rug, en nu nog een klein weinigje en dan zult gij volkomen uw hart ophalen, onzondig, en bekennen de liefde Gods des Vaders over al uw wegen, en met heilige bewondering bewonderen.
De Heere zende u Zijn hulp uit het Heiligdom, de God Jacobs ondersteune u en schenke u met alle uw op- en tegenstand, die toch tegen uw wil is, aan 's Heeren Jezus' Koninklijke voeten neer te werpen.
Nu, geliefde Zuster, ik heb onder het schrijven de sterkte nog gevoeld; mocht de Heere een alles verbeurde zegen er over schenken en verzoening doen over het mijne.
Uw Broeder, J. BOOT.

3e Brief.[1]

DELFT, 25 Juli 1886.

Geliefde Zuster in de Heere!

Die de Onveranderlijke en de Getrouwe is en blijft om Zijn Zelfs wil, Die de duisternis tot licht maakt, Die Zijn ellendigen nooit verlaat, al zegt Sion menigmaal: *de Heere heeft mij vergeten en verlaten.* De Heere geeft nooit een scheidbrief aan de vrouw van het Lam, maar doet hun alles medewerken ten goede. Al is het ook naar Zijn liefde, dat Hij ons pad van voor de grondlegging der wereld zo bepaald heeft, door de diepte der zee. Bereids wordt hier aan het einde van iedere weg, die de Heere met hen houdt, bevonden dat ze geen bastaards, maar zonen zijn, al gaat het dan soms langs de wanhoop af, en dat zij denken van de wortel los geslagen te worden, en de Verklager der Broederen hen dag en nacht verklaagt, en de arme ziel denkt, dat de Heere de verwoester over hen heeft losgelaten.

Maar, o wonder, alles moet 's Heeren lof nog groter maken, en van achteren bevonden, dat het een overwonnen vijand is, die nog moet dienen tot de zaligheid van de Zijnen. O, dat had ik u al eens lang willen schrijven, doch ik zag maar uit naar tijding van u. De Heere heeft mij, diep ellendige en onwaardige, wonderlijk ondersteund, en de weg, die de Heere in Zijn soevereine vrijmacht voor mij goedkeurde, om bij vernieuwing te doen ondervinden, *dat noch verdrukking enz. ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods,* nademaal ik menigmaal de liefde Christi en de ere des Vaders in mijn ziel mag ondervinden. Zodat ik menigmaal uitriep: *Hij draagt de banier boven tienduizenden; zulk Één is mijn Liefste, zulk Één is mijn Vriend.* En Dat liep zo tot Woensdag voor Pinksteren, en werd toen 's morgens wakker met dat versje: *Als een hert, gejaagd, o Heere,* enz. Ik zei, *Heere, daar ben ik nog niet*. Maar des avonds kwam de Heere krachtdadig Zijn Verbond te vernieuwen. Ik werd net gezet als Jozua, de Hogepriester, en de Heere Jezus trad tussen mijn ziel en de Vader in met Zijn dierbare Middelaarheerschappij; de satan als mijn beschuldiger; en o, hoe of Hij bij vernieuwing voor mij intrad, en hoe of ik in diepe verwondering het maar aanzag; hoe ik bij vernieuwing vrijgesproken werd, al mijn vijandschap, op- en tegenstand verzoend, de satan gescholden, en mij zo rein zag voor de Vader, dat er niets tussenbeide was! En de Heere bevestigde: *Ik zal nooit meer op u toornen noch schelden.* Ik werd verslonden onder de liefde. Ik weet niet, dat ik ooit zo diep voor de Heere vernederd ben geweest. Ik schreide van liefde, en de Heere beliefde mij in Zijn heiligdom in te laten.

De andere morgen kwam de Heere mij voor: *omdat gij voor Mijn aangezicht geweend heb, heb Ik u ook verhoord.* Zo ging het die ganse week door: *Gij zijt, Heere, mijn Erfdeel en al mijn Goed.*

Neeltje, ik zonk er maar onder weg, en o, lieve Zuster, toen is ook de weg ontsloten voor een *huishoudster.* Ik kreeg een wijzing op een mens, die ik volstrekt van aangezicht niet kende. Maar er kwam in mij op, dat zij Gijsje in de Haag in haar ziekte opgepast had en 9½ jaar er voor gewerkt had. Ik moest twee dagen later naar de Haag, en daar ik niet wist of ze daar nog woonde, kwam ik bij een vrouw, en die zei mij, dat ze nu waste voor de mensen. En om kort te gaan, die had daar terstond overbuiging toe en is nu vijf weken bij mij geweest. Maar het is een wonder. Een ieder, die haar ziet, zegt: *wat een wonder heeft de Heere gedaan!* 't Is een door en door knap mens voor al haar werk en zulk een zachtmoedige geest. Voor Tante is zij alles, ik kan haar mijn gehele huishouding overgeven. Ze zegt, *weldoen is haar element.* Ze doet alles, wassen, naaien, stoppen; in kort, ik had het nooit zo kunnen uitzoeken. Ik wenste wel,

[1] Wed. Mechelse-Aminabel

dat u ze eens ontmoette. Ik hoop, als het de Heere belieft, daar mijn voornemen is bij welwezen de eerste of tweede week in Augustus over te komen, en het u dan alles breder te vertellen. De Heere heeft de beenderen weer geheeld, die verbrijzeld waren. Ik had niet gedacht, ooit weer boven water te komen. Maar na die toestand zei de Heere tot mij: *Kind, zie nu eens achteruit, wie Ik voor u geweest ben.* En och, ik moest het maar bewonderen. Mijn waarde Vrouw was boven alles, en die kon toch met mij geen smart hebben. Och, ik leerde enigszins met Rutherford om mijn kruis niet te willen verkopen, want ik zou dan de liefde Gods ook verkopen.
Nu, geliefde Zuster, heb ik u zo het één en ander van mijn weg meegedeeld. Mocht mijn ziel nu met gedurige vrees vervuld worden, om na de uitreddingen niet bid- en behoefteloos te worden, maar dat mijn ziel met honger gevoed mocht worden naar vernieuwde blijken van 's Heeren gunst en liefde. Dus heel anders als u dacht, van dat de banden door het wegnemen van mijn Vrouw zouden verbroken worden. Ik heb wat menigmaal naar u verlangd, en was verwonderd, dat ik niet eens tijding van u kreeg; want de ouders moeten schatten vergaderen voor de kinderen. En nu, de Heere is nog Dezelfde, en de eeuwigheid zal er toe nodig zijn, om te bewonderen, dat de weg naar de heerlijkheid door de aarde heen leidt, waar wij zo menigmaal van af willen, als het niet naar onze zin gaat. De Heere Jezus moest ook van de Hemel afkomen en de aarde doorwandelen om in Zijn Heerlijkheid in te gaan.
Nu, de Heere ondersteune u met armen van eeuwige liefde, Die der weduwen Man is. En als u het niet kunt bolwerken, zal Jezus, uw wettige Man, het wel voor u opnemen.
Uw liefhebbende Broeder,
J. BOOT.

4de Brief.

DELFT, 6 November 1886.

Geliefde Zuster in de Heere!
Die niet doet naar onze zonden, noch vergeldt naar onze overtredingen, maar Zijn barmhartigheden in het Aangezicht van de Zoon Zijner liefde over Zijn ellendigen uitstrekt, anders waren de kinderen Jacobs al verteerd. Och, mochten wij toch veel door de indachtigmakende Geest dat krijgen te zien, de ondersteunende armen van 's Heeren liefde. Wat zou het niet een diepe indruk in onze ziel geven, en een ingekeerde zielsgestalte werken, want dat wij nog zijn, die we zijn, en dat de Heere in Zijn rechtvaardigheid ons niet overgeeft en onze ontrouw Zijn getrouwigheid niet teniet te doet, is toch een weldaad, vloeiende uit de voldoening en voorbidding Christi; Die zelfs van Zijn Godheid in Zijn dood en graf niet is gescheiden geweest.
Ik was van de week op een plaats, daar ik nog zo mocht zeggen: welgelukzalig die ziel, die in het Paradijs rechtvaardig onder dat vonnis is gebracht: *ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven,* en die dierbare Geest niet laat rusten voor dat hij zijn ankergrond in Johannes 17 gekregen heeft. Niets houdt de ziel boven water. Nu gestadig in de dood, opdat het leven Christi in hem geopenbaard mag kunnen worden, wat werkt dat een diep ontzag in de ziel. En ze kan hier nooit recht verblijd zijn, tenzij ze met de Bruid in het Hooglied mag getuigen: *Mijn liefste is blank en rood, Hij draagt de banier boven tienduizenden.* En buiten dit zou ze treuren.
En die hebben in deze donkere dagen nog niet van de kleinste gift uit al de weldaden, die de Heere aan haar ziel geschonken heeft, haar ziel met die wetenschap niet kunnen voeden, maar hebben bij vernieuwing een liefdebezoek nodig, zal hun ongedode eigenliefde en hoogmoed weer eens gedood worden, en dat het wedergeboren deel zich in een Drieëenig God mag verblijden, gelijk het kindeke opsprong in de buik van

Elizabeth. Dat uitziende zielsoog maakt hem een arme, onmachtige, ellendige en vreemdeling, die altijd met zijn God eerberovend bestaan te doen heeft. Die daartoe nog verwaardigd mag worden, daar houdt de dierbare Geest Zijn werk nog levendig en zullen bij elke opzoekende liefde Christus de ere geven, Die het voor haar volbracht heeft en hier bereids de kroon voor het Lam neder werpen. Ze hebben hier nog in hun uitwonen een heimwee, dat zij het eenmaal volmaakt zullen doen, daar God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest als een Drieëenig God de aanbidding, lof en dankzegging zal worden toegebracht van al de goede wegen, hier op aarde met ons gehouden.
Och, dat onze ziel met David als een gespeend kind mocht gemaakt worden, dan zouden wij ons niet stoten aan de schemerende bergen.
Het sloeg mij erg aan, toen mijn vrouw zulk een zware koorts kreeg. Och, de Heere was rechtvaardig, daar lagen de redenen vlak bij, want hoe zelden eindigen we met de gift in de Heere. Maar ik mocht daar zo mede voor de Heere komen, en mocht nogal een ruime toegang krijgen, en het bezwaar werd daarop weggenomen.
Nu van de week weer eens kou gevat, erge pijn in de keel, maar op deze dag veel beter, en mogen wij weer overhuis met elkander zijn. Wij hebben er deze dag nogal eens sprake over gehad, wat ons al niet had kunnen treffen. Mijn vrouw zei nog in haar ziekte: *Man, het is rechtvaardig als wij ook onze beurt krijgen.* Nu, mocht de Heere het voorts heiligen aan onze ziel, opdat het ons nader aan de Heere mocht verbinden.
Wij hopen, dat de Heere u ook moge ondersteunen en u schenken, met Hem verenigd te zijn in alle wegen, Die u nog nooit heeft begeven of verlaten, in armoede kracht schenkt en ook uw zuster onder Zijn hoog bestuur heeft, en dus ook niet kan doen wat zij wil.
De hartelijke groeten van Tante, mijn Vrouw en van uw deelnemende Broeder,
J. BOOT.

5de Brief.

DELFT, 17 Maart 1887.

Geliefde Zuster in de Heere!
Die met het heir des Hemels en der aarde doet naar Zijn vrijmachtig welbehagen en niemand kan Zijn hand afslaan en tot de Allerhoogste zeggen, wat doet Gij? Och, dat deel ligt in de ziel gezonken, vandaar de zware strijd, het vlees en bloed onderwerpt zich niet aan de Heere, nochtans een eeuwig wonder, dat de Heere niet verandert, want anders kwam hij nooit boven water. Het is een wonder, dat ik nog ben die ik ben, maar als het op zijn hoogste kwam, beliefde de Heere gedurig het weder op te lichten, de fondamenten werden vreselijk geschud, de Satan als de grootste profeet van nooit geen heil meer bij God te hebben, de aanklager der broederen.
Op de derde dag na mijn Vrouws[2] dood werd ik teruggeleid toen ik op Oudshoorn woonde, dat ik die Raad zo zalig had ingewilligd, hoe of het naar het Vaderlijk beleid de maat zou moeten hebben, en mijn wil geheel zal moeten verslonden worden onder 's Heeren wil, anders zou de kroon der heerlijkheid nooit recht kunnen passen; en nu was deze weg ook in die maat opgesloten. Och, wat viel voor die ogenblikken mijn ziel de Heere toe. Maar kwam ik later weer in mijn verlies en wat ik moest missen, dan was het op- en tegenstand. O, dan was het mij zo bang.

[2] Hendrina Ham, geboren 4 augustus 1832 te Hilversum, overleden 23 februari 1887 te Delft.

Zondag acht dagen 's nachts zo benauwd, maar toen ik des morgens op was, werd mijn ziel zo in het leven gezet, dat ze gingen van binnen aan het zingen, en ik moest ook uitwendig zingen: *Gij zijt mijn God, die ik doe ere*, enz. en zo weer onophoudelijk in diepe moedeloosheid.
Zondagmorgen was het mij wonderlijk, ik moest het laatste versje zingen van de 3lsten Psalm: *Heb God lief, gij, Zijn uitverkorene*. En toen kwam Jaantje, die zei: ik moest vanmorgen de 3lste Psalm lezen voor mijn baas, en, zei ze, toen keek ik de rijmpsalm na, en toen dacht ik, mocht Boot vandaag het laatste versje nog eens laten zingen. Het was mij opmerkelijk die middag; toen ik 's avonds die bekendmaking kreeg van uw schoondochter, was ik zo moedeloos en dacht: hoe kom ik nog de avond door, en ik gevoelde behoefte om mij af te zonderen. En heb ik ooit ondervonden dat de Heere die avond zo kennelijk afdaalde, dat ik de weg zo mocht billijken, om van dat Kapernaüm van leven buiten de Bronader in de dalen van vernedering gevoerd te mogen worden, en dat de Heere deze weg daartoe mocht heiligen, om de liefde des Vaders, het beeld des Zoons, en de troostvolle gemeenschap des Heiligen Geestes te mogen deelachtig worden. Ik zei: *Heere Jezus, Gij draagt de Banier boven tienduizend.* 'Mijn Liefste, zei de Bruid, Hij is blank en rood'.
Ik dacht, geliefde Zuster, dat de Heere mijn ziel in het volle leven zette, maar ik las daarop in Rutherford, dat, als hij dacht de appel te krijgen, zo trok de Heere Zich weer terug om hem te voeden met honger, opdat hij bij vernieuwing Hem moest zoeken. Ik zag die avond zo'n weldaad daarin, als de Heere zijn weg met doornen zou betuinen, opdat hij Zijn boelen niet zou nalopen, maar 's Heeren heiligheid meer deelachtig gemaakt zou worden. O, wat is hij toch een vijand van die wegen, waar zijn heil achter ligt. Wat moet hij gedurig omkomen: aan Zijn zijde *geen geweer in die strijd*.
Des avonds mocht ik voor 't eerst zingen met Tante het 12e vers van Psalm 73. De harpen hingen aan de wilgen. Vanmiddag voor het eerst gezongen het 5e vers uit Psalm 68. O daar zonk ik zo diep onder weg, dat ik niet anders zingen kon dan met tranen.
Nu, ik ben blij, dat ik eens aan u heb mogen schrijven, het moet gedurig als door de bende heenbreken. Och, mocht de Heere mij nog verwaardigen, het mij geschonken leem in de tijd Hem te gunnen, daar het de Heere Jezus toch toebehoort, Die het gekocht heeft met de prijs van Zijn dierbaar bloed, en dat de Heere mij, arme en ellendige, mocht bewerken, om verloochend te worden aan gemak, zin en wil. Wij van nature zouden wel twee hemelen willen hebben, maar de Heere Jezus heeft Zelf die weg als Voorloper bewandeld en zegt: *die Mij niet volgt, kan Mijn discipel niet zijn*. Och, wat een ontsteltenis in de ziel, als de Heere dat pad met hem ingaat. Nu, mocht de Heere mij verder genadig bewaren voor verdere zware bestrijdingen, als het met Zijn heilige wil bestaan kon, en dat ik lijdzaamheid mocht ontvangen om Zijn kruis Hem na te dragen, en dat deze proefweg mijn zielstil mocht maken voor de Heere, en dat ik Amen mag leren zeggen op Zijn doen. Groter weldaad zou de Heere mij niet kunnen schenken, dat de ledige plaats in huis en hart door Hemzelf vervuld mocht worden. Nu zal ik het hierbij laten. Het is een treurig sterfgeval ook voor die kinderen, wellicht wordt u er ook nog in betrokken. De Heere ondersteune u, Hij doe Zijn aangezicht over u lichten, Hij behoede u in alle opzichten. Het is hier zo'n jammerdal, het ene is niet voorbij, of het andere staat weer voor de deur. Een wonder is, dat de Heere Jezus in alle benauwdheid met hen is benauwd geweest, en dat Hij ze bereids gekocht en aanvaard heeft met al hun ellenden, kruisen en verdrukkingen. Mochten onze blinde zielsogen daarvoor geopend zijn, dan zouden wij zo menigmaal naar onze schatting niet alleen staan. Krijg ik nog eens een briefje van u? De hartelijke groeten van Tante, ze wordt ook afgebroken, die slag kon ook wel eens voor de deur staan.

Mocht de Heere het zegenen. De hartelijke groeten van uw bedroefde, onverloochende Broeder in de Heere, J. BOOT.

6de Brief.

DELFT.....

Geliefde Zuster!

In Hem, Die de Opstanding en het Leven is, Die met Zijn uitverkorenen geboren, geleefd, geleden, gekruist, gestorven en begraven is, en nooit Zijn Godheid verloren is, *die macht had Zijn leven af te leggen en het weder aan te nemen*. Niemand van de eindige mensen was daartoe in staat. En zulk een medelijdende Hogepriester nu betaamde ons, Die hebben wij nu in de praktijk van ons leven van doen, zullen we niet bezwijken, en zal het ook een eeuwig wonderteken uitmaken in de ziel, zo ik van de week nog in Van der Groe las. Die zei, dat er nog één penning in de beurs van ware genade is overgebleven, en één droppel van het water des levens in onze fles, nadat wij zo lang van huis geweest zijn, en zovele dagen omgezworven hebben in deze wildernis, dit is waarlijk het allerverwonderlijkste in onze weg. Hij zegt nog, laten dezulken toch leren verstaan, dat in het allerminste droppeltje zuivere Hemelse Genade in een dood hart te bewaren, dat nog van rondom met Abrahams ram in de struiken verward zit, een Hemelse Christus, ja een Drieëenig God van node is.

Och, wat valt dat in de ziel, die bij het dierbare licht inwendig ziet, dat hij niet eens in staat is om zo ontledigd, ontbloot, steil, diep afhankelijk voor de Heere te komen, daar de ziel weet, dat ze dan zekerlijk geholpen wordt. Och, wat moet van alles, hout, hooi en stoppelen, teniet gemaakt worden in de loutering der ziel, om als een alles verbeurd hebbend mens gedurig genade te benodigen, om in de dood het leven te ontvangen, en de Heere Jezus is de ere te gunnen van Zijn volbrachte werk, en wat een wonder van ontdekking aan zichzelven, om niet alleen te zien er niets aan te kunnen doen, maar ook er niets aan te willen doen, uit dat gezichte, dat de Heere Zijn ere aan geen ander kan noch mag geven.

Och, daar zucht mijn ziel wel eens naar, dan worden wij niet veroordeeld als wij niets hebben, en blijven bewaard om er zelf in te dringen. Och, wat ben ik daarin onbekeerd, en daar wij toch het leven in de dood ontvangen hebben, en de Heere het nooit anders kan schenken dan uit kracht van Zijn Goddelijke liefde, opdat wij in diepe verwondering mogen wegzinken, en dat Zijn getrouwheid en onveranderlijkheid onze grond wordt en daardoor een ingekeerde, arme ellendige voor de Heere worden.

Och, wat een pijnlijke dood moet hij toch sterven vanwege zijn eigenliefde. Eeuwig wonder, zuster, dat het niet meer in onze handen vertrouwd is, en die er toe verwaardigd wordt, als levendige stenen tot dat Hemels Jeruzalem toebereid te worden, en het bruiloftskleed al klaar gemaakt wordt, door sterven aan zichzelven, om eenmaal in de eeuwige heerlijkheid voor de Heere Jezus de kroon neder te werpen en met de heiligen te zeggen: *Gij zijt waardig te ontvangen lof, aanbidding en dankzegging*. De Heere is nog geen dorre woestijn voor mij daarin om mijn ziel daarnaar geven te verlangen, om daar gebracht te worden, daar de Heere Jezus een giftje kan kwijt worden en daar mijn ziel begerig naar te maken, dat ik mij gedurig mag noemen zo ik ben, en dat ik mijn ellende en ongeloof niet met Adam zoek te verbergen, en dat ik een lage dunk van mijzelf mag hebben en hoge gedachten van de Heere. Och, de Heere meent het toch zo goed, als Hij aan ons maar wat kwijt kan raken.

Wat mijn komst betreft, als het de Heere belieft, zal het de tweede week in November zijn, dan moet ik naar Oudshoorn.

Wat Neeltje betreft, wat is toch de arme mens, die als een blinde de Raad uitdient. Och, wat is toch de mens diep gezonken. Ik heb vanmiddag een bijzondere middag bij Neeltje doorgebracht, en in de afgelopen week merkbare ontmoetingen gehad met mensen. Het gaat in mijn huis bijzonder, het is een knap mens; met de Heere komt men toch nooit beschaamd uit. Tante is naar het lichaam redelijk wel; voor veertien dagen, zei ik, ik wil ze zo nog niet missen en nu scheen er verleden week wel een gevoeligheid bij haar te wezen, maar nu weer niet. Ik spreek er wel eens met Neeltje over, en die zei (en dat viel zo in mijn hart): *ja, Boot, 's Heeren besluit ligt voor ons zo onder de grond;* of ze zeggen wilde, dat ligt voor ons zo verborgen.
Och, mocht de Heere nog eens opstaan! Nu, geliefde zuster, ik heb zo het één en ander geschreven zo het mij voorkwam. Mocht er nog iets van de Heere in zijn, en Hij over het mijn nog verzoening doen, en dat het Kanaäns taal mocht wezen, daar de vreemdelingen hier op aarde elkaar aan kennen, die door één Geest gedrenkt worden, en die een Drieëenig God, Vader, Zoon en Heilige Geest nodig hebben om wel te leven en getroost te sterven.
De Heere ondersteune u met de rechterhand Zijner sterkte, Hij geve u veel te zien op die stenen, die gij uit de diepte der Jordaan, daar ge doorgetrokken zijt door de Ark des Verbonds, om door 's Heeren in- en terugleidende Geest te zien, hoe de Heere Jezus u met al uw doodheid, blindheid en vijandschap getrouwd heeft en als uw wettige Man niet zal toelaten dat één haar van uw hoofd zal vallen zonder de wil uws Vaders.
En al is het dat de liefde zelf die wegen u hier op aarde toeschikt om u tot de Heerlijkheid te leiden, Hij u genade moge schenken om Zijn allerheiligste wil toe te vallen, om u af te brengen van het grootste kwaad en te brengen tot het hoogste goed. Daar staat zo: *haar Ontfermer zal ze leiden en zal alle tranen van hare ogen afwissen*.
Nu, geliefde Zuster, de tijd staat niet stil, en daar is overwinning aan in Hem. Wat gister geweest is, krijgen we morgen niet terug. Nu, gedenk mij, ellendige. De hartelijke groeten van Tante, de huishoudster en van mij, mocht hij het zijn in de Heere, uw dwaze en blinde Broeder in Hem, *Die gisteren en heden dezelfde is tot in alle eeuwigheid*,
J. BOOT.

7de Brief.

DELFT, 7 October 1889.

Geliefde Vriend en Vriendin!
Met dezen kunnen wij u berichten, dat wij door 's Heeren goedheid nog bij het leven en de gezondheid bewaard zijn, hetwelk een diep verbeurde weldaad is. Mogen degenen, die dat mogen genieten, het de Heere toekennen. Daar gij, mijn waarde Vriend, dat zo moet missen, zo werd het ons op het harte gebonden draagt elkanders lasten, en sturen u nu wat winteraardappelen, en van Leentje het één en ander nodige er bij. Mocht het wezen, dat gij het in 's Heeren gunst mag ontvangen; zie over het schepsel heen, die worden maar gebruikt. Geeft de Heere de ere, Die het alleen toekomt en waardig is, dat zou nog de grootste gift zijn. Als het de Heere belieft, hoop ik de volgende week naar u toe te komen, daar gij wegens zwakte niet reizen kunt, en ook heb ik er zin in, ik kom dan lopen.
Ik ben binnenkort vier dagen naar Woerden en Kamerik geweest, daar is mijn familie weer vermeerderd, daar zijn banden gevallen, die bij de dood niet verbroken zullen worden. Nog een diep verbeurd giftje in onze geesteloze dagen, nog een wonder als men met onderlinge stichting bij elkaar mag wezen. Van nature zijn we haters Gods

en ook van onze naaste. Wij mochten een indruk hebben alle gunst verbeurd te hebben, o dan is het nog zo'n meeval.
Och, die zalige vereniging, die wij mochten ondervinden, het zijn alle verborgenheden, die in de eeuwigheid, in Zijn volzaligheid zullen geopenbaard worden. Wij waren gelijk degenen, die droomden, zegt de Kerke Gods, toen de Heere grote wonderen aan haar deed.
Och, geliefden, het is niet om uit te spreken, wat de mens geworden is in het Paradijs, en zal Christus Zijn dierbaar arbeidsloon kunnen toepassen aan de ziel, en er mede tot de Vader komen, dan is het voor dezulken, die de hel waardig waren. Maar och, eer wij dat kunnen en willen wezen, daar liggen de haperingen, wij schreeuwen tegen de wegen, die de Heere door Zijn lieve Geest in ons wil werken, daar toch het rechte bewonderen eerst op volgen kan.
Gij schreef zo, *hoe ge zo menigmaal vijandschap in u gevoelde.*
Dat heeft mij vroeger wel zo diep veroordeeld, dat ik dan op alles wat er gebeurd was, zei: *dat is zeker bedrog geweest.* Maar ik had toen geen licht, dat het in de ontdekking lag. De blinde wereld zal het na de dood gewaar worden, maar daar zal dan geen Borg meer zijn. Maar de uitverkorenen worden er aan ontdekt, hoe zou het anders bevestigd worden: *vijanden met God verzoend door de dood Zijns Zoons.*
Och, de man naar Gods hart zei: *in mij is geen kracht tegen deze menigte*. En wat zucht Paulus onder dat lichaam der zonde.
Maar ik weet wel, dan zeggen ze van binnen: het mijne is van een ander soort.
Een ziel staat de Heere maar tegen, zolang hij niet uitgezet is uit het werkverbond. O, dat onbegrijpelijke: *laat u zaligen.* Gij zult nog teveel grond hebben, waarde Vriend! O, dat te willen verliezen om een recht verloren mens te worden, en aan de andere zijde te ondervinden daarvan niet te kunnen worden ontbonden. Mocht het u nog een wonder wezen, vriend, dat het u nog ontdekt wordt. Velen slapen in het opperste van de mast, en daaruit te vallen, wat zal die val groot zijn. Dat is de diepste bekommering voor de gekenden van eeuwigheid. Daar sprak die vrouw in Maasland ook nog uit. Zij had mij twee keer zien lopen, en zei, *dat is een ander mens, dat gevoel ik.*
Haar man werkte aan de weg en sprak ook zo al wat. Maar ik vroeg hem: is dat uw belijdenis of hebt u dat inwendig geleerd?
Hij zei: *ga eens bij mijn vrouw aan.* Nu, dat was een recht bekommerd mens, ze mocht zuchtend uitzien om ook eens ontbonden te mogen worden. Daar had ik enige stichtelijke uren, en reisde toen verder aangenaam mijn weg in overdenking. Voeg u beiden veel bij Gods arme volk. Die met de wijzen omgaat, wordt voor veel bewaard, inzonderheid, die het nauw met de zonden nemen en de wereldgelijkvormigheid haten. O, dat zijn ook zulke listen en strikken voor onze arme ziel. *Die Mij vindt, vindt het leven*, dan heeft dat geen waarde.
Wees met Capelle en andere Vrienden van Leentje en mij in liefde gegroet.
Uw ziel op oog hebbende vriend,
J. BOOT.

8ste Brief.

DELFT, 4 Januari 1892.

Geliefde Vriend en Vriendin!
Door dezen kan ik u melden, dat wij door 's Heeren goedheid redelijk wel mogen zijn, wat een diep verbeurde weldaad is, vooral in deze dagen, daar de Heere zo Richterlijk op aarde is, door zulke ziekten te zenden daar de geleerden niet achter zijn. *Doch enerlei wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze*. Och, dat het ons indrukken

mocht geven, opdat wij er door geoefend mogen worden in de kennis van onze diepe ellende, door ontdekkende genade, om het in praktijk te mogen beleven, opdat wij gedurig in onze diepe onwaardigheid gezet mogen worden, en de Heere in Zijn lankmoedigheid mogen bewonderen. Och, mochten wij daar een ware honger en dorst naar krijgen.
Wij hadden u beiden met de Kerstdagen verwacht, maar moesten ondervinden, dat de weg zo niet mocht wezen. Het speet ons, en ik hoop, dat uw vader weer mag herstellen, doch krijgen nu juist bericht van zijn overlijden. Dat gij beiden in deze weg ondersteund mag worden, is de hartewens van mij en Leentje. Wij hebben laatst op een Vrijdag een wondere dag gehad. Des morgens werd ik wakker met deze woorden uit Psalm 107, oude rijm:

Zij, die Vrij zijn gekocht,
Zullen Zijn Naam verklaren.

Ik zei, Leentje, wij krijgen vandaag Volk, dat vrijgekocht is, en om 9 uur stond J. de Ruiter met nog twee Vrienden voor de deur, en het was kennelijk, dat de Heere in ons midden was. Ik kan er dat niet van schrijven, en in woorden brengen de zielsvereniging en die vrede. Ik gevoel nog de sterke banden, en dat onder het dak van zo een diep verbeurd hebbend schepsel in deze onze donkere, geesteloze dagen. Och, dan is het zo'n verbeurd giftje, daar toch immers het gehele huis zo jammerlijk in de war is. Och, dat onze ogen een springader van tranen waren, om ook dat te bewenen, en als het de Heere dan nog eens belieft om onder het zondige dak van huis en hart in en binnen te komen met Zijn lieve tegenwoordigheid en gunst, dan moet men in onwaardigheid er onder wegsmelten.
Ik zag erg tegen de Oudejaarsavond op om met het gezelschap te eindigen. Maar het mocht nog meevallen, een verbroken en verslagen geest is het enige offer, dat de Heere welbehaaglijk is, en dat moet uit de Fontein komen. Naar mate dat wij vanwege het Werkverbond altijd wat hechten aan zulke dingen, als verwisseling des jaars, zo doet dit vele mensen, die anders nooit gaan, dan te kerk gaan. Dan moet de Oudejaarsavond het goed maken, hoewel wij aan de plichten gebonden zijn.
Ik werd die middag zo bepaald bij Psalm 90, daar Mozes maar bij dagen telt, en dat was een betere praktijk, dan hadden wij iedere dag dat werk te doen. Dan zou het wezen: *Gewen u toch aan Hem, en heb vrede*. Mijn ziel had daar zin in en mocht toen lezen in Watson uit Coll. 3 vers 11, *Christus is alles en in allen.* En werd daar nog diep onder beschaamd en er nochtans onder gesticht. Daar viel alles van het schepsel buiten, alle zegeningen voor de tijd en de eeuwigheid moesten uit de Fontein vloeien, en het schepsel met al zijn doen viel er buiten.
Met Nieuwjaar had ik zo'n begeerte: och mocht ik in de praktijk van mijn leven het beleven, dat de Heere in zes dagen Hemel, Aarde en Zee gemaakt had en op de zevende dag gerust had en zag dat al Zijn werk goed was. Och, mocht het wezen, dat wij tezamen daar eens gezet mochten worden, dan zouden wij in voorspoed dankbaar en in tegenspoed geduldig wezen, dan kon geen mens ons kwaad doen, dan was 's Heeren Wil onze wil, dan zou er een wettige strijd zijn tussen de oude en de nieuwe mens, waarvan zeker de overwinning aan des Heeren zijde zou wezen.
Hopende dat u beiden deze regelen in redelijke welstand mag ontvangen, met de hartelijke groeten van de mensen van 't gezelschap, alsook van Leentje en mij, uw 's Heeren ondersteuning toewensende Vriend,
J. BOOT.

9de Brief.

DELFT, 30 Januari 1892.

Geliefde Zuster in de Heere!

Die Hemel, Zee en Aarde uit niet voortgebracht heeft, ook de mens uit het stof der aarde formeerde, hoewel naar Zijn dierbaar Beeld geschapen, volkomen in staat om de Heere in alles te kennen, en ook in staat met het allerminste in de Heere te eindigen; maar rampzalig diep gezonken door het proefgebod te overtreden, waardoor wij onszelven zijn eigen geworden. En hoewel onze ziel erbij valt, dat alle dingen moeten medewerken ten goede en de Heere dat ook aan uw ziel getoond heeft, zelfs door de val, zodat gij nu voor de Heere Zijn rekening gekomen zijt na ontvangen genade, en als de wettige vrouw van de rechte Man Christus.

O, wat ziet en gevoelt Hij, hoe weerloos Hij is in die strijd aan Zijn zijde. Ook, hoe rampzalig, zo menigmaal ondervonden te hebben, dat de Heere de bergen zette in het hart der zee. Daar gevoelde ik vandaag nog wat van, hoe of het aan onze zijde onmogelijk is, om met alles in het niet te komen. Daar schreeuwt onze bedorven praktijk tegen. Och, als de Heere de Getrouwe en Onveranderlijke niet bleef, Die weet dat wij mensen zijn en wist dat wij mensen zouden blijven na ontvangen genade. Och, wat moet Hij toch gedurig er achter gebracht worden, *dat er geen haar kan vallen zonder de wil des Hemelsen Vaders*; en wat zou de Heere Jezus Zijn ere niet bekomen. Die, eer wij begonnen te leven, al intrad bij de Vader en ons op- en aangenomen heeft, zoals wij waren naar lichaam en ziel, en wist dat wij stof op stof zouden blijven.

Nu gevoel ik zo, als ik er in de praktijk goed achter was, dat ik vanwege mijn macht- en krachteloosheid aan mijn zijde gedurig moest uitgaan tot de Heere, Die in alles is verzocht geworden, uitgenomen de zonde. O, wat zou er dan niet een gedurig vluchten en schuilen zijn bij die Held met al onze geestelijke en tijdelijke vijanden, daar het hier op aarde niet aan zal ontbreken. Dat is het privilegie, dat hij meekrijgt terstond als de Heere hem komt te eigenen. Och, waren wij er maar achter, het zijn onze zonden, die het ons zo bitter maken.

Wij lazen onlangs in Watson, die zei: van binnen zit de grootste verrader, want die is het met de satan eens. Het hart geeft dadelijk de sleutels over, en wij liggen in zwijm.

Waarlijk, geliefde Zuster, de eeuwigheid zal er toe nodig wezen om het Lam te bewonderen, dat zulke blinden en slechten daar gekomen zijn. Alles wat ons hier wedervaart, heeft de Heere goed gedacht om gekruisigd te moeten worden aan alles, wat de Heere niet is. O, wat had Lodenstein veel genade! Daarom is het, nietwaar, wat een wonder bij tijden en ogenblikken nog eens verwaardigd te worden op die dierbare Hogepriester te mogen zien, Die het volmaakt voor hen volbracht heeft, en bij de Vader intreedt met al onze ellende, dat vernedert en heiligt ons alleen.

Zondag werd ik nog zo ingeleid hoe of Aäron al de namen droeg in de borstlap, maar hoe nu de Heere Jezus al de namen droeg van de uitverkorenen in de heilige linie, die over de aarde loopt, in Zijn Hogepriesterlijke voorbidding de Vader voordraagt, en dat is het nu alleen, dat gij en ik nog niet bezweken zijn. Wat is de Heere richterlijk op aarde in deze dagen, daar de Heere zo doortrekt, Die gezegd heeft: als een land en volk 's Heeren Wetten verwerpt, dat hij Egyptische ziekten en kwalen zal brengen en het zwaarste zal wezen als er geen verootmoediging onder komt, dan zegt de Heere: hoe heeft de Heere zo vlijtig gesmolten, daar de bozen niet afgetrokken zijn. Men noemt ze een verworpen zilver.

Was het anders, zo zou het nog een zegen wezen, want David bad: *laat mij in Uw handen vallen,* (en dat was niet ziekte) *en niet in de handen der mensen, waar toch geen barmhartigheden zijn;* want het zwaard bad hij af. Daar wordt hier en daar ook

menige stut van de Kerk weggenomen, en het gebouw aan mensenzijde wordt zwakker, als de Heere Zijn beste huisraad thuishaalt.
Nu, door 's Heeren barmhartigheden mogen wij en de Vrienden nog in redelijke welstand verkeren. Ik was verheugd, wat van u te horen, denk maar dat gij hier in een huilende wildernis zijt. De Heere ondersteune, behoede en sterke u, en doe Zijn Aangezicht over u lichten.
Uw Broeder in de Heere,
J. BOOT.

10de Brief.

DELFT, 17 Maart 1893.

Geliefde Vriend en Vriendin!
Door deze kan ik u melden, dat wij uw brief door 's Heeren ontfermende goedheid in redelijke gezondheid mochten ontvangen, wat diep en grondeloos verbeurd is. Was ik er in de praktijk, dat zou een zalige baat zijn, dan zouden wij met alle weldaden in de Heere eindigen, en wie is het meerder waardig? Want waar de Heere komt, wordt liefde in het hart gewerkt tot Hem. Dus vanzelf zouden wij niet tegenstribbelen om met alles in de Heere te mogen eindigen, een vrucht van het leven. Daniël was in een donkere tijd, maar het niet na op drie tijden daags met open venster voor de Heere te komen, dat was geen vorm daar de mensen in onze dagen zo bang voor zijn. Och, mochten wij er een stipje van beleven, want daar zal het op aankomen in deze geesteloze dagen. Wat zal het een wonder zijn, die niet weggevoerd zal worden door de losse wandel van velen. Het zal waarheid in ons binnenste moeten wezen, en dat maakt geen losse besprekingen. Nee, praktijk moet het wezen. O, wat is de ziel toch blind voor ware ontdekking! Omdat er liefde Gods in het hart is uitgestort, daarom leert hij zijn vijandschap kennen. Ik weet wel, als gij uw rekening wilt opmaken, dat ge door de grond zinkt.
Ik weet wel, dat de ziel op al haar wegen ziet, en daar uw wegen ook menigmaal tegenlopen, dan denkt de mens: *ik ben een huichelaar.* Mocht gijlieden zuchten om eenswillend gemaakt te mogen worden. Uw wegen liggen in de diepte, doch daar is niets in te veranderen. Uw wegen zijn van eeuwigheid opgewogen, en dat gij er maar door gelouterd mag worden.
U zijt wel ver van huis, maar u zijt toch van Zaterdag tot Maandag thuis en uw vrouw mag ook weer herstellende wezen, en dan hebt ge nog zuchters aan uw zijde, volgens dat lieve getuigenis: *draagt elkanders lasten*.
Wij lazen in Durham: al keerde de aarde om, en al waren de tijden nog zo boos, en de Kerk zo onzichtbaar, de Heere Jezus zou Zijn deel niet missen vanwege het gemaakte contract tussen de Vader en de Zoon, en daarom, geliefden, zou God de Heilige Geest van dat besluit verhalen. Aan wie? Aan gebonden slaven. Geen één is ooit verlost, of hij moest ontbonden worden. Ziet het aan die man te Bethesda; hij wilde wel, maar hij kon niet. En daarom, dat gij veel verwaardigd mag worden, uzelven als een blinde, macht- en krachteloze aan Zijn voeten neer te leggen, en nog eens sterven mag aan het Werkverbond.
Ik heb ook die tijd doorgemaakt en kreeg toen zo in mijn hart: *De zoon der dienstbare zal niet erven met de zoon der Vrije*. Och, wat zag ik toen mijn onkennis en blindheid. O, wat werd toen mijn werk omgekeerd. Ik werkte maar om als een goede gerechtvaardigd te worden, maar zag toen zo klaar, hoe het eeuwig onmogelijk aan die zijde kon, toen ik daar mocht komen: *Ik zal des Heeren gramschap dragen omdat ik tegen U gezondigd heb.* Dus gans onmogelijk aan mijn zijde om daar te komen.

Daarom kan het offer van Christus ook niet toegepast worden. Och Vriend, wat moet het licht toch over zijn duistere ziel opgaan. Nu ligt de begeerte wel in de ziel, en die is er door de Heere ingelegd, maar nu moet hij aan Zijn zijde sterven en het geheel opgeven en daarom viel het zo in mijn hart, dat de Heere de Geest van wanhoop van u heeft weggenomen. Mijn hartewens en bede is, dat de Heere Zijn ere nog eens bekomen mocht. Tot de Discipelen moest ook gezegd worden: *werp het net aan de andere zijde*. Ze konden het met het gepasseerde niet doen. En zo u beiden aan de hoede en bescherming des Heeren aanbevelende. *Die Mij eren, zal Ik eren, en die zijn weg wel aanstelt, zal Ik Mijn heil doen zien*.
Ik ben nog enkele dagen van huis geweest. Leentje zei: *och Heere, als de Baas thuis mag komen, mocht hij dan als het vee alles nog eens herkauwen.* En ik kwam thuis, en zei aangenaam uit geweest te zijn, en hoop het nog eens te mogen herkauwen. Dat reisje is nog in de gunst geweest.
Zijt van Leentje en mij ook aan Capelle en Bouthoorn hartelijk gegroet. Uw ziel op het oog hebbende Vriend,
J. BOOT.

11de Brief.

DELFT, 4 November 1893.

Geliefde Vriend en Vriendin!
Door 's Heeren goedheid ben ik in welstand thuisgekomen, om alles te vinden zo ik het verlaten had. Ik ben met aangenaamheid bij u geweest, als ook Antink. Het waren stichtelijke uren en dan de gesprekken uit de armoede. Och ja, *armen worden met goederen vervuld, maar rijken ledig weggezonden*. Zucht veel om ontdekkend licht, de parel wordt in de diepte gevonden. Ik dacht nog om die kleermaker, die wilde niet graag hard goed naaien, liefst stofjes, en dacht zo, eerst moet de ploeg van de Wet zijn diepe voren in ons hart maken, zal het Evangelie ons recht onmisbaar en dierbaar worden. Ik zat tot Delft alleen in een coupé, en heb toen gezongen: *Gij zijt mijn God, die ik doe eren*. Dat gebeurt mij zelden, maar mijn overdenking was zoet, ik was met banden van huis gegaan, doch dat was alles weggenomen. O, dat ongeloof!
Zondag hadden we een bijzondere dag. Mina uit de Haag is komen vertellen, hoe de Heere haar ziel gered heeft, het Recht gepasseerd is en de Drie Goddelijke Personen aan haar ziel zijn geopenbaard en weggeschonken. O, Geliefden, ik kan het zo niet schrijven, maar alles was verslagen, het was een wonder het te mogen horen, hoe die arme zondares daar bij Jezus stond, en er kwam toen met kracht in mijn hart: *Gij zijt het zegel mijns apostelschaps,* hoewel ik het te onwaardig ben. O, eeuwig wonder, eenmaal niet jongeloos te verschijnen, maar tweelingen te mogen voortbrengen. De Heere heeft mij nog als slijk willen gebruiken tot ontdekking, om een hand en voet te mogen wezen voor degenen, die in banden zijn geslagen. Mochten er velen heilig jaloers worden of wezen op dat dierbare Godswerk, bearbeid door die lieve Geest, *die van de Vader en de Zoon uitgaat en doet wat Hem welbehagelijk is*.
Het ligt in het voornemen dat juffrouw Mechiels een paar maanden naar ons toe wenst te komen, dan hoop ik u te schrijven, dan kunt ge beiden haar ook ontmoeten. Zij is er nog één van de oude stempel, een echt gefundeerde Christin. Vrouw Muit noemt haar Zuster Febe.
Gisteravond kregen we Kortland uit Schiedam met nog drie mensen op het gezelschap. Het was ons aangenaam. Het mocht zo gaan over de inwendige mens en het diepe bederf in ons, en dan een oog buiten hemzelf. Die maar als een arme wees ontdekt mag worden, hoe diep hij gevallen is, die krijgen ook een besef, dat ze het er

nooit brengen kunnen, maar moeten geholpen worden, en ontdekt aan het enige middel, de Tweede Adam, Die de slang de kop vermorzeld heeft. Wat zal het een eeuwig wonder wezen, die door de Heere bewerkt en afgezonderd mag worden, want alles is er op uit, om een arme ziel in de strikken te brengen en te vangen, dan is het: *de Filistijnen over u, Simson!*
Veertien dagen geleden had ik nog zo'n gemeenschap met **Aafje Jongkind,** en sprak er nog over met de mensen. Zij was een juweel in de genade, en had duivenogen. Ze had nog eens Avondmaal met de Heere mogen houden, en zei: *ik zal het niet lang meer maken, want ik ben in de loofhutten.* En nu is ze al overleden. Zij had zo'n dierbaar leven. Ik heb haar menigmaal ontmoet, en dan kon ze zo zeggen: *ik heb een visite gehad van mijn Emanuel tot verkwikking.*
Och, Geliefden, wat zal het een eeuwig wonder wezen, die zijn jammerstaat mag leren kennen en zijn alleszinse verbeurdheid en nietswaardigheid, want dat leert de ontdekking en de grote tussenstand, zoals wij vinden van de rijke man en de arme Lazarus. Van ons kan het nooit komen. Het is alleen een genadegeschenk door het arbeidsloon van Christus teweeg gebracht. Goddelijk heilgeheim!
Wees van Leentje en mij aan Antink en verdere Vrienden hartelijk gegroet.
Uw liefhebbende Vriend,
J. BOOT.

12de Brief.

DELFT, 7 Mei 1894.

Geliefde Vriend en Vriendin!
Het werd mij weer vergund, dat ik door 's Heeren goedheid weer goed thuis mocht komen, hetwelk een diep verbeurde weldaad is, en dat over die ongebaande wegen in deze boze, geesteloze tijd. Ik ben met vrede en stichting te uwen huize geweest, ook in de ontmoeting met die twee weduwen. Die oude Kaatje had het goed geleerd. Ik had zulk een overeenstemming. Ze zei zo: toen mijn man overleden was, heeft de Heere een karwei aan mij, rechthebbend mens, gehad, om mij in vernedering te brengen. En welke vruchten dat voor haar ziel mocht afwerpen, gelijk u ook van haar gehoord hebt.
Nu ben ik in diezelfde wegen geweest, toen mijn vrouw, die ik innig liefhad, van mijn zijde weggenomen werd, waarop ik drie maanden in een wanhopende toestand verkeerd heb, en wenste, dat er nooit geen vrucht of blaadje meer aan mijn bomen kwam, en toen die woorden met kracht in mijn hart kwamen: *de droefheid der wereld werkt de dood*. Dat wil niet zeggen, dat wij onze doden niet op een gematigde wijze mogen betreuren, en daarop kreeg ik die woorden uit Jeremia 33 vers 10 en 11: *In de plaats, daar gij nu van zegt, zij is woest, zal wederom de stem der vrolijkheid en de stem der blijdschap gehoord worden*. Toen ging er een wolkje op als een 's mans hand, daar ik zonder hulp was, met een halve kindse Tante. Ik mocht volgens mijn gemoed niet adverteren om hulp, zoals de meesten doen. Nu stond ik daar in mijn vuile klederen en de satan aan mijn rechterhand. De Heere schold de Satan en deed mij, diepschuldig schepsel, (O, eeuwig wonder van Vrije genade!) vrij uitgaan, en kreeg toen Hooglied 4 vers 9: *Gij hebt mij het hart genomen, mijn Zuster, o, Bruid, gij hebt mij het hart genomen met één uwer ogen, met een keten van uw hals*. Toen was het of mijn hart in stukken brak. Ik stond bij de schroef in de schuur. Tante kwam bij mij en zei: *ik geloof, Koos, dat ge het zo zalig hebt, mij dunkt, ik gevoel dat in huis.*

Ik zei: O, Tante, mijn hart is als een lelie, die open staat om te ontvangen, ik wil hier altijd wel blijven. Toen ontsloot de Voorzienigheid een weg, dat ik zo'n goede hulp kreeg aan Leentje, die nog bij mij is.

Een God van wonderen,
Eerst laat Hij het donderen,
Dan daagt het licht
Van Zijn gezicht.
Een God van krachten,
Die Hem verwachten,
Beschaamt Hij niet,
Maar geeft een lied,

zegt Ledeboer. Toen wilde ik naar de vromen gaan om de wonderen te vertellen, maar werd krachtig afgekeerd door een versje uit Lodenstein's Uitspanning:

Hier en komen geen onvromen,
Hier en komt geen vrome bij,
Maar het heilig eenzaam,
Met God gemeenzaam,
Daar het al van Godheid blinkt.

De Heere is jaloers op Zijn eer, en ik mocht toen met de weldaden in de Heere eindigen. Driewerf gelukkig, die de voorbidding Christi onmisbaar nodig mag krijgen, dat is een kanaal, dat de satan niet stoppen kan, dat heeft mijn ziel ondervonden in die diepe wegen.

Ik hoop, dat de Heere u bewaren mag voor de geest des tijds. De mensen zijn tegenwoordig vóór hun tijd Christen geworden. Zo ben ik nog op een begrafenis geweest daar zulke vrijgeesten waren. Zij wilden van geen reformatie weten, waarvan de vrucht zich toch in ons leven moet openbaren in hart en huis, in kleding, in handel en wandel. De Heere heeft mij nog bijgestaan, mij mond en wijsheid schenkende, beginnende van de kennis der ellende. Dan pleit men niet meer voor de zonden, maar zegt: *henen uit!* Maar het God tergend volk van Nederland heeft geen zonden. Och, als het ons en het volk van Nederland niet tot ootmoed brengt, ziet het er donker uit. Als de zonden niet afgebroken worden door gerechtigheid, vrees ik, dat het zwaard wel eens uit de schede getrokken zal worden, en de Heere neemt Zijn beste huisraad weg, die de stutten van Zijn Kerk zijn.

Mocht de Heere ulieden maken waarvan in Ps. 68 geschreven staat: *die tussen twee rijen van stenen gelegen zijn, die zou de Heere maken als vleugelen ener duive, overdekt met geluwen goud*.

De hartelijke groeten aan de Vrienden met name, en *de weduwen, die waarlijk weduwen zijn*, van Leentje en mij, Uw 's Heeren ondersteuning toewensende Vriend,
J. BOOT.

13de Brief.

DELFT, 4 Januari 1900.

Waarde en geliefde Zuster in de Heere!

Die Joseph als schapen leidt, Herder en Opziener der zielen, de lammeren in Zijn armen draagt en de zogenden zachtkens leidt. Wat een wonder nietwaar, als hij die legeringen mag genieten in dit Mesech, daar hij alleen maar veilig en heilig is, diepe ontdekking is er nodig van zijn oude mens en ongekend hart, als het dierbaarste bewaarmiddel. Och, wat is het een eeuwig wonder, als hij daar zin in heeft, want dan kan zijn onmacht hem niet in zorgeloosheid houden, maar hij komt er mede aan des

Heeren Jezus voeten en 't wordt zijn grootste schuld. Want alhoewel het een verbeurd giftje is, zal Hij er toch van de huize Jakobs om verzocht worden dat Hij het hen doe, om met al hun onvolmaaktheid in 's Heeren Jezus volmaakte doen te mogen schuilen en in Zijn dierbaar volmaakte gouden wierookvat, dat reukwerk dat volmaakt opgaat voor het aangezicht des Vaders. Dat is, dunkt mij, de ware praktijk van heiligmaking, en *dan is het een gewillig volk op de dag Zijner heirkracht in heilige sieradiën*. Dan houdt het praten ook op en dan wordt het een bewonderen en worden weder de banden verbroken. Die ziel ziet uit naar een bezoekje van de Heere.
Door dezen laat ik u weten, dat ik Zaterdag een brief van Muit gehad heb, dat onze lieve Zuster Marrigje (Muit) de vorige Sabbath zo een dierbaar bezoekje kreeg van haar Vader. Zij werd 53 jaar teruggeleid, en al de dierbare ambten en staten van Christus werden aan haar ziel toegepast, en de liefde was de banier over haar. Zij had begeerte om ontbonden te worden, en nu was ze naar het lichaam zeer wel. En ziet, daar krijgt zij 's Maandagsmorgens een zware koorts die tot de andere dag duurde, en toen ik die brief ontving, kreeg ik dadelijk een overwicht in mijn ziel om ze Maandag te bezoeken, en dat is gebeurd. Ik gevoelde zo'n gewilligheid in mijn hart, dat mij niets kon weerhouden. En hoewel het die dag zo koud was, weet ik niet, dat ik ooit zo aangenaam heb mogen reizen. Zij had in haar harte: als Boot zoveel verlangen naar mij heeft als ik naar hem, dan komt hij vandaag.
O, lieve Zuster, die dag blijft voor de eeuwigheid bewaard. O, dat in- en uitgeven van elkander van die verborgenheden, die *voor de wijzen en verstandigen verborgen zijn*, daar de Heere Jezus Zijn Vader voor dankte. Hoe zwak ze ook was, heeft ze die tijd maar overeind in haar bed gezeten. Ik kan er de helft niet van schrijven, maar u weet het wel. O, ze is zo'n sierbeeld en lief kind van de Heere. O, zulk één aan haar eigen zelf en doen gestorven, en daarbij zo het Beeld in haar vertonende. U kunt wel begrijpen, hoe of ik er geweest ben.
Deze morgen kreeg ik zo'n dierbare vernederde toestand voor mijn ziel, dat mijn hart een gewaterde hof was. Ik zei tegen Leentje: och Leentje, wat is er toch in de Heere te zien en te genieten en dat aan zo een onwaardige.
Toen ik van Marrigje afscheid nam, zei ze tegen mij: *dit is van de Heere geschied*. Ik wil ze nog niet missen, en ik zou zo zeggen (als het mijn eigenliefde niet is) dat ze weer op zal komen, ze begon nu weer wat soep te eten. En nu moest ik een haasje voor u, haar zuster, mede nemen, en daarbij moest ik u zeggen, er niets voor terug te sturen. Zij heeft u zo lief. Och, wat is het nog een wondergiftje, dat de Heere ons dat nog schenkt, zo'n volle maat nog te mogen hebben in dit jammerdal, daar de Heere zo geweken is, en Waarheid en Godsvrucht van ons gaan vertrekken, want dat zijn tweelingen uit één dracht. Daar Waarheid gemist wordt, komt lossigheid in de zeden bij bekeerd en onbekeerd, en wordt het maar praten over de dierbaarste zaken en de praktijk als een arme van Geest te missen. Nu had ik niet gedacht nog zoveel te schrijven.
Leentje is nog altijd sukkelende, en de koude heeft erg vat op haar. Ik denk, dat het zenuwen op de maag zijn. Och, mocht de Heere haar nog ondersteunen. Mijn hart ontzinkt mij wel eens, als ik haar moest missen.
Nu, de hartelijke groeten aan Trijntje, ook van Leentje hartelijk gegroet, en van mij, uw 's Heeren ondersteuning en gestadige verberging in die sterke Toren toewensende onwaardige Broeder om Jezus wille, J. BOOT.

14de Brief.

DELFT, 4 Februari 1896.

Geliefde Zuster in de Heere!

Die hemel, zee en aarde geschapen heeft uit niet; Begin, Midden en Einde, en daarom een Vriend ter middernacht, naar ziel en lichaam, en dat wist de man naar Gods hart goed, dat zijn ziel in gevaar was dag en nacht. Welgelukzalig, die Hem daarin veel mogen ontmoeten, die zal in de laagte wonen en zal verwaardigd worden om als een ellendige op de Heere te hopen, en als ziel en lichaam bezwijkt, de Heere hem weer goede moed geeft, meest als hij het opgeeft en het niet boven water kan houden. En daarom zegt die lieve Paulus: *zulk een Hogepriester betaamde ons, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, Die in alles is verzocht geweest, opdat Hij diegenen, die verzocht worden, zou te hulp komen*. Och, waren wij maar veel in die lage gestalte, wat zou de Heere Jezus niet verzadigd worden. Hij wacht maar om genadig te zijn. Nochtans een wonder, als wij alles aan de medicijnmeesters verdaan hebben, wil Hij ellendigen nog weder aanzien om ze door verootmoediging groot te maken. En daarom moest Hij *Borg worden van een veel beter Verbond*, zoals gij eindigde in uw brief: *Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen? Wie is het, die verdoemt? Christus is het, Die zalig maakt, ja wat meer is*, zegt de Apostel, *Die ook voor de heiligen bidt*. En daarom is het, nietwaar, uit- en inwendig is het leven in Christus. hand. Ware het in onze hand, het was al duizendmaal verbeurd, en daarom was het mij nog deze week, dat ik zo zei: lieve Heere, wat zal ik U vergelden voor al Uw weldaden. Ik stond verlegen. David zei, *ik zal de beker der verlossing opnemen*, ziende op dat volmaakte dankoffer Christi, en daarom, *uw vrucht is uit Mij gevonden*. O, dat verborgen leven, daar Jezus Zijn Vader voor dankte, dat het alleen aan de kinderen geopenbaard wordt, en dus een Vriend te middernacht, tot het einde toe, voor Zijn ellendig en weerloos volk. Mochten wij diep vernederd worden, wat ons nog onderscheidt in deze treurvolle dagen, dat wij met de algemene vloed nog niet zijn weggestroomd.

Ik was verheugd, dat de gemeenschap met Muit en zijn vrouw weer is opgewekt geworden en dat gij elkander nog eens hebt mogen schrijven. De Heere zorgt zo, dat er niets terug blijft, zoveel jaren malkander niet ontmoet. Het zijn nog afgezonderden; de oprechten zijn in deze dagen duur, ze komen op hoge prijs. Lees maar eens Jesaja 6, wat er maar overblijven zou als die lieve knecht des Heeren een richterlijk verbergend oordeel moest prediken.

Nu, ik was blij met uw briefje, en ik lag er ook niet, dat gij nog weg zou gaan. Och, allen willen ze eens weg, Elia ook, maar de Heere zei: *staat op, zit en eet*. U zijt nog onmisbaar naar de eeuwige gedachten over u gemaakt, en wat nodig is, in lijdzaamheid geoefend te worden, want dat voornemen des Vaders kunnen wij niet veranderen, dat is in dat Register opgetekend.

Ik had u al eerder geschreven, maar Leentje haar broeder is Zaterdag overleden en Maandagmorgen is ze naar Friesland gegaan om te begraven en mocht zij door 's Heeren goedheid gisteren weer in mijn huis terug komen, wel vermoeid, maar de Heere had haar kennelijk ondersteund.

Vrouw Noordevliet is ook ziek, daar is zij nu naar toe. U moet de hartelijke groeten van haar hebben en ze heeft begeerte u ook nog eens op te zoeken, als het de Heere behaagt.

Nu, van allen de groeten en van mij, uw liefhebbende Broeder in de Heere,

J. BOOT.

Het 15e, 16e, en 17e document is door directie Gihonbron toegevoegd aan de originele uitgave

15e Brief aan dr. A. Kuyper

Delft, 23 oktober 1888.

Mijnheer !

Daar ik in Heraut van 23 september en 7 oktober 1.1. zoveel pleitredenen van u vond, om de moriaan, (de brandassurantie) wit te wassen, daar hij uit de afgrond is opgekomen, dacht ik aan die waarheid, Hoséa 9: 12: Wee, hen, als ik van hen zal geweken zijn. Och, dacht ik, als wij op aarde in onze wegen de Heere missen, dan zijn wij maar atheïsten; want nadat wij het Beeld Gods verloren hebben, wat wijsheid zouden wij dan nog bezitten, als de Opperste Wijsheid ons niet dwaas maakt. Daarom hebben al die legers van dode fondsen en verzekeringen uit de hel hun oorsprong. Wij kunnen er het opschrift boven zetten: *De dwaas zegt in zijn hart, er is geen God.* De ongeheiligde kennis heeft de mens en ook de kerk bedorven. O. wat scheelt praktijk veel van de kennis, die opgeblazen maakt. Ik dacht om die tekst, Jeremia 9: 23 en 24.

Het grote verschil in de rechtvaardigmaking en heiligmaking bestaat maar daarin, of de Heere ons eigent of dat wij de Heere eigenen. Wij kunnen de Heere eigenen uit kracht van blindheid, en denken te leven, daar wij dood zijn. De ware wijsheid is de vreze des Heeren, Psalm 111: 10.

Doe ik alles in de gunst des Heeren of in de ongunst. Dit zien wij in Saul, hij eindigde (die vijand der uitverkorenen) bij de tovenares, en dat doen wij zeker als wij gaan pleiten voor de zonde; ja, dat doen wij zeker als de Heere ons niet belet, en onze weg met doornen omtuint, opdat wij onze boelen niet kunnen nalopen.

O, dacht ik, daar liggen nog voetpaden der heiligen in 's Heeren Woord. Lees eens Job, daar kwam ook vuur van de Hemel, maar hoe Job verwaardigd werd, de Heere als de eerste oorzaak te zien; hij wilde met eens de tweede oorzaak noemen. Lees eens Kap. 12: 6, daar Job in zijn beproeving zei: *die God tergen hebben verzekerdheden.* Daar zal toen ook al van dat slag geweest zijn. Lees Kap. 42, hoe beproefd hij uitkwam. Geen assurantie, maar zijn vrienden en bekenden werden gebruikt; en hoe de Heere de gevangenis van Job wendde. Niet de maatschappij, daar u over spreekt, want dan had zijn laatste nooit meer als zijn eerste geworden. Al wat wij van de Heere gekregen hebben, daar is de Heere een jaloers God in, om het Hem te betrouwen; wat wij van de mensen krijgen, moeten wij de mensen laten bewaren, en dat zijn dan - onze goden. *Welgelukzalig de mens, die de Heere tot zijn betrouwen stelt*. Ik verwerp de middelen niet, maar Paulus zegt: *al wat uit het geloof niet is, dat is zonde.* En wij moeten altijd bekommerd wezen om verbonden aan te gaan, waar Christus ons niet in kan volgen.

Wij kunnen alles hebben op kerkelijk gebied, en de Heere in alles missen, en dan vervallen we in al die zonden. Och, Nederland ligt zo diep gezonken! Wat hebben die fondsen al teweeg gebracht. Denk maar aan de gifmengster. Zo menigeen doet als een zelfmoordenaar met zijn leven, die zijn huis in brand steekt – dat in de grond des Heeren goed is – waar hij om het geld de hand aan legt en de godzaligen in gevaar brengt. Maar daar zit de breuk: wij moeten buiten de Heere de vijand te voet vallen om geld en omdat wij vanwege het afwijken van de Heere ons crediet verloren hebben, willen wij verzekeringen hebben. O, wat zijn wij met ons groot geloof tribuut geworden! En waren wij nu maar zo eerlijk om te zeggen, het is zo, maar om onze hoogmoedige waardij te bewaren, gaan we schorten van vijgebladeren maken.

Och, wat is de mens toch geworden! Ik dacht zo, ik heb u weleens de godzalige Ledeboer horen aanhalen; die in waarheid de zonde afbrak in gerechtigheid en ook de assurantie bestrafte daar u voor pleit. Juist zondagavond lazen we zijn boekje "Het AB. van een A.B.-ling". Bladzij 116 zegt hij: 'Wij hebben allen onze weg bedorven en stinkende gemaakt; ook in dit opzicht; wereldgelijkvormigheid, met alles meedoende, hebben wij aan fondsen en genootschappen deelgenomen; om Gods oordelen en kastijdingen zoeken te ontlopen, stellen wij, o gruwel, onze huizen en goederen in brandwaarborgen, en zoeken de slaande hand des Heeren, zo niet te keren, dan toch zo dragelijk mogelijk te maken. Mensen zullen voortaan met de goederen vergaan.' En hij zegt ook nog op diezelfde bladzijden: 'Wie zal ons de ogen openen? God, alleen.'
Dat boekje is de praktijk der ware godgeleerdheid! Och ja, ik denk wel eens over Jes. 6. Daar heb ik onlangs wat van gehad, wat een richterlijk oordeel die knecht des Heeren moest prediken en ik geloof waarlijk dat het in deze dagen zo is.
Er zei vanmorgen iemand tegen mij: 'daar zal een tijd komen dat, ware het mogelijk, de uitverkorenen zouden verleid worden.' O, daar zijn wij met onze godsdienst zo gauw toe in staat. Ik ben niet uw vijand, maar het geldt hier des Heeren eer. Dat heb ik betoond bij uw eerste schorsing, toen heb ik een familielid daarover bestraft, die ook zitting daarin had, en welke bedankte, voor de tweede aanbrak. Ik maak zoiets niet openbaar in de courant, dat keur ik af. De Heere Jezus zegt, *al wat in het verborgen geschiedt, dat zal op de daken gepredikt worden.* Als het maar van den Heere komt, anders is het maar roken aan eigen garen. Want toen de kerk in Elia's dagen zo diep gezonken was, waren de zevenduizend ook voor hem verborgen. En daarom maakte de Heere het hem bekend om hem te versterken. De kerk was toen als de eik en de haageik, lees Jesaja 6, een overblijfsel naar de verkiezing der genade, die met de grote menigte niet mee kon.

De Heere maakt het Gideon goed bekend, wie de echte waren, niet zo bij de gis, of als Rome, die het getal telt; de gereformeerde kerk weegt, en dat doet de Heere ook.
Wat past u 1 Cor. 5: 1 toch verkeerd toe! Als Paulus nog leefde, hij zou wel zeggen, *waar brengt de wijsheid de mens al toe.* Wij mogen wel met de mensen verkeren, maar moeten hun zonde haten. Petrus zegt, *het is ons genoeg dat wij der heidenen wil volbracht hebben.* De Heere God haat de mens ook niet, maar de zonde. Het is de farizeeër, die dat doet, doch hij is van zijn drek niet gewassen. Maar die tekst kan de assurantie niet rechtvaardigen.
Ik heb deze letteren in 's Heeren onmisbare wijzing geschreven, en heb uw ziel op 't oog. Mocht gij maar verwaardigd worden, met deze zaken in onderzoek voor de Heere gebracht te worden. Ik en gij zullen eenmaal rekenschap af moeten leggen, of wij elkaar gewaarschuwd hebben.
Ik hoop en wens, dat de Heere het belieft te heiligen. Hij zou slijk kunnen gebruiken, en naar Zijn Woord door belachelijke lippen tot het volk spreken. *Ik ben geen profeet noch profeten zoon;* dat zei Amos ook, maar dat komt, o eeuwig wonder, bij de Heere niet in aanmerking.
Uw vriend,

J. BOOT.

16e BRIEF. VRAGEN EN ANTWOORDEN OVER DE KERKSTAAT

LISSE, 4 Februari 1892.

Geachte Vriend!
Daar ik altijd veel van uw persoon gehoord heb van vriend Van der Zee, en zodanig u kende, hoewel wij elkander nooit hadden ontmoet, sedert wij elkander bij vriend Van der Zee ontmoet hebben, zo is door mij over uw woorden nog al eens nagedacht. En daar u door de veelheid uwer woorden mij geen tijd verleende om mijn bewijzen geregeld aan u te openbaren, zou u mij ten hoogste verplichten en een dienst doen, mij in een briefje de gronden van uw gevoelens toe te lichten.

Ten 1e. Dat er geen Kerk of Gemeente Gods meer bestaat in Nederland.
Ten 2e. Dat er geen geroepen of gezonden Leeraars meer zijn.
Ten 3e. Dat geen Doop of Avondmaal mag bediend worden.
Ten 4e. Dat U de Formulieren afkeurt.
Ten 5e. Dat U beweert, dat de Grote Kerk onze Moederkerk is.
Ten 6e. Dat U ouderwets gerechtvaardigd zijt boven anderen.

Nu Vriend, in afwachting noem ik mij uit achting,
Uw Vriend,

G.C. TROMP.

ANTWOORD

DELFT, 16 Februari 1892.

Geachte Vriend!

Met deze hoop ik, onder opzien tot de Heere, de aan mij door U gestelde vragen te beantwoorden.
1e vraag. Ik zou wel een atheïst moeten wezen, als ik dat stelde. De Heere zegt immers, *dat de poorten der hel dezelve niet zullen overweldigen,* en als er in deze dagen nog geen klein overblijfsel was, als Sodom en Gomorra zouden wij vergaan. Maar ik meen de ware Kerk, die onder de breuk van het geschonden recht en de ere Gods ligt, daar toch al de hedendaagse kerken, onder welke vlag ook, die levendige Kerk vervolgen en haten. De Heere zegt immers: *als zij zichzelven schuldig keuren, zal Ik wederkomen tot Mijn plaats.* En alle opgerichte kerken zonder de Heere zijn niet anders dan het Sanhedrin: *het wilde de bloedprijs niet, daar was het te vroom voor, maar wel het bloed Christi.*
Ziet het in Jeremia! Hoe is het die man gegaan? Wat heeft hij niet moeten lijden van de kerkelijke mensen! En waarom? Omdat hij hun kerk wegpreekte. En hoe met de bruid? De dochteren Jeruzalems sloegen haar, omdat de bruid geestelijk, en zij zelf vleselijk waren. De bruid sloeg niet terug. Lees eens van die valse profeet Hananja, die was het maar om de vaten te doen, niet om de Heere. Jeremia wilde dat ook wel, maar kreeg daarom een ijzeren, in plaats van een houten juk. En zo is het tegenwoordig ook maar om twee vaten te doen: *Doop en Avondmaal.* Maar wat een chaos van verwarring! Allen dopen tegenwoordig. En het is nogal een tijd om avondmaal te houden in deze dagen van praat- en sleurchristendom! Het is

tegenwoordig wet prediken onder de schijn van genade, omdat de Heere geweken is. Lees eens Hosea 8 vers 14.
O, Sion moet door recht verlost worden. Christi rok mag niet verscheurd worden. O, als dat nog eens gebeurde, zouden Rachels schapen wel voor de dag komen, die nog zoek zijn. Amos 8 vers 9, enz. is in deze dagen onder het rechtvaardig oordeel bevestigd, en men gaat maar door. Men kan gemakkelijker 1000 kerken bouwen, als recht op zijn plat voor de Heere neervallen, en zeggen van harte: *wee onzer, dat wij zo gezondigd hebben.* Die dikke touwen van Ezechiël hebben ook wat tegen ons te zeggen; en daarom geloof ik, dat de opgerichte kerken buiten de Heere de levendige Kerk, die als een nachthutje in de komkommerhof verkeert, niet kunnen verdragen. O, het zinkt alles hoe langer hoe dieper weg onder formalisme, en om de mensen maar vast te zetten in het werkverbond, daar de dode mens in leeft.
Maar genoeg, het zal er voor U en mij maar op aan komen, of wij een levendige voetstap gekregen hebben in die Kerk en Gemeente, die zalig wordt; of wij van de ware Kerk een levendig lidmaat zijn, en eeuwig zullen blijven.
Als de Heere geweken is, gaat alles aan het werk, óf uit vijandschap, óf dat zij bij zaligheid ter kerk gaan. Dat zien we in Hosea. O, waar zal het nog eindigen! Ik geloof, dat die in Babel gevangen zaten, meer met de Kerk op hadden, als die te Jeruzalem. Genoeg in deze, dat ik een levendige Kerk en Gemeente op aarde stel.

2e vraag. Deze vraag zou beantwoord kunnen zijn met het eerste antwoord. Als de Heere vertrokken is met Zijn genadige inwoning om der zonde wil, behoeft de Heere geen gezanten meer te zenden, en kan Hij zeggen als tegen Zijn discipelen: *slaap nu voort.* En wij moeten al willens blind zijn, als wij dat niet zien. De geesten rijzen als paddestoelen uit de afgrond op, en daar heeft de Heere wat mee te zeggen. Zolang er nog een Mozes en Aäron was, moest Korach met zijn aanhang bezwijken. Goliath had nooit door zijn eigen zwaard zijn kop verloren, als David de klederen niet had uitgetrokken, die de mensen hem aangetrokken hadden; en zo staan nu die Goliaths om de God Israëls te honen, maar omdat wij van de gemeente en mensen aangekleed worden en in die klederen goed kunnen gaan, groeien de vijanden. Och, wat zijn wij toch diep gezonken. Trekt de Heere niet met ons op, och, wat zal er nog van ons worden?
Justus Vermeer zegt: is het geen recht, als de Heere ons zonder lerende priester laat? Van der Groe is de laatste ziener geweest in Nederland's Kerk. Die heeft de Heere het oordeel laten verzegelen en dat ligt nog verzegeld, en na die tijd heeft de Heere er nog niet één toe gebruikt, (ook Dominee Ledeboer niet) om met Nederland's Hogepriester werkzaam te worden wegens wegneming van Nederland's Kerkschuld.
Ieder zal tegenwoordig wel met zijn roeping voor de dag komen. Nu is het maar praten over de toestand, en doen gelijk die mens, die bij iemand aanbelt, en meteen de deur zelf open doet.
Ik heb wel eens gedacht, het gaat met uw gemeente ook niet voorspoedig. Twee dominé's gestorven; Wijting gezalfd en weer afgezet, wel, dat was ook te grof. Toen Elia stierf, met de Kerk aan zijn zijde, kreeg een ander een zending van de Heere, en dat miste niet.
Ik ben verheugd, dat het de Opperste Herder en Leraar, door grondeloze genade, behaagd heeft, mij te schenken een plaatsje beter dan der zonen en der dochteren, en Die iedere dag mij wil leren en onderwijzen, en een altaar in mijn huis geschonken heeft, en dat ik mag geloven, dat ik ook tweelingen mag hebben. Het zal voor de poort er op aankomen, of wij dwaze of wijze maagden zijn, want wij zullen niet geoordeeld

worden naar een kerkelijk of menselijk oordeel, maar onze namen moeten geschreven staan in het Boek des Levens.

3e vraag. Wat deze vraag betreft, wenste mijn ziel, dat mijn ogen het eens mochten zien, dat die Verbondszegelen eens in 's Heeren Gunst mochten bediend worden in een stad met muren en poorten. Maar nu is er geen gordel meer; de doden verlangen ze in deze dagen het meest, omdat zij van het recht Gods niets weten, en doen het als plicht- en wetwerk, en omdat zij er hun zaligheid in stellen, en niet kunnen wachten. Wij hebben die panden rechtvaardig verbeurd, en het richterlijke in het gemis zullen wij moeten voelen, zal de Vaderlijke liefde er weer in geopenbaard kunnen worden, en dan zullen de vijanden wel neervallen. Maar het staat te vrezen, omdat wij over de schuld heenstappen, dat er in Nederland een gedoopt heidendom zal overblijven met een godsdienst zonder God.

4e vraag. Wat deze vraag betreft, ik hoop er voor bewaard te worden, het werk van de oud-vaderen, die met de Inwoning des Heeren bedeeld waren, af te keuren. Maar ik denk dat u ze zelf afkeurt, omdat, zo ik merk, gij alles vleselijk wilt hebben, en geen vraag aan uzelf doet: *heb ik het in 's Heeren gunste of ongunst,* dat toch maar de zaak is.

5e vraag. Hierop moet ik u antwoorden, dat waar de schuld begaan is, wij en onze vaderen gezondigd hebben, (waardoor wij de Heere genoodzaakt hebben, zijn vuur- en haardstede te verlaten), daar moet het geschonden recht hersteld worden. We lezen immers: *het Huis, daar onze vaders U in loofden, is met vuur verbrand.* De Heere Jezus heeft immers over stad en tempel geweend. Ik geloof, dat het meest bastaarden zijn, die de echte nog helpen dwalen, en daar van geschreven staat: een ieder toont ijver voor zijn huis, maar 's Heeren Huis wordt woest gelaten.
Naarmate dat de Heere nog verder wijkt, komt het vol kerken. O, waar zal het met alles nog eindigen. De kinderen kon men toch leren, en men kon toch oefenen, maar van de kerkstaat als kerkstaat moet de gemaakte schuld eerst verzoend zijn. De Heere werd in Zijn verkoren Tempel, hoe diep ook gezonken, besneden, en heeft er in geleerd, en er was nog een Anna, een Simeon, en enige anderen. Onder het rechtvaardig oordeel moet Israël nu omdolen zonder stad en Tempel.
O, wat oordeel zal er nog komen over het verstokte en de mate van zonde volmakende Nederland! De tekenen zijn er. ***Voor Israël liggen er nog beloften.***
En verder hoop ik, dat de Heere mij en u de blinde ogen mag openen, om niet de schijn voor het wezen, en de vreemde voor den man aan te grijpen, dat zeer licht gebeurt.

6e vraag. Het was mij opmerkelijk, toen Van der Zee Zondag mij uw brief overhandigde, lag ik hem terzijde, en deed hem niet open. Ik dacht, daar kan de satan zijn hand in hebben, die komt meest op Zaterdag, of op 's Heeren Dag met strikken en listen. Juist was er een goed van God bekeerde vrouw bij me, welke zei, dat toen zij in overtuiging was, ze eens in een boekje las van Dirk Verheij, (niet die hier dominee is): *vraagt toch veel om een ouderwetse bekering.* Die man zag het toen al, dat er zovelen waren als die jongeling met het lijnwaad om het naakte lijf, die met het wet prediken worden vastgezet op de vruchten buiten Christus.
Nu heb ik mijn overtuiging, en eerste en tweede overgang aan Ds. Fransen verteld, daar Van der Zee bij was. En toen zei hij, dat hij zo weinig mensen vond, daar hij zo van harte mee verenigd was.

Nu moet gij er hem zelf maar eens naar vragen, dan kan hij u wel antwoorden. Ik wil gaarne rekenschap afleggen van de hoop, die in mij is, aan dezulken, die er inwendig een zaligmakende kennis van hebben, die een Drieëenig God hebben leren omhelzen, of bekommerd er naar uitzien, die kennis hebben aan die drie stukken: ellende, verlossing en dankbaarheid.

Maar dat wil ik u wel zeggen, toen het Zegel aan de brief geschonken is, ben ik een arm mens gemaakt, die dagelijks van een gift moet leven, en is de strijd recht aangebonden tussen vlees en geest, en heb ik eerst een rechte walging van mijzelf gekregen. Dus niet boven een ander gerechtvaardigd.

O, ik bevind een heimwee in mijn ziel, dat ik eenmaal verwaardigd mag worden, om de kroon onzondig voor het Lam te mogen neerwerpen, en met de ware uitverkorenen *Avondmaal te houden aan de Bruiloft des Lams,* daar het een eeuwig verwonderen zal wezen, dat zulke ongekenden op aarde verheerlijkt zullen worden. Amen.

17. Ontmoeting van Jac. Boot met Betje Duizer

(Uit: Ontmoetingen, uit het leven van onze geliefde moeder Elizbeth M. van Scheers, weduwe van Gerrit Duijzer, blz. 56 e.v.)

Het was op een zomermorgen in het jaar 1906 dat Moeder enkele vriendinnen op de boot bracht, die bij haar gelogeerd en geslapen hadden. Vanaf de 'Vereniging' waar Moeder woonde, aan de Singel vlakbij het Kunstmin. Het was een half uur lopen naar de kade in Dordrecht. De boot lag al klaar voor vertrek en na afscheid genomen te hebben bleef Moeder nog wat staan om de afvaart te zien. Opeens werd haar aandacht getrokken naar het achterdek van de wegvarende passagiersboot, waar een man met een eerbiedwaardig voorkomen op zijn stok leunde en in gesprek was met twee jonge meisjes. Aan hun gezichten en bewegingen kon Moeder opmaken dat hun aandacht op Moeder gevestigd was. Bij ingeving wuifde ze met haar zakdoek en op de boot begonnen de drie onbekenden ook te wuiven en ze bleven zwaaien tot ze elkaar niet meer konden zien.
Terwijl Moeder zich omkeerde om naar huis te gaan kwam er een wonderlijk gevoel van blijdschap in haar hart. Van blijdschap richtte ze haar alleenspraak tot de Heere om te zeggen: 'Wel, Heere, wat is dat een wonderbaarlijke voorbijgaande ontmoeting. Mij dunkt ik gevoel hier van binnen: het zijn kinderen van U, Heere'. En nu word ik indachtig aan het woord dat Gij tot mij gesproken hebt: *Ziet, gij zult een volk roepen dat gij niet kende, en het volk dat U niet kende zal tot U lopen, om des Heeren uws Gods wil*. Jes. 55: 5.
Zou ik ze nog meer ontmoeten, Heere?
En thuis gekomen zijnde zocht ze het lied van Groenewegen op in de Lofzangen Israëls:

Zoete banden die mij binden
Aan des Heeren lieve volk.
Wis, zij zijn mijn hartevrinden,
Hunne taal mijn hartetolk.

Zingende de Heere met aangenaamheid in haar hart, verlangde ze om dit volk te mogen ontmoeten, wat Groenewegen dichtte:

Elk vertelt zijn lot en zaken
Hoe hem Jezus is ontmoet.
En dat kan mijn hart zo raken,
Want dat doet mijn ziele goed.

Het hele lied zong ze uit, totdat haar gemoed overstelpt werd met deze regels:

Al komen zij uit verre landen,
Hun harten smelten saam ineen.

Op geregelde tijden ging Moeder een bezoek brengen aan haar vader die in Delft verpleegd werd. Voor die reis had ze een hele dag nodig, want in Rotterdam moest zij van de grote Fop Smit overstappen op het kleine Delftse bootje. En als het bezoekuur afgelopen was, moest zij vier uur wachten voor het bootje weer naar Rotterdam terugvoer. Daarom had Moeder bij de vrienden geïnformeerd of er ook in Delft volk des Heeren woonde. En die hadden haar een adres opgegeven: J.J. Boot, Pootstraat 129.

Maar toen het er op aankwam om er heen te gaan durfde ze niet. Want anderen hadden haar verteld dat Boot een strak gerechtvaardigde man was, die alle toestanden en gestalten van aankomende ziel en als ongenoegzaam verklaarde. Bovendien had zij al voor een verkeerd huis gestaan, want de dienstbode zei: 'Hier woont wel meneer Boot, maar ik denk dat u bij een broer van meneer Boot moet zijn. Zijn huis staat achter in de tuin. Dus moet aan de poort gebeld worden.'
Toen Moeder dit hoorde ontzonk haar moed nog verder en reeds was ze besloten om maar niet meer te gaan. Ook omdat ze begreep dat de familie Boot deftige mensen waren. Maar toen begon de nood van haar ziel weer te drukken. De vragen kwamen in haar op en zij dacht over die ogenblikken, toen zij de schadelijke wegen die haar ontdekt waren, voor de Heere beleden had en gesmeekt of Hij haar nog verder ontdekken wilde. En omdat zij nu in de gelegenheid was om voor één van Zijn oprechte volk te komen, waarvan zij gehoord had dat hij niet met vlijende lippen omging, hervatte Moeder haar schreden naar de aangewezen poort en belde aan. Het meisje dat open deed keek verrast op en het eerste wat ze zei was: 'Waar heb ik je meer gezien?'
'Waar meer gezien?' vroeg Moeder, 'ik weet het nu ineens, verleden jaar in Dordt!'
En nog groter werd de verrassing toen Moeder in het huis kwam en zag dat Boot de man was, die toen op het dek van de boot stond en dit meisje één van de twee was die met hem in gesprek waren.
Toen dit alles verteld was, was gelijk het ijs gebroken en Moeder kreeg vrijmoedigheid alles te vertellen. Dit gesprek tussen Boot en Moeder is haar hele leven helder bijgebleven en later nog tot lering en troost mogen zijn.
Boot: Als ik je goed beluisterd heb, Betje, dan heb je al na de eerste aanslag van de Heere gedacht dat je bekeerd was.
Moeder: Ja, dat was zo, vriend, want in de maand Maart van 1896 beliefde het de Heere mij een slag in mijn leven te geven, dat ik niet meer gaan kon zo ik voorheen mijn leven door ging. Toen ben ik aan het reformeren gegaan en had de Heere mij daarin door laten gaan, dan zou ik met de dwaze maagden gezegd hebben: *Doe mij open!* Ik was toen 22 jaar oud.
Boot: Ben je daar lang in gebleven of werden de overtuigingen dieper?
Moeder: Drie jaar later kwam de Heere met een tweede slag. Met Zijn uitgetrokken zwaard ging Hij staan op de drempel van mijn huis. En de woorden van Psalm 27 kwamen in het oordeel naar mij toe: *Waar was mijn hoop, mijn moed gebleven?*
Boot: Toen was je levensmoed weg en ook je pogingen om je leven te verbeteren.
Moeder: Bij mijn pogingen om bekeerd te worden had ik ook de wereld mee willen nemen. Maar nu zag ik dat de Heere dat niet wilde en toen gingen al de kloppingen aan de deur mijns harten tegen mij getuigen.
Boot: Onder het oude Bondsvolk mochten zij geen kleed van tweeërlei stof dragen.
Moeder: Mijn hele huis en gezin lagen nu onder het oordeel en ik dacht dat er een bord geplaatst was boven de buitendeur: *Hier rust het oordeel Gods!*
Boot: En zag je toen dat je jezelf niet kon bekeren?
Moeder: Nee, nog niet Boot, want mijn gebed was toen met de schuldige man: *Wees lankmoedig over mij Heere, dan zal ik alles betalen.*
Boot: En kreeg je nog uitstel van betaling?
Moeder: Ook niet, want in plaats van beter werd het hoe langer hoe erger met mij en het duurde niet lang of de derde slag kwam.
Boot: Salomo zegt dat de zondaar de Heere noodzaakt om de roede op te nemen, want zijn mond roept naar slagen.

Moeder: Deze derde slag kwam wel zo gevoelig aan, dat het mij dieper trof dan mijn voorgaande overtuigingen.
Boot: Boston schrijft in zijn boek over de twaalf slagen van de bijl der wet, dat elke slag de zondaar dieper treffen moet zal hij ooit afgehouwen worden van zijn eigen stam.
Moeder: Toen dacht ik waarlijk dat mijn levenstijd aan het einde kwam en mijn kostelijke genadetijd voorbij. Hier hielp geen uitstel meer, want de Heere had genoeg geroepen, maar ik had steeds geweigerd. Hij had geklopt, maar ik niet open gedaan.
Boot: Kreeg je wel eens ondersteuning in deze weg?
Moeder: Ja, uit de Psalmen en Jesaja. Psalm 6 werd mijn boetepsalm. Die heb ik in die tijd wenende gezongen en zingende geweend.
Boot: Dat schenkt de Heere uit zondaarsliefde, want anders was ik, zegt David, in mijn druk vergaan.
Moeder: De druk van Zijn slaande hand kwam ook in mijn gezin. Mijn man werd ziek en mijn kinderen werden ziek en ik gevoelde dat ik er de oorzaak van was, dat de Heere zulke smartelijke wegen moest gebruiken.
Boot: Hier geven de Klaagliederen van Jeremia onderricht. *Hij zitte eenzaam en zwijge stil omdat de Heere het hem opgelegd heeft; hij steke zijn mond in het stof en zegge: misschien is er verwachting.*
Moeder: O geliefde vriend, *dat er misschien nog verwachting voor mijn arme ziel was,* gaf mij weer ademtocht.
Boot: Je noemde zoëven Psalm 6 en ook Jesaja. Kreeg je daar ook een nadere ontdekking in, want deze Profeet gaat de Held verklaren die machtig is te verlossen.
Moeder: Het eerste wat ik daaruit mocht leren was Jesaja 62 en 63. *Wie is Hij die van Edom komt, met besprenkelde klederen van Bozra?* Mijn ziel wist nog niet wie Hij was, maar dat er toch Één geweest was Die ook een geperste weg had, deed mijn verzuchtingen naar Hem uitgaan.
Het tweede wat mij voorkwam was Jes. 55. *O alle gij dorstigen, komt tot de wateren,* enz.
Boot: Deze belofte kwam uit het kabinet des Verbonds.
Moeder: Daar werd Gods Woord voor mij geopend en ik drukte de Bijbel aan mijn hart. Het was of ik boven op de berg gezet werd en de verrekijker des geloofs in mijn handen en een gezicht op het vergelegen land. En de Heere beloofde mij, ongelukkige vrouw, dat Hij een eeuwig Verbond met mij maken zou en mij geven al de gewisse weldadigheden Davids.
Boot: Was je toen al weduwe?
Moeder: Ja, mijn man en mijn jongste kind zijn gestorven, de andere kinderen zijn gebeterd, maar zelf ben ik nog op de rand der eeuwigheid geweest door een ernstige nierziekte. Toen was het weer Klaagliederen 3 waar ik mocht onderzoeken en doorzoeken waarom. En de Heere leerde mij dat in het 22e tot en met het 33e vers om het eens te worden met de weg.
Boot: Heeft de verrekijker des geloofs ook geloofsoefeningen in je ziel verwekt of was je de belofte even spoedig kwijt als de voorgaande ondersteuningen?
Moeder: Dat kwam anders uit dan ik gedacht had, want ik kwam er achter dat zien nog geen hebben is, en halfweg niet thuis. Alles had ik in Hem zien liggen, want: *Ik ben het Die in gerechtigheid spreek, Die machtig ben om te verlossen.*
Boot: Maar toen moest je nog pasklaar gemaakt worden om als een gevangene verlost te worden.
Moeder: Zo gevoelde ik mij ook. Als een gevangene die onder een stil verhoor geplaatst werd. En als ik dan dacht mijn eeuwig vonnis te ontvangen, gevoelde ik

daarbij een betrekking op een rechte God. *"t Recht van Jakobs God, dat wij billijk eren'.* Psalm 81: 4.
Boot: Dat wordt ook vermeld in Psalm 99: '*En de sterkte des Konings, die het recht lief heeft. Gij hebt recht en gerechtigheid gedaan in Jakob*'.
Moeder: Onder het stil verhoor kreeg ik ook weer goedertieren gedachten van de Heere: Hij mocht Zich nog wenden en berouw hebben over het kwade, wat Hij over mij gesproken had.
Boot: *Hij verkwikt Zijn volk goedertier,* zingt Datheen. En voor die ogenblikken mocht je geloven dat Hij die het goede beloofd had, het ook schenken zou. *De blinde heiden, nu van God gescheiden,* Psalm 67.
Moeder: Totdat ik in mijn gescheiden staat gezet ben. En de werd de kloof tussen mij en het hoge Wezen zo groot, dat er aan mijn kant geen doen meer aan was.
Boot: En kwam de Heere toen om Zijn recht, Betje?
Moeder: Het recht Gods werd zo gespannen in mijn ziel, dat ik mijn rechtvaardig vonnis met mijn bloed wou ondertekenen.
Boot: In het eren van Gods deugden daar krijgt de deugd van het recht Gods de hoogste plaats.
Moeder: En daar werd ik geplaatst op de handen van de grote Pottenbakker, en Hij was vrij en soeverein om met dat leem te doen naar Zijn eeuwige wil en welbehagen.
Boot: Toen dat bij mij plaats had, klonk er een Goddelijke vraag in mijn ziel : 'Hoe zal Ik u onder de kinderen zetten?' En het antwoord was: *Dan als gij tot Mij zult zeggen: Mijn Vader.*
Moeder: Bij mij kwam een afvraag in mijn hart *of ik nog iets te zeggen had,* maar ik had een zwijgende mond en een bukkende ziel. Want de grote Pottenbakker zou Zijn eer altijd krijgen, zowel in een vat van oneer als in een vat van eer.
Boot: Hier gebeurde het bij mij dat Christus begon te pleiten om Zijn arbeidsloon bij de Vader.
Moeder: Ja, daar werd Gods hart voor mij ontsloten en de dierbare gerechtigheid, want Christus kwam Zichzelf aan mij te openbaren als het eeuwige dekkleed om mijn naakte ziel te bedekken.
Boot: Na de lokkingstijd en na de verbergingstijd kreeg je nu die blijde tijd van Psalm 81: 6.
Moeder: Vrij en blij stond ik nu en ik heb geen woorden om uit te drukken hoe ik mij bevond. Zoals een schip op een stromende rivier vast ligt aan haar anker, zo lag mijn ziel geankerd aan het harte Gods!
Boot: Ik mocht Hem toen noemen de Leidsman mijner jeugd.
Moeder: En ik noemde Hem mijn Bruidegom. Ik kreeg wachtenstijd, totdat Hij het geestelijk huwelijk zou gaan voltrekken, want mij werd beloofd uit de Berijming van de 12 Artikelen des Geloofs, vers 1:

Dat wou Hij als mijn Bondsgod zweren,
Dit wil Hij als mijn Vader doen.

Enkele jaren later na het eerste bezoek van Moeder aan J.J. Boot te Delft had Moeder nog een belangrijk gesprek met hem. In haar waarneming van binnen was het met haar bekering vastgelopen en in die nood zocht ze dan het oude geoefende volk op, die het belang van haar ziel op het oog hadden. En zodoende was Moeder weer aan het vertellen gegaan vanaf de eerste indrukken die ze reeds als jong meisje kreeg.
Totdat ze kwam aan het bijwonen van die begrafenis, die in drie huizen gehouden werd, en waar Koos Vrolijk in het huis waar Moeder mee bediende gesproken had over Martha, Maria en Lazarus. Waarschijnlijk had Boot op die bijzondere dag ook in

één van die drie huizen gesproken, want hij begon hierover het gesprek met Moeder als volgt:
Boot: Martha, Maria en Lazarus hebben een aangename maaltijd genoten met de Heere Jezus aan één tafel. En voor de staat van hun ziel was het ook een kostelijke maaltijd, want daarin mochten zij smaken ieder naar de stand waarin zij leefden.
Moeder: Koos Vrolijk noemt mij van die dag af altijd *dienende Martha.*
Boot: Maar om op ons gesprek van zoëven terug te komen, je hebt toch ook de gestalte van Maria leren kennen als je zong:

De Bruid mocht in het wijnhuis zijn,
Daar laaft Hij haar met liefdewijn.

Moeder: De liefde Gods vervulde mijn hart en zinnen en ik bleef de vrije toegang behouden tot Gods hart.
Boot: In die tijd heb ik uitgeroepen: 'Heere, als de gerechten van deze tafel al zo vet zijn, wat zal het dan toch wezen als Uw Geest met mijn geest zal getuigen dat ik een kind Gods mag wezen'; wat later aan mijn ziel is toegepast.
Moeder: Bij mij ging het weer anders als ik gedacht had. Nog geen jaar later zong ik een ander versje:

Al het zoete ben ik kwijt,
't Is nu voor mij een wintertijd.

Boot: Hoe heb je het zo gauw laten ontnemen, Betje? Het richterlijke was al zover doorgegaan, dat het nog maar behoefde toegepast te worden.
Moeder: Dat heeft Chr. v. d. Ree uit Schoonhoven ook al tegen mij gezegd, maar ik werd met heel mijn bevinding weer buiten God en Christus gezet, met deze woorden: *Goed doet geen nut ten dage der verbolgenheid, maar gerechtigheid red van de dood.*
Boot: Kon je niet pleiten op Zijn beloften van Jesaja 62, zoals je toen had mogen ondervinden?
Moeder: In de eerste tijd nog wel, vooral in de nachtelijke uren als ik mocht komen in het vrij verklaren van Hem als Pottenbakker over het leem en dan ging het Kabinet weer open. Maar de Heere zeide, *dat het nut was dat Hij nu wegging.* En of ik al schreide: Heere, ik kan U toch niet missen, ik raakte toch mijn zoete omgang en aangenaam leven kwijt.
Boot: Heb je bij de oudsten van 's Heeren volk nog om raad gevraagd in deze weg?
Moeder: Ja, behalve Chr. v. d. Ree ook aan vrouw Gebuis uit Rotterdam en Manus v. d. Hoven te Giessendam. Ook kreeg ik in die tijd een uitnodiging per briefkaart om met Pinksteren naar het gezelschap te komen in Woudrichem. Daar woont een lieve vriendin, die ik al langer ken en had van anderen gehoord dat de Heere haar bezocht en al haar zonden haar vergeven had.
Boot: Je bedoelt zeker Nel de Joode uit Woudrichem. Ik heb gehoord dat de Heere met haar doorgegaan is evenals bij Lazarus.
Moeder: Mijn begeerte was in die tijd om ook met Lazarus te sterven, want ik zag het leven achter de dood. Maar nu vrees ik de dood achter de dood, en daarom kan ik de dood niet begeren.
Boot: Het is voor Lazarus en zijn zusters ook heel wat geweest. Hij moest sterven en Christus kwam niet om hem te helpen. Maar omdat het sterven van Lazarus tot heerlijkheid Gods zou zijn, heeft Christus tot Zijn discipelen gezegd: '*Ik ben blijde daar niet geweest te zijn.*' (Joh. 11: 15).
Moeder: O, geliefde vriend, ik had al zoveel van Hem genoten dat ik er onmogelijk aan kon denken, om met die gesmaakte liefde nog verloren te moeten gaan.

Boot: Alles moest wachten op het tijdsgewricht dat Lazarus werd opgewekt. Jezus zei: *Ik ben de Opstanding en het Leven. Die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven.*
Moeder: Met een afwezige Christus kon ik niet geloven dat het waarheid in mijn binnenste was.
Boot: Als je toen ook met Hem voor de grote rechtbank had gekomen, dan zou Christus in dat gericht spreken wat Hij sprak tot de bedroefde zusters in Joh. 11: 40: *Heb Ik u niet gezegd dat, zo gij gelooft, gij de heerlijkheid Gods zien zult?*
Moeder: Mijn grootste zonde is het ongeloof, want dat houdt God verdacht van Zijn liefde en almacht.
Boot: Mijn ongeloof was daar ook de grootste zonde, maar het werd ook de laatste zonde waaraan ik ontdekt werd voordat ik vrij verklaard werd in Zijn gericht.
Moeder: Straks is het weer tijd voor mij om naar de boot te gaan. Och Boot, zou je eerst nog een zegen willen vragen?
Boot: De Heere mocht al die banden nog eens verbreken, want in de Heere zal gerechtvaardigd worden het ganse huis Jacobs. Wij zullen Hem vragen of Hij je wil roepen als een weduwe, die zich gevoelt als een verlaten vrouw, waarover Hij Zich wil ontfermen om Zijns grote Naams Wil.

Enkele brieven van Koos Boot aan Betje Duijzer, gepubliceerd in: *Uit het leven van Betje Duijzer en haar vrienden,* door J.P. Neven, uitgave Den Hertog, Houten

Delft, 9 februari 1909

Geliefde vriendin!
Met deze letteren kan ik u melden dat wij door 's Heeren ontferming uw brief in redelijke welstand hebben ontvangen. Ook zijn wij de rechtvaardig verdiende vrucht der zonde nog niet onderworpen. Van onze zijde ligt alles in diepe verbeurdheid. Wij hebben met alles de Heere de redenen gegeven om ons over te geven in de zonde van land en volk waar wij in leven. Als wij nu zo de rechtvaardig verdiende gerichten en oordelen kunnen inwachten, en zeggen: Heere, U kunt met mij doen wat goed is in Uw reine ogen!' dan zou iedere dag een wonder voor ons wezen als wij 's morgens ons geleende goed en onze kleren weer mogen gebruiken. Ja, als wij met al deze weldaden in de Heere mogen eindigen, dat zou een wonderdaad geven in onze doorleving op aarde. Om in de praktijk van ons leven met onze harten onder de Heere te mogen bukken en buigen. Want alzo heeft de man naar Gods hart gezongen in Psalm 139: 'Heere, Gij weet mijn zitten en mijn opstaan, Gij verstaat van verre mijn gedachten. Eer een woord is op mijn lippen, ziet Heere, Gij weet het alles.' Dit woord hebben wij nu zo hoognodig om het te leren kennen, want onze kracht- en machteloosheid is zo groot dat de oude mens meewerkt met al de strikken en listen van de uitwendige en inwendige mens. Eigenlijk zou er naar de nieuwe mens altijd een bidden moeten wezen zonder ophouden. En ik geloof zeker, zoals Justus Vermeer zegt: 'Als de christelijke huisgezinnen biddende waren, dan was de kerk gered!' Helaas is het zo niet en daarom gaat de Heere hoe langer hoe meer wijken met Zijn dierbare Geest en een geest van diepe slaap komt ervoor in de plaats bij vroom en onvroom. Daarom hebben wij die wakker schuddende Geest zo nodig, om het kwaad van verre te mogen zien, opdat wij met de vloed niet mee weggestroomd worden. Van der Groe zag die stroom al aankomen. Hij zegt: 'Al was het dat u niemand wil volgen in het toevallen van des Heeren rechtvaardigheid, volgt gij ze niet na, maar ziet en vraagt of je bij Hem onder Zijn vleugelen mag schuilen.'
Wat mijn ziekte aangaat, vriendin, al lang tevoren had ik het gevoel daarvan. Want toen mijn broeder kwam te sterven, heb ik met ziel en lichaam daaronder geleden. Met mijn zwakke gezondheid ben ik nog op zijn begrafenis geweest. Thuisgekomen openbaarde de ziekte zich in heviger mate, zodat de dokter kwam. 'Dokter', zei ik, 'ik wil bidden en vragen of u van de Heere wijsheid mag krijgen om mij te behandelen.' Twee dagen lang ben ik geheel mijn zinnen kwijt geweest, de derde dag kwam ik weer tot mijzelf. Maar ik was zo zwak geworden, dat ik van de dokter nog lange tijd in bed moest blijven.
In die dagen heb ik een ontmoeting met de Heere gehad met deze woorden: 'In alle benauwdheden was Hij mede benauwd en in alle krankheden heeft Hij verlossing geschonken.' Toen ondervond ik een vrede op mijn ziekbed, want de Heere Jezus had de prikkel weggenomen. Toen schonk Hij mij door Zijn dierbare Geest een terugleiding in de weg in alles wat aan mijn ziel geopenbaard was. Het begon van mijn overtuiging tot de zaak toe dat Zijn Geest met mijn geest kwam te getuigen dat ik een kind van God was. En ik werd gewaar dat het arbeidsloon van de Heere Jezus hierom gezucht en gevraagd had. Want al degenen die Hij van eeuwigheid opgenomen heeft, zal Hij als loon op Zijn arbeid ook weer eenmaal voor de Vader stellen in gerechtigheid en heiligheid. En nu ben ik sedert dien weer zover hersteld, dat wij op de dag des Heeren weer lezing gehouden hebben met Justus Vermeer uit Johannes 17

vers 15, en in de namiddag over de zesde zondagsafdeling van de Catechismus. Dit is voor mijn zo'n dierbare zondag geworden, waarin ik de ondersteuning des Heeren mocht ontmoeten.
En nu mijn vrienden, die een stille hoop kregen dat zij mij als uit de dood weer mochten ontvangen, daar was het volgens hun zeggen een gezegende dag voor. Voor mij is het ook weer een onderwijzing geworden, waar de Heere Jezus van heeft gezegd: *'Vader, neemt ze niet weg uit de wereld, maar verlost ze van den boze.*' Toen hen ik het in die tijd zo eens geworden met de Heere, om Zijn raad uit te mogen dienen. *Die aanbiddelijke raad, die van eeuwigheid bestaat,* zegt Lodenstein.
En nu lag ik vanmorgen vroeg op mijn bed in overdenking over je laatste brief, waarin je schreef dat het in je waarneming al minder met je zieletoestand werd en dat je voor jezelf een raadselachtig mens bent die niet meer weet waar dit eindigen zal.
Waarde vriendin, ik versta je goed hierin. Doch ik werd ingeleid in het lijden van de Heere Jezus. Dat Hij in Gethsémané nog kon zeggen: 'Vader, indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van mij voorbijgaan.' Maar later kon Hij zeggen: 'Het is volbracht!' Eerst zo laag afgedaald, dat Hij riep: 'O God, waarom hebt Gij mij verlaten?' En daarna de overwinning en het einde van de strijd.
Hiervan heb ik ook een deel van doorleefd. Dat was in die tijd toen de Heere Zijn verbond met mij bevestigde. Och Heere, zuchtte ik, mocht die weduwe uit Dordt daar ook wat van krijgen. Want blijdschap komt na veel smarten. Mocht het je maar tot een wonder worden, dat, hoe het met je ziel mag gaan, er toch iets in ligt dat van de Heere niet terug kan. En dat houdt je hoop en verwachting nog levendig.
En wat de doorleiding in die weg betreft, kon je nu maar met de Heere op de rechtbank komen om daar recht te vallen met al je schuld en zonden. Want als je die daar mocht kwijtraken, dan zouden al je verborgen banden van moeite en verdriet verbroken worden. Alle raadsels opgelost en een nieuwe naam ontvangen, waarvan de betekenis duidelijk is voor degene die deze nieuwe naam ontvangt.
Mocht de Heere, Die goed is en het doen kan om Zijns Naams wil, deze geringe woorden nog willen believen te zegenen tot ere van Zijn Naam die heerlijk is.
Nog bedankt voor het zenden van je laatste brief en de hartelijke groeten van Hermina en mij.

Delft, 19 augustus 1909

Waarde vriendin!
Met deze brief kunnen wij u melden dat wij uw brief in redelijke welstand hebben ontvangen. Het lezen hiervan was ons aangenaam en uw stand in onwaardigheid bracht ons weer in gedachten dat wij de rechtvaardig verdiende vrucht nog niet zijn onderworpen. Daar de Heere toch met ons kon doen wat goed is in Zijn ogen en kan doen wat recht is in Zijn ogen. Als wij daar een indruk van krijgen, en dat geeft de Heere door Zijn indachtig makende Geest, dan gevoelen wij de hoge noodzakelijkheid om door Zijn wakkerschuddende Geest te horen, Zijn stem die roept: 'Ontwaakt, hij die slaapt, en staat op uit de doden.'
In onze donkere tijd zijn er veel dagen van 's Heeren verberging. Wonderlijk is het als wij dan een stille geest mogen ontvangen, om het te bewonderen dat wij nog verwaardigd worden om wakker gemaakt te worden. Want wij zien rondom ons heen dat de Heere een geest des diepen slaaps heeft uitgegoten. Veel van onze onkundige tijdgenoten gebruiken de kenmerken als een ladder om over de muur te klimmen. Waar Bunyan in zijn Christenreis ons zo voor gewaarschuwd heeft. De ware pelgrims hebben nodig dat de Heere Zelf tot hun ziel zegt: 'Ik ben uw Heil!' Zij moeten pasklaar

gemaakt worden om als een treurige getroost te worden. Dit wil de Heere zeker doen op Zijn tijd. Het begeren van Martha en Maria bleef niet achter, het kwam op 's Heeren tijd. Dan zouden zij de heerlijkheid des Heeren zien. Zo hebben zij met de Heere Jezus aan één tafel gegeten en gedronken. Wel ieder persoonlijk, naar de staat hunner ziel.
Dus vriendin, dat uw gemis maar recht aangebonden mocht worden, al was het opgeven en sterven eraan verbonden. Als de Heere u dat eens schenken zou, en tot uw ziel zeggen zou: 'Hoe zal Ik u onder de kinderen zetten en u geven het gewenste land?' Dan zult gij tot Hem zeggen: 'Mijn Vader, Gij zijt de Leidsman mijner jeugd.'
Toen die zaak bij mij plaatsvond, werd mijn zielenarbeid zo sterk aangebonden, dat ik moest zeggen: 'Heere, als het gezicht van die tafel al zo vet is, wat zal het dan een volheid wezen als dat heil aan mijn ziel zal toegepast worden.' Hier werd ik al diep vernederd toen de Geest ging getuigen met mijn geest dat ik een kind van God was, en mocht Hem al mijn Vader noemen. En de Heere vervulde Zijn woord, niet om mijn vernedering, maar om het arbeidsloon van de Heere Jezus, want dat was daarvoor pleitende.
Vanaf het eerste begin werd dit bevestigd: Ten eerste: Ik zal ze lokken. Ten tweede: Ik zal Mijn aangezicht verbergen. Ten derde: ik zal dan naar haar hart spreken.
Wij krijgen eerst een gezicht van Gods weldaden. Dat gezicht zal veel arbeid in onze ziel geven. Want de beloften moeten vervuld, zullen wij de baat daarvan krijgen. Maar de vervulling gaat weer anders als wij gedacht hadden, want wij kunnen in die weg niet geloven dat het waarheid in ons binnenste is. Daarom hebben wij nodig om de voorbiddende Hogepriester en dankende Borg te leren kennen om de eeuwige gelukzaligheid in te mogen gaan.
Wij hebben op 's Heeren dag met indruk gelezen uit Justus Vermeer over de wijze en dwaze bouwer. Mattheüs 7. Gewichtige stof! O, wat zal het voor die arme zielen gewichtig zijn, als zij niet als Bileam en niet als Juda uitkomen en vooral in de kommervolle dagen waar wij in leven, weinigen wandelen op de rechte wegen Sions. Want aan dit leven is een zware strijd verbonden.
Och vriendin, mocht de Heere ons maar met Baruch onderwijzen: Zoekt geen grote dingen. De Heere mocht ons maar inwinnen om afgezonderd te worden van de lichte godsdienst.
Enige weken geleden werd ik nog vernederd van hart voor de Heere gemaakt met deze woorden: "Mijn tranen hebt Gij in Uw fles bewaard." En in Zijn onveranderlijke trouw zal Hij die tranen verder in mijn leven bewaren tot de dag komt dat Hij alle tranen zal afwissen.
Nu heb ik weer een brief aan je geschreven. Maar ga nu eindigen, de vermoeidheid komt door mijn ouderdom. Wij zien nu uit naar een tijding terug of wat nog beter was, een bezoek aan je oude vriend.
Ontvang de hartelijke groeten van mij en Hermien en al de vrienden. Doe wederkerig onze groeten aan uw kinderen en de Dordtse vrienden.
Uw oude vriend J. Boot.

Geachte vriendin,
Nog even een kort bericht bij de brief. De hartelijke groeten van Aaltje en daarna van al de vrienden hier in Delft. Met het verzoek om al de vrienden in Dordt de groeten over te brengen. Wij dachten ook nog om je jonge kinderen. Dat het hun ook nog wel mag gaan. Voed ze op in de eenvoud van 's Heeren vrees. Menigten van ouders in onze donkere dagen verhinderen hun kinderen naar Jezus te gaan, vanwege het zondevermaak en de hoogmoed van deze jammervolle tijd. Als de Heere wil en wij

leven hopen wij elkaar nog te mogen ontmoeten. Graag ontvang ik even de tijding tevoren in verband met mijn hoge leeftijd. Mijn brieven moet je maar tweemaal lezen. Ook in het brieven schrijven word ik oud.

BRIEVEN VAN Mej. C. VAN ALDERWEGEN, later Mej. C. BOOT-van Alderwegen.

Cato werd geboren 27 mei 1828 in de Haag

De brieven zijn gericht aan Mej. J. C. Aminabel, later Mej. Wed. J. Mechelse-Aminabel; geboren ca. 1825 en overleden 1915.

1ste Brief

5 Januari 1859.

Geliefde Vriendin!

Ik kan u niet mededelen wat er in mijn ziel omging, toen ik uw brief ontving. Ik kan u al de dagen, nadat ik van u zo wonderlijk gedroomd heb, niet kwijt raken. Ik zat Maandag al uit te kijken, en was de volgende morgen al naar Chrisje[3] haar huis geweest om toch iets van u te horen. Maar o, toen Chrisje mij die brief bracht, het was of ik een boodschap uit de hemel kreeg, en dat was ook zo. O, geliefde Vriendin, mijn hart brak over de bemoeienissen, die de Heere met ons beliefde te houden, maar wat was ik er hartelijk verblijd mede, dat de Heere u zo bijzonder nabij was, maar dat kreeg ik al eerder te geloven, voor dat ik er iets van hoorde. Vrijdag voor Kerstmis, op de middag, was ik in het eenzame en kreeg aan u te denken, hoe gebrekkig of het dan ook was, en vroeg voor u ondersteuning in de strijd, want dat gevoelde ik toch zo klaar, dat u in een bange strijd was. Maar o, wat kreeg ik in te zien, hoe nauw of de Heere Jezus het oog op u had, hoe of het de Heere aan het hart ging, en met welke tedere liefde Hij u liefhad, Zijn duurgekochte Bruid. O, nee, *Hij zal u niet laten verzocht worden boven hetgeen gij dragen kunt*. O, wat een onuitsprekelijk voorrecht is het dan toch, dat Christus het enige anker uwer ziel is, dat ge op die Rotssteen gegrondvest zijt. Daar kan de ganse macht der hel u niet afstoten. Maar wat komt de Heere u zalig te verkwikken in die strijd! Ik kan mij zo voorstellen uw werkzaamheden met de Heere Jezus in de hof van Gethsémané, hoe of de Heere Zijn drie liefste Discipelen medenam; ja, Zijn liefste kinderen moeten de zwaarste beproevingen wel eens doorstaan. Wat een strikken en netten kunnen er al niet voor de voeten gelegd worden, nietwaar lieve Vriendin? Maar voor u geen nood, daar zal uw ziel wel onder weggezonken hebben, hoe of die Discipelen dat bitter lijden nog wel konden verzwaren, maar niet verlichten. O nee, Hij moest de pers alleen treden, maar hoe daarentegen, als Zijn volk in lijden is, Hij dan menigmaal één van Zijn volk of kinderen wil gebruiken tot bemoediging en verkwikking voor die ogenblikken, nietwaar, lieve Vriendin? Dit kan niet anders als hem diep vernederen.

Nu, lieve Vriendin, de tijd is voorts kort en u wacht na al die strijd een heerlijke kroon. O, *uw Maker is uw Man, Heere der Heirscharen is Zijnen Naam*. Eens zult gij zeggen: *ziet Heere, mij en de kinderen, die Gij mij gegeven hebt*. O die vruchten, die zalige vruchten van een geestelijke ondertrouw, liefde, geloof en lijdzaamheid, en al die zalige vruchten. O, *wie zijn ze en van waar zijn ze gekomen? Deze zijn het, die uit de grote verdrukking komen, en ze hebben hun klederen gewassen en witgemaakt in het bloed des Lams*.

Ja, Gij zult nog eens triumferen,
Dat en kan u niet ontgaan,
Want uw Jezus, uw Heere,
heeft Gods recht en Wet voldaan.

---

[3] Chrisje Coeland, Den Haag

Gij zult nog eens zegepralen
in de ruime Hemelzalen,
Eeuwig tot Zijn lof en eer.
Daar is 't heilig, daar is 't veilig,
Amen, Amen, 't zij zo, Heer!

Wel, geliefde Vriendin, wat zijt ge toch hoogst gelukkig. Och, mocht ik mij ook zo ten volle kunnen verblijden in Hem als de God mijns heils. Mochten deze woorden eens aan mij bevestigd worden, die gij voor mij kreeg, en u op het harte gelegd werden om mij te schrijven, en dat u zo in mijn weg werd ingeleid, hoe of de Heere mij had komen overtuigen, en hoe of de Heere mij al een deur der hoop geopend had. O, mijn hart stortte tranen van verwondering!
Ja, geliefde Vriendin, ik kon er niet geheel meer onderuit. O, nee, dat is mij onmogelijk. Nee, de Heere Jezus is mij niet meer geheel vreemd en onbekend, dat zou ik niet durven zeggen. O, de Heere Jezus komt Zich bij ogenblikken zo gemeenzaam te maken met mijn ziel. O, Hij geeft mij soms zulke dierbare lessen, zulk zalig onderwijs. Maar ach, er blijft bij dat alles zulk een droefheid in mij over. De vorige week ondervond ik er iets van, wat dat is, arm van geest te zijn, maar ik riep: *Heere, laat mij dat altijd houden.* Ik werd in de toenadering werkzaam met de lofzang van Maria, hoe of *de Heere rijken ledig wegzond, maar hoe Hij armen met goederen vervulde*. Maar wat kwam de Heere Zich te ontdekken aan mijn ziel als dat Brood des Levens, en ik zei: *Heere, hier ligt nu zo een ziel.* Maar, lieve Vriendin, wat verkwikte dat mijn ziel, om zo op Hem te mogen zien als dat Brood des Levens, als dat énige Goed, dat mij verzadigen kon. O, ik zei: *laat mij maar, zo ziende op U, sterven.*
O, de vrijmoedigheid, die ik dan krijg in het toenaderen, dat kan ik u niet mededelen, en zoals mijn hart dan ingenomen wordt met de Heerlijkheid van die Persoon. O, mijn hart ligt menigmaal open, en die heerlijke stralen van de Zon der Gerechtigheid, die ik dan zo in mij voel dalen! O, dan roep ik: *Heere, vervul mij nu geheel en al met U!* Maar daar blijft onder dat alles zulk een leegte en droefheid. Och, dat ik geheel op Hem zinken mocht. O, die dag, toen Martha bij ons was, wat was mijn gemoed doorwond van droefheid. Des morgens was het of mijn hart doorpriemd was van droefheid, en dat ging toch met zulk een zaligheid gepaard, dat ik het niet kan uitdrukken.
Er kwam een vraag in mijn gemoed, wat of toch de hoofdzaak van die droefheid was, en meteen rees het antwoord in mijn ziel op. O, het was om die *Geest der aanneming tot kinderen, door Welke wij roepen: Abba, Vader!* Ik voel mij net als een arm weeskind, dat opgenomen moet worden. Als ik eten zal, dan schreeuwt mijn hart bij tijden van droefheid. Och, dat ik weten mocht, dat ik het uit Uw Vaderhand kreeg. Zie ik bij tijden de lucht aan, dan is het: *Och, dat Gij de hemelen scheurdet!* dat ik het zegel uit Uw hand mocht ontvangen! En toch gevoel ik zulk een kinderlijke gestalte, het is of alle slaafsheid er uit is, en ik gevoel toch zo'n groot gemis. Ik kwam vóór twee weken bij Wellinga en sprak met hem uit die toestanden. Hij is zo'n lieve, oprechte, nederige ziel, ik wenste wel, dat u hem eens ontmoette. Ik zei hem, hoe of ik verkeerde, hoe ik net stond als een kind aan de schoot van zijn vader, en toch, ach Heere, roep ik dan, *dat ik U als mijn Vader mocht omhelzen.*
Maar Wellinga zei, de zaken liggen wel in het hart, maar nu de uitspraak nog, en dat gevoelde ik ook zo. Hij zei nog, het was een weldaad om zo te mogen verkeren, en dat zag ik er ook wel in, maar die andere weldaad, die ik nog mis, is mij toch zo onmisbaar, omdat ik nu de Heere de eer van Zijn werk niet kan geven. O, mijn ziel haakt bij tijden naar de volkomenheid van dat werk. O, de ere Gods is er toch zo aan

verbonden, want daar ligt toch alleen mijn zaligheid in, in de verheerlijking van die God, en in het wegvallen van mijzelven. O, hoe meer ik weg mag vallen, hoe meer adem ik voor mijn ziel haal. In het sterven ligt mijn leven, dat had ik nooit gedacht.
Voor enige tijd was ik werkzaam met die woorden: *Ziet, ik zend Mijnen Engel, die voor Mijn aangezicht de weg bereiden zal en snellijk zal tot Zijn tempel komen, die Heere, Die gij zoekt, te weten die Engel des Verbonds, aan Dewelke gij lust hebt. Ziet, Hij komt, zegt de Heere der heirscharen*. Maar o, lieve Vriendin, wat was mij dat zalig, wat daalde er een geloofslicht en geloofskracht af in mijn gemoed, wat ging er een licht op in mijn ziel. In die Engel des Verbonds was nu al mijn lust en al mijn heil. Maar hoe of Hij nu gewis zou komen, dat kreeg ik zo met kracht en nadruk te geloven. O, dat kan ik toch niet zeggen. Maar kort daarop werd ik werkzaam met het volgende vers (het was mij toen duister voor mijn gemoed): *Maar wie zal de dag Zijner toekomst verdragen, en wie zal bestaan, als Hij verschijnt?* Maar o, schrik beving mij, en onderwijl ik zo stond, het de Heere Jezus Zich toch zo dierbaar uit aan mijn gemoed en kreeg ik zo in te zien, hoe of de Heere in die grote dag dan eerst recht in alles zou verheerlijkt worden.
Maar o, geliefde Vriendin, wat werd ik begerig en verlangend gemaakt naar die dag. O, wat ging mijn ziel daar naar uit, dat de Heere Jezus toch op het hoogst verheerlijkt zou worden. Ik viel neer en riep uit: *O Heere, ik verlang naar Uw dag.* Ik raakte zo weg, ik dacht om mijzelf niet; ik zei: *Heere, doe met mij wat goed is in Uw heilige ogen.*
Nu, lieve Vriendin, heb ik u zo het één en ander medegedeeld. Ik wenste u wel eens te spreken. Er is in de tijd, nadat ik u het laatst geschreven heb, al eens wat omgegaan. Maandag had ik toch zulk een betrekking om bij u te wezen. Ik heb het nog gezegd tot de Vrienden. Ik zei, ik verlang toch zo naar de Juffrouw. Het was buitengewoon en ik dacht, zou de Juffrouw nu ook zo'n betrekking hebben? Ik heb het nog zo eens gehad met Martha, en zij had het toen ook met mij. 't Zijn toch zoete banden, nietwaar? Groet Martha en uw Moeder hartelijk van mij, en verder al de Vrienden en Vriendinnen.
Nu, lieve Vriendin, zijt ook verder hartelijk gegroet van mij, die zich noemt
C. VAN ALDERWEGEN.
Gedenk mij maar eens in de gebede, een arm weeskind.

2de Brief.

's GRAVENHAGE, 24 Februari 1859.

Veel geliefde Vriendin!
Wanneer gij zult gaan door het water, zal Ik bij u zijn, en door de rivieren, zij en zullen u niet overstromen; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden, en de vlam zal u niet aansteken. Deze woorden, geliefde Vriendin, kwamen mij voor u voor, toen ik over u zat te denken. Ik wist niet, waar ze stonden. Ik stelde het tot een teken, nam het Woord op en zei: als ik het nu dadelijk vind, dan zal ik het de Juffrouw schrijven. En zo als ik het Woord opensloeg, vond ik het opeens in Jesaja 43 vers 2. Wel, ik was verbaasd en kreeg een hart om op te merken. Wat een heerlijke belofte nietwaar? O ja, die zijn voor u alle in de Heere Jezus *Ja en Amen.* O, onuitsprekelijk voorrecht, al komen er dan eens wolken en duisternissen over uw ziel, en al wordt de satan ook wel eens losgelaten, u menigerlei bezwaren voorstellende, o, geen nood, het zal alles mede moeten werken voor u ten goede, het zal u van achteren alles zo heerlijk opgeklaard worden.

Ik kan u niet zeggen, geliefde Vriendin, hoe menigmaal of uw toestanden en bezwaren mij voorkomen. O, het is, of ge het mij gedurig vertelt en toeroept, en dan gevoel ik zulk een smart in mijn gemoed, en dan geeft de Heere mij menigmaal zulk een inzien in uw weg. O, achter al die bezwaren, aanvallen en menigmaal moedeloze vlagen, daar ligt voor u zoveel heerlijks achter. O, gij zult de Heere nog wel eens groot maken dat Hij u zo geleid heeft en niet anders, en dat de Heere u bewaard heeft tot hiertoe van wegen, daar Hij andere van Zijn lieve kinderen inbrengt, die aan meer afleiding en beslommeringen onderworpen zijn. O, wat betoont de Heere, dat gij Zijn oogappel, ja Zijn beminde zijt. *O God, Uw weg is in het Heiligdom, wie is een groot God gelijk Gij*, Psalm 77.
Nu, geliefde Vriendin, ik kan u niet mededelen, hoe verblijd of ik was met uw brief. Ik kreeg hem net van pas. 'k Was heel moedeloos, maar werd er door verkwikt, ik mocht hem ook uit de hand des Heeren ontvangen. Ik werd al vreselijk aangevallen, de vijand kwam er al erg op los en zei, gij krijgt nooit meer een brief terug, maar hij werd beschaamd gemaakt. Och, mocht ik er maar door leren en de vijand zo gauw geen gehoor geven. O, het was naar mijn hart gesproken. O, ik mag er de hand des Heeren wel eens in zien, dat de Heere elkanders toestanden zo op het hart drukt, want het is of u in mijn hart leest. Wat worden de banden hier nauw er door, nietwaar? Ik gevoel dat het bij u ook zo is. Och, dat ik het erkennen mocht, daar het zo weinig gevonden wordt in onze dagen.
Ik was zo jaloers op die man, die bij u geweest is, en die zich zo mocht verblijden in de God zijns heils. Och, mocht het mij ook eens te beurt vallen, maar ik denk menigmaal, och wat zal het einde nog zijn. In de vorige week was ik heel bedroefd, ik gevoelde zulk een leegte en ik dacht, daar is niets dat mij tevreden kan stellen buiten U, niets kan mij vervullen, mijn hart schreeuwde, en des avonds kwamen mij deze woorden zo zoetelijk voor: *Al Mijn fonteinen zullen binnen u zijn*. Och, dacht ik, mocht ik eens zinken en verdrinken in die oceaan van eeuwige liefde en vrije ontferming, en hierop mocht ik mijn begeerte door zuchten tot de Heere bekend maken, en wenste zo van alles uitgeledigd te worden. O, van alle zonden gereinigd te mogen worden, dit was mijn hoogste begeerte, en toen kwamen mij deze woorden zo zacht en lieflijk in mijn hart: *de zonde zal over u niet heersen*. Toen greep ik weer moed, ik voelde zo'n sterkte in mijn hart, o dat kan ik u niet zeggen. De andere dag kwam mij zo voor: *rondom Jeruzalem zijn bergen*, en kreeg daar zulk onderwijs door, hoe of de beloften Gods nu ook zo rondom Zijn volk lagen als bergen en beschuttingen. O, hoe veilig!
En nu mocht ik wel geloven, dat de Heere al menigmaal tot mijn ziel gesproken had, maar och, geliefde Vriendin, mocht ik mij geheel en al in Hem kwijt raken. Och ik ben mijn eigen leven menigmaal zo moe, dan zouden al deze beloften en toezeggingen mij eerst recht dierbaar wezen.
Zondagmorgen las ik een predikatie over deze woorden: *Zet mij als een zegel op Uw hart en als een zegel op Uw arm*. Maar och, geliefde Vriendin, dat is het nu, dat zegel uit Zijn hand, zo in de Heere Jezus ingedrukt te worden, met Hem geheel en al vervuld te worden, Zijn eigendom te zijn.
Och, Maandag gevoelde ik toch weer zo dat Zijn oog op mij was. Ik had zo'n kinderlijk gevoel en als ik de lucht aanzag, dan was het of ik de tederheid en de meedogendheid gevoelde. Mijn ziel werd als een *gewaterde hof*, het was of de Heere mij maar toeriep: *houdt maar moed!* Mijn ziel raakte zo vertederd, ik was net als een bedroefd kind. Het was mij zo wonderlijk, ik onderkende geloof, ik kon niet meer opzien tot een vertoornd Richter. O nee, en ik gevoelde zulk een liefde op mij afdalen, en dat verbrak mij zo, en dan gevoelde ik weer dat Liefdeoog op mij. O, geliefde

Vriendin, schonk de Heere mij maar armen des geloofs! Och, ik gevoel mij menigmaal als een kind, dat bij zijn vader staat, en dat niet spreken kan, duidelijker kan ik het niet zeggen. O, dan sta ik maar op te kijken naar de Hemel, en zeg: Heere, lees nu de behoefte maar in mijn hart. O, ik heb menigmaal geen woorden voor mijn toestand om het uit te drukken, en zo ben ik menigmaal biddeloos en sprakeloos voor de Heere. Ik sta maar bedroefd op te kijken, en zeg maar: *Heere, U weet het wel, doorkijk mij maar.*
Och ik ben zo'n ellendig schepseltje, ik kan geen woordje voor de Heere voortbrengen, ik ben maar een arm weeskind. Och, dat ik opgenomen mocht worden in die Vadergunst! O, die *Geest der aanneming tot kinderen, door Welke wij roepen: Abba, Vader, mijn Vader*, daar was die leegte vervuld, dat kwijnen zou daar ophouden. Och ja, en toch is het een zalige pijn. O, ik denk menigmaal: *Heere, laat er mij maar van sterven, het is een liefdepijn.* Och nee, het is geen vrees voor straf, mijn zaligheid ligt mij wel na aan het hart, maar om met Hem verenigd te worden, om mijn eigen leven te mogen verliezen, dat is het nu.
Nu, ik wenste eens gaarne van mond tot mond met u te spreken over een zaak, daar ik u zo niet over kan schrijven. O, gij zijt zo menigmaal bij mij. Ik was verwonderd, dat de Heere mijn gebrekkige letteren nog wilde gebruiken om er u nog door te vertroosten. Och, ik dacht, het is maar slijk, en dat wil de Heere nu nog gebruiken. Ik raakte er nog door verbroken. Ik ben blij, dat u met Michiels zo'n opening hebt. Och, wat is de Heere toch goed. Ja, de Heere toont wel degelijk, dat Hij Zijn Vaderoog op u geslagen heeft. Nee, *Hij zal u niet begeven, of Hij zal u niet verlaten*. Hij bemint u als het zwart van Zijn oogappel, en al uw wegen zullen eens heerlijk opgeklaard worden en wie weet, hoe spoedig, hoe ongedacht en door welke ongedachte wegen.
Ja, Vriendin, ik wil het geloven, dat het u menigmaal wel eens bang kan wezen, temeer, daar gij alles zo verbergen moet voor uw veel geliefde moeder. Maar ach, Hij aanschouwt de moeite en het verdriet, *Hij telt uw tranen, en bewaart ze in Zijn fles*. Strijdt maar voort, Geliefde, de kroon is voor u opgehangen aan het einde van uw baan. De tijd is voorts kort.
Gij schreef mij, dat u zulk een betrekking had om mij te ontmoeten, en zo ligt het bij mij ook. O, mij dunkt, wij zouden onze harten nog wijder voor elkander uit kunnen storten, dat wij zo niet schrijven kunnen, nietwaar? Ik gevoel het zo, gij vreesde dat door de langdurige en gedurige ontsteltenis uw gezondheid daardoor gekrenkt zou blijven. Och nee, Geliefde, geen nood, de Heere zal u de gezondheid en de genezing doen rijzen, ook lichamelijk, dat geloof ik zeker, als de Heere al uw slingeringen weg zal nemen, en alle wegen, die u nu raadselachtig toeschijnen, op zal doen klaren. *Hij zal u ook in deze geven sieraad voor as en vreugdeolie voor treurigheid*. O, dat versje, daar zult u wel wat aan gehad hebben. Och, het viel zo in mijn hart, ik was er heel blij mee en zag er zoveel voor u in, dat het u gestuurd werd, en ook voor mij was het nog tot bemoediging. Het zweeft mij gedurig door mijn hart en gedachten.
Ik verlang ook zeer naar uw Moeder, ik voel bij ogenblikken grote betrekking op haar. Ach, dat de Heere in Zijn volheid Zich aan haar mocht openbaren, maar Hij laat niet varen de werken Zijner handen, nietwaar? Dat hebt gij ondervonden in volle nadruk.
Ik verlang ook zeer naar Michiels, het is mij of ik hem jaren gekend heb. Ik ben er ook heel blij mee, dat hij u nogal eens komt bezoeken, hij mocht het bij ons nog zo erkennen, dat de Heere hem op u gewezen had, en ook de banden, die er gelegd waren. Ja, Geliefde, die zijn voor eeuwig.

Het was nog bijzonder, die ontmoeting, die hij met de Dominee[4] gehad heeft. Waarlijk nog beschamend voor Gods Volk, die zich zo tegen dit dierbaar werk Gods aankanten. De Dominee is hier in de afgelopen week ook nog geweest en heeft Chrisje bezocht. Ik werd bedroefd, toen ik het hoorde. Ik had de Dominee zo gaarne eens willen ontmoeten en raakte weer in verzuchting: *Och, Heere, breng mij er.* Och, geliefde Vriendin, het weegt mij bij tijden zo, en het wordt mij zulk een behoefte om in Gods weg te wezen. Och, het is hier treurig, wat er van komen moet, weet ik niet. *Ze tasten als blinden naar de wand, en verwachten het bij de gedurigheid van de bergen en de heuvelen en gaan met zich zelf te rade*. Och, droevig oordeel. Och, dat de Heere mij mocht brengen bij Zijn kudde. Och, mocht u er ook een zucht voor krijgen.
Nu, geliefde Vriendin, als u Martha schrijft, groet haar hartelijk van mij. Ja, ik kan indenken, dat zij ook veel nodig heeft in haar weg, maar ze is in zulke veilige handen, de Heere zal ook haar niet begeven of verlaten; en vrouw Lok wist niet recht, dat zij de laatste keer bij u was; als u haar ontmoet, groet haar ook hartelijk van mij. Zij is ook een lieve Vriendin van mij en ik verlang om haar weer eens te ontmoeten. Ik was zo blij, toen ze hier kwam en had veel opening met haar.
Groet ook Michiels van mij en vraag hem of hij mij ook eens wil gedenken. Hij heeft zo'n ruime toegang voor een ellendig schepseltje, dat haar eigen noden niet eens kan voortbrengen, biddeloos en sprakeloos, een wormpje.
Groet ook uw Moeder van mij, zeg haar, dat *Hij gewisselijk zal komen en niet achterblijven*, en hierna ook hartelijk van mij gegroet, uw Vriendin,
C. VAN ALDERWEGEN.

(Beantwoord door J.C. Aminabel, 2e brief, 4 maart 1859)

3de Brief.

's GRAVENHAGE, 25 Maart 1859.

Hartelijk geliefde Vriendin in de Heere!
Die voor u gisteren en heden dezelfde is tot in alle eeuwigheid. O, geliefde Vriendin, daar de liefde en betrekking op het ogenblik zo sterk is, kan ik niet nalaten het langer uit te stellen om u eens te schrijven, daar ik het al eerder had willen doen, maar droefheid en menigvuldige moedeloosheid heeft mij teruggehouden. Strijd van binnen en van buiten, nu wel weer wat beter, doch altijd veel droefheid. Maar bij ogenblikken het oog naar boven, *ziende op die overste Leidsman*. Och, als de Heere bij ogenblikken geen balsem het afdruipen in mijn verwonde ziel, o de weg zou voor mij teveel zijn.
Zondagavond schoot de vijand op mijn ziel vreselijke pijlen. Ik stond als een weerloze, want ik voelde hoe *de draak vergrimde*. Mijn ziel is er nog van doorwond. Ik zei, *Heere, laat er maar op mij afkomen wat wil, maar laat de vijand toch niet toe, dat hij vreselijke dingen tegen U in mijn ziel werpt*. Mijn hart werd ineengeknepen van droefheid, dat kon ik niet dragen. Och, de Heere is mij boven alles bij ogenblikken zo dierbaar. Och, ik heb zulk een liefdesmart. Dinsdag kwam mij voor, hoe de Heere Jezus bij het graf van Lazarus weende, en hoe de Joden toen zeiden, *ziet, hoe lief Hij hem had,* maar hoe of mijn ziel bij ogenblikken droop van liefdesmart, maar hoe of de Heere Jezus nu ook zou moeten zeggen en getuigen, om het zo eens uit te drukken: Ziet toch, hoe lief zij Mij heeft.

[4] Ds. L.G.C. Ledeboer, Enkhuizen

O, dit voelde ik, dat de Heere als het ware het las in mijn ziel, en daardoor heb ik ook zulk een betrekking op u. Och, ik gevoel zo, dat al *uw tranen in Zijn fles vergaderd worden. Hij aanschouwt de moeite en het verdriet van al Zijn lievelingen*. Ik liep over de weg en voelde uw druk toch zo op mijn hart, het was of er een last op mij gelegd werd en ik raakte aan het zuchten. Ach, ik dacht zo, ik wil haar last ook wel dragen bij de mijne, maar de Heere draagt u en uw last tezamen, dat ondervindt gij wel, nietwaar? Och ja, anders waart gij er niet meer.
Nu, geliefde Vriendin, toen ik thuis kwam moest ik dadelijk aan het schrijven, en ben nu zeer verlangend weer iets van u te horen. Och, dat ik eens een blijde tijding van u ontving en eens hoorde, dat de Heere al uw bezwaren had opgelost, en alle raadselachtige wegen voor u had uitgelegd, dat Hij ook zeker doen zal door die betere Salomo. Hij zal niets voor u verborgen houden. Toen uw toestand mij gisteren zo woog en ik zuchtende was, o geliefde Vriendin, wat kreeg ik een grootheid te zien in de weg, die de Heere met u houdt, waar zoveel kruisen voor u zich opdoen, een weg, daar de Roos van Saron zoveel van zijn geur voor ons verliest. De gedaante dezer wereld gaat voorbij, er zijn toch geen rozen zo schoon, of er zijn doornen aan. Maar die Roos van Saron, och, die Hem tot zijn Man en Bruidegom heeft, die moet uitroepen: *al wat aan Hem is, is gans begeerlijk*, nietwaar? Dat hebt ge toch menigmaal ondervonden. Och, dat mij ook zulk een schone erfenis ten deel viel, maar wat zal voor mij het einde nog zijn!
Ik was verblijd, geliefde Vriendin, dat mijn geringe letteren u nog verkwikt hadden. zo wil de Heere het geringste wel eens zegenen. Ik was hartelijk verblijd met uw brief en mocht er nog bemoediging en vertroosting in vinden, en moet toch erkennen, dat de Heere Zijn kinderen opwekt om mij te schrijven zo juist naar mijn toestand.
Het was mij opmerkelijk dat Ds. Ledeboer en meester Van Noort[5] ook deze woorden aanhaalden uit Jes. 42. Het was mij nog tot sterkte, dat u schreef, dat een man tot ruimte gekomen was. Och, dat de Heere ook zo eens in mijn ziel opstond. Ik dacht, al geeft de Heere mij niets meer, mij dunkt, al ga ik verloren, niets zal in staat wezen, om dat uit mijn ziel uit te wissen, wat de Heere er in gelegd heeft. O, de dierbare stralen van de Zon der Gerechtigheid, en de liefdesmart, die ik in mijn ziel gewaar wordt, kan niet geheeld worden dan door de Boom des Levens zelve, *Welks bladeren zijn tot genezing der heidenen*. Och wanneer komt de dag van omhelzing eens! O, mij dunkt, ik gevoel het zo, en druk wel eens uit: *U kunt niet meer van mij af;* en dan ontzinkt mij weer de moed.
Wat zijt gij nu gelukkig, dat *de snoeren bij u in liefelijke plaatsen zijn gevallen*, dat moet gij nu toch bekennen, niet waar? Het ligt mij zo bij, dat wij elkaar spoedig zullen ontmoeten, des Heeren tijd zal hierin ook de beste zijn. Ik verlang ook zeer naar Martha; als het de weg is en ik kom, hoop ik haar te ontmoeten. 'k Verlang ook zeer Ds. Ledeboer te ontmoeten, dat kunt u wel denken. En die andere man, daar heb ik zulk een betrekking op, om eens te horen, hoe of de Heere Jezus hem heeft laten vinden. Och, dat ik het ook eens mocht komen vertellen! Het is menigmaal van binnen vrees en van buiten strijd. Och, geliefde Vriendin, mocht ge mij veel gedenken, een arm weeskind, beter kan ik het niet uitdrukken. Och het is hier toch *een Mesech, een land, dor en mat, zonder water*. Daar ondervindt gij ook zoveel van, als gij menigmaal dragen kunt. Maar voor u geen nood. Voor u is *het lijden dezes tegenwoordigen tijds niet te waarderen tegen hetgene voor u aanstaande is*. Daar zullen alle tranen van uw ogen afgewist worden, wanneer gij zult aanzitten met Abraham, Izak en Jacob. *De Heere zal in dit moeilijk leven Zijn volk en erfdeel niet begeven*.

---

[5] Zie voor meester van Noort de toelichting aan het eind van dit document

Nu, geliefde Vriendin, doet mijn hartelijke groeten aan uw Moeder, en zeg haar, dat *Hij de zogenden zachtkens zal leiden*. Verder mijn hartelijke groeten aan alle Vrienden en Vriendinnen van mij, uw menigmaal bedroefde Vriendin,
C. VAN ALDERWEGEN.
(Beantwoord door J.C. Aminabel, 4e brief, maart 1859)

4de Brief.

's GRAVENHAGE, 8 Juli 1859.

Veel geliefde en beminde Vriendin in de Heere!
Daar ik reeds menigmaal verlangd heb aan u te schrijven, vanwege de banden en betrekking die ik gevoelde, maar werd gedurig door drukte verhinderd, doch nu gevoel ik de betrekking meer als gewoon, en nu geeft de Heere tijd en gelegenheid. Och, dat ik een hart had om op te merken.
Geliefde Vriendin, ik was verblijd, toen ik uw brief van morgen ontving. Ik verlangde zo, om wat van u en uw geliefde Moeder te horen. Gisteravond werd gij met uw noden mij zo op het hart gebonden, dat mijn ziel tranen stortte, en kreeg zo te zuchten, dat de Heere u nabij mocht zijn, en als het op scheiden moet aankomen van zulke nauw en dierbare betrekkingen, och, dat de Heere dan krachtig mag betonen, wie Hij voor u is. O, *Hij is uw Maker, uw Man*, uw Vader, en dat zal Hij blijven tot in eeuwigheid. Och, Hij zij u *een Rots om geduriglijk in te wonen*. Aan die woorden had ik gisteravond veel voor u: *en David sterkte zich in de Heere zijn God*. Ik dacht, ach wie weet hoe zalig of zij het heeft, ik zag zulk een veiligheid voor u, hoe alles wat u in dit jammerdal ontmoet, dat de Heere u dit alles ten beste zal doen keren.
Och, Geliefde, de Heere doet dit immers, nietwaar? O, de banden, die ik gevoel, kan ik niet uitdrukken, maar dit gevoel ik, dat ze zuiver van de Heere zijn gelegd. Het verheugt mij, dat uw Moeder zo goed bij haar vermogen blijft, en dat het ongeloof enigszins een knak heeft gekregen. Och, wie weet, wat de Heere nog zal doen, Die maar te spreken heeft en het is er. Och, *bij de Heere zijn uitkomsten tegen de dood*. Ik zou haar nog zo gaarne eens willen ontmoeten in de volgende week, al is het dan maar op één dag. Ik verlang zo van mond tot mond met u te spreken.
Ik ben heel blij, dat Ds. Ledeboer bij u is, en dat uw Moeder nog zo met hem heeft gesproken. Och, ik kan u niet zeggen, wat ik daarin zag, dat die lieve knecht des Heeren daar nu moest wezen. Wij hebben Fransje[6], meester Van Noort en de Juffrouw gehad. Dat had ik nooit kunnen denken, dat dit lieve kind des Heeren onder ons dak zou vernachten.
O, Geliefde, die vereniging met de meester en Fransje. Och, wat zijn het zoete banden! Och, mijn ziel gaat zo uit naar die Heilfontein. O, mijn ziel dorst en kijkt maar bedroefd op. Och, dat die dag kwam. O, dat ik Hem ten volle mocht mijnen, en Hem geheel omhelzen, die heerlijke Parel, Die mij bij tijden zo heerlijk toeschittert. O, de minste ontdekking van Hem laat al zulk een reinigende en heiligende kracht na. Bij iedere ontdekking is het mij of de liefde al dieper en dieper wordt ingedrukt. O, wat zal het wezen, als ik Hem geheel en al omhelzen mag. Och, mocht het toch gebeuren, maar het is wel goed op Hem te moeten wachten. Och, al was het tot mijn dood toe, dat zou toch zulk een weldaad zijn. Maar ach, dat Hij toch spoedig kwam, dat die droefheid eens vervuld mocht worden, die leegte, die wond in mijn ziel, die pijn. O, die Verkwikker der ziel!
Toen Fransje en de meester bij ons waren, kreeg ik deze woorden: *Hij is onze Vrede!* Och, dacht ik, mocht dat woord bevestigd worden, dat die Vredevorst eens intrek in mijn ziel komt nemen. Maar, geliefde, de Heere neemt wel eens intrek, dat zou ik niet

---

[6] Fransje was een diep-geoefend kind van God uit de gemeente van ds. Ledeboer

durven ontkennen, dat ligt mij zo teer. Maar ach, zo geheel, dat er geen gemis meer overblijft en alle leegten vervuld.
De volgende dag kwam mij gedurig voor: *Die deze twee tot één gemaakt heeft*. Och, geliefde, mocht het eens gebeuren, één plant met Hem te wezen, *dat Abba, lieve Vader, mijn Vader!* Fransje kreeg ook nog woorden voor mij, zo gepast op hetgeen ik gehad mocht hebben: *Och dat Hij kwam, springende over de bergen en huppelend over de heuvelen*. Ik kan het niet vergeten, dat ik het zo aangenaam heb gehad met Fransje en de meester. O, die meester verstond mij met een half woord, en die banden aan hem kan ik niet uitdrukken. Ik had er u gaarne bij gehad. Gij zijt dikwijls in de gesprekken in ons midden gewest.
Nu, de Heere zij u een Rots om gedurig in te wonen. *Hij zal u leiden door Zijn Raad, en daarna in Heerlijkheid opnemen*. Hartelijk gegroet van uw Vriendin,
C. VAN ALDERWEG

5de Brief.

's GRAVENHAGE, 5 Aug. 1859.

Zeer geliefde Vriendin in de Heere!
Ik had gedacht u al eerder te schrijven, doch werd telkens door drukte verhinderd. Met aangenaamheid denk ik wel eens aan de gesprekken, die wij hadden met Boon en Mechelse na de godsdienst. O, daar klaarde mij zoveel in op, vooral in mijn werkzaamheden. Zondag heb ik het een ogenblik aangenaam gehad; ik werd zo ingeleid in de weg, die de Heere tot hiertoe met mij gehouden heeft van mijn eerste overtuiging af, en hoe de Heere voor het eerst Zich aan mijn ziel kwam te openbaren als de enige Weg, de Waarheid en het Leven. O, hoe dierbaar werd mij die weg ontdekt en geopenbaard. Zulk een weg, waardoor ik kon behouden en zalig worden en dat zonder de minste krenking van Gods deugden. O, daar ging geen stipje van Gods recht af. O, zalige weg! O Geliefde, al waren er duizend andere wegen, door geen andere weg als deze. Het is nu zes jaren geleden, dat de Heere die weg aan mijn ziel ontdekte, en wat of er al in die zes jaren omgegaan is, uit welke benauwdheden Hij mij heeft gered, en hoe de Heere Zich nu al nader en nader heeft bekend gemaakt. O, geliefde Vriendin, ik raakte zo vertederd, ik zei: *Heere, ik geloof, maar kom mijn ongelovigheid te hulp*. Och, mocht ik mij eens volkomen kwijt worden; al het mijne is Uwe, dat Abba, Vader, mijn Borg en Middelaar.
Maar ach, nu is het weer een paar dagen donker, bij tijden zo eng van binnen. Och, wat zal het einde van alles nog zijn. O ik vrees, dat ik nog zorgeloos zal worden, daar ben ik zo bang voor, dat kan mij zo in de engte drijven, en kan ik niet zo zeggen als het is. Mocht het u gegeven worden, mijner te gedenken in uw gebeden. Ik verlang weer zo naar een straaltje van die lieve Zon der Gerechtigheid, doch ik moet zo gedurig voor de Heere betuigen, dat het recht en billijk is, als ik nooit een straaltje of bewijsje van Zijn gunst en liefde meer krijg, maar dat Hij het nog doen mocht om Zijns Zelfs wille. Och, Geliefde, ik walg bij tijden van mijzelf, ik zou mijn hoofd wel met stof willen bedekken. Onder het schrijven is het, of mijn hart smelt van droefheid over mijn ellende en diep bederf. Och, dat mij gegeven mocht worden *sieraad voor as en vreugdeolie voor treurigheid*. Och, denk toch veel aan mij, als de Heere zulks geeft, kunt u er niet van tussen, nietwaar?
Ik denk nog aan de hartelijkheid en liefde, die ik bij u genoten heb, ik mocht er de Heere zo in erkennen. En uw oude Moeder, al ligt zij noch zoveel in de ontkenning, ik vind mij toch aan haar verbonden met zoete banden. Ik mocht zo opmerken, wie de Heere voor Zijn volk is, zo voor de tijd als voor de eeuwigheid. Het zijn banden van

nauw vereniging, daar wij door verbonden zijn. Eenmaal komt er een tijd, dat wij niet meer zullen scheiden. De hartelijke groeten aan uw Moeder en verdere kennissen.
Uw liefhebbende Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.

6de Brief.

’s GRAVENHAGE, 2 Sept. 1859.

Veel geliefde en beminde Vriendin in de Heere!
Ik ben verkwikt door uw letteren. Ja, Geliefde, ik zag al begerig uit om toch wat van u te horen en van onze geliefde meester Van Noort, die nu alreeds juicht voor de troon. O, Geliefde, toen ik het voor ’t eerst hoorde, was het of mij een zwaard door het hart ging. O, Geliefde, de band van liefde voelde ik op dat ogenblik toch zo, dat kan ik niet uitdrukken en de droefheid vervulde zo mijn hart, het was of alles met mij treurde. O, dat gemis kwam mij zo groot voor. Crisje en de andere Vrienden zagen er zo’n grootheid in voor de meester, dat hij nu al juicht voor de troon, maar daar kon ik niet inkomen, dat bleef mij alles gesloten tot op dat ogenblik, toen wij onder en met elkander mochten zingen Psalm 89 vers 1. O, Geliefde, wat ik toen mocht ondervinden, dat kan ik niet mededelen, maar het was, of ik onze geliefde Vriend zag, juichende voor de troon. Maar och, Geliefde, wat viel voor die ogenblikken de droefheid weg. Ik kon verscheidene dagen niet meer in het gemis inkomen, maar zag met jaloersheid op naar boven. Ja, onvergetelijk blijven mij Zijn gesprekken, die wij hier nog onder elkander gehad hebben over dat rechte Gode leven, dat beminnen van al Zijn wetten. O, dat putten uit de Heere Jezus, dat zuigen uit die Borsten der vertroostingen, dat zoeken van het leven buiten hemzelven, dat liggen aan de voeten van de Heere Jezus, wat een ziel daar ondervindt, welke lessen of hij daar leert. O, Geliefde, wat raakte ik los, zo recht uit mijn eigen toestand. O, wat mochten wij ineensmelten! Ook mocht ik hem nog werkzaamheden en toestanden mededelen, die ik anders maar verzwijg en bij me houd, maar o, wat mocht hij me verstaan en hoe menigmaal waart gij bij ons in de gesprekken.
O, Geliefde, ik was er mede verblijd, dat u nog zo tot het laatste toe bij hem geweest zijt, ik dacht, dat is nu nog trouw tot in de dood. Weldra zult ge bij hem wezen, daar geen dood scheiding meer kan maken. O, nu leeft hij al om nooit meer te sterven, boven alles verheven, allen strijd te boven, nietwaar? Nu niet meer te kunnen zondigen, maar eeuwig die God te verheerlijken. Och, dat ik hem met jaloersheid mocht nastaren, maar ach, ik ben gedurig weer bedroefd. En wat was dat opmerkelijk, dat alles zo voor u schikte aan uw huis, dat uw geliefde Moeder weer beter was, en dat u zo op de juiste tijd weer thuis kwam. O, als wij een hart krijgen om op te merken, wat is dan het minste groot, nietwaar?
Maar het is, of door het afsterven van onze geliefde Vriend de banden aan u nog nauwer toegehaald worden. Ja, dat de Heere u weer opgericht had, was mij zo groot, zodat de Heere mij geen droefheid op droefheid gaf, want als de Heere Zijn liefste kinderen komt weg te nemen, o Geliefde, daar ben ik zo bang voor. Wat is het groot, dat gij hem nu zo in de geloof moogt nastaren. O, dat zal bij ogenblikken wel alles verzoeten, nietwaar? Maar och, geliefde, wat zal er van mij nog eens worden, van rondom ellendig. Van binnen en van buiten zijn de vijanden menigmaal op mij los. Ja, bijna overstelpt van droefheid, bij de ogenblikken zie ik er de nuttigheid wel eens in, en dan is het mij ook wel weer goed, maar mijn grootste droefheid is, dat ik mijn kruis niet met blijdschap kan dragen. Ik wens er wel niet van ontlast te wezen. Och nee! Maar ach, dat ik het gewillig kon dragen, dat is zo mijn zielskeuze. Maar ach, Geliefde, dat verkwikt mij, dat de Heere mij gadeslaat, dat de Heere weet, wat ik onder alles nodig heb, ja bij de ogenblikken mag ik mijn hart wel eens ontlasten aan

de voeten van de Heere Jezus, daar mag ik het wel eens uitschreien. En dan bij ogenblikken dat goedkeuren van die weg, O, dat gaat wel met zieletranen gepaard, maar mag dan in die ogenblikken het kruis kussen. Och, dat u mij veel moge gedenken! Maar ach, Geliefde, als ik onder dat alles de Heere Jezus mocht omhelzen, met de armen des geloofs. O, Geliefde, daar gaat mijn ziel zo naar uit. O, mij dunkt, dan zou er geen last te zwaar zijn. Och, ik zie de zaak wel liggen in mijn hart, o dat toelaten in het verborgen, die ontdekking van de Heere aan mijn gemoed, dat kinderlijke in mijn ziel.
Ja Geliefde, daar sprak ik nog over met onze geliefde meester, die nu al juicht voor de troon, hoe of mij dat in het hart lag, dat Abba, Vader. *Nee,* zei hij, Cato, *het speelt alreeds op uw lippen.*
Ja, zei ik, meester, maar ik kan het nog niet uitbrengen, daar zit nog wat tussen, daar moet nog wat gebeuren.
Ja, zei hij, *maar dat zal zeker en gewis zijn.* Ieder woord, dat hij mij toesprak, viel in mijn hart.
Als u Michiels spreekt, groet hem dan hartelijk van mij, het was mij nog opmerkelijk, dat hij zo naar mij vroeg, daar ik in de laatste tijd ook veel om hem gedacht heb, en ook met het afsterven van onze zeer geliefde Vriend was hij mij gedurig voor de aandacht. Och, dat hij een gebedje voor mij kreeg!
Op Boon ben ik heel jaloers, ik wenste hem wel eens te ontmoeten, als het de weg eens wezen mocht.
Nu, Geliefde, groet hartelijk uw geliefde Moeder van mij, en ten laatste van mij gegroet, uw liefhebbende Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.

7de Brief.

’s GRAVENHAGE, 17 November 1859.

Veel geliefde Vriendin in de Heere!
Ik ben reeds lang verlangend geweest om u te schrijven, maar ben gedurig verhinderd geweest door ongesteldheid. Ik heb verscheidene dagen met de koorts op bed gelegen, en vreselijke pijn in het hoofd en ook op mijn maag, zodat ik dikwijls niet spreken of denken kon. De dokter zei, dat de spijsvertering in de maag zo verslapt was, en dat daar die vreselijke hoofdpijn door ontstond. Maar, Geliefde, ik mag zo gedurig ondervinden, dat de Heere niet laat verzocht worden boven vermogen. O, nee! Het was eens op een nacht, dat ik in een brandende koorts lag, en daarbij vreselijke kramp in het hoofd, dat mij deze woorden op mijn harte kwamen: *waakt en bidt, opdat gij niet in verzoeking komt*, en daarop werd ik zeer bevreesd, omdat ik vóór vijf jaren deze woorden ook eens kreeg, en daarna in een zware strijd geraakte. Ik zuchtte en zei, *och Heere, wat zal dat zijn?* Maar de volgende morgen, o, toen was het of er hagelbuien op mij afkwamen van de allervreselijkste lasteringen, die in mijn hart uitgegoten werden. Ik wist mij niet te bergen. O, ik had wel onder de aarde willen kruipen van angst, maar des avonds kreeg ik die woorden: *als de vijand zal gekomen zijn als een stroom, dan zou de Geest des Heeren de Banier oprichten*.
Maar ach, Geliefde, toen mocht ik weer ademhalen, en mocht toen evenals het volk van Israël zien op die verhoogde slang en het was of alle pijlen stomp werden. O, wat ligt er toch al niet in, eens te mogen zien op die dierbare Heere Jezus, al is het dan ook maar met een half gebroken oog. Och, de begeerten zijn bij ogenblikken zo sterk, dat ik zucht: *och wanneer zal Hij tot mij komen.* Och, het is mij menigmaal hier zo vreemd, niets kan mijn ziel vervullen. Ik gevoel mij soms als een kind, dat naar zijn

vader zoekt. Ik zou wel gedurig uit willen schreien in klachten voor de Heere, maar heb menigmaal geen woorden om mijn noden bekend te maken, maar loop maar met een wenende ziel. Een kind vroeg mij van deze week of ik een vader had. Ik zei, *ja,* daar ik bedoelde mijn natuurlijke vader. Toen vroeg dat kind of ik anders geen vader had. Maar ach, toen kon ik geen antwoord geven. Maar ach, toen gevoelde ik zo, dat ik Vaderloos was, een arm weeskind. Och, dat ik in die Ark der Behoudenis mocht ingenomen worden, en eens volkomen rust mocht vinden voor mijn vermoeide, bezwaarde en bedroefde ziel, maar vrees menigmaal, dat ik aan zorgeloosheid overgegeven zal worden, en dat ik nog een schouwspel zal worden. Maar als ik dan weer die zalige trekking in mijn gemoed gewaar wordt, o, die dierbare trekking van de Vader tot de Zoon, dan is het of alle vreze weg valt, en wordt bij ogenblikken wel zo vrijmoedig gemaakt, dat ik soms uitdruk: *lieve Heere Jezus, U kunt niet meer van mij af, ik leg gebonden aan Uw liefdehart.* O Geliefde, wat is het al reeds zalig om de Heere na te mogen wenen. Het is wel pijnlijk om zo die dierbare Heere Jezus te moeten missen, en nochtans is het een zalige pijn; o wat moet het niet zijn voor diegenen, die zo'n schone erfenis is ten deel gevallen. O, mij dunkt, het hart moet er altijd vol van zijn.

O, geliefde Vriendin, wat hebt gij toch een onschatbaar voorrecht, een Koningsdochter te mogen zijn, ja zelfs tot Koningen en Priesters gemaakt te zijn. O, mijn hart smelt bij tijden van droefheid.

Ik heb onze geliefde Vriend Boon met aangenaamheid bij mij gehad, ik gevoelde leven en warmte in mijn gemoed onder zijn spreken. Het is hetzelfde mens niet meer, ik zag maar met verwondering en jaloersheid op hem neer; het gaf mij ook nog moed.

En nu, geliefde Vriendin, ik ben zeer verlangend om u eens te spreken. Sedert dat ik u de laatste keer geschreven heb, is er veel in mij omgegaan. Ik spreek gedurig met u, ofschoon wij afwezig zijn. U weet wel, Geliefde, dat ik werkzaam ben geweest met het kerkelijke. O, die behoefte om in rechte wegen te wandelen, dat heeft zolang ik mij herinner, wel vier jaren geduurd, en er was mij geen klaarder en vlakker weg als deze. Ik heb er van overlang veel meer licht in gehad, als ik in bewoording kan brengen. Maar o, Geliefde, hoe moet ik in alles geleid worden als een ongewend kalf. Ik heb het licht menigmaal moedwillig in mijzelf tegengestaan, zelfs nog vóór twee jaren, toen Golverdingen aan het spreken ging. Toen kwam het mij klaar en duidelijk voor, dat ik niet mede mocht gaan, maar ben toch gevolgd, en dat heeft geduurd tot die avond, dat Michels bij mij geweest is. De werkzaamheden in die tijd zijn te veel om te schrijven, maar ik verlang zeer u te mogen spreken. Maar die avond, toen Michels bij mij was, en dat gebed zal ik nooit vergeten, maar het was mij als de Prediker zegt: *de woorden der wijzen zijn als prikkelen en nagelen, diep ingeslagen*. O, hij vroeg zo, of de Heere toch Zijn volk niet op twee gedachten mocht laten hinken. Maar o, ik kreeg klaar te zien, dat ik diegene was, die op twee gedachten was hinkende, en mocht des avonds plat voor de Heere invallen, en dat overgeven in die weg, dat kan ik u niet zeggen; en die volgende dag dat was gedurig maar een overgeven.

De volgende Zondagmorgen las ik een predikatie in Van der Groe met zegen voor mijn gemoed. Het was mij alsof ik al in die weg was. Twee dagen daarna kwam ik bij mensen, die anders hartelijk met mij omgingen, en toen ondervond ik al dadelijk verwijdering, en o dat bedroefde mij zeer. Ik kwam heel bedroefd thuis, en toen kreeg ik die woorden: *Uw hart worde niet ontroerd, gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij, in het huis Mijns Vaders zijn vele woningen, anderszins zo zou Ik het u gezegd hebben; Ik ga heen om u plaats te bereiden*. Maar dat zal ik nooit vergeten, hoe of toen al de schepselen wegvielen, en wat een veilige schuilplaats ik mocht krijgen te

zien in de Heere Jezus. O, ik wenste de Heere maar te volgen in alle weg. En nu is het maar een gedurig verlangen, dat de weg maar geopend mag worden, daar ik zeer verlangend ben om u, de Dominee en Michiels te ontmoeten. Het is of de band met u nog nauwer wordt toegehaald. Hier ondervind ik veel stugheid, ze onttrekken zich allen van mij, en ook daar ik het niet van gedacht had. Maar de Heere verzoet het gedurig en geeft mij telkens licht en klaarheid, had ik er maar woorden voor om het eens duidelijk uit te drukken.
Crisje is ook zeer vlak, het is opmerkelijk dat wij op die Zondag zijn thuis gebleven, en wij toch niets van elkander wisten. Zij heeft het aangenaam voor haar gemoed, het schijnt dat ze tegen haar nog verbitterder zijn als tegen mij. Sommigen onthouden mij 't werk, maar dat is niets, in de Heere Jezus is een volheid van algenoegzaamheid, welke ik alleen maar wens te volgen. O, het is mij zo voorgekomen hoe of de Heere Zijn kinderen wel eens komt te ontmoeten aan Zijn Verbondsdis, en hoe de Heere ze daar wel eens komt te kussen, en dit maakt mij dan zo begerig naar de tekenen en zegelen, en dan komen er weer bedenkingen hoe of dit voor de gelovigen gegeven is en dat ik nog niet volkomen bewust ben van mijn aandeel aan de Heere Jezus; en dan moet ik zeggen, *ja dat is ook waar.* Maar dan worden de verlangens alweer zo gaande gemaakt naar de tekenen en bondszegels, dan is het mij alsof de Heere er wat in weggelegd heeft voor mij. O, het is mij zo'n vlakke weg! Dan komt mij de Dominee voor, hoe of hem de Heere bewaard heeft in die weg, hoe hij niet afgeweken is ter rechter- of ter linkerhand. Het wordt mij hoe langer hoe klaarder en ruimer. Maar, Geliefde, ik word bij tijden vreselijk aangevallen, dat de Dominee mij niet zal willen aannemen. O, dat kan mij nog wel eens bekruipen. Het is anders of alles vlak gemaakt wordt, mijn Tante is er ook zo makkelijk in, o ik heb haar alles medegedeeld, het schijnt of zij er ook mede verblijd was. Anders is alles mij tegen, zelfs diegenen daar u het niet van zou denken.
Verder ben ik nu door 's Heeren goedheid al weer veel beter, de koorts blijft nu weg, en de maag schijnt ook wat beter te worden. Ik zou wel gaarne een dag over willen komen om eens met u te spreken, daar ik niet zo over schrijven kan. Als u kunt schrijf mij dan, wanneer het u 't best gelegen komt. Het is maar op één dag heen en weer met Crisje, als het dan niet heel koud is, want ik ben altijd nog heel zwak.
Nu, geliefde Vriendin, het is mij of de band alweer nauwer is toegehaald. Zult u het mij dan schrijven? De hartelijke groeten aan Michiels, Boon en Vrouw en ten laatste van mij ook hartelijk gegroet, als ook van Klein en Vrouw.
Uw liefhebbende Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.

8ste Brief.

's GRAVENHAGE, April.

Geliefde Vriendin!
De uitgestelde hoop krenkt het hart. O daar ondervind ik iets van, geliefde Vriendin. Ik kreeg in mijn hart om u eens te schrijven, en durfde er niet over heen te gaan. Och, het is mij menigmaal zo eng en benauwd, dat ik bijna de dood boven het leven zou kiezen. O, ik gevoel mij van alle kanten in gevaar. Vóór enige weken werd kreeg ik in te zien dat de Heere Jezus in vernedering was gekomen. O geliefde Vriendin, wat is het zalig, om door de Heere vernederd te worden. Och, dat ik maar geheel in de dood gebracht mocht worden, ik ben mijn eigen leven toch zo moe. Mocht ik het maar geheel verliezen, maar wat zal nu het einde zijn. O, er kwamen zulke stormen, dat ik menigmaal niet weet, waar ik het zoeken zou. Stromen van atheïstische gedachten. O,

dan kan ik niet vluchten, en dan weet ik geen raad en moet dan uitroepen: is er nog een smart gelijk mijn smart! O, de noodzakelijkheid zo te gevoelen om gered te worden, en dan zulke gedachten. O, dan wenste ik wel, niet geboren te zijn geweest. Somtijds krijg ik wel eens in te zien, dat dit 's vijands listen zijn, maar dan krijg ik ook zo in te zien en te gevoelen, dat, als ik zo diep niet gevallen was, en als ik zulk een bedorven hart niet in mij omdroeg, dat vatbaar was voor zulke listen, dat dan de vijand ook zulk een kracht niet op mij hebben zou. Dus het ligt alles in mijn diepe val, en dus is het mijn eigen schuld. Och, als ik er ingebracht word, dan smelt mijn hart van droefheid over zulk een ellende. O, mijn zaligheid ligt mij na aan het hart, maar ik kom dan zó in het billijke van Gods recht, en heb die deugd zó lief, dat ik wel zou zeggen: Heere, verdoe mij maar. Enige weken geleden werd ik met die woorden werkzaam, juist toen mijn ziel zo doorwond was van die pijlen des satans: *Ik zal de treurige Sions beschikken dat haar gegeven worde sieraad voor as, vreugdeolie voor treurigheid en het gewaad des lofs voor een benauwde geest*. Maar o, dit kwam met zulk een licht, en ik kreeg zulk een klaarheid over mijn toestand, dat ik zeker geloofde dat de Heere deze belofte aan mijn ziel kwam te doen, en de volgende dag kreeg ik dezelfde werkzaamheden weer bij vernieuwing terug, en met deze woorden daarbij: *opdat ze genaamd zouden worden eikebomen der gerechtigheid*, en dat ging met zulk een licht en kracht gepaard. O, ik geloofde, dat de Heere dit aan mijn gemoed bevestigen zou. Maar o, de volgende dag was het weer zo stil in mijn gemoed, ik vreesde dat de behoefte over zou gaan, en ik dan weer zorgeloos zou worden, en daar ben ik zo bang voor.

Maar, geliefde Vriendin, de andere morgen kreeg ik deze woorden tot driemaal in mijn gemoed: *Ik heb zeer begeerd dit Pascha met u te eten*. En o, geliefde Vriendin, toen kreeg ik zulk een licht, hoe of de Heere mij nu enigermate kenbaar was geworden in de staat van Zijn vernedering, maar hoe ik Hem nu ook zou moeten leren kennen in de kracht van Zijn opstanding. En ik kreeg ook zo in te zien in die woorden: *Ik heb zeer begeerd*. O, dat de Heere Jezus mij nu ook zo begeerde, als mijn ziel Hem begeert! O dat Hij mij ook zo verlangde, als ik naar Hem verlang en uit mag zien. O, ik haak naar dat ogenblikje. Het is mij enkel niet te doen om verlost te worden, ach nee, maar om met Hem verenigd te worden, dit is het alleen. O, ik ben menigmaal ziek van liefde. O, die liefdepijn, het is of mijn hart doorpriemd wordt van liefde. Och, ik zeg dan wel eens, *Heere, laat mij nu maar van liefde sterven.* Hoe langer of de Heere het uitstelt, hoe meer of de liefde opgewekt wordt.

Het was in de vorige week op een dag, dat het scheen of mijn hart verteerde van liefde en toen kreeg ik een ogenblik, geliefde, o ik kan het u niet schrijven wat ik toen ondervond, het werd mij zo wonderlijk, toen ondervond ik, dat de Heere Jezus mijn zaak uitwerkte. O, wat was dat zalig, en er daalde zulk een geloof in mijn ziel af, dat ik zei: *ja Heere, haast is het uitgewerkt, en dan komt Gij tot mijn ziel in, maar hoe lange nog.* O, ik gevoel mij bij tijden als een vat, dat leeggelopen is. O die leegte, mocht die eens vervuld worden met Zijn dierbare volheid. O, wat zijn ze gelukkig, die zo een voldierbare Heere Jezus tot haar deel hebben. Maar nu in de laatste dagen is het maar weer zo eng en bang, o ik denk menigmaal, dat ik sterf van engtens, en dan roep ik uit: *ik lig in duisternis en in diepte*. O, het is of de vijand al zijn pijlen op mij af komt te schieten; het klamme zweet breekt mij menigmaal uit. O, ik zou wel door de wolken heen willen dringen om mij vast te klemmen aan de Heere Jezus. Maar dan komt mij gedurig zo voor, hoe of het voorhangsel scheurde van boven tot beneden, en o, daar krijg ik zoveel in te zien, dat kan ik u niet zeggen, hoe of ik niet tot de Heere Jezus kan gaan, maar hoe of de Heere van boven af moet komen en als Overwinnaar op moet staan in mijn ziel. Maar och, dat het nog eens mocht scheuren! O, er komen

bij tijden zulke duisternissen. Ach, dat die Persoon zo verborgen voor mij wordt, dat is mij zo bang, en dan die vreselijke aanvallen en gedachten, die ingeworpen worden, en ach, was het dan maar tegen mijzelf, dat zou niets zijn, maar tegen die dierbare Heere Jezus. O, dan sterf ik bijna van angst en droefheid.
Ik gevoelde mij in de vorige dagen onder een macht van duisternis, de wereld was mij te benauwd, maar te midden van die duisternis had ik een ogenblik, dat ik gevoelde, dat Zijn oog op mij was, en dat mijn bloed en mijn tranen dierbaar waren in Zijn oog. Dat verkwikte mij. Ook kwamen mij nog bij deze woorden: *Het volk, dat in duisternis zal gezeten zijn, zal een groot licht zien*. Hierop kreeg ik te pleiten en kreeg een ogenblik moed. Het was of ik in de verte het heil zag, dat er achter verborgen lag, maar het is mij toch zo bang. Och, denk maar eens aan mij.
Ik zag bij de weg een oude vrouw stenen bikken, en ik dacht, dat zou ik ook willen doen, als ik maar deel aan de Heere Jezus had. In die engtens komt mij dit ook bij, dat ik niet één pijltje of engte kan ontlopen, maar dat alles in die Raad voor mij afgebakend is. Maar ach, ik roep menigmaal uit: *hoe lang nog, Heere, hoe lang!* O, mijn ziel is menigmaal amechtig en tot bezwijkens toe van verlangen. O, mijn ziel is aan de ene kant doorwond van engtens en aan de andere kant van liefde. Och, geliefde Vriendin, zeg het uw Liefste maar aan, *dat ik menigmaal krank ben van liefde*.
Ik heb lucht onder het schrijven, ik ben blij dat ik het opgevolgd heb, het kwam mij ineens zo wonderlijk in mijn hart. Ik spreek menigmaal met u en over u, en vooral als ik in banden zit. O, daar heb ik u zoveel uit horen spreken, dit komt mij wel eens te pas.
U hebt de hartelijke groeten van vrouw Klein. Zij is zo aangenaam werkzaam, ik ben jaloers op haar werkzaamheden en denk menigmaal, als ik haar hoor spreken, o ziel, de Heere Jezus staat achter u, als gij het maar zien mocht, maar dat kan ze niet geloven. O, ik heb zoveel nodig; als ik haar hoor spreken, dan word ik soms zo bedroefd, dat ik bijna ten gronde ga, maar ik gun het haar toch wel. Ik zelf heb niets te eisen, als ik Hem maar aan mag kleven tot mijn dood toe, o dat zou nog een weldaad zijn.
Als u Martha schrijft, groet ze dan toch ook hartelijk van mij. O, ik heb grote betrekking op haar. Kort geleden had ik nog een dag dat het nogal kalm voor mijn gemoed was, en toen was Martha gedurig in de geest bij mij. Waar ik mij wendde daar was ze bij mij. O, ik heb haar zo lief. Ik dacht toen, zou Martha ook aan mij denken. Het was mij zo wonderlijk, ik zou zo gaarne een briefje van haar hebben, daar verlang ik zo naar.
Ik heb de Dominee ook nog in Delft gehoord, daar heb ik nog wat onder genoten. De Dominee haalde het ook nog gedurig aan van Fransje haar Moeder. Hij zei, dat ze nog in kort Avondmaal gehouden had, en hoe ze nu al juichte voor de Troon en Fransje lag de Dominee op het hart. Hij droeg haar gedurig op. Ik heb ook nog van haar gedroomd, dat ze er zeer bedrukt uit zag. Ik gaf haar nog een wens in mijn droom, het was mij wonderlijk. De volgende dag was ze gedurig voor mij, ik heb er nog met Crisje over gesproken. Als u haar spreekt, groet haar dan hartelijk van mij.
Nu, geliefde Vriendin, ik hoop spoedig op een lettertje terug. De Heere zou het nog kunnen gebruiken tot ondersteuning. Uw vorige brief was mij ook aangenaam. Ik had u allang eens geschreven, maar zag er tegen op, omdat ik met die andere brief, die ik u geschreven heb, zo vreselijk aangevallen ben, durfde ik er nu niet aan te beginnen. Maar nu werd ik gedrongen, dat gevoelde ik, en ondervind nog enige kalmte en aangenaamheid in mijn gemoed.
Nu, geliefde Vriendin, groet verder uw Moeder hartelijk van mij, en Overduin en Piet, Boon en zijn vrouw, Flippo en zijn vrouw. Schrijf mij toch spoedig, als gij kunt, een

lettertje terug, want ik gevoel dat er weer wat tegen opkomt. Het boek heb ik bezorgd bij uw zuster. Nu, juffrouw, denk maar eens aan een arme, blinde worm, die menigmaal niet denken noch zuchten kan. Och, wat zal nog het einde van alles zijn.
Nu, lieve Vriendin, zijt verder hartelijk gegroet van mij, C. VAN ALDERWEGEN.

9de Brief.

's GRAVENHAGE, 14 Juni 1860.

Veel geliefde en geachte Vriend in de Heere!
Die getrouwe en lieve Verbondsontfermer, de onwankelbare Rotssteen, de getrouwe Waarmaker en Vervuller van Zijn Woord, Wiens beloften niet feilen zullen. O nee, het is of alle twijfelingen bij de ogenblikken weggenomen worden, daar die lieve dierbare Heere Jezus mij bij de gedurigheid zovele blijken en bewijzen van komt te geven, dat Hij het in alles zo meent. Het is maar, *zit stil, Mijn dochter, want die Man zal niet rusten, tenzij dat Hij heden deze zaken voleind zal hebben*. Ja, die betere Boaz laat gedurig van de handvollen voor mij vallen. Och, geliefde Vriend, ik zou het alles wel terug willen geven vanwege mijn onwaardigheid en mijn bederf, en roep uit: *waarom heb ik genade gevonden in Uw ogen, dat Gij mij kent, daar ik een vreemde ben*. Och, kon ik maar laag genoeg bukken.
Geliefde Vriend, ik had wel eerder gedacht u te schrijven, maar zag er zo tegen aan, maar kan er nu niet langer van tussen vanwege de betrekking. Onze geliefde en geachte Leraar hebben wij drie weken gehad. De Heere beliefde Zijn knecht nog te gebruiken, er werden voor mij onder de prediking nog vele zwarigheden opgelost. O, ik had er u zo gaarne bij gehad. De week voor dat het Bediening was, geraakte ik in een geweldige strijd en werd vreselijk aangevallen; het was maar: *gij zult u een oordeel eten en drinken.* Ik was bang dat de tijd naderde en nam een voornemen om niet aan de Bediening te gaan, maar toen kreeg ik het hoe langer hoe banger, tot op een Vrijdagmorgen, toen werd ik werkzaam en kreeg het laatste versje van Psalm 97, oude rijm, het was of er balsem in mijn hart viel, en daarna werd ik werkzaam met het formulier van het Nachtmaal. Het was alsof er een licht in mijn ziel opging, en voelde het getuigenis van binnen en in de Hemel, dat ik zo'n ziel was, die de Heere kwam te nodigen tot Zijn Dis. Toen was het of ik op Golgotha gezet werd, bij dat bittere lijden en sterven van de Heere Jezus. O, het was mij of mijn harte mij ontzonk van liefde en droefheid, en de kracht van dat ziel reinigende bloed mocht ik zo aan mijn ziel gewaar worden, het was of er geen één zonde meer in mij overbleef, en die woorden kwamen mij bij herhaling met kracht op mijn ziel: *Neemt, eet, dit is Mijn lichaam, dat voor u verbroken wordt*, en dat voor u. O, dat was of het in mijn ziel ingezet en gegraveerd werd. Hoe ging mijn ziel uit vanwege Zijn spreken, ik moest getuigen met de Bruid, hoewel ik het niet ten volle dorst te zeggen: mijn Liefste, maar moest getuigen: *Hij is blank en rood en draagt de Banier boven tienduizend*. O wat werden de begeerten heftig. O, dacht ik, dat de dagen verkort werden dat ik aan mag zitten aan Zijn Dis, om de dood des Heeren te verkondigen totdat Hij komt.
En de volgende morgen werd ik wakker in een aangename stilte, en het was: *die gelooft zal niet haasten*. De begeerten waren zeer gematigd, en des namiddags kwam er een brief van onze geliefde Leraar, dat de Bediening een week uitgesteld was. Dit was mij zeer opmerkelijk, ik heb het de Dominee nog mede mogen delen.
Nu is het verleden Zondag Bediening geweest, des morgens mocht ik aangenaam opgaan. Deze woorden kwamen mij voor eer ik van huis ging: *Mijn vrede geef Ik u, Mijn vrede late Ik u*, en nog zo ziende op die Vredevorst, mocht ik opgaan aan het Nachtmaal. In mijn gemoed was het kalm en ik mocht de vrucht van die weldaden die de Heere Jezus voor Zijn Kerk op aarde verworven had, aan mijn ziel gewaar worden.

De Leraar kwam zo in mijn weg en diende mij zoveel troost toe. O, ieder woord zonk in mijn hart. De juffrouw[7] en ik mochten samen aangaan. O, de banden die ik gevoelde waren onuitsprekelijk, ja, ik kreeg meer te geloven als ik zeggen durf. O, ik heb bij tijden geen erenamen genoeg voor die lieve, dierbare, overschone, overheerlijke Heere Jezus. Och, dat ik hem geheel omhelzen mocht door het geloof. Ik zie al weer begerig uit, om weer eens aan Zijn voeten gebracht te worden. Och, dat gij veel aan mij mocht denken.
Nu, ik verwacht spoedig een lettertje terug, ik ben zeer verlangend om wat van u te horen.
De hartelijke groeten aan uw Vrouw en hierna hartelijk van mij gegroet, uw Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.
De hartelijke groeten aan Boon en zijn Vrouw en Overduin en zijn Vrouw.

10de Brief.

's GRAVENHAGE, 19 Juli 1860.

Veel geliefde en beminde Vriendin in de Heere!
Die lieve en getrouwe Ontfermer, die onwankelbare Rotssteen, in Wie alle heil en troost ligt opgesloten.
Geliefde Vriendin, ik had u reeds eerder geschreven, maar werd gedurig verhinderd door droefenis, kruis en ellende. Och, mocht ik het met blijdschap dragen, maar helaas, droefheid en moedeloosheid nemen vaak de overhand. O, de vijanden vermenigvuldigen, zij haten mij met een wrevelige haat. Was het mogelijk, ze zouden mij doden. Voor enige dagen was de vijandschap zo hooggaande, dat ik onder de druk en de ellende dacht te bezwijken en mocht uitbarsten voor de Heere, en zei: och Heere, de weg is mij te veel, waarop mij die woorden met troost in mijn hart kwamen: *En alle tranen zullen van de ogen afgewist worden*. En Psalm 57 moest ik lezen, o daar had ik veel aan, en kreeg voor die ogenblikken over alle kruis heen te zien op die dierbare Heere Jezus. Och, de Heere kwam mij zo voor in Zijn vriendelijkheid en beminnelijkheid. Ook had ik veel aan die woorden uit Psalm 10: *Hij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in Zijn hand geve*. O Geliefde, daar gevoelde ik iets van, dat de Heere Jezus het alles ziet. Bij de ogenblikken mag ik het zo gewaar worden, dat Zijn lief, dierbaar en vriendelijk oog zo nauw op mij geslagen is. O, dat verkwikt en verzoet alles. Ook werd ik ingeleid door de gehele weg van Jacob, wie of de Heere voor hem geweest was, hoe of de Heere hem verschenen was, nadat hij zijn ouderlijke woning verlaten moest op de weg naar Padan-Aram en zo zijn gehele weg door. O, wat zag ik een liefde en een trouw in die God, en daarop kwamen mij zo met licht en klaarheid voor de wegen, die de Heere met mij gehouden had tot op dit ogenblik toe. Hoe de Heere mij alreeds zeer vroeg is komen te trekken en uit welke diepe strijdwegen voor het inwendige de Heere mij al niet gered had. Ja, hoe de tentatiën des satans menigmaal zo hoog gingen, dat mijn krachten er zodanig van uitgeput waren, dat ik er dagen van te bed moest liggen en hoe of de Heere mij uit al deze gered had. Ook kwam mij zo liefelijk en onderwijzend voor, hoe menigmaal de Heere het kruis had believen te gebruiken om de genade op te wekken.
Och Geliefde, wat kreeg ik er het heilzame van in te zien. Ik zei: *och Heere, wat is die weg goed, geen betere weg had U met mij kunnen houden, ik wil er ook niets af hebben.* O, met tranen keurde ik de weg goed, maar och, dat ik het nog eens met blijdschap mocht doen. Maar ach, mijn bezwijkend en gedurig moedeloos hart!

---

[7] Waarschijnlijk Chrisje Coeland, een onderwijzeres

Uw letteren, geliefde Vriendin, kwamen recht tijdig, des morgens had ik het van de Heere mogen begeren om een lettertje van u te mogen ontvangen en des avonds stuurde Golverdingen hem. Dit was mij heel opmerkelijk en de Heere beliefde het nog te gebruiken om er mij mede te verkwikken en te bemoedigen, zo juist in mijn weg en toestand. Ik heb hem gelezen en gedurig herlezen en heb er telkens nog verkwikking uit. Crisje en Koosje heb ik er ook wat uit voorgelezen; ik was er zo verwonderd van, dat ik er niet van kon zwijgen wegens de bemoeienissen des Heeren, die ik er in zien mocht. Och dat wij zo elkanders lasten mochten dragen. Ik ben zeer verlangend naar u, ik kan alles zo niet schrijven, maar hoop u spoedig te ontmoeten, zo het de Heere moge behagen.
Ik was verblijd te mogen vernemen dat onze geliefde vriendin Fransje al weer wat beter was. Ik zou haar gaarne eens willen ontmoeten, als het in des Heeren weg mocht zijn. Doet haar hartelijk van mij de groeten en ik hoop haar het eerste te schrijven.
Onze geliefde en geachte Leraar heeft Dinsdagavond te Delft gepredikt. Ik mocht het niet bijwonen en was heel bedroefd, doch erg stil en onderworpen er onder. Ik verlang zeer naar een briefje van onze geliefde vriend.
Mechelse wordt erg besprongen met mijn brief, die ik hem geschreven had. Van Boon heb ik allang niets gehoord en verlang naar een briefje van hem.
Nu, geliefde Vriendin, ik hoop spoedig op een lettertje terug, en de hartelijke groeten aan Fransje en de Juffrouw, en ten laatste ook van mij gegroet, uw bedrukte Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.

11de Brief.

’s GRAVENHAGE, 18 Dec. 1860.

Veel geliefde en beminde Vriendin in de Heere!
Die de Zijnen niet verlaten of begeven zal, in welke noden zij zich ook mogen bevinden. O nee, daar hebt gij immers zo ruimschoots ondervinding van, uit welke noden en doden heeft Hij u al niet verlost.
Och, geliefde Vriendin, als de Heere u eens beliefde in te leiden in de wegen, die Hij met u gehouden heeft, o hoe zou gij niet moeten zeggen: *Ik zal de daden des Heeren gedenken, ja ik zal gedenken Uw wonderen van oudsher*. Ja, hoe menigmaal heeft de Heere ook zelfs in de twee laatste jaren niet op het krachtigst betoond uw Uit- en Doorhelper te zijn, ook in het ziek-zijn en wegnemen van onze geliefde Meester en uw zeer geliefde en waarde Moeder, die nu alreeds juichen voor de Troon, en nu weer in de ziekte van onze geliefde Fransje. O, hoe heeft de Heere niet komen betonen, dat Zijn kracht in uw zwakheid volbracht wordt, zelfs ook in het uitwendige. O, hoe moet gij nu niet zeggen, ik ben velen als een wonder geweest, doch Gij zijt mijn sterke toevlucht. En nu in uw krankheid, och de Heere zal Zich niet onbetuigd aan u laten. O, dat ligt mij zo bij: *God de Heere is een Zon en Schild, de Heere zal genade en ere geven, Hij en zal het goede niet onthouden dengenen, die in oprechtheid wandelen*.
Geliefde Vriendin, ik ben zeer verlangend om iets van u te horen, en had gedacht u al eerder te schrijven, maar ach, geliefde Vriendin, ik werd gedurig verhinderd door moedeloosheid. Och, het wordt van dag tot dag ellendiger en steeds kouder. Voor drie weken was het op een dag, nadat ik al verscheiden dagen in moedeloosheid doorgebracht had, daar ik toch het Godsgemis zo aan mijn ziel gevoelde, dat ik des avonds heel bedroefd naar bed ging, en alweer heel bedroefd wakker werd, en toen moest ik die morgen zo uitdrukken: *och, het kan zo niet lang duren, want dan zal ik in droefheid omkomen,* en toen een uur later werd ik werkzaam gemaakt met Ps. 81 en voornamelijk met het laatste gedeelte van het elfde vers.

Maar ach, geliefde Vriendin, wat werd mij bij vernieuwing het Genadeverbond geopend, ja het was mij bijna als voor acht jaren, toen ik ontsluiting kreeg in de weg van verlossing, maar ach, wat moest ik getuigen, *in dat Verbond is al mijn heil en mijn lust,* en ach wat gingen de liefde-uitgangen toch uit van mijn ziel naar de Wetgever en Zijn wetten. O, hoe moest ik zeggen, *Uw geboden heb ik lief, meer dan het fijnste goud*; wat voelde ik klaar wat mij ontbrak, ik zei: *Och Heere, één toeknikje.*
Och ik denk nog aan onze geliefde Meester die nu alreeds juicht voor de troon, hoe of hij zei: *Cato, gij hebt 99 getallen, er ontbrak er maar één aan.*
Maar ach, geliefde Vriendin, ik word hoe langer hoe blinder en ellendiger, en ach hoe dierbaar is de Heere Jezus mij bij kleine ogenblikken in Zijn ambten als Profeet, Priester en Koning. O, hoe onmisbaar en noodzakelijk bij de ogenblikken om door Hem geleerd te worden, zo'n blind, stug en dwaas schepsel. Och, mocht de Heere mij eens recht kinderlijk maken, want die toch maar alleen zullen het Koninkrijk kunnen beërven.
Wij hebben onze geliefde Vriend Michels met aangenaamheid bij ons gehad, wij mochten nog krijgen te spreken over de dingen die het Koninkrijk Gods aangaan. Vrouw Klein is ook overgebogen in de weg van belijdenis. Toontje is een duidelijke brief, ook in het kerkelijke, maar spreekt weinig, zij verlangt zeer naar u. Ik heb veel omgang met haar, zij is zo'n eenvoudig mens, zij was verblijd dat ik het aan u had geschreven.
Nu, geliefde Vriendin, ik hoop dat de Heere u weer spoedig herstellen mag, ik kan er niet inkomen dat de Heere u weg zou nemen. Schrijf mij spoedig een lettertje hoe of het met u is, en zo ik iets voor u doen kan, stuurt het mij dan maar over.
De hartelijke groeten van Crisje, Toontje en Koosje en ten laatste van mij hartelijk en veelmaal gegroet, uw liefhebbende Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.
Nog de hartelijke groeten aan Fransje en Mej. Van Noort.

12de Brief.

's GRAVENHAGE, 24 Sept. 1861.

Waarde en veel geliefde Vriendin in de Heere!
Die niet laat varen het werk Zijner handen, maar 't op Zijn tijd verkwikt, bemoedigt en weer eens heerlijk doet te voorschijn komen, ja dan wel eens, als wij het niet meer verwachten en het ons toeschijnt of alles verstorven is. O, dan komt die dierbare Levensvorst het leven weer eens op te wekken te midden in de dood.
O, geliefde Vriendin, daar mocht ik in de vorige week nog iets van ondervinden. Ik geraakte kort nadat u vertrokken was in zulk een vervreemding en duisternis, ja het was of er nooit geen verandering zou komen. O, alles was in en om mij nacht. O, bergen van schuld en zonden. Ik walgde en schrikte van mijzelven. Het was een graf van doodsbeenderen, afgezonderd onder de doden, zodat ik gedurig uit moest roepen: *Heere, ik riek alreeds.* O ja, Geliefde, de onderste plaats in de hel verdiend en toen kwam mij voor, en daar schrikte ik van, en Kaïn zei tot de Heere: *Mijn misdaad is groter dan dat ze vergeven worde.* O, geliefde Vriendin, daar ontroerde ik van, ja kwam mij voor, dat is uw toestand, maar toen mocht ik krijgen te vluchten tot die God van menigvuldige verlossingen, die mij uit zo menige nood en dood verlost had. Och, Hij mocht Zich mijner nog eens ontfermen. En de volgende morgen vroeg, geliefde Vriendin, mocht ik enigermate ondervinden dat de Geest in mij bad met onuitsprekelijke zuchtingen, en daarop kreeg ik die woorden uit Johannes 10 vers 10 het laatste gedeelte: *Ik ben gekomen opdat zij het leven hebben en overvloed hebben.*

Maar ach, Geliefde, hoe gevoelde ik het leven weer bij vernieuwing uit de dood verrijzen, en hoe kreeg ik weer met vrijmoedigheid toe te gaan tot de troon der genade, op dien verse en levendige weg om geholpen te worden ter bekwamer tijd. Maar, o hoe kreeg ik te zien tegen welke liefde of ik gedurig kwam te zondigen en af te wijken. O Geliefde, dit deed mij tranen van liefde storten, en ik zei: *Och ik ben een hondeke. Och dat ik maar verzadigd mocht worden met de kruimkens, die van Uw tafel vallen.*
Maar ach, Geliefde, wat zag ik een overvloed van genade in de Heere Jezus, en hoe raakte ik begerig en hongerig om uit die volheid te mogen putten genade voor genade, en mocht bij vernieuwing de kracht van dat zielsreinigende bloed gewaar worden, en mag daar nu enige dagen aangenaam in verkeren, bij ogenblikjes dierbare onderwijzingen. Zondag ook nog aangenaam onder het lezen van een predicatie uit Smytegelt over deze woorden, *Mijn zoon geeft Mij uw hart*, en mocht mijn hart overgeven, en gevoelde het kwijt te worden.
Maar ach, geliefde Vriendin, nu begin ik alweer te vrezen, dat ik het leven weer kwijt zal raken. Och, het is hier het land der rust niet, dat moet ik zo gedurig ondervinden. Och, dat hart komt mij zo gedurig af te leiden. O, ik ontsteel mijn ziel gedurig van onder de Heere vandaan, uit de aarde aards, kan en wil ik uit mijzelf niet anders als zondigen en afwijken. Och, dat gij veel aan mij mocht krijgen te gedenken.
Uw letteren waren mij nog tot verkwikking, o ja het is maar een korte strijd, en een eeuwige overwinning. O, geliefde vriendin, ik kan er met al mijn afwijking niet meer onder uit, er ligt te veel vastigheid in mijn ziel, en ach wat zal het dan eens zijn, als alle zonden, strijd en vrees eens zullen ophouden, maar een eeuwige blijdschap ons zal omringen. O ja, eb en vloed zal daar ophouden, maar het zal zijn een gedurig af- en instromen van de wateren des levens. Och, dat gij mij veel mocht krijgen te gedenken.
Nu, geliefde vriendin, u hebt de hartelijke groeten van Klein en zijn vrouw, zij heeft mij verzocht u te schrijven dat ze de 18e dezer zeer voorspoedig bevallen is van een zoon, des avonds half tien, en om half acht was zij nog bezig in haar werk, dus boven alle verwachting. Zij is zeer zwak, maar heeft het aangenaam voor haar gemoed.
Als u naar Fransje gaat, doet haar dan hartelijk de groeten, ook Martha en haar man, als u haar soms schrijft. Mechelse, vrouw Boon en ik hebben een lief briefje van haar gehad, de groeten aan vrouw Lok als zij nog bij u is, en hierna hartelijk en veel malen van mij gegroet, uw diep onwaardige Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.
De groeten van Crisje, Koosje, mijn Neef en Tante.

13de Brief.

’s GRAVENHAGE, 10 Maart 1862.

Veel geliefde Vriendin in de Heere!
Die de Alpha en de Omega is, het begin, midden en einde, ja die Zijn volk niet begeven of verlaten zal, maar hen bij de verzoeking ook de uitkomst geven zal. Geliefde Vriendin, verblijdend waren mij uw letteren, de vijand mijner ziel werd gescholden. Ik dacht u de vorige week te schrijven, maar wist niet dat er weer zulk een bange strijd voor mij klaar stond; o Geliefde, daar ik door het lezen van dat boek van Tromp in geraakte. O, mij dacht, ik was een huichelaar, ja mij kwam voor dat het alles bedrog was geweest, en zo raakte ik van het één in het ander. O, een maalstroom! Ik was als een gejaagd mens, des nachts kon ik niet slapen door akelige dromen. O, verloren gaan, dacht ik, was billijk, maar om de Heere Jezus te moeten missen, daar

kon ik niet inkomen. Och, het was maar: *Heere, doorgrond en ken mij.* Och, ik wenste mij zelf toch niet te bedriegen en daarop voelde ik weer een vonkje van geloof en liefde boven komen, maar het werd weer door stormen weggeslagen. O, ik was de ongelukkigste mens in mijn schatting, doch de vorige week Woensdagmorgen kwam mij in de benauwdheid die waarheid voor: *Als de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zo zult gij waarlijk vrij zijn*, en och geliefde Vriendin, dat bracht mij zo in de behoefte, om zo in en door die Zoon vlak en vrij voor de Vader gesteld te worden. Ja, de behoefte brak als het ware door een bende van aanvallen heen, en ik mocht de gehele nacht daarop gedurig in die behoefte wezen.
En de volgende morgen, och geliefde Vriendin, kwam de Heere mij zo voor als een Fontein, en alles wat in mij was strekte zich uit naar die Boom des levens, welks bladeren zijn tot genezing der heidenen. Och, ik gevoelde zulk een lafenis voor mijn vermoeide en doorwonde ziel, en riep uit: Och laat mij nu eens zo in U wegzakken en wegzinken. O, dat het mocht zijn als U tot Maria zei: *Ik vaar op tot Mijn Vader en uw Vader*. En o, geliefde Vriendin, toen kreeg ik de kracht van die waarheid zo in mijn hart te ondervinden: *doch gij, mijn ziel, zwijg Gode, want van Hem is mijn verwachting*. Daarop kwam er zulk een zalige stilte in mijn ziel, en o, dat inschrijven bij vernieuwing van Zijn wetten en geboden in mijn hart. Het was maar: 'Och Heere, in het verborgen maakt Gij mij wijsheid bekend', om mijn hart en gemoed alleen op de Heere te zetten. Ook had ik veel aan deze woorden: *zo velen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods*. Ik zei, och ja, dat gevoel en geloof ik, maar ach, voltrek het huwelijk aan mijn ziel. O, als de behoefte maar een weinig vermindert, dan word ik bevreesd. Maar het is immers gedurig: *Doch gij, mijn ziel, zwijg Gode, want van Hem is mijn verwachting*.
Gistermorgen was het mij zoet en aangenaam onder het lezen en zingen in de Godsdienst, er werd gezongen: *In U is des levens fontein*. [8]O ik zei, *ja Heere, Gij zijt volheerlijk en onuitputbaar.* O, mijn ziel zegt: *Zulk één is mijn Liefste*. Och, ik zou u wel eens willen ontmoeten als het des Heeren weg eens zijn mocht, ik verlang zo dikwijls naar u. Die woorden kwamen mij ook nog voor: *Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn, en door de rivieren, zij en zullen u niet overstromen, wanneer gij door het vuur zult gaan zult gij niet verbranden, en de vlam zal u niet aansteken*. O, ik dacht nog zo aan u en mocht nog in de behoefte raken voor u. Och, geen nood, al gaat het door nog zulke moeilijke en smartelijke wegen, och Hij zal alles voor u ten beste doen keren. *Hij zal u leiden door Zijn Raad en daarna in heerlijkheid opnemen, Hij zal de dood verslinden tot overwinning en de Heere Heere zal de tranen van alle aangezichten afwissen, en Hij zal de smaadheid Zijns volks van de ganse aarde wegnemen, want de Heere heeft het gesproken*.
Nu, geliefde Vriendin, de Heere zij u zalig nabij, Hij vertrooste en verkwikke u en dat de Heere nog geven mag elkander te gedenken. De hartelijke groeten aan Mechelse en Vrouw, Boon en Vrouw. De groeten van Crisje, Koosje, Tante en Neef, en ten laatste hartelijk en veelmalen van mij gegroet, uw onwaardige Vriendin
C. VAN ALDERWEGEN.

14de Brief.

’s GRAVENHAGE, 9 Dec. 1863.

Waarde en veel geliefde Zuster in de Heere!

[8] Psalm 36:3, Datheen

Wiens doen majesteit en heerlijkheid is, en Die niet en antwoordt van alle Zijn daden. Och, mochten onze ogen op Hem geslagen zijn, op die enige Hogepriester, Die alle verliezen met Zichzelven kan komen vervullen. Hij is toch een Helper der hulpelozen, der alleen gelatenen, ook der verdrukten.
Geliefde Vriendin, uw letteren ontving ik juist recht tijdig, daar ik nogal aangevallen werd met u en ik zelfs nog niet in staat geweest ben om u te schrijven, dan door droefheid, dan weder door aanvallen, och somtijds zo verward, dat ik zelfs niet denken of spreken kan.
Toen ik de tijding van onze nu verheerlijkte Leraar mocht ontvangen dat hij nu reeds ontslapen was, geliefde vriendin, toen kwamen mij die woorden in mijn gemoed: *de God Israëls, Die geeft het volk sterkte en krachten*. Dit kreeg ik te gevoelen en mocht in die ogenblikken ondervinden, dat de Heere een sterke Toren is, werwaarts Zijn volk heen mag vluchten. Ik werd ook indachtig gemaakt, hoe ik de Dominee in een droom gezien had veertien dagen voordat hij ziek werd en wel in zo een verheerlijkte gedaante, dat ik hem vanwege de glans, die van hem afstraalde, niet aan kon zien. Het was mij, toen ik de boodschap kreeg, of ik voor die ogenblikken uit het verlies uitgehouden werd. Maar de volgende Vrijdagmorgen, toen was het, of mijn sterkte vergaan was. O, het was of alles waar ik mijn oog op sloeg in rouw gedompeld was, ik was bijna niet in staat voor mijn werk; och riep ik voor de Heere uit: *is er nog een smart, gelijk mijn smart*, en o des Zondags scheen het mij onmogelijk om op te kunnen gaan, doch werd kennelijk ondersteund, het was of de aarde treurde. Och, geen verbodsdag meer, ook geen Priester meer. O, mij dacht, het dierbaarste was nu weggenomen, ja, ik heb wel in moedeloosheid gezegd, *het was mij beter te sterven dan te leven.* Doch ik ben nu bij de ogenblikken enigszins onderworpen, en mag bij de ogenblikken mijn kracht en sterkte zoeken in de Koning Zijner kerk, die voor Zijn volk en weg zal instaan, en mocht voor de Heere betuigen, in deze weg wenste ik te leven en te sterven. Och, alles breekt hier hand voor hand af. O, het is of ik de zalige Dienstknecht, die reeds in zijn ruste is ingegaan, het volk nog toe hoor roepen, daar zijn mond van overvloeide: *Wast u, reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijn ogen weg, laat af van kwaad te doen, leert goed te doen*. Och, mocht de Heere een Eliza verwekken, en ons een dienstknecht naar Zijn hart komen te schenken.
Ik mag niet zeggen, geliefde Vriendin, dat ik er ledig onder verkeer, bij ogenblikken nog wel behoefte, hoewel alles diep verbeurd en verzondigd ligt. Och, dat ik meer op mocht merken dat dit alles de hand des Heeren doet, opdat ware verootmoediging in plaats van koelheid en onverschilligheid mijn hart mocht vervullen. Och, dat Godzaligheid meer betracht mocht worden, en het stille gebed meer Troonwaarts op mocht gaan.
Geliefde Vriendin, heel opmerkelijk was uw ontmoeting bij Toontje. De Heere zal haar niet laten verzocht worden boven vermogen, maar bij de verzoeking ook de uitkomst geven.
Het verblijdde mij, dat u nog iets van Martha schreef. Mij dacht, ze zou er ook wel van aangedaan zijn; ik mag bij ogenblikken behoefte hebben of de Heere haar nog ondersteunen mag.
Van **Neeltje Breedveld**[9] heb ik ook twee lieve briefjes gehad, maar ben nog niet in staat geweest om terug te schrijven. Ook heb ik nog geen gelegenheid gehad om uw briefje terug te zenden. Het schip was aldaar vroeg doorgevaren, maar ik hoop het de volgende keer mee te geven.

---

[9] Zie briefjes van Neeltje Breedveld, achterin dit document

Geliefde vriendin, ik kan niet anders zeggen dan dat er een wond in mijn hart is; als ik in het verlies en in het gemis kom, dan is het of ik versmelt van droefheid.
Nu geliefde vriendin als u onze Martha schrijft wil haar en haar man de groeten doen, alsook Toontje. De Heere zij haar zoet en nabij.
Ontvang ook de groeten van mijn tante en grootvader, Mechelse en vrouw en ten laatste hartelijk en veelmalen gegroet van mij, uw bedroefde vriendin,
C. VAN ALDERWEGEN

15de Brief.

's GRAVENHAGE, 8 April 1864.

Geliefde Zuster in onze eeuwige Koning!
Hetzij dat ik leef, of hetzij dat ik sterf, ik ben des Heeren. O, maakt de Heere met mij groot, ik kan er maar slechts van stamelen, wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft. O, zalig, zalig, niets te wezen in ons eigen oog voor God!
Geliefde Zuster, ik heb een geruime tijd dor en moedeloos verkeerd, zodat ik menigmaal dacht, de Heere kon mij nog aan mijzelf overgeven, en ik zou met de dwaze maagden nog omkomen. Maar o, onbegrijpelijk wonder, Donderdags nadat ik des Maandags te Benthuizen was geweest, was ik zeer eng en benauwd, en die woorden kwamen mij met kracht op mijn harte: *Ik zal u openbaren overvloed van vrede en de waarheid.* Dat scheen mij onmogelijk, maar nog diezelfde avond, Geliefde, kwam de Heere mij bij vernieuwing in mijn schuld te zetten, zodat ik met de Tollenaar van verre stond, en mijn ogen niet durfde opheffen naar de Hemel, maar was gans bevreesd en bevende, en moest mijn vonnis ondertekenen, rechtvaardig de dood verdiend. Dit duurde tot Zaterdag, ik riep maar uit: *Onrein, onrein in de ogen van zo een ontzaggelijk God!* O, dit had niet langer kunnen duren, toen kwamen mij die woorden voor: *Hij heeft onzer aller ongerechtigheden op Hem doen aanlopen*.
Hierdoor ontdekte de Heere Jezus zich als Borg aan mijn ziel, en ik zag al mijn zonden op Hem aanlopen, op dat dierbare Lam Gods als een stroom. Daarop kwam mij de Heere voor in de staat van Zijn vernedering en dat ging in die volgende week zo van trap tot trap. O, daar kan ik maar van stamelen. O, dat uitledigen van mijzelven, dat sterven, ik was niet in staat voor mijn werk. O, zo arm, ik gevoelde en mocht ondervinden, dat ik met Hem gekruist werd en stierf. O, pijnlijk sterven, o als een dode en dit ging al verder, zodat het was of ik in een graf lag. Deze woorden kwamen mij met kracht op mijn hart: *wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood. Blaast de Bazuin in de nieuw maan ter bestemder tijd, op onze feestdag, want dat is een inzetting in Israël en een recht van de God Jacobs; Ik zal uw weeklage veranderen in een rei. Want ziet, de winter is voorbij, de plasregens zijn overgegaan, de bloemen worden gezien in het land, de zangtijd genaakt*; o, teveel om te schrijven. O, ik dacht, Heere zou U mij komen te verlossen, en mij uit het graf ophalen?
Hierop, de volgende morgen, zijnde de laatstleden Zaterdag, kwamen mij die woorden op mijn harte: *Uw oliën zijn goed tot reuk, uw Naam is een olie die uitgestort wordt*. O, dat ondervond ik, daarop gingen oliën door mijn beenderen, daarop verscheen en openbaarde die Koning zich aan mijn ziel, als die eeuwig levende Koning, die triumfeert over dood en graf. Hier kan ik u het duizendste niet van mededelen, o, mijn banden vielen af, verrezen met Hem uit het graf. Toen was het, *Ik zal hem een witte keursteen geven, en op die keursteen een nieuwe naam, die niemand kent dan die hem ontvangt.* O, ik werd toen een zandje, een nietje, een stofje en werd zo verenigd met Hem, door de band des waren geloofs. O, zalige laagte, alle tegenstand, alle wapens vielen neer. Toen was het: *Gij zijt schoon, Mijn vriendin, gelijk een lelie onder de*

doornen, alzoo is Mijn vriendin onder de dochteren. Het duizendste kan ik er niet van mededelen, daar heb ik geen woorden voor; één plant met Hem geworden zijnde.
Alles werd aan mij toegepast, geleden, gestorven, begraven en opgewekt. De volgende morgen, zijnde Zondagmorgen, was ik gezonken in die Rotssteen, en mocht bezwijken van liefde en kwamen mij die woorden in mijn ziel: *door Hem hebben wij beiden één toegang door één Geest tot de Vader*. Maar hier kan ik het duizendste niet van mededelen, hoe of mijn dierbare Koning, daar ik mij ingeworteld en ingeplant gevoelde, mij in de gemeenschap Zijns Vaders bracht, o, die liefde des Vaders! O, dat welbehagen, dat Hij in mij nam om de Zoon Zijner eeuwige liefde. O, hier werd het een oceaan daar ik in wegzonk en verdronk. O, ik werd een zandje, een nietje, toen kwamen die woorden in mijn hart: *ik dank U, Vader dat Gij deze dingen de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt het de kinderen geopenbaard, ja Vader want alzo is geweest het welbehagen voor U*; o, die liefde des Vaders, dat eeuwige welbehagen!
Nu zag Hij in liefde door de Zoon Zijner liefde op mij neer, o, als Zijn kind. Die woorden kwamen mij voor: *de Dudaïm geeft haar reuk*, o, dit gevoelde ik, er ging een geur op van Zijn eigen werk in Zijn heilige neusgaten. Ik smolt van liefde, o, het is maar een zinken en verdrinken in die oceaan van eeuwige liefde en vrije ontferming, het is maar: *eet, Mijn vriendin, en drinkt en wordt dronken. O liefde in wellusten*; o, ik zink in het wonder weg, een gans nietje.
En het is nog alle dagen volop, ik heb er geen woorden voor, wordt maar in- en door geleid, och, dan die omhelzingen, alles is mij hier zo vreemd, mijn werk, mijn huis, familie, alles is mij vreemd, boven het stof, en nochtans in het stof, een stofje, een nietje, de hemel daalt gedurig in mijn hart, alles is nieuw voor mij, alles roept mij vrede toe. O, onbegrijpelijk wonder, dat had ik nooit kunnen denken, één plant met Hem, de Ark binnen. Het jubelt menigmaal in het harte: *in Uw licht zien wij het licht*. O wat heeft die Herder trouw het oog op mij gehouden in al die benauwde wegen. O, dit krijg ik nu alles terug, oude en nieuw vruchten. O, die heeft mijn Liefste voor mij weggelegd, ik had ze niet kunnen bewaren. Nee, ik zink maar in het wonder weg. O, die zalige vereniging! *De snoeren zijn mij in lieflijke plaatsen gevallen, een schone erfenis is mij geworden*.
Ik had u wel eerder geschreven, maar kon niet, ik word gedurig maar overstort en nu is zo mijn begeerte, dat ik maar als een onopgemerkte in die zalige voetstappen des geloofs mag wandelen, totdat het verwisseld mag worden in aanschouwen.
Nu, geliefde Zuster, ik heb alles maar aangestipt, ik hoop u nader alles geregeld te schrijven, als onze Koning dat behaagt.
De groeten aan Mechelse, vrouw Boon en Vriend, en hierna hartelijk van mij gegroet, uw Zuster in onze dierbare en volzalige en algenoegzame Koning,
C. VAN ALDERWEGEN.
De groeten van mijn Tante en Koosje.

16de Brief.

’s GRAVENHAGE, 8 Aug. 1864.

Veel geliefde Zuster in onze eeuwige Koning, Die leeft en regeert tot in alle eeuwigheid!
Ik mag heden in de geest aan u gedenken, en mag levendig dien vaste en onverbrekelijke band gevoelen. Mijn lieve Zuster, onze ziel en zijn toch tezamen gebonden in dat bundelke der levendigen.

Geliefde Zuster, nadat ik u de laatste keer geschreven heb welk een schone erfenis mij ten deel was gevallen, heb ik nog wel elf of bijna twaalf weken in dat Hemelleven mogen verkeren, zodat ik menigmaal met de Bruid moest uitroepen: *versterk gijlieden mij met de flessen, ondersteun mij met de appelen, want ik ben krank van liefde*. Alles was mij vreemd, mijn huis, familie, ja zelfs mijn klederen, die ik aantrok. Doch het beliefde de Heere in Zijn eeuwige wijsheid, Wiens doen majesteit en heerlijkheid is, dat leven in die mate wat in te trekken. Ja, het was mij op een morgen of ik voor een geopend kabinet stond, dat opeens dicht gesloten werd.
Ik was zeer bedroefd en toen werd ik ingeleid van Genesis af tot Openbaringen toe, door al de wegen heen, die de Heere ten allen tijde met Zijn erf- en bondvolk gehouden heeft. Hoe of ze door licht en donker, door zoet en bitter heen moesten, en hoe of een kind niet altoos in de schoot des Vaders kan zijn, maar moest leren lopen, en zijn gangen moesten vast worden. Daarom zegt de Apostel: *wast op in de genade,* enz. Toen mocht ik mij weer bij vernieuwing overgeven aan de leiding van mijn Drieënige Verbonds-God en mocht levendig dat versje in mijn ziel gewaar worden:

Hier is niets geen uitbeding,
Het Lam te volgen waar het ging.
Al zijn 't ook enkel zure wegen,
Mijn heil is in Gods gunst gelegen.

En tot hiertoe mag ik tot roem van 's Heeren vrije genade ondervinden, dat er nog geen dag om is gegaan, of ik heb de kracht van dat gestorte Offerbloed aan mijn ziel mogen gevoelen tot reiniging en afwassing, dat hij bij ieder ogenblik zo nodig heeft, nietwaar? Het dierbaar Woord is mij dagelijks nog geopend. Och, als ik nu terug denk aan mijn vorige weg, hoeveel dierbare ontdekkingen ik heb mogen hebben van mijn dierbare Koning. Maar nu mag ik zeggen tot roem van 's Heeren vrije genade, nu heb ik Hem niet meer in 't gezicht alleen, maar ook in bezit. Och, wat heeft Hem toch bewogen! Het is nu een geheel ander leven. Ik heb nooit zo’n afhankelijk leven gekend. Och wat is het 'n zalig en aangenaam gaan onder Zijn geleide; het duizendste kan ik er niet van uitdrukken wat het is, om in een verzoende betrekking te staan met een Drieënig God, daar hij toch ten enenmale van afgevallen was. Gij kent het, lieve Zuster, het is beter te ondervinden dan te bespreken. O, eeuwig, onbegrijpelijk wonder! O, wat een heerlijke en zalige weg, waardoor ik behouden ben zonder de minste krenking van Zijn heerlijke deugden. *O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods!* O, heerlijke kennis, want hierin ligt de zaligheid. Is het alreeds zalig die God onvolmaakt te mogen dienen, wat zal het eens wezen om Hem volmaakt in gerechtigheid te mogen aanschouwen.
Nu, geliefde Zuster, uw letteren waren mij aangenaam; toen ik het adres zag, sprong er iets op in mijn hart. Ik had al menigmaal gedacht naar u toe te komen, daarom heb ik niet eerder geschreven, en daarop ben ik ziek geworden. Ik heb een soort van roodvonk gehad en ben nog niet geheel beter, doch mag nu toch weer uitgaan, hoewel nog heel zwak.
Golverdingen is mij veel komen bezoeken, ik moest hem maar toeroepen: ik ben een overwonnene, *ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij*. O, zalig wegvallen!
Daar komt nu Geesje in. Zij verzoekt mij of u eens aan Armpje wil zeggen, dat zij over het Hoogeveen gegaan is en geen ogenblikje tijd had om bij haar aan te komen. Ook de hartelijke groeten aan haar. Ik ben gister, Zondag, gedurig in uw midden geweest. Als u Toontje en haar man soms schrijft, ook de hartelijke groeten.
Nu, Geliefde, mocht het eens zijn, dat de Heere ons een Leraar naar Zijn hart mocht schenken en dat het eens op onze harten gebonden mocht worden. Ik verlang met

onderwerping om u te ontmoeten. Als u enigszins kunt, schrijf mij dan spoedig een lettertje terug.
Nogmaals de groeten aan Armpje en ten laatste hartelijk en veelmalen van mij gegroet, uw liefhebbende Zuster
C. VAN ALDERWEGEN.
De hartelijke groeten van mijn Tante en mijn Grootvader, van Crisje, Koosje, Klein en Vrouw. Crisje vraagt een briefje!

17de Brief.

’s GRAVENHAGE, 20 Januari 1865.

Geliefde Vriend en Vriendin in de Heere! *Die trouw houdt in eeuwigheid, en niet laat varen de werken Zijner handen.*
O, daar hebben wij in ons midden weer de klaarste bewijzen van. Boot is Vrijdag acht dagen geleden hier in de stad gekomen en had het bijzonder voor zijn gemoed. Zaterdagavond daarop kwam mij met kracht voor: *de wateren zijn wassende.* Daarbij werd ik bepaald bij de wateren van Ezechiël, hoe ze eerst kwamen tot aan de enkelen, toen tot aan de knieën, en vervolgens werd het een beek, daar men door zwemmen moest, en ik mocht daarop geloven, dat de Heere zou doortrekken in Zijn grote kracht, en zag door het oog des geloofs onze Vriend als baden in die oceaan van eeuwige liefde en vrije ontferming. Van dat ogenblik af kreeg ik arbeid met hem voor de Heere, en mocht maar uitzien en wachten op het heil des Heeren.
Crisje kreeg het ook te geloven en kreeg het 5e vers van Psalm 68 in rijm, en Woensdagmorgen voelde ik als het ware barensweeën en kreeg op een bijzondere wijze opening en toegang in en door het dierbaar bloed van de Heere Jezus. Ik mocht hem toen zo neerleggen voor de troon der genade, en kreeg te geloven, ik zou er deze dag nog wat van horen. Het was of ze dreunden door mijn ziel die woorden: *ja, Gij zijt een God, Die de oren wonderen doet op wonderen horen*; dat was onophoudelijk. Ik zat maar in afwachting. Toen werd het zeven uur, en hij kwam nog niet. Ik werd van alle kanten bestormd, dat is niet om te zeggen.
Maar, o wonder, daar kwam hij in met die uitroep: *Immanuel is binnen, ik ben de strik ontkomen.* O, die dag zal mij onvergetelijk blijven! O, hij is nog door het ganse lijden heen geleid, en Gethsemané ingebracht, hij heeft een bittere, bange strijd gehad. Dat begon Dinsdagmorgen en duurde tot Woensdagavond. O, de dood genaakte hem zo, dat degenen, die bij hem waren, de angsten gevoelden. Maar de strijd was Godes. Hij is bij Hoog gelogeerd, maar het staat niet stil van de mensen, tot in de nacht toe zijn ze bij elkander. Ik ben twee dagen bij Hoog geweest, van 's morgens tot 's avonds laat met elkander uit- en inwendig gegeten en gedronken, het was een overlopende beek. Ik kan niet anders zeggen als: *kom en zie!* Hij wordt maar in- en doorgeleid van het één in het ander, en alles met toepassing; o wonder van Vrije genade. O, ik ben er door verlevendigd, ik krijg alles terug.
Nu, geliefde Vriend en Vriendin, och dat gijlieden er moed uit mocht scheppen. *Die Boaz zal niet rusten, voor dat Hij het ganse werk aan u volbracht heeft.* Als u kunt, laat het dan die oude Israëliet weten, die Nathanaël, in welke geen bedrog is, Hartenaar en zijn vrouw.
Ik moet eindigen, de tijd ontbreekt mij. Vanavond, zo de Heere wil, wensen wij naar Golverdingen te gaan, het is nu weer eens zangtijd. Schrijf mij eens een lettertje terug, als u opening hebt, de Heere geeft mij uwer nog wel eens te gedenken.

De groeten van al het Volkje, en vooral van onze Vriend en Broeder Boot, en ten laatste van mij, uw alles verbeurd hebbende Vriendin en Zuster
C. VAN ALDERWEGEN.
De groeten aan Hartenaar en Vrouw.

18de Brief.

OUDSHOORN, 15 Febr. 1866.

Geliefde Grootvader en Tante!
Och, dat de Heere ons moge bestralen, Zijn genade onze harten vervullen, en Zijn liefde de vreze mocht buiten drijven, zowel bij de aan- als bij de voortgang onzer zielen. Och, niets is voor de Heere te wonderlijk, Die alleen maar te gebieden heeft, en ach, dan is alles op Zijn wenken gereed. Hij opent en niemand sluit, maar als Hij sluit, wie zal dan openen! Och, dat dan onze verwachtingen alleen van Hem mochten wezen, Die hemel en aarde bezit. Och, Hij is zo'n groot en heerlijk Koning, Die de hemel der hemelen niet bevatten kan, maar nochtans uit nederbuigende liefde op diegenen nederziet, die Hij het in waarheid gegeven heeft om het tot Hem te wenden.
Och, geliefde Grootvader en Tante, daar heb ik nog bij vernieuwing iets van mogen ondervinden, hoe of de Heere in Zijn nederbuigende liefde gedurig mijn hart komt te bewonen en te bewerken, ja om het tot Zijn tempel te maken, volgens Zijn dierbare belofte, *dat Hij en de Vader woning bij hem zou komen maken.* O, Grootvader en Tante, dat te mogen ondervinden gaat al het nietige, aardse en vergankelijke schijngeluk der wereld verre te boven, hetwelk toch maar voorbijsnellende is en ook geen ware vergenoeging geeft of nalaat. O nee, 's Heeren bijzijn alleen verkwikt de ziel.
Och, geliefde Grootvader en Tante, mocht gij heilig jaloers wezen of worden op 's Heeren dienst en volk. Och, dat ge de tijd mocht leren uitkopen, dewijl de dagen boos zijn. Och, Zijn uitnodigingen zijn zo dierbaar en menigvuldig: *wendt u naar Mij toe en wordt behouden.* Och, *Hij heeft geen lust in de dood des zondaars, maar daarin, dat hij zich bekere en leve.* Ja, het mag mijn zuchten voor de troon der Genade nog wel eens wezen, en ik mag wel eens verwaardigd worden ulieden op te dragen. Voor dat ik dit briefje begon te schrijven, kreeg ik met veel kracht die waarheid op mijn hart: *Ik ben de God Abrahams, Izaks ende Jacobs*. Maar ach, geliefde Grootvader en Tante, wat daarmede gepaard ging, kan ik in geen woorden uitdrukken, maar mocht bij vernieuwing door genade neerzakken en zinken op de trouw van mijn Drieënige Verbonds-God. En daarna was het: *Ik ben u verschenen van verre tijden*, en werd zo zalig teruggeleid, hoe de Heere al in de nooit begonnen eeuwigheid gedachten des vredes over mij gehad heeft en niet des kwaads. Och, ik moest maar uitroepen: *och Heere, wat heeft U toch bewogen, daar ik de onderste plaats in de hel verdiend heb.* O, daar zal de eeuwigheid toe nodig wezen. En zo mogen wij nu een aangenaam leven met elkander hebben.
Boot heeft ook bijzondere toestanden, ik mag met jaloersheid op hem neerzien wegens zijn verkeer en leven. Hij maakt het mij in alles aangenaam en makkelijk; er is nog geen dag omgegaan of wij hebben nieuw blijken van 's Heeren gunst en liefde mogen ondervinden. Wij hebben al veel bezoek gehad van 's Heeren kinderen, Michelse heeft verleden Vrijdag bij ons gegeten, wij hebben aangename uurtjes met hem mogen doorbrengen. Ik ben door 's Heeren ontferming bijzonder wel naar het lichaam, mijn werk valt mij licht en makkelijk. Och, 's Heeren toezeggingen worden maar bevestigd.
Wij waren hartelijk verblijd met uw briefje, ik heb het al menigmaal gelezen en herlezen. Het was mij zo tot blijdschap iets van uw welstand te mogen vernemen en ook dat onze geliefde Vrienden en Vriendinnen u zo blijven bezoeken. Och, daar heb

ik menigmaal nog een zucht voor, maar bovenal, dat de Heere die ledige plaats met Zichzelven mocht komen vervullen. Ik ben menigmaal met mijn hart en gedachten in uw midden en wij hopen, zo de Heere wil, nog eens spoedig over te komen, wanneer weten wij nog niet zeker, maar ik hoop u dan eerst een briefje te schrijven wanneer wij komen. Krijgen wij nu spoedig een briefje terug?
Nu, geliefde Grootvader en Tante, de Heere zij u in alle opzichten nabij, Hij sterke en ondersteune u en schenke u Zijn genade, en zijt verder hartelijk gegroet van ons, uw liefhebbende Kleinzoon en -dochter, die zich noemen
J. BOOT en C. BOOT geb. VAN ALDERWEGEN.
De groeten aan mijn Ouders en verdere Familie, alsook aan de Vrienden en Vriendinnen.

19de Brief.

OUDSHOORN, 23 MAART 1866.

Geliefde Grootvader, Oom en Tante!
Wij mochten uw briefje door 's Heeren ontferming in redelijke welstand ontvangen. Wij waren er hartelijk mede verblijd en mochten er nog mede in erkentenis komen voor de Heere. Och, dat mijn geliefde Grootvader nog in het land der levendigen was, daar ik sterk aangevallen ben geworden dat hij er niet meer was. Och, hij wordt mij bij ogenblikjes wel eens sterk op mijn hart gebonden, och, dat hij gebonden mocht liggen aan de koorden van eeuwige liefde van die dierbare Zielebruidegom, Die het alleen waardig is, om zijn hart geheel te bezitten. Och, mocht hij de Heere Jezus nog eens leren kennen, en het bloed der verzoening. Dat het zijn hart mocht besprengen en heiligen, om met de oude Simeon te mogen zeggen: *Nu laat gij, Heere, Uw dienstknecht gaan in vrede naar Uw woord*. Och, dat de Heere de arm Zijner genade nog eens mocht komen te ontbloten.
Het afwezen van u is mij somtijds smartelijk. Toen wij wegreden met het spoor was het of er wat in mijn hart scheurde, wij zagen ulieden nog voor het hek staan, Oom met Hoog en Koosje. In Leiden zijn wij bij Boon nog aangeweest, en ook bij de Juffrouw. De Juffrouw was zeer hartelijk, ze hield zeer sterk aan, om die nacht bij haar te blijven, wij hadden er nog een aangenaam ogenblikje. Ik zit gedurig in mijn gedachten naast mijn Grootvader.
Dinsdag heb ik het bijzonder voor mijzelf mogen hebben. Het was die dag twee jaren dat ik mijzelven kwijt mocht raken voor tijd en eeuwigheid, in mijn Drieënige Verbonds God. Al vroeg in de morgen kwam mij voor: *Viert uw vierdagen, o Juda*, en och het mocht voor mijn ziel een gedenkdag worden. Ik werd zo teruggeleid in wat de Heere aan mijn ziel gedaan had, en dat al ten koste van Zijn dierbaar Godsbloed. Och, door zo een dure prijs verlost en nog verlossende. O, daar zal de eindeloze eeuwigheid van gewagen. Hier zien wij nog maar slechts als door een schemerlicht, maar daar zal het alles in het helderst en doorstralendst licht bevonden worden. Daar zullen alle gordijnen als 't ware opengeschoven worden, alle donkerheden en duisternissen opgeklaard. O, een weinig strijd, hoewel het somwijlen wel eens zeer bang kan zijn, maar tegen dat gewicht van eeuwige heerlijkheid, o, dat is er niet tegen aan te rekenen. Och, onder het schrijven komt mij zo voor, hoe ik dan eerst de wijze en hoge eindens, die de Heere met mij gehouden heeft, aanbidden en bewonderen zal, en er als 't ware onder weg zal zinken. O, gelukkig zij, die gevonden mogen worden onder dat getal, die hier menigmaal als door onweder voortgedreven zijn, maar wier stenen Hij gans sierlijk zal leggen. Want ieder kind van God is toch een steentje van dat geestelijke gebouw, tezamen gegrond op Christus, Die enige hoeksteen des heils, Die onwrikbare

Rots. Laat nu de stormen maar waaien en de winden komen, dat wondergebouw van Gods almacht kan niet omvallen, want de Bouwmeester is wonderlijk, Zijn volk wonderlijk, het is alles tezamen als een wonder, waardoor de Heere maar verheerlijkt moet worden. Och, mocht mijn ziel diep vernederd en vertederd worden door 's Heeren Geest, over al hetgeen Hij gewrocht heeft ter ere Zijns Naams.
Och, geliefde Oom en Tante, mocht dit uw deel ook wezen. Mocht Hij dat dierbare geloof Zijner uitverkorenen in uw ziel werken en versterken, opdat ge uzelven ook eens zalig mocht verliezen en mocht zakken en zinken op die enige Rotssteen. Och, dat gijlieden ook eens verwaardigd mocht worden om door en in de geloof de vijand te mogen uittarten en zeggen: *Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods!* Och, voor de Heere is niets te wonderlijk.
Boot heeft bijzondere toestanden, hij heeft een aangenaam verkeer. Wij mogen onze bete met vrede nuttigen. Ons wegje gaat zo door de wonderen heen. Wij hebben er nog een knechtje bijgekregen, kennelijk van de Heere. We mogen geloven, dat het werk der genade in zijn ziel uitgestort is. Boot krijgt bijzondere wijsheid om hem te besturen en naar zijn vatbaarheid te spreken over datgene, dat gekend moet worden voor de eeuwigheid. Och, het is ons maar een enkel wonder.
Nu, geliefde Grootvader, Oom en Tante, ik ga eindigen. O, ik verlang soms zo om ulieden weer eens te ontmoeten. Ik ben gedurig met mijn gedachten in uw midden. Och, dat de Heere Zijn genadevleugelen ruim over u mocht uitspreiden en u tezamen nabij mocht wezen naar ziel en lichaam.
Nu, hartelijk en veelmalen van ons beiden gegroet, uw liefhebbende Kleinzoon en -dochter
J. BOOT en C. BOOT geb. VAN ALDERWEGEN.

20ste Brief.

OUDSHOORN, 22 JUNI 1867.

Hartelijke Geliefde Zuster In Hem, Die ons heeft liefgehad van voor de grondlegging der wereld en in de tijd geroepen, om het ons te komen schenken, dat hij Zijn Zoon in ons heeft gelieven te openbaren.
Och, zonder of buiten die weg hadden wij voor eeuwig verstoken gebleven van die zalige gemeenschap, waarin wij eenmaal, geliefde Zuster, met al Gods duur gekochte volk zullen delen en Hem toezingen: *Hem, Die ons heeft liefgehad en in Zijn bloed gewassen heeft, zij de ere, aanbidding en dankzegging tot in eeuwigheid*. Och, Hij is dat levenspad, daar David van spreekt, de man naar Gods hart, dat hem bekend was gemaakt. Dat levenspad is Christus, die weg, die de verstandigen naar boven leidt en daar de dwazen zelfs niet op dwalen kunnen.
Och, lieve Zuster, Hij is toch het leven, en Hem bij vernieuwing gewaar te worden is het leven, ja de gedurige verlevendiging der ziel. Hij is toch die Zon voor Wie het goed is de ogen onzer ziel Hem te doen aanschouwen.
Och, geliefde Zuster, daar heb ik in kort nog een stipje van mogen ondervinden, van Zijn opzoekende liefde en genade. Des morgens om half zes was er al een aangenaam kind des Heeren bij ons. Jakob was zijn voornaam. Hij bleef bij ons eten, en och, lieve Zuster, onder het eindigen van die man raakte mijn ziel zó in de verbreking en in de zelfverfoeiing, dat ik mij wel dood had willen wenen over mijn afmakingen, mijn om- en afzwervend leven. Och mocht ik mijn leven lang maar wenen. Daarop, geliefde Zuster, behaagde het de Heere Zich enigszins te openbaren in Zijn onveranderlijke liefde en trouw. Het was, of er olie in mijn gewonde ziel uitgestort werd. Daarop

begon Jakob te spreken uit mijn toestand eer ik iets gezegd had. 'Och, zei hij, als het volk des Heeren tot haarzelven gebracht worden, dan kunnen ze zich niet diep genoeg verfoeien. Och, zeggen ze dan, *ik ben een dode hond en een groot beest bij U.* Maar ach, zei hij, de Heere Jezus geeft Zijn volk andere namen. Als de Heere Zijn volk in Zichzelf aanziet, o, dan zegt de Heere: *Mijn duive, Mijn volmaakte*.'
Och, geliefde Zuster, wat werd mijn ziel verbrijzeld, de liefde Christi vermurwde mijn ziel. O, dat was mij waarlijk een gezegend uurtje en die ganse dag door werd ik ingeleid in 's Heeren trouw en liefde. Och, ik dacht slagen te krijgen en het werd bij vernieuwing een omhelzen. Och, omdat de Heere niet verandert, daarom zijn wij, kinderen Jakobs, niet verteerd. O, eeuwig wonder!
Eerste Pinksterdag mochten wij aangenaam doorbrengen, ik kreeg een aangenaam briefje van Juffrouw Hoog, zij schreef ons, dat het voor haar afgebroken was, maar dat wij die Betere in ons midden mochten krijgen. Och, dat viel zo in mijn hart, het mocht mij nog in de behoefte brengen.
Wij waren ook zeer verblijd met uw briefje, het was ons nog tot verkwikking. Och, geliefde Vriendin, wij waren zo verblijd, dat u weer beter was. Juffrouw Hoog had het ons geschreven, dat u een dik been had. Geliefde, ik werd zo zielsbedroefd, en mocht zo vragen, och, als het in 's Heeren raad bestaan mag, dat de Heere u nog niet weg mocht nemen. Ik voelde de banden zo nauw tussen ons, ik werd gewaar dat ik u nog niet missen kan, want dat zou toch zo'n slag voor mij wezen.
Mijn man verkeert bijzonder, och ik moet er zo diep bij wegvallen, de Heere houdt zulke bijzondere wegen met ons. Mijn man werd vóór veertien dagen uitgenodigd om een tekening te maken voor een gebouw, en om er op in te schrijven met vier andere aannemers. Och Vriendin, wat ging dat onder biddend opzien tot de Heere, en hij kreeg zeker te geloven dat het werk voor ons zou wezen. Toen hij gister, Vrijdagmorgen, met de tekening er naar toe ging, viel hij onderweg in het gras op zijn knieën en vroeg de som van de Heere, en die woorden kwamen hem eerst voor: Ik zal met u zijn, en daarna mocht hij weer zijn knieën buigen in het open veld en kreeg duidelijk de som in zijn hart en toen de briefjes geopend werden, was het gebouw voor ons. Het was een groot gebouw. En zo worden wij van alle kanten overkropt met werk, zodat mijn man er knechts bij moet nemen. Och, mocht de Heere ze ons Zelf sturen. O Vrienden, wat vervult de Heere Zijn beloften!
Nu, lieve Zuster, ik moet eindigen, het briefje moet weg. Zijt hartelijk van ons beiden gegroet, de Heere zij u in alles nabij, naar ziel en lichaam, en mocht u ons krijgen te gedenken in uw gebeden. Nogmaals gegroet!
Uw Zuster en Broeder in de Heere
J. BOOT en C. BOOT geb. VAN ALDERWEGEN.
Alle Vrienden en Vriendinnen hartelijk gegroet.

21ste Brief.

OUDSHOORN, 9 OCT. 1867.

Geliefde Grootvader, Oom en Tante!
Wij mochten uw letteren ontvangen en waren verblijd met uw welstand, en mochten ook hartelijk deelnemen in de toestand van Horizon, en ook wegens het overlijden van Hansje. Het is bijna niet uit mijn gedachten. Och, mocht de Heere, als het met Zijn lieve Raad bestaan mocht, uit genade niet verder doortrekken met Zijn oordelen in ons geslacht, maar hetzelve nog genadiglijk gebruiken als een middel in Zijn Godshand tot waarachtige bekering voor de één of ander onder hen. Want ach, wat zal het toch te zeggen zijn, om zonder Borg te moeten verschijnen voor die ontzaglijke Rechterstoel

van Christus, daar alles zal wegvallen en al onze deugden en plichten te kort en te smal zullen bevonden worden. O, met niets zullen wij kunnen bestaan als met die enige genoegdoening en gerechtigheid van Christus.
Och Tante, dat gij dan geen rust mocht vinden voor het hol van uw voet, voordat gij als Noachs duive in die betere Ark mocht ingenomen worden. En ach Oom, mocht de Heere uit genade die Jozua's keus in uw ziel leggen, door wederbarende genade, om met uw huis de Heere te mogen dienen. Het zal wat te zeggen zijn om onder zulke diepgaande oordelen en gerichten in onbekeerlijkheid voort te blijven leven. Och, mocht het dan eens wezen, terwijl het nog het heden der genade is, om door genade nog de toevlucht tot de Heere te mogen nemen, Zijn arm is niet verkort, en mocht het die oude van dagen ook nog eens te beurt vallen.
Het mag mij nog wel eens gegeven worden, hoe gebrekkig ook, om voor hem te zuchten aan de troon der genade. Wij hadden gedacht van deze week nog te komen, maar mijn man had het met zijn werk zo druk en ik ben zelf ook weer enigszins ongesteld geweest, doch nu gaat het weer aardig wel.
Nu hopen wij, als de Heere wil, en de weg mag geopend worden, en het blijft met mij wel gaan, de volgende week te komen, doch hopen het u dan toch nader te schrijven.
Ook ben ik zeer verlangend om iets van C. Horizon en de kinderen te horen, hoe of ze onder dat verlies gesteld zijn. Och mochten zij uit dit sterven nog eens sterven leren, ach dan zou hun verlies nog tot gewin kunnen worden.
Nu, Grootvader, Oom en Tante, de Heere zij u tot een vurige muur rondom, en Hij bestrijke de posten uwer deuren en uwer harten met Zijn dierbaar hartebloed en verder te zamen hartelijk en veel malen van ons gegroet, uw Kleinzoon en -dochter
J. BOOT en C. BOOT geb. VAN ALDERWEGEN.

Wij waren verblijd met Crisje Coeland haar woning en zijn verlangend om ze daar eens te bezoeken.
Nogmaals de Familie en Vrienden gegroet.

BRIEVEN VAN Mej. J. C. AMINABEL, later
Mej. Wed. J.C. MECHELSE-AMINABEL aan Cato van Alderwegen

1ste Brief.

LEIDEN, 16 APRIL 1858.

Zeer geliefde Vriendin in de Heere!
Wiens Naam een uitgestorte olie bevonden wordt voor alle gewonde en verslagenen van geest. O, Zijn Naam is Ontfermer en Hij wacht om hen genadig te zijn. Ja, genade is uitgestort op Zijn lippen, en waar Hij Zijn voetstappen zet, daar druipt het al van vettigheid, de weiden der woestijn en de heuvelen worden dan aangegord met verheuging. Dit betoont de Heere ook aan uw ziel, veel geliefde Vriendin. O mocht het u gegeven worden de onnaspeurlijke genade te zien. Maar de Heere is de Alwijze, Die het licht er over schenkt op Zijn tijd, om te bekennen de genade, die de Heere aan u geeft. Ja, hartelijk wil ik het u toestemmen, dat ze gelukkig zijn, die zo'n voldierbare Heere Jezus tot hun deel hebben, want zij hebben dan alles om getroost te leven en zalig te sterven. Maar ook welgelukzalig, die de toevlucht tot Hem genomen hebben, en nergens anders het leven kunnen vinden dan in Hem en in Zijn gerechtigheid alleen. Ze zijn en worden zekerlijk zalig. Hier is een zeer vaste grond.
O geliefde, hier zal er geen gemist worden. Nee, die lieve Geest, Die u onrustig gemaakt en uw ziel in levendige behoefte naar die Borg des Verbonds, ja naar dat betere Verbond gemaakt heeft, zal niet ophouden aan u te arbeiden totdat Hij u deelgenoot zal maken met bewustheid voor uzelf, en gij schrijvende zult bevonden worden: *ik ben des Heeren.* Hij zendt u reeds boodschap op boodschap om u te bemoedigen, ja te verzekeren, dat Zijn komst naderende is, en alsdan zult gij ondervinden, dat de uitgestelde hoop wel het hart krenkt, maar de begeerte, als die komt, is een Boom des Levens. Nu mag de vijand aan alle kanten u zoeken te benauwen en de weg u moeilijk maken, geen nood, des Heeren Jezus oog is in alles op u geslagen en Hij zal al uw en Zijn vijanden beschamen en achterwaarts drijven. Hij is in al uw benauwdheden mede benauwd. O, de vijand is er anders op uit om u te beroeren en te kwellen, en u te wonden in datgene, wat u het dierbaarst geworden is, ja, waarin al uw zaligheid bevonden wordt.
Ik hoorde de Dominé eens zeggen, dat de duivel die eer niet moest hebben, dat hij zou kunnen zeggen, *had ik die pijl nog geschoten op de ziel, dan had ik overwonnen*. O nee, laat hij al zijn geweld tegen de ziel gebruiken, hoewel wij uit en van onszelf niet tot het minste bestand zijn. Hij kan niet overwinnen. De Heere Jezus is Overwinnaar in deze strijd.
Geliefde, wat een grootheid zag ik voor u in die belofte uit Jes. 61: 3. O, de Heere doet het u aanzeggen, dat Hij u gewisselijk reeds hier in de tijd zal tonen Zijn onuitsprekelijke liefde, genade en ontferming. O, allen worden daar niet toe gebracht, daar leg ik niet in mijn gemoed. Trouwens, aan het wezen des geloofs is de zaligheid verbonden, maar in het welwezen krijgen we de bewustheid er van. Niet om daarbij te rusten, o nee, dat kunnen ze niet, want hun ziel gaat naar de Persoon uit, om met Hem verenigd te worden, dat ligt bij alle ware begenadigden. Maar de Heere is zo vrij en souverein in het schenken van deze genade.
Ik dacht nog zo in dat herhaalde driemaal, hoe Vader, Zoon en Heilige Geest u allen zo begeerd hadden. De Vader in Zijn eeuwige liefde en vrije ontferming u verordinerende tot zaligheid; de Zoon de zaligheid voor u verwervende, en zal die toepassen uit kracht Zijner opstanding; de Geest u levendig makende, leidende en uitleidende uit uzelve, u van alles afbrengende, om u te doen zinken op de Heere Jezus

als die enige Rotssteen, Die door de bouwlieden van binnen wel verworpen wordt, maar nochtans door de Heere geworden is tot een Hoofd des hoeks. Dit is van de Heere geschied en is wonderlijk in onze ogen.
Ja, Geliefde, hier is het Gods handenwerk, dat voorhangsel wordt gescheurd van boven tot beneden. Hier is het alles des Heeren, o het schepsel moet er geheel buiten vallen. *Niet ons, O Heere, niet ons, maar Uwen Naam zij de ere,* en dit zal door al de gekochten en verlosten door Jezus bloed, in alle eeuwigheid Hem worden toegekend. O, daar zal de kroon voor Zijn voeten worden neergeworpen, dat geslachte Godslam, Die de zonden der Zijnen wegdraagt.
Het was mij nog een terugleiding en bijbrenging in de weg, die de Heere met mij gehouden had, woordelijk zou ik zeggen, ook in die vurige pijlen des Satans, hetzelfde zoals u; o geliefde, dat aankleven aan Jezus, dat onmisbare van Hem, dat nergens mee op hebben dan met Hem alleen. O, ik zou die tijd wel terug wensen, dat vastkleven aan de Heere. Maar, Geliefde, Hem ook te leren kennen in Zijn deugden en volmaaktheden, is ook nuttig en noodzakelijk.
Och, geliefde Vriendin, de Heere Jezus zal alles in u volbrengen, Hij is geen halve maar een volkomen Zaligmaker, hoopt dan volkomenlijk op de genade die u is toegebracht. Zou Hij het zeggen en niet doen, of spreken en niet bestendig maken? Nee, Hij is de Waarachtige, Die niet liegen kan. Laat dan alles tegen u aan en opkomen, Jezus is Overwinnaar in de strijd en zal u door Zijn sterke arm bevrijden van alle list en geweld, en wie weet hoe spoedig. Hij is Zijn Woord aan u kwijt en zal het getrouwelijk vervullen.
Geliefde Vriendin, uw toestand heeft mij aangezet om u te schrijven, hoewel ik weinig tijd had. Ik was blijde, toen ik uw schrift zag, en niet minder met deszelfs gunstige inhoud. Deze en ook Crisje haar brief vergoedde mij weer hetgeen ik die morgen moest ontberen, want Vrouw Barto het mij weten dat zij tot half tien in de stad was en ik had geen vrijmoedigheid voor mijn huis om de bezigheden te laten staan daar ik aan bezig was en dat was ook moeilijk. O Geliefde, de Heere maakt het goed met wat Hij wil, niet waar?
Ik had die vorige middag Fransje bij mij gehad, om afscheid te nemen. Zij ging eerst naar de Meester en vervolgens naar haar broeder, die kon alsnog geen afstand van haar doen, die vreest ook de Heere. De andere dag moest ik haar schrijven en heb haar de groetenis van Crisje gedaan en ook van u. Zij verkeert meest zoals zij u is voorgekomen, maar voor het tegenwoordige gaat het vrij wel. Ik heb een lief briefje van haar ontvangen, daar kan men niets uit merken. Als het is dat ik u nog eens mag ontmoeten, dan wens ik het u te laten lezen, met een briefje van die goede Meester. U moet ook de groeten hebben van hen.
Wat Martha betreft, die is te Woerden ongesteld geworden, nadat ze van hier is weggegaan. Zij komt denkelijk naar Leiden. Crisje zal het u wel mededelen, want het loopt alles zo wonderlijk als wij het maar krijgen te geven in 's Heeren hand, want Fransje en haar Moeder daar verlies ik nog zo aan. Ik heb het aan onze geliefde Martha geschreven, maar laat u daar niet mede slingeren, zij heeft zo weinig tijd. Het is een kenmerk der genade zijn naaste voortreffelijker te achten als zichzelf.
Zo gaat het met u en vrouw Klein ook, nu dat mag ook wel, als u beiden maar bewaard blijft, om u niet naar elkander af te meten, want die lieve Geest leidt zo een iegelijk naar Zijn welbehagen. Doet haar ook de hartelijke groeten van mij.
De Dominé heeft mij verteld, dat hij haar met genoegen ontmoet heeft. U moet ook de groeten hebben van Overduin, die had veel aan uw brief en had de vorige week lieve werkzaamheden. Ook de groeten van Boon en vrouw, Filippo en vrouw en verder van

al 's Heeren gunstgenoten gegroet. Ook van moeder en mij hartelijk gegroet, uw liefhebbende Zuster in de Heere
J.C. AMINABEL.
Moeder was zo jaloers op uw toestand, ik verlang u te ontmoeten.

2de Brief.

LEIDEN, 4 MAART 1858.

Hartelijk geliefde Zuster in de Heere!
Die gisteren en heden Dezelfde is tot in alle eeuwigheid, amen.
Zeer verblijdend waren mij uw letteren. O geliefde Vriendin, ze vielen mij ook al zo aan, maar terecht, zoals gij zegt, wij zijn maar te spoedig gereed om hem gehoor te geven, de vijand onzer ziel, die het toch nergens op toelegt als om het ons moeilijk te maken. Maar ook menigmaal wordt het bevonden, dat hij in plaats van het te winnen, ons uitdrijft en door de engte wordt ons de redding zoveel te heerlijker. De Heere houdt in alles Zijn Vaderoog op hem; was dat niet waar, o Geliefde, waar zou het met ons heen, wij waren al ras het wild gedierte ten prooi geworden. *Ten ware de Heere niet bij ons geweest ware, zegge nu Israël, ze zouden ons levendig verslonden hebben*.
Opmerkelijk was het mij, Geliefde, dat ik Zaterdagmorgen een brief ontving van de Meester in overeenstemming met de uwen. Ja diezelfde woorden haalde hij aan uit Jesaja 43: 2. Maar daar hij zo menigvuldig teksten aanhaalt, zag ik die alle niet na, maar des Zondagsmorgens voor ik opging naar de bijeenkomst toen was het mij zo wonderlijk. 's Avonds was ik nog een uurtje bij Filippo geweest, omdat Brink, dat is de man, die tot ruimte gekomen is, daar was, die nog zo bijzonder verkeert, en daarop moest ik toen naar huis en daar had ik spijt van, en toen ontving ik uw brief, dat was mij als 't ware een vergoeding. O, Geliefde, mocht ik toch op het allerdiepst vernederd worden voor de Heere, dat Zijn hand zo kennelijk zich vertegenwoordigt in alle deze, en wat de uitwerking in alle deze nog zal bevonden worden, ook dat u schreef wie weet hoe spoedig, als het mij maar gegeven mag worden om niet te willen indringen, maar het voor de Heere te laten, totdat Hij Zelf met Zijn goddelijk licht in dezen voor mij opgaat. Och, dat ik Hem maar achteraan mag kleven, en in alles op Hem wachten, Die Israëls verwachting is. Maar hiertoe heb ik gedurig nodig, dat Hij het mijn ten onder brenge, om mij blindelings over te geven aan de Heere in die weg. Onze geachte en geliefde Leraar is hier een nacht over geweest, en haalde in zijn toenadering nog aan Jes. 43: 2, dat was mij ook zo wonderlijk.
Zijn Eerwaarde hoopte binnen een korte tijd weer bij ons te komen. Ja, geliefde Vriendin, het was mij in alles zo kennelijk, dat u uit de Heere werkzaam mocht zijn, het scheen of ik u alles medegedeeld had, onmogelijk zou het anders zijn dat u in alles mij zo mocht verstaan, en dat waren al uw brieven, die ik ontving. O, wat zijn het nauwe banden, die door de Heere gelegd worden, ze gaan de aardse verre te boven! Die zijn maar slechts voor een tijd, maar de geestelijke zijn tot in alle eeuwigheid, want die kunnen niet verbroken worden omdat het Gods werk is. Ja, schaars wordt het in onze dagen gevonden, daar de Heere zo ver geweken is, en de liefde zo verkoud is. Och, wat zal het nog zijn, daar het vlees zo de overhand neemt, en daar er een pleiten is voor de zonde. Redenerend geloof in menigte en toch goed hebben, met allerlei listen en bedrog, dat zijn nu de dagen, die wij thans beleven.
O, Geliefde, de man, die de Heere gered heeft, spreekt er niet anders van door terugleiding, als u het nu ondervindt. Maar als de Heere opstaat, o dan is het als 't ware maar een oogwenk voor Hem, want Hij spreekt en het is er, en Hij gebiedt en het staat er. Gij zijt onder de bewerking tot dat hemels, geestelijk, onverbreekbaar

huwelijk en nu kan uw ziel niet rusten totdat het voltrokken is, maar de Heere Zelf zal als die geestelijke Boaz niet rusten totdat Hij de ganse zaak voleindigd heeft, hoe ook de Vorst der duisternis samenspant met het ongelovig harte. Geen nood, hier zal Koning Jezus tonen dat Hij Overwinnaar is in de strijd. Hoe meer gij nu van Hem ondervindt, des te begeriger wordt gij gemaakt om u geheel en al te verliezen in Hem, Die uw ziel lief heeft. O, hij is de Amen, de Waarachtige en de Getrouwe, die Hij heft, heft Hij tot het einde. O Hij zal gewisselijk komen op Zijn eigen tijd, die u reeds zo onuitsprekelijk begiftigt met Zijn liefde en ontferming, dat ik menigmaal jaloers ben op uw verkeer. O, waren alle zoekende zielen, hoewel de Heere er de Gever van is, zo werkzaam. O, was Jezus hun zo onmisbaar en dierbaar in hun ogen. O de wereld zou zo de overhand niet hebben, als nu helaas bij velen.
Grijpt dan moed in de Heere! O dat geve Hij u. Hij zal Zich op 't onverwachts aan uw ziel openbaren en tot uw ziel zeggen: *Ziet, hier ben Ik. Hij begeeft of verlaat Zijn gevangenen niet, Hij zal beschikken dat u gegeven worde sieraad voor as, het gewaad des lofs voor een benauwden geest, opdat gij genaamd moogt worden een eikenboom der gerechtigheid en een planting des Heeren, opdat Hij verheerlijkt worde*. O geliefde Vriendin, die belofte leidt mij ook zo in uw toestand, daar had ik toen in die weg zoveel aan.
Och, mocht de Heere er u ook de kracht van doen ondervinden, en wel deze woorden: *Alzo zegt uw Heere, de Heere en uw God, die Zijns volks zaken twisten zal, ziet, Ik neme de beker der zwijmelingen van uw hand, gij zult die voortaan niet meer drinken, maar Ik zal hem die, die u bedroefd hebben in de hand zetten, die tot uw ziel zeiden, buigt u neder dat wij over u gaan en gij lag uw rug neder als een straat dengenen, die daar overgaan.* O Geliefde, de Heere zoekt alles op Zijn tijd thuis, en veel beter is het, onder de verdrukten dan onder de verdrukkers bevonden te worden. De Heere zal Zelf alles uitrichten ter Zijner tijd, en betonen dat Hij geen ledig Aanschouwer is. Ja, Geliefde, het kan somtijds zo wonderlijk zijn, dat wij geen eens woorden hebben om het voor de Heere uit te drukken, wat de begeerte onzer ziel is, maar dan nochtans kent Hij de begeerte uwer ziel. *Immers zal een wees bij Hem ontfermd zijn*, en Hij zelf zal de geschonken betrekking, die uit het kindschap voortvloeit, vervullen. O, de begeerte gaat vooraf, gewerkt door Zijn geest, en de vervulling daarvan zal op zijn tijd voor uw aemechtige en dorstige ziel zijn een Boom des Levens.
Nu, geliefde Vriendin, de Heere zij u in alles nabij. Hij zij u een Zon en Schild, Hij zal genade en ere geven dengenen die in oprechtigheid wandelen.
Groet van mij al de Vrienden en Vriendinnen en al degenen, die de Heere Jezus lief hebben in onverderfelijkheid, en wees gij van mij hartelijk gegroet, uw liefhebbende Zuster in de Heere
J.C. AMINABEL.

3de Brief.

LEIDEN, 11 JANUARI 1859.

Veel geliefde Zuster in de Heere!
Die het beloofd en toegezegd heeft, dat Hij Zijn hand tot de kleinen zou wenden en Wiens woord niet falen zal. Hij is de eeuwige, onveranderlijke en getrouw Verbonds-Ontfermer. Deze liefde is onverbreekbaar, zowel aan 's Heeren zijde, alsook dat de Heere dezelve alzo werkt en versterkt aan onze zijde, zodat de liefde van Christus tot wederliefde dringt. Ja, hoe meer men daarvan gewaar wordt, hoe sterker het hart naar Hem uitgaat. De betuigingen waren wederzijds. De Bruidegom getuigt van de Bruid: *geheel zijt gij schoon, Mijn Vriendin; maar ook de Bruid roept uit: zulk één is mijn*

Liefste, ja zulk één is mijn Vriend. En is nu het leven Gods aanwezig in de ziel, ja, hoe meer dit bevonden wordt, des te meer worden wij die betrekking op elkander gewaar, als kinderen van één huisgezin. Ja, deze betrekking strekt zich niet alleen uit als wij ons mogen verheugen in de God onzes heils, maar ook als wij in noden en ongelegenheden zijn. Och, dan bindt de Heere het nog wel eens op om elkanders lasten te dragen, en zo wordt die gemeenschapsoefening der heiligen op aarde kenbaar om bedroefd te zijn met de bedroefden, maar ook verblijd met de blijden.
Zeer tot verkwikking waren mij uw letteren uit Vaders hand, door een van de Heere ons geschonken Broeder. Hij deelde mij mede hoe hij het bevonden had, dat viel mij niet vreemd. Ik lag er die dag zo mede in de toenadering; hij zei mij, dat hij bij Klein en bij u bijzondere opening en plaats voor zijn woorden mocht vinden, hetwelk mij hartelijk verblijdde.
Ja, Geliefde, zijn wij niet met de maalstroom van onze tijd geheel weggevoerd en door vleselijke inzichten als bezet, dan zijn de zaken zo klaar, dat ze voor een kind te verstaan zijn. Maar ach, hier is de breuk, van 's Heeren weg eenmaal afgedwaald, zonder behoefte om weder te keren, en het oordeel der verblinding over ons gekomen zijnde, zijn wij zo met vooroordelen ingenomen, dat er geen plaats voor is. Mocht de Heere nog de geest van ware bekering en wederkering over Zijn arm Sion uitstorten om in die dalen van verootmoediging en vernedering gebracht te worden. O, dat er Bochims onder het volk mochten bevonden worden. Mocht de Heere Zelf opstaan tot de strijd, en als Hij werkt wie zal dan keren?
Onze geliefde Broeder betuigde dat hij er vroeger geen licht in had, maar als omdoolde. Ik was verblijd, dat hij bij u en Klein zo bijzonder in het bevindelijke werk verenigd lag. O, uw brief was en blijft mij nog gedurig tot verkwikking bij het lezen en herlezen.
Ja, geliefde Vriendin, Vrijdag en Zaterdag, maar vooral Vrijdag was het zeer erg, en het ergste was, dat ik alles zo voor mijzelven moest houden, want moeder kon en mocht ik er niet mede bezwaren en verder behoef ik u niet te zeggen, hoe de vijand werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid, zodat het verborgen mij ook ontnomen werd. Welk hels vergif van vertwijfeling zich openbaarde omtrent het ganse werk van bevinding, kan ik u niet zeggen. Maar wat werd het mij daarna klaar met deze woorden, *God is ons een toevlucht.* Dat lag op de bodem des harten, en zo werkt Hij middellijk door het geloof, hetwelk onder alles nog zucht tot de Heere en onmiddellijk zelf door 's Heeren verborgen invloeden wordt onderhouden, anders zou de ziel omkomen. De droom, die u gehad heeft omtrent mijn toestand, keerde de vijand gans om, maar daarna kreeg dezelve bij mij plaats.
O, Geliefde dat ondervind ik wel, dat de banden tussen ons beiden, ja ook tussen anderen van Gods lieve volk, versterkt en vermeerderd zijn, hoewel ik mij zo juist niet kan herinneren de tijd wanneer ik zulks mocht ondervinden. Maar dat kan toch immers wel zo zijn, niet waar. O, ik wenste u wel eens te ontmoeten, want de betrekking gaat soms zo levendig uit.
Zaterdag had ik al enige opwekking om u te schrijven, maar ach, wat zal ik u schrijven, waar zou ik u mede bemoedigen, daar de Trooster mijner ziel verre van mij was. Maar toen de Heere mij krachtig er toe bewerkte, was er die volvaardigheid als bij de Engelen in de Hemel. Wat was het mij die Maandag nog goed, toen onze geliefde Vriendin Crisje van mij ging. O, de waarheid was mijn vrede en alles was als omgekeerd ten goede voor mij, Christus, dat bestendige Wezen, was voor mij weggelegd en nog al meer dat mij voor kwam, en zo was ik berustende in de Heere. Des anderen daags was mij bijzonder bij de zestiende Psalm in rijm, ik kreeg zo gewaar te worden, dat het beste van het mijn maar wegwerpelijk was en hoe ik niets te

zeggen had, maar dat de Heere alleen recht had door schepping en herschepping. Ook kwam mij zo voor, dat Christus mijn Grootboek was, waar ik op ingeschreven stond, en dat mijn rente in Hem gegrond lag. O, Hij zou mij de nodige uitlating Zijner gunst en liefde niet laten ontbreken, maar zeker zorg voor mij dragen. O Geliefde, wat is het aangenaam als het hart zo afgetrokken wordt van de dingen die vergaan en het oog des geloofs gevestigd wordt op de dingen, die boven zijn.
Al 's Heeren gunstgenoten gegroet. De groeten aan Betje Straal, en wees gij verder van mij hartelijk gegroet, uw liefhebbende Zuster in de Heere
J.C. AMINABEL.

4de Brief.

LEIDEN, MAART 1859.

Zeer geliefde Zuster In Hem, Wiens beloften en toezeggingen niet zullen falen, maar dezelve zekerlijk aan u op Zijn eigen tijd zal vervullen, dat *die hier met tranen zaaien, ook met gejuich zullen maaien en dat uw droefheid zal veranderd worden in blijdschap*.
Want de Heere, Die uit Zijn eeuwige liefde bewogen werd om u dat nieuw leven te doen deelachtig worden, zal het Zelf in u voortzetten en doorzetten om u te brengen in Hem, die enige Rotssteen des heils, Die zich zo gewillig over gaf in de smartelijke, schandelijke en smadelijke dood des kruises, opdat Hij de Zijnen een eeuwige gerechtigheid zou verwerven, gehoorzaam zijnde tot de dood des kruises, Zijn eigen leven niet dierbaar achtende, opdat Hij vijanden met God zou verzoenen en ook door de kracht Zijner opstanding al die heilweldaden zal toepassen.
O, geliefde Vriendin, al hetgeen nu tegenschijnt en waaraan gij geen einde of uitkomst ziet, zal door de komst des Heeren tot uw ziel als in een ogenblik verdwijnen en Hij zelf zal tot uw ziel zeggen: *Ziet, hier ben Ik.* De Heere versterke u door de invloeden van Zijn lieve, onmisbare Geest om met Zijn knecht David gedurig te mogen zeggen:

Gedenk aan 't woord, gesproken tot Uw knecht,
waarop Gij mij verwachting hebt gegeven.

Hoeveel dierbare toezeggingen hebt gij alreeds niet als uit Zijn mond gehoord, om u te bemoedigen en om alleen uw heil van Hem te verwachten. Het schepsel doet zich veel gunstiger voor dan het werkelijk omtrent ons is. Hoe menigmaal blijkt dat niet. Maar met de Heere is dat zo niet, Die geeft oneindig meer als de ziel ooit zou kunnen verwachten, zodat de taal van Scheba's Koningin de Zijne wordt, wel in een andere zin bij het gezicht van die betere, ware, geestelijke Salomo, uitroepende van ganser harte: *de helft is mij niet aangezegd*. En zo zal het eenmaal bevonden worden in de volste nadruk, wanneer dat sterfelijke door onsterfelijkheid zal verslonden worden. O, dan Geliefde, zullen wij Die aanschouwen, Die onze ziel lief heeft gehad en eeuwig zullen wij het met al de verlosten Hem toekennen, dat Hij de Redder onzer ziel was, ja dan zullen alle donkere en raadselachtige wegen opgeklaard worden, ook de handelingen met Zijn Kerk op aarde, die nu zo allerjammerlijkst verdorven ligt.
Geliefde, wat was ik verblijd, toen ik Zaterdagavond de brief met het toegezondene van mijn zuster mocht ontvangen. Ik was er die week reeds zuchtend uitziende naar. O, ze waren al druk bezig van binnen om mij te zeggen, dat mijn brief u maar gehinderd had, maar tevens was het ook of mij gezegd werd, dat uw engtens der ziel u beletten, zodat de vijand zo geen veld kon winnen. En nu lag er die stille verwachting, ik zou tijdig een briefje van u krijgen, en ziet, ik werd niet teleurgesteld. De bemoeienissen Gods zijn zo menigvuldig omtrent mij in deze. Och, mocht ik het met

diepe schaamte gedurig krijgen op te merken, wat en wie die God voor mij is, die getrouw Verbonds-Ontfermer, over mij, trouweloos en ondankbaar schepsel, die niet anders kan, als alles voor Hem bederven, en die gedurig met de vijanden mijner ziel samenspant, die het niet om dit of dat, maar om het leven te doen is, indien zulks mogelijk ware.
Ja, Geliefde, waren er niet rondom Jeruzalem, gelijk gij in uw vorige brief schreef, bergen, o wat zou er dan van geworden. Menigmaal word ik door de brieven, door de hand des Heeren, verkwikt. Van een geliefd kind Gods, die mij in geen jaren geschreven had, kreeg ik in de vorige week ook nog een brief. O, zij was zo zaliglijk door de Heere gebracht in dat eenzaam met God gemeenzaam verborgen leven. Zij verkeert daar op haar plaats geheel alleen. Ze is daar wel een geacht persoon, maar de mensen komen haar niet bezoeken, zoveel ik weet, als van elders. Zij is reeds jaren in deze weg, hoewel daar veel Christelijke afgescheidenen zijn, maar niemand komt bij haar. O, de Heere heeft zo hier en daar nog een enkele getrouw onderdaan, als dat zout der aarde, hetwelk nog niet onsmakelijk is.
O Geliefde, om nog eens op het voorgaande terug te komen, hoe werd ik door uw schrijven bij de overeenstemming in deze gebracht, daar ik in uw brieven zo kreeg op te merken, wat de geestelijke betrekking in de uitwerking der liefde bracht. Ja, Geliefde, uw bezwaren zijn reeds zwaar genoeg, maar nog wil de liefde ook de mijne verlichten. Ik lag ook in de begeerte, was het dat ik iets voor u kon dragen. Mij dunkt, ik ondervond de volvaardigheid des gemoeds, daar u bij al de daden Gods ook tevens de verdrukking gewaar wordt van de andere kant. Maar, Geliefde, het komt mij zo voor, hoe meer de palmboom gedrukt wordt, het hindert hem niet, hij groeit en neemt in wasdom temeer toe. Zo ook met de ziel daar de Heere een intrek in neemt, hoewel de Apostel schrijft: *Die uw ziel ontroert, zal het oordeel dragen,* maar u zal het alles mede werken ten goede, en u zoveel temeer afbrengen van het schepsel en enig en alleen van Hem, die uw ziel liefheeft, dat goede doen verwachten. Ja, Hij zal Zich zelf aan u schenken en zo zal Zijn belofte ook aan u bevestigd worden, die u nu in de toezegging ontving: *Al Mijn fonteinen zullen binnen u zijn.*
Laat het niet vreemd zijn, Geliefde, dat de vijand uwer ziel zijn vurige pijlen op u afschiet als uw ziel zo geheel en al door Jezus liefde is ingenomen, dat Hij u als die onmisbare zo dierbaar is, dat gij nergens mede getroost kunt worden, als om Hem te vinden en te bezitten. O, hij is die draak, die vergrimd is tegen de vrouw, en die water achter de vrouw wierp om haar als 't ware te verzwelgen. Maar geen nood, hoe smartelijk het ook de Godlievende ziel mag vallen, mocht het maar gedurig gegeven worden, om met het schild des geloofs die vurige pijlen des Satans uit te blussen.
We dachten gistermorgen zo aan u, toen de lijdenstekst verhandeld werd. Hij verklaarde, hoe ze die eeuwige, gezegende Borg en Middelaar bespotten en allerhande lasteringen tegen hem uitbraakten en daar ze nu het Hoofd aanrandden, zouden ze dan de leden ontzien? *Indien gij Gods Zone zijt,* zodat ze Hem zelfs in Zijn eeuwig Zoonschap bespotten. De schrijver sprak zo degenen aan van 's Heeren volk, die daar onder lijdende waren, zeggende: de pijlen van de vijand vallen u hard en bitter, maar de Heere Jezus heeft deszelfs kracht voor u verbroken.
O Geliefde, laat u vrij alle moed ontvallen in uzelven, doch grijpt moed in de Heere. Ik ben jaloers op uw verkeer, maar u kunt er die grootheid zo niet van zien. O mij dacht, nam de liefde Gods mijn hart zo in, hoe zou mijn oog van het schepsel afzien en dat zou ook zo zijn, en op de Heere alleen geslagen zijn.
Ja Geliefde, ik zou wel zeggen, enigermate verandering, en als voorbijgaande flikkeringen. Maar redding, nee, ik kan niet zeggen, dat die zaken mij zijn opgeklaard, was dat waar, ik was in deze gered, maar wens naar de begeerte des harten u zelf te

spreken, dan zult u mij beter verstaan, als dat ik u nu schrijf. Een ogenblikje had ik vat aan die woorden: *Want deze God is onze God, eeuwiglijk en altoos*, en ook gisteravond veel van die woorden van onze lieve, zalige Smijtegelt: *Die volharden zal tot de einde toe, zal zalig worden*. En Zondagmiddag sloot de schrijver in het slot ook met deze woorden: *Ik heb de goede strijd gestreden*, enz.
Toen het de Heere behaagde mij vóór twaalf jaren in de vrijheid van Zijn uitverkoren volk te zetten, ook toen behaagde het Hem om mij aan het einde van de loopbaan te plaatsen, de dood, en ik riep uit: *O dood, o blijde bode!* En die woorden riep de Heere mij toe: *Gij hebt de goeden strijd gestreden, gij hebt het geloof behouden, voorts is u weggelegd*, enz., en ik riep toen in verwondering uit: 'Ik, Heere, ik heb er niets aan gedaan als tegengewerkt, het wordt mij alles maar toegerekend en toegepast.' Hier werd ik gistermiddag aan herinnerd.
O Geliefde, zaterdag zei ik, dat is al weer een week nader en eenmaal zal er een einde zijn aan al de moeilijkheden. O Geliefde, hoe menigmaal schoof ik de lasten van mij af en dacht, die zijn mij hinderlijk, en wilde mij er niet of zo min mogelijk mede bemoeien. Maar toen mijn Zuster overleed, kreeg ik vanzelf weer terug, al daar ik mijzelf van ontslagen had. U kan soms geen begrip maken van de drukte, zodat ik blij ben dat het avond is, en is het weer eens stil, dan is het weer wat. Een recht Mesech en Kedar van ellende. Mocht alles ons maar aan de Heere doen gewennen en we vrede voor onze ziel hebben. O dit land zal toch het land der ruste niet zijn. Maar 's Heeren Geest alleen kan ons maar bemoedigen om volvaardig het ons voorgestelde pad af te lopen, en het wordt hier ondervonden, dat de Heere de droefheid verandert in blijdschap. Eenmaal zal het bevonden worden, dat eeuwige blijdschap op de hoofden der verlosten zal zijn, tranen en zuchtingen zullen wegvlieden.
Geliefde, ik heb Michels en de overige bekenden de groeten gedaan. Menigmaal hoor ik, dat zij u in de gebeden voordragen, dat de Heere uw banden mag slaken, en Zich aan u mag schenken en dat Hij u in de rechte weg mag brengen, naar de begeerte uwer ziel. En de Heere zal het u geven. De begeerte uit Hem wordt zeker vervuld, zo in het één als in het ander. Uw ziel blijft op het geliefde Voorwerp staren en is er niet van af te scheiden, want Zijn liefde trekt u, zodat gij Hem naloopt. Hij zal uw begeerte vervullen tot blijdschap van Zijn volk, en tot zaligheid uwer ziel. Hij zal de ziel Zijner tortelduive niet overgeven. Nee, daar is al Gods verloste volk getuige van. *Gijlieden zijt Mijn getuigen*, zegt de Heere. Als het wezen mocht dat u hier komt, dan wens ik mij in de weg te stellen, om die man te ontmoeten. Waarlijk, de Heere beschikke het ten goede tot mijner verkwikking, want men had hem van mij terug willen houden, maar dit kon niet. Ik heb hem nu niet nader ontmoet, hoewel hij mij wel beloofd heeft te komen.
Michels komt alle weken eens of soms tweemaal, en is een stichtelijk mens, die nog voortdurend bij de Heere verkeert, laag aan de grond. Waarlijk een gift, dat hij ons van de Heere geschonken is. Och mochten wij gedurig dit ootmoedig voor de Heere bekennen. Ook hij verlangt naar u, en ik met hem.
Geliefde, de volgende week is Martha bij leven en welzijn thuis. Ik had anders gedacht en ben daar nog niet van af. Vrijdag over acht dagen zou het kunnen zijn, want de betrekking gaat zo naar u uit, ik dacht als ik 's avonds eens bleef bij Crisje, en wij mochten dan nog eens bij elkander zijn, want op de dag dien ik bij mijn zuster te zijn, daar kom ik voor. Maar het is meest om u en sommigen van 's Heeren volk te mogen ontmoeten, en als u hier kan komen, van harte welkom, u kunt bij Martha logeren.

De Dominee komt denkelijk na Pasen, dus wij zullen zien hoe de weg is. Wil verder al de Vrienden en Vriendinnen groeten, en wees gij van mij hartelijk gegroet, uw liefhebbende Zuster in de Heere,
J. C. AMINABEL.

5de Brief.

LEIDEN, 16 MEI 1859.

Hartelijk geliefde en beminde Zuster in de Heere!
Reeds meermalen heb ik begeerd om u te schrijven, doch deels door ongesteldheid, en dan door drukte was ik verhinderd. Mocht het mij nu gegeven worden, door Hem, *Die opent en niemand sluit, en Die sluit en ook niemand opent*. O, Hij geve het om Zijns Naams en Zelfswille, dat wij van hart tot hart onder dit schrijven met elkander mogen spreken, opdat Zijn grote, nooit volprezen Naam er in en door verheerlijkt mag worden.
Verblijdend was het mij, dat het de Heere behaagd heeft, de gesprekken voor uw ziel niet ongezegend te doen zijn, en dat u nog opklaring kreeg over uw werkzaamheden. Ja, dat het de Heere behaagde u zelfs als terug te leiden in wat Hij aan uw ziel gedaan heeft, en dat al ten koste van Zijn dierbaar Godsbloed. O Geliefde, door zo een dure prijs verlost of nog verlossende, daar zal de eindeloze eeuwigheid van gewagen. Hier zien wij slechts als door een schemerlicht, maar daar zal het alles in het helderst en doorstralendst licht bevonden worden, daar zullen alle gordijnen als 't ware opgeschoven worden, alle donkerheden en duisternissen opgeklaard worden, en het zal daar een onafgebroken en steeds toenemend en aanwassend leven bevonden worden.
O geliefde, een weinig strijdens, hoewel het somwijlen wel eens zeer bang kan zijn, tegen dat grote gewicht van eeuwige heerlijkheid; ja dat haalde ook nog die Godzalige Temmink aan, o dan is het er niet tegen aan te rekenen, en wij zullen dan eerst recht de wijze en hoge leiding onzes Gods aanbidden en bewonderen en als wegzinken. Gelukkig, die bevonden mogen worden onder *de geplaagden, gejaagden, verdrukten en door onweder voortgedrevenen, wier stenen Hij gans sierlijk zal leggen*. Ieder kind Gods is toch een geestelijk steentje van dat geestelijk gebouw, te samen gegrond op Christus, die enige Hoeksteen des heils, die onwrikbare Rots. Laat nu de stormen komen, en de winden waaien, dat wondergebouw van Gods Almacht kan niet omver, want de Bouwmeester is wonderlijk, Zijn volk wonderlijk, het is alles tesamen als een wonder, waardoor de Heere maar verheerlijkt moet worden. Geen wonder dus, Geliefde, dat de ziel vertedert bij het gezicht, door 's Heeren Geest, van hetgeen Hij gewrocht heeft ter ere Zijns Naams, en dat de ziel in heilige begeerte uitgaat om al meer en meer Hem van nabij te leren kennen, Die zijn ziel lief en dierbaar is geworden.
De Heere zelf versterke en vermeerdere het zwakke geloof Zijner uitverkorenen in u, opdat gij zaliglijk uzelf in Hem moogt verliezen, en op Hem moogt zakken en zinken als uw eeuwige Rotssteen. Hij zal Zich zekerlijk uwer ontfermen, zodat gij in de geloof al uw vijanden moogt uittarten en zeggen: *Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?* Christus spreekt mij vrij. Wie is het, die mij verdoemt? en de ganse hellemacht zal terug deinzen. Want wie zal voor 's Heeren tegenwoordigheid bestaan? Verblijdt u dan in de Heere. Zegt tegen die aanvallers en bestrijders: *Ik zal uitzien naar de Heere, ik zal wachten op de God mijns heils, mijn God zal mij horen*. Gods lieve Geest, Die het op Zich nam om Zijn werk in u en al Zijn lieve volk te volvoeren, houde u in een heilige onrust, totdat gij als dat

omzwervende duifje in Hem, die ware Ark zult binnengeleid worden. Hij zal u niet begeven of verlaten, maar als de geestelijke Boaz zal Hij niet ophouden totdat Hij het ganse werk der zaligheid aan uw ziel volbracht zal hebben. Dat zijn nu niet mijn woorden, maar de woorden van de Heere, in Zijn eeuwig, dierbaar Godsgetuigenis, Wiens Woord blijft tot in alle eeuwigheid. Wie weet hoe spoedig dat Hij tot uw ziel spreekt: *Ziet, hier ben Ik, Ik ben uw heil*.
O, hoe velen van Gods lieve volk worden met het vlees om- en weggevoerd, zodat er bijna niet meer naar de Heere gevraagd en nog minder aan gedacht wordt. Een burgerlijke godsdienst blijft er over. Wat een voorrecht dan, Geliefde, dat gij door de genade Gods moogt getuigen: Christus is mij dierbaar, Hij is mijn enig al. Hem te bezitten zou immers alles te boven gaan? Ja, daar de Heere komt of is, daar vliedt de wereld en deszelfs begeerlijkheid weg, daar is het: *Henen uit, wat heb ik meer met de afgoden te doen.* Hij is die enige Naam, die reeds in uw hart geopenbaard is, Hij zal Zich gans wonderlijk betonen in al degenen die in Hem geloven. Ja, Hij Zelf werkt en versterkt, vermeerdert en bevestigt hetzelve.
Mocht u Martha gedenken, zij is zo menigmaal in strijd en aanvallen, zo'n lief kind des Heeren.
O, geliefde Vriendin, ik kan u niet zeggen hoe het mij was toen ik uw laatste brief ontving. Geestelijke banden gaan de aardse verre te boven, ja voor een natuurlijk mens onverklaarbaar, ja eeuwige banden. Het is mij meermalen tot sterkte geweest, als ik dacht te bezwijken, hoe het de Heere dan behaagde om u te gebruiken, en als het ware door Hem te vertroosten, in Wie ik alleen door Zijn genade mijn ganse zaligheid gezocht en gevonden mag hebben. O, is men in opgeruimdheid en blijdschap des harten, daar wil men in onze dagen nog wel aan, maar om elkander lief te hebben in ellende, donkerheden, duisternis, aanvallen en vervolgingen van uit- of inwendige vijanden, nee, dat vindt men bijna niet in onze geesteloze dagen. Men wil wel aan een verheerlijkte, maar aan geen lijdende Christus ook in de persoon Zijns volks; en dit werd u voor mij gegeven. De Heere, Die ons gebonden heeft, binde ons al meer en meer, totdat wij daar zullen zijn door Zijn onuitsprekelijke, ondoorgrondelijke liefde, daar geen scheiden meer zijn zal en daar alle droefenissen zullen ophouden, ja wegvlieden, een korte strijd, maar eeuwige heerlijkheid.
De Heere geve u mijner te gedenken, o dat gij smekende mocht bevonden worden om die lieve Geest, dat Die in een ruime mate op mij en al Zijn lieve volk mag nederdalen, opdat wij ons te zamen gesterkt vinden in de aannaderende oordelen Gods, die Zijn eer zal weten te handhaven. Mocht de Heere deze gebrekkelijke en melaatse letteren nog zegenen is mijn hartelijke wens.
Uw zeer liefhebbende Zuster in de Heere
J.C. AMINABEL.

6de Brief.

LEIDEN, 24 JUNI 1859.

Hartelijk geliefde Zuster in de Heere Wiens Naam Ontfermer is en blijft voor al Zijn arm, ellendig, gejaagd en geplaagd volk.
Indien gij van de wereld waart, zo zou de wereld u liefhebben, maar nu haat u de wereld, omdat gij van de wereld niet zijt, en in de wereld zult gij verdrukking hebben, maar heb goede moed, Ik heb de wereld overwonnen, spreekt de Heere, en alle instrument dat tegen u bereid is, zal niet gelukken, het zal alles nog dienstbaar gemaakt worden ten goede, hetgene voor u ten kwade gedacht wordt. Het zijn twee Koninkrijken op der aarde, het Koninkrijk Gods en dat des Duivels, die nooit kunnen

bevredigd worden, daar is geen pardon voor dat des Duivels besteld, gelijk als voor het gevallen menselijk geslacht. Die helse vorst is verwoed en spijtig om degenen, die van hem, de sterk gewapende, als zijn vang ontnomen zijn, en kan niet anders als deszelfs helse wapenen tegen hen smeden, en werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid, om die op te hitsen om hun ziel te kwellen en te beroeren, ja te verwoesten was het mogelijk. Hij zift ze als de tarwe, gelijk hij die manmoedige Petrus wel deed, wat zal het dan zijn voor ons. Maar 's Heeren Woord zal ook in nadruk voor u geldende bevonden worden: *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude en Hij zal Zijn hand tot de kleinen wenden*, ja dat gedurig doen. Hoe klein en zwak in het geloof soms, ja hoe klein en zwak in kennis zijn niet somtijds de Zijnen, hoe onwetende waren niet de Emmaüsgangers. Welke verkeerde denkbeelden hadden ze niet van Gods Koninkrijk, hoe gaven ze het niet bijna op, en hoe ging op het allerdonkerst niet liefelijk de Zon van 's Heeren Jezus bekendmaking op in hun ziel onder het breken des broods. O, Hij is nog Dezelfde voor u en al Zijn lievelingen, Hij zal u niet laten verzocht worden boven hetgene gij vermoogt, maar zal Zich ter zijner tijd liefelijk openbaren aan uw ziel.

O, Geliefde, gij zijt even dierbaar in 's Heeren ogen wanneer gij tot die Bloedbruidegom komt te vluchten met al uw ellende en zondeschuld, ja Hijzelf heeft Zijn Geest in u uitgezonden, wanneer Hij u uw blindheid, onkennis, vijandschap, atheïsterij, enz. doet zien, en u in verootmoediging brengt over hetzelve als al datgene wat zich als vrucht van onze diepe val openbaart. O, Hij wist, toen Hij ons aansloeg, welke monsters wij waren, ja reeds in de stilte eeuwigheid, toen Hij gedachten des vredes en niet des kwaads over ons had. O de Heere Jezus wordt u langs die weg noodzakelijker, dierbaarder en gepaster. Zijn oog zal op u zijn en Hij zal u raad geven, Hij zal u onderwijzen en leren de weg, die gij gaan moet. Even zo dierbaar zijt gij Hem, als dat gij de liefelijke uitlatingen Zijner gunst gewaar wordt. Hij zal de treurigen de gezondheid en genezing doen rijzen. Geen groter list van de Satan dan dat hij zich in een onkenbare gedaante aan de ziel voor doet, alsof de arme ziel en het zelf waren. Maar, Geliefde, uit de angst, de ontsteltenis en de beroering die de ziel aangrijpt, blijkt klaar genoeg waar ze vandaan komen, en is de Heere Jezus weer aanwezig, hij moet grijnzend afdeinzen. Daar staat geschreven: *Toen week de Satan van Hem voor een tijd*, waarin klaarlijk vervat is, dat de helse geest die eeuwig gezegende Koning meermalen heeft aangevallen, en zo zal het alsnog zijn met Zijn geestelijk zaad, waarop die helse slang als vergrimd is. Maar de Heere Jezus ondersteunt en bewaart uw ziel, zodat hij in zijn dodelijk oogmerk u niet treffen kan. Nee, hij kan slechts uw ziel kwellen en wanneer de slingerstenen zullen ten ondergebracht zijn, daar de Heere der Heirscharen hen beschut, zullen zij eten en drinken dat verborgen manna en die reine wijnen. En zij zullen vervuld, ja, van alle kanten overstroomd worden, zodat geen plaatsje in de ziel onvervuld zal blijven, doordien de Heere Zich geheel zal komen weg te schenken met al Zijn Heilgraveerselen, en het gelovig amen in en af zal dalen in uw ziel. Klaagde David, dat het niet zijn vijand of hater was die hem hoonde of haatte, daar hij zich dan voor hem gewacht zou hebben, maar dat hij dezelfde was als David, zijn leidsman en bekende, daar ze tezamen raadpleegden en als in vereniging des harten wandelden. Ja Geliefde, enerlei lot ondervinden ook hierin Gods lievelingen, daar zich zo velen als oprechten voordoen. Trouwens, de liefde denkt dan ook geen kwaad. Maar van achteren blijkt, dat het meer schijn dan zijn vrienden of vriendinnen zijn. Het is niet alles Israël, die uit Israël zijn. Hier is ook veel klatergoud, dat zich veel schoner van buiten voordoet als het van binnen is, en in het uiterlijke het ware goud als overtreft. Maar ach, Geliefde, gedaante van Godzaligheid daar de echte ziel voor heeft, en

schuw van is, die uw ziel ontroert, zal het oordeel dragen. De Heere is geen Spreker, maar een Wreker.
Verblijdend, maar ook ter mijner beschaming, dat gij er zo onder gesteld waart. O, krijgen wij het maar alles in 's Heeren handen over te geven, Hij zal voor de Zijnen zorgen en hun recht uitbrengen als de middag, zodat het klaar en kenbaar zal worden voor allen.
Uw letteren waren mij nog tot opbeuring en versterking, de Heere weet juist wanneer wij het nodig hebben. Ook Martha was in de verzuchtingen, daar was ik toen ik u schreef. Mocht Hij mij, diep ellendig schepsel in mijzelve, nog als slijk gebruiken aan Zijn heilige vingeren voor de Zijnen, Die alles voor mij over had, daar ik het tegenovergestelde in mij bevind. Niets dan genade blijft overig. Onze geliefde Martha kwam nog uit vele slingeringen te spreken, waaruit de Heere haar genadiglijk kwam uit te helpen. Die woorden, die u voor haar gekregen had, kwamen nu te pas: *Het gekrookte riet en zal Hij niet verbreken,* enz. Als u kunt schrijf haar eens, haar weg ligt zo in beproeving en donkerheid. De Heere zou u kunnen gebruiken ook voor haar. Menigmaal waren uw brieven door de hand mijns Gods zulks voor mij.
Groet 's Heeren gunstgenoten en vooral bij Klein. Ik verlang weer naar een brief van u. Gedenk toch mijner, uw zeer liefhebbende Vriendin en Zuster in de Heere.
J.C. AMINABEL.

7de Brief.

LEIDEN, 24 AUGUSTUS 1859.

Hartelijk geliefde en geachte Zuster in de Heere!
Die de Trooster is van treurigen, Die de dorstigen drenkt, Die de hongerigen voedt, de naakten kleedt, de bedrukten nabij is, ja het is niet gezien of gehoord, wat Hij die doen wil, die op Hem wacht. Welgelukzalig allen die Hem verwachten. Zij zullen niet beschaamd worden, want de Heere kroont Zijn eigen werk.
Geliefde, uw letteren waren mij tot verkwikking, ja ik kreeg daar met onze geliefde Broeder, die nu reeds juicht voor de Troon, des nachts nog over te spreken, toen hij naar u vroeg, en wij mochten vat hebben aan die waarheid: *wat op de aarde enz., dat zal in de Hemel ook gebonden zijn*. Ja, Geliefde, voor mijn heengaan van hier boog de Heere Moeders hart, dat ze mij liet gaan en toen kwam mij zo voor de aandacht, dat aardse banden met de dood ophielden, maar geestelijke strekken zich tot in de eeuwigheid uit. Alzo ondervond ik het ook, na het overlijden van onze zo geliefde Broeder, die zich met lichaam en ziel aan 's Heeren dienst had overgegeven en opgeofferd en nu reeds voor de Troon is en dat woord al heeft gehoord: *Over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten, gaat in, in de vreugde uwes Heeren*. Zaterdagmorgen om vijf uur ging hij zeer zacht de eeuwige rust in.[10]
O, Geliefde, de Heere maakt het goed, zodat ik God mag zwijgen. Maar anders, het gemis is groot, deze morgen kreeg ik de laatste brief, die hij mij schreef nog in de hand, toen hij mij uitnodigde om naar de Haag te komen. De Heere heeft mij onder dat alles zo gesterkt en ondersteund, ja ik mocht gewaar worden, dat de liefde gemakkelijk en gewillig dient, en ook deszelfs loon medebrengt, en de Heere stuurde alles voor mij ten beste.
Ik ben Woensdagmiddag weer teruggekeerd, ik had gaarne nog twee dagen gebleven om de Weduwe nog met één en ander te helpen, maar ik had geen vrijmoedigheid voor de Heere. En ziet, ik was ter juister tijd thuis, mijn zuster was met haar zoon uit

[10] Meester J van Noort

China teruggekeerd, en was ik er niet geweest, dan had het verkeerd uitgekomen. Maar, Geliefde, wat was het mij vreemd, het was of ik hier niet thuis hoorde, wat ondervond ik dat mijn ziel gebonden lag aan 's Heeren volk en hoe familie daarbij weg valt. Aan Moeder alleen werd ik binding gewaar, maar zij verkeert zo niet als vroeger, zij zit zo in de banden des ongeloofs bij vernieuwing.
Geliefde, daar is onze Broeder en vader al van verlost. Hij riep mij, en zag mij veelbetekenend aan. Ik vroeg wat het was. Hij zei: Ik leun op de staf.
Des geloofs? vroeg ik.
Ja, zei hij.
Ik zei: dat gaat dan recht op Kanaän aan, waarop hij mij vriendelijk toeknikte.
Nadat de Dominee er geweest was, zei hij des nachts: *Indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddeloze en zondaar verschijnen?*
Ik zei, ja Meester, een nauwelijks zalig worden aan onze zijde, maar ruim aan 's Heeren zijde.
Ja. zei hij: *Alle instrument dat tegen dat heilig werk bereid wordt, zal niet gelukken, alle tongen die in het gerichte tegen u opstaan, zult gij verdoemen, dit is de erve der knechten des Heeren, en hun gerechtigheid is uit Mij.*
Daarop zei ik: *de stormwinden hebben gewaaid, de plasregens zijn gekomen en hebben tegen het huis aangeslagen, en het is niet gevallen, want het was op de steenrots Christus gegrond*.
Toen knikte hij mij toe en nam mijn hand, drukte die diep nevens zich in, en zei: zeker en vast. Enige tijd daarna begaf hem de spraak. Hij eiste een lei. Dit was Vrijdagmorgen vroeg en zijn zoon en ik hadden werk dat wij hem verstonden. Wij gaven die, daarop schreef hij: 'Ik kan niet meer zien. *Al bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen mijns heils, en mijn deel in eeuwigheid. Halleluja! Halleluja! Halleluja!'*
De Dominee was er geweest en heeft gebeden en gelezen, en voor zijn bed zongen wij Psalm 138 vers 2. Hij begon weder de spraak terug te krijgen en zei: 'afgewerkt, uitgewerkt en dood gewerkt. Nu kunt gijlieden aan 't werk gaan, dan krijgt ge een Prinsessenschoen.'
Wij mochten de Geliefde verstaan, maar hiervan nader. *Meester,* had hij niet gaarne dat ik zei, maar *Broeder.* Als hij mij toesprak was het: lieve zuster in de Heere, hoe groot dat ik omringd ben van Gods kinderen en van mijn eigen kinderen.' Die morgen kwam Mechelse nog, tot hem zei hij nog, *dat de Heere mij gezonden had,* en tegen de Dominee ook. Mechelse heeft nog knielende voor zijn bed gebeden, want hij was zeer zwak. Hij zei die morgen nog tegen mij: gij zijt al te goed.
Nee andersom. zei ik, slecht, Meester, ben ik.
Maar ik ben zo slecht, zei hij, ik wil hier uit het bed weer in het ledikant.
Nu, zei ik, op die slechtigheid heb ik al gerekend, het ledikantje is al weer in orde. Zo joeg hem de dood reeds, dat was onophoudelijk.
Ik ontbeet voor zijn bed, en hij zei, ik zou Jesaja 40 lezen. Daar had hij nog verkwikking uit. 's Middags zei hij mij: ik ben net als een mens, die in overdenking is over de wegen Gods, mijn staat ligt zeker en vast, de Heere Jezus is gekomen om de werken des Satans te verbreken, niet alleen de werken des Satans, …; het laatste kon ik niet verstaan. O, Geliefde, het kwam mij toen zo voor:

Straks leidt men hem in statie uit zijn woning.
In kleding, rijk gestikt, tot zijnen Koning.

Enige dagen tevoren zei hij: Balleman heeft de Heere openbaar gemaakt, waarom mij niet, wat onderscheidt mij? Maar zó kon ik niet openbaar worden, want de Heere had oprechtheid in mij gelegd. Daar stond toen zijn zoon bij, ik had het juist nodig, want

die ongelukkige man verblindt nog zo 's Heeren volk. Van u en Martha sprak hij met zo'n achting en belangstelling.
De nacht toen hij stierf, vroeg hij nog om drinken, wees mij, dat hij het zo benauwd op de borst had. De lippen maakten wij met water nat, dat was de laatste verkwikking die wij hem konden toebrengen. Allen die bij hem kwamen, sprak hij naar weg en toestand aan.
Des morgens om vijf uur overleed hij. De Dominee was juist weg, hij had er iets voor toen hij stierf en Boon ook. De dag toen hij begraven werd, kwam mij voor: *stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren*, dat geldt een iegelijk; daarna was het: *ik weet, dat mijn Verlosser leeft en dat Hij ten laatste over dit mijn stof zal opstaan*.
Nu was het stof onderscheiden, dat had onze geliefde overledene ook gehad. Fransje kwam dit ook voor; toen kwam mij voor: *juicht, die in het stof woont, want uw dauw zal zijn als de dauw der moeskruiden.* Dit zag op de dag der Opstanding.
O, Geliefde, Fransje schreef mij, het was een Bethel en Pniël, ja zo was het ook, gedenkplaatsen voor ons, waar de Heere was. De tijd ontbreekt mij, want menigvuldig is de drukte.
O, Geliefde, houdt moed, Hij, Die te komen staat, zal zekerlijk komen en u in dat Bethesda uitwerpen. Ziet, Hij komt, ja is reeds gekomen in de weg van zaligmakende overtuiging en opening van de verlossingsweg voor uw ziel. Weldra zult gij Hem omhelzen in het geloof. Hij spreekt en het is er. Hij is die getrouw Waarmaker Zijner beloften. Eer zou hemel en aarde voorbijgaan, dan dat hij Zijn Woord niet zou vervullen. Geliefde, ik had grote betrekking om u te ontmoeten, want ik kan het onder geen woorden brengen, zoals het mij van binnen ligt en ik had beschuldiging in mijn gemoed, toen ik het Donderdag afsloeg om niet te gaan, want het lag alles zo, dat ik het zou hebben kunnen doen. Ik moest op een ogenblik zo tot besluit komen en dat gebeurt mij dan meer, dat ik daarna gewaar word, dat het niet goed is. Nu kan ik deze drie weken niet, dan heb ik de huishouding. Onze Martha blijft nog wel drie weken weg, en als het was dat u kwam, dan zou ik u zo gaarne daar hebben, wij hebben daar vrijheid. O, mocht de Heere de weg openen.
Hartelijk wens ik, dat de Heere u mag ondersteunen en herstellen naar het lichaam. Niet gaarne zou ik hebben dat u zich waagde voor mij. Ik had al gedacht, als onze Dominee er was en ik u dat dan eens schreef, dan zal Martha er ook wel zijn. Als u nu komt is het ook goed.
Bij Boon is ook plaats voor u en ik heb zoveel vrijheid wel aan mijn huis, dat ik alleen met u kan zijn. Ja, Geliefde, ook zeer hartelijk wens ik, dat de Heere u in Zijn Koninklijke weg mag brengen met volle bewustheid. Het zou ook voor mij een gift zijn, als ik zulks mocht horen. Een man deelde mij mede, dat het er zo treurig bij ulieden uitziet, ja als men buiten de Heere werkzaam is, dan gaat men van het één tot het ander. Maar die uit de Heere werkzaam is, blijft in een andere zin aan het Bethesda liggen, totdat de Heere hem komt te redden. Anders is het maar op zijn Rooms, als men maar geholpen is.
Nu, Geliefde, de tijd ontbreekt mij, de Heere blijve u in alles nabij, en zal naar de rijkdom Zijner genade al uw begeerten vervullen in Hem, Die de enige hoop en het fondament der zaligheid uwer ziel bevonden wordt. Mocht u mijner gedenken, ja, de Heere geve ons elkanders lasten te dragen, en hoewel gescheiden naar het lichaam, nochtans verenigd in de geest te zijn. Als u opwekking hebt, dan verlang ik al weer iets van u te vernemen.
Uw letteren waren mij zeer tot beschaming. Och, mocht het mij maar verootmoedigen, al die grote bemoeienissen, die de grote en goeddoende Ontfermer met mij houdt.

Moeder blijft alzo hetzelfde, mijn Zuster is zo'n ongelukkig schepsel, die doet haar veel kwaad in haar zielstoestand. Och, wat levert hier de wereld op, moeite en verdriet, dat is het al.
Ik was verblijd dat de Heere mijn geringe letteren nog geliefde te gebruiken voor u en dat het versje u nog dienstbaar was. De Heere neme u onder de schaduw Zijner vleugelen en zij u in alles nabij.
Crisje wens ik ook nog eens te schrijven en ook aan juffrouw Klein.
Zijt hartelijk gegroet van Moeder, Mechelse en mij en de overige Vrienden en Vriendinnen. Uw liefhebbende Zuster in de Heere
J.C. AMINABEL.

8ste Brief.

LEIDEN, 11 OCTOBER 1861.

Hartelijk geliefde Zuster in de Heere!
Verblijdend was het mij, dat ik enige letteren van u mocht ontvangen, en hoe de Heere bij vernieuwing betoond heeft: *Ik zal u geen wezen laten*. O nee, Hij doet gedurig het licht in de duisternis opgaan, en de weg van zalig worden wordt ons hoe langer hoe wonderlijker en onbegrijpelijker. *De kennis*, zegt de man naar Gods hart, *is mij te wonderlijk, ik kan daar niet bij*, in de wegen en leidingen die de Heere met Zijn volk houdt. En ach wat een blindheid en duisternis kan soms het hart vervullen, zodat de ziel er niets van vatten kan. Maar daalt de Heere met Zijn Geesteslicht weer in, wat wordt het dan alles klaar. *In uw licht zien wij het licht*. Het is hier: *strijdt de goede strijd des geloofs, grijpt naar het eeuwige leven*. En de Heere werkt het alleen om Zijnzelfs wil in de ziel. Hij is Israëls Genees- en Heelmeester, wonderlijk in al Zijn doen, en hoe de vijand ook de ziel bestormt, Hij keert het al ten goede voor Zijn erfdeel, Hem van de Vader gegeven als Zijn arbeidsloon.
Ja, Geliefde, het is hier gedurig afwisseling van eb en vloed, maar wanneer de bange strijd volstreden zal zijn, o, dan zal de ziel in eeuwige overstromingen zich bevinden van die liefdewateren, uit de Drieënige, volzalige Verbonds-Ontfermer voort-vloeiende. Daar zal het eeuwig licht zijn.
Mijn geliefde Moeder is nu met al Gods verheerlijkt volk de strijd al te boven, het was met October twee jaar en ik bevond mij zo zwak naar het lichaam en ook moedeloos inwendig. Mij dacht, het kon wel spoedig met mij ten einde zijn, hoewel nu wat beter. Doet de hartelijke groeten aan Klein en zijn Vrouw, ik was blij dat de Heere het zo gunstig beschikt heeft en Hij geve haar met al Zijn weldaden in Hem te eindigen.
Nu, geliefde Vriendin, moet ik eindigen, de tijd ontbreekt. Mocht de Heere u geven mijner te gedenken. Hij zal u niet begeven nog verlaten, Hij staat voor alles in. Zijt hartelijk gegroet, uw liefhebbende Zuster in de Heere,
J.C. AMINABEL.

9de Brief.

LEIDEN, 1 JANUARI 1862.

Hartelijk geliefde Zuster in de Heere!
Die het ziet, *want Hij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in Zijn hand geve. Op Hem verlaat zich de arme.* Hij is een Helper der Wezen, der hulpelozen, der alleen gelatenen, der verdrukten. Zijn ogen doorlopen de ganse aarde en niets blijft verborgen voor Hem. *Hij is die barmhartige, medelijdende Hogepriester, Die in alles verzocht is geweest, doch zonder zonde*. De Heere geve u

dan op Hem te zien, Die door vele verdrukkingen inwendig en ook wel eens uitwendig, de Zijnen leidt tot Zijn hemels, eeuwig Koninkrijk.
Uw letteren ontving ik, toen ik juist in grote ellende gedompeld zat, maar ik mocht gewaar worden dat ik ook in uw lot deelde. Och, Geliefde, wij hadden het aangenaam gehad en daar komt die helse roofvogel op aan, en het is hem hetzelfde wie hij er toe gebruikt, maar ongelukkig die zich daartoe laat gebruiken, hetzij van het Volk, of van de wereld. Van de laatsten zegt de Heere: *het ware beter dat een molensteen om hem gedaan ware en hij verzonken was in de diepte der zee, als één van deze kleinen te ergeren*. En Zijn Volk bekomt het zo duur, ook als er iets in is wordt het zo verwoest. Och, de Heere mocht nog geven voor Hem in te vallen en zich te vernederen.
Ik was Zaterdag naar onze geliefde Martha gegaan, ik had het al reeds veertien dagen uitgesteld en had geen wettige reden om het af te stellen. Het was goed weer, mijn Zuster zette er mij geweldig toe aan. Toen ik 's nachts te bed lag hoorde ik dat ze zei, ik wilde dat gij al weg waart, en 's morgens zette ze mij aan om maar weg te gaan en lang weg te blijven.
Ik zei, ik ben niet al te wel en dan ben ik liever thuis, op een vreemde plaats een Dokter is niet heel aangenaam. Zij brengt mij weg en 's avonds om half zeven krijgt ze een zenuwberoerte, slaat van de trap af, daarna tegen de deur en zo de volgende trappen af in het voorhuis, met het hoofd naar beneden. Zij werd voor dood opgenomen en gaf zelfs geen teken van leven meer. Dokter, apotheker, alles was in de weer, een wond in het achterhoofd, een sabelhouw gelijk, werd toegenaaid, en daar is ze tot Zondagavond blijven liggen, bloots-hoofds, met doeken koud water er op. Nu werd zij veel beter, maar door haar gehechtheid aan het aardse begaf ze zich te vroeg aan het werk, heeft weer een beroerte gehad en is nu aan haar rechterarm lam geworden. Ze is de meeste tijd kinds. Dus, Geliefde, u weet niet wat een drukweg het is, en wat ik met haar overbreng.
Mechelse en Overduin zijn mij bij Martha komen halen. U kunt wel nagaan, dat ik ontstelde, want ik dacht dat ze dood was gevallen, en Nieuwjaarsmorgen was ik bevreesd dat ik ziek zou worden zo afgemarteld was mijn lichaam. Den meeste tijd is ze zeer verkeerd. Toen ik de tijding kreeg, bracht de Heere er mij onder, ik had niets in te brengen. Maar Zondagmorgen was ik bevreesd voor opstand. O, zo'n bedroefde Zondag. Maar daarna weer betere tijden. O Geliefde, in Psalm 111 daar lag mijn toestand zo in. O, de Heere lag mij maar ten onder, en voor de toekomst blind. Gisteren was mij zo bij: *zou ik het goede van de Heere ontvangen, en niet het kwade?* En ook die woorden: *in dit alles zondigde Job met Zijn lippen niet*. De Heere maakt het goed met Zichzelf, hoewel ik geen ogenblik aan mijzelf ben toevertrouwd. O dat word ik gedurig gewaar, en moet in deze ogenblikken zeggen: *o Heere legt toch beslag op mijn hart;* och, och, wat is de mens toch diep gezonken dat hij boven zijn Schepper wil staan en Hem gebieden.
Op een avond dat wij bij elkander waren, kwam de Heere Zich te vertegenwoordigen, o het was weer: *Ik maak alle dingen nieuw. O dat was de stem mijns Liefsten*. Maar ach, Geliefde, ik raakte het alles weer kwijt. Zo trok dat schepsel in vijandschap op, toen de mensen weg waren. Och, geliefde Vriendin, dit is het land der ruste niet. Nee in het Immanuëlsland, daar zullen wij volkomen rusten. *Daar zal het Lam onze kaars zijn, daar zullen wij eeuwig de kroon neerwerpen aan 's Heeren voeten* en daar zal het zijn: *Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed* enz. *Daar zal de drijver ophouden, daar zullen geen vermoeiden van kracht meer zijn*, geen vijanden van buiten, noch van binnen, maar de Drie-enige Verbonds-God zal eeuwig onze harten vervullen.
Wel, Geliefde, grijpt moed in de Heere, hoopt volkomenlijk op de genade, die u is toegebracht, en mocht de Heere u in dit nieuw jaar zijn een Zon en Schild niet alleen,

maar Hij storte ook dat gewenste *Abba, Vader*, *mijn Vader, lieve Vader, Die in de Hemel woont,* in het hart van u en vele van Zijn lieve kinderen uit. Dit is mijn hartelijke wens en bede. De Heere geve u, gelijk Hij u bij aanvang gegeven heeft, een ruime mate van Zijn Geest. Uw liefhebbende Zuster, maar ook albedervende Vriendin
J.C. AMINABEL.

10de Brief.

LEIDEN, 14 MAART 1862.

Veel geliefde en beminde Zuster in de Heere!
Die het gedurig betoont, dat Hij die God van menigvuldige verlossing is, Die in zes benauwdheden redt en in de zevende niet verlaat. Hij heeft u hij vernieuwing betoond, dat Zijn naam Ontfermer is en dat Hij het licht doet opgaan in de duisternis, en wanneer de Heere komt, moeten de vijanden veldvluchtig wijken, zodat men wel zou mogen vragen, *waar zijn uw beschuldigers en aanklagers?* Als de Heere vrijspreekt, wie zal dan verdoemen? Hij zal Zijn erfdeel niet ten roof overgeven, maar getrouwelijk beschermen tegen alle list en geweld.
Bij het lezen van uw brief verwonderde het mij niets, dat u in zo'n hevige strijd geraakte. O nee, Geliefde, datzelfde boekje heeft mij voor jaren ook zo in de engte gebracht. Wij nemen gewoonlijk zulke boekjes op, als het van binnen duister is, en zien dan met ons eigen licht. Daarbij speelt de Satan niet weinig zijn rol, ons ziftende als de tarwe. Had Koning Jezus niet voor ons gebeden, dat het ons geschonken geloof niet ophield, gewisselijk, wij waren een prooi der vijanden. Maar nu, Geliefde, wij liggen voor 's Heeren rekening, Die staat voor Zijn eigen werk in en heeft het betoond dat, toen de nood op het hoogst was, de redding ook daar was. O ja, Geliefde, hoe menigmaal heeft de Heere u en mij niet gered en uitgeholpen, maar ach, ik blijf dezelfde en sta weer voor iedere weg blind, dat ondervind ik voor het tegenwoordige. Och dat hart, dat hart, dat ondoorgrondelijke, diepe harte, dat vijandig, wederstrevig, opstandig, afkerig hart! De put is hier diep, maar 's Heeren genade ook even peilloos, ondoorgrondelijk en wonderlijk. O dat vrije Gods, die Hij heft, heft Hij om Zijnszelfs wille.
Wat het boek betreft, Van Bristum, een nu reeds voor de Troon juichend oud Christen, die zei tegen mij, toen ik daardoor in de benauwdheid zat: Kind, het boek past u niet, gij moogt wel zo oud worden als Methuzalem, en dan verstond gij het nog niet. Het werk van Van der Groe, daar heeft de ziel al handen vol aan. Nee, geliefde Vriendin, onze onvergelijkelijke vader Smijtegelt, wat heeft de Heere mij in de hachelijkste noden er niet door verkwikt, ik wens maar dat u daar veel smaak in moogt hebben. O daar zult u klaar uw onderscheiden zieletoestanden in vinden, hetgeen de Heere door Zijn Geest u geleerd heeft, hoewel gij in veilige handen zijt, en Hij is toch de beste Leermeester. O, die woorden: *Doch gij, mijn ziel, zwijg God, van Hem is mijn verwachting*, daar ligt het al voor u in, en de Heere bevestigen op Zijn eigen tijd. Dit strekt zich uit tot in de eeuwigheid. O, *Hij zal u niet begeven of verlaten*.
Uw brief herinnerde mij nog aan die dam, als ik het zo eens mag uitdrukken, zodat de vloed mij niet wegstroomde. Maar och, Geliefde, het is nog niet best met mij gesteld. Moedeloos, levenloos, lusteloos zit ik bij de pakken neer, en zie geen uitkomst. Het is of ik nog nooit in zulk een weg heb gezeten, het ene leed volgt het ander, hoewel er nu meer beslag op ligt, en mijn hart niet zo in vijandschap oprijst, want dan wordt het mij zo bange. O, één straaltje, één schemerlichtje, dan ben ik al blij dat de Heere mij niet geheel overgeeft. Och, och, *wat is de mens, dat de Heere hem gedenkt en des mensenkind dat Hij hem bezoekt*.

Nu, Geliefde, tot dusverre had ik geschreven, maar wordt al weer verhinderd. Och, eenmaal zal toch de tijd aanbreken dat alle hindernissen zullen ophouden en dan zal het een samenzijn wezen zonder meer te scheiden. Nu, Geliefde, mocht het in de weg zijn dat u eens kwam, dat zou ik zo gaarne hebben. *De Heere zij u een vurige muur rondom en stelle u in een hoog vertrek.*
Zijt hartelijk gegroet, ook van Mechelse en zijn Vrouw en verdere Vrienden. Gedenk mijner, uw onder de last der vijanden gebukt gaande Zuster
J.C. AMINABEL.

11de Brief.

LEIDEN, 12 DECEMBER 1862.

Veel geliefde en beminde Zuster in de Heere!
De eeuwige, onveranderlijke, getrouwe en genadige Verbonds-Ontfermer van al Zijn arm en ellendig volk, die op Zijn naam, die Ontfermer is, zijn en blijven hopen, omdat Hij het hun gegeven heeft. Geen verandering of schaduw van omkering. O nee, dezelfde Getrouw blijvende voor degenen, die zich gedurig als gans trouwelozen bevinden.
Menigmaal had ik begeerte om eens aan u te schrijven, daar de banden, die de Heere gelegd heeft, toch blijvende zijn. Wel naar mate het van binnen gesteld is, de ene tijd levendiger als de andere, maar die toch inblijvende zijn. En o, dan kunnen wij ook loslaten en afwachten en verwachtende zijn dat de Heere het op Zijn tijd zal geven. Zo mag ik het menigmaal ondervinden met u en kwam er dan een brief van u op de juiste tijd, die de Heere geliefde te zegenen, zo kreeg ik er mede in de Heere te eindigen, als die God van genade, liefde, ontferming en trouwe.
Tien weken ben ik van huis geweest, eerst met vrouw Lok naar Urk gegaan, daar ik Dominee Nantjes nog mocht ontmoeten en geliefde kindertjes des Heeren. Ik had zo'n betrekking om eens te Urk te zijn, en de Heere vervulde mijn begeerte. En hoewel ik daar in verzoeking kwam, bewaarde de Heere mij echter, zodat ik door mijn niet opgaan getuigde, dat ik in hun weg geen deel nam, waar ze mij wel op aanvielen en zeer heftig, maar de Heere lag er zo'n beslag op, dat hij 's avonds onder mij tegenwoordig was en ik hem niet gezien heb, en zei, toen een ander mij aanviel, (want de Heere gaf mij vrijmoedigheid om te spreken) dat ik deze morgen al iemand ontmoet had en dat ik die al eens had willen vragen of hij al een levendig lidmaat was, enz.
Dit lag zo'n beslag, dat men mij verder niet moeide en Dominee Nantjes ontving mij met alle hartelijkheid. Ik heb met Zijn Eerwaarde gesproken, het is een achtbaar mens.
Vervolgens ben ik te Meppel gekomen en was toen in de gelegenheid om de Dominee te horen, vier Zondagen achtereen. Ook is er nog bediening geweest, daar ik veel betrekking op gevoelde, en de Heere vervulde mijn begeerte. Veel oude kennissen heb ik ontmoet, lieve kinderen des Heeren. Maar anders is het daar ook treurig gesteld, de ongodsdienstigheid is daar over het algemeen ook grotelijks toegenomen en het getal der vromen weiniger geworden. Overigens hadden wij het op zijn aangenaamst onder elkander, en mochten wij in vele opzichten 's Heeren goedkeuring ondervinden. Nu had die Vriendin gaarne gehad, dat ik overwinterde, maar ik had daar geen vrijmoedigheid toe, en de Heere gaf ook in deze uitkomst, daar toch mijn verwachting alleen van Hem was, zodat ze eindelijk het mocht loslaten, en had ik één dag langer gewacht, dan had ik per diligence moeten gaan en zeer veel moeten omreizen, wel 13 of 15 uren moeten rijden achter elkander, dit zou voor mijn hoofd ondoenlijk geweest zijn. Nu ben ik 's morgens om 6 uur op reis gegaan met de Zwolse boot, eerst nog

ruim twee uren gereden, en toen uit de boot per spoor, zodat ik 33 uren afgelegd had en mocht des avonds ongeveer tien uur thuis komen. Kennelijk heeft de Heere voor mij gezorgd en mij in goede welstand thuis gebracht.
Ik mocht ondervinden, dat ik een afgezonderde was en aan die waarheid mocht ik vat hebben: *Die Mij eren, zal Ik eren, en die Mij versmaden, zullen licht geacht worden*. Overal beschikte de Heere hulp, waar ik die nodig had, en aan huis was ook alles redelijk wel, hoewel een droevig kruis. Maar de Heere heeft er Zijn wijze oogmerken mede, en zal mij wel verlossen op Zijn eigen tijd. Och, daar liggen zoveel lessen in om te onderwijzen, dat ik maar gedurig moet bukken onder 's Heeren goede en alwijze Raad, Zijn doen is toch Majesteit en Heerlijkheid. Hij mocht mij maar bewerken tot Zijn eer, als die grote Pottebakker en ik slechts nietig leem. De Heere beware mij om niet tegen Hem te twisten, en leide mij naar Zijn Raad. Hij zal in het overige niet achterblijven, maar mij op Zijn tijd opnemen in Heerlijkheid, waar ik met vader Lodenstein moet zeggen: *Onverdiende Zaligheid;* ja gans verbeurde van mij afgekeerde Zaligheid. Ja nog bij de gedurigheid mij afkerende, die het niet goed wil hebben, maar gedurig kwaad, doordien ik mij afkeer van de Heere.
Geliefde, ik ben verlangend als u opening en opwekking mocht hebben nog eens aan mij te schrijven. De Heere moge u goed en nabij zijn, en u in uw moeitevolle weg genadiglijk ondersteunen. O, Hij is toch die machtige Jacobs en sterkte Israëls, *Die u niet zal laten verzocht worden boven vermogen, maar met de verzoeking de uitkomst schenken*.
Ik ben ook zeer verlangend, iets te horen wat uw gezondheid betreft en of uw gezicht al beter is, en zo u genegenheid en gelegenheid hebt met Kerstmis te komen, volgaarne.
Nu, Geliefde, de Heere zij u in alles nabij, Hij sterke en ondersteune u en geve u vrede. Zijt hartelijk van mij gegroet, ook van Mechelse en Vrouw, uw liefhebbende en verlangende Zuster
J. C. AMINABEL.

12de Brief.

LEIDEN, 18 MAART 1864.

Hartelijk geliefde Vriendin in de Heere!
Die Zijn arm en ellendig volk toeroept: *Bij Mij, van de Libanon af, o Zuster, o Bruid!* O, dat het onze harten mocht doortrekken, opdat de behoefte onzer ziel mocht bevonden worden: *trek ons, Heere, en wij zullen U nalopen.*
Ik was verrast, dat ik u Maandagavond, hoewel kort, nog mocht ontmoeten, en u met mij nog in het zelfde voorrecht mocht delen, door mij gans verbeurd, dat wij de enig overgebleven leraar nog mochten ontmoeten, waar de Heere door Zijn eeuwige liefde en vrije ontferming ons heeft ingebracht. Het is stof van blijdschap, maar ook van droefheid, dat de Heere Zijn getrouwe, met Zijn Geest vervulde Godsgezant thuis heeft gehaald, en hoe zullen wij, hoewel de Heere de Machtige is, er ooit weer zo één bekomen. O, dat ligt grondeloos verbeurd, en dan ben ik wel de schuldigste in het weinig erkennen van Gods boden. Nu hij weggenomen is, is het mij of het in zijn leven voor mij veel verborgen is geweest. Zoals hij mij nu voorkomt als een wonderteken, dat de Heere nog in onze dagen daar stelde, een brandende kaars, om ons een korte tijd in dat licht te doen verblijden. Nu nam hem de Heere weg, en hij is niet meer, die trouw aankondiger van Gods oordelen.
Och, ik was nog verblijd met uw letteren wegens de onderlinge betrekking in het deelnemen van de bezwaren waar ik in moet delen.

Och Geliefde, Martha, vrouw Lok en u zijn mij zo vertrouwelijk, dat ik met andere van Gods volk zo niet heb. Het zijn giftjes van de Heere, het is immers zo treurig gesteld, dat men op alles acht moet geven, en daarbij de ellende met mijn Zuster, zo'n kruis en mijn onverloochendheid en ongedoodheid is nog het ergste. Ja, Geliefde, het zal zijn nuttigheid wel hebben en 's Heeren wijsheid en liefde in dezen wel bevonden worden. Och, was ik daar meer geplaatst!
Geliefde, om weer terug te komen op Dominee Van Dijke, ik heb daar nog al wat aan gehad, veel meer als toen ik Zijn Eerwaarde vóór enige jaren hoorde, hoewel, als ik in ons verlies kom, zou ik bedroefd worden, niet om deze knecht er door te miskennen, maar ach, wat zijn wij kwijt, daarom kunt gij ook zo niet in die blijdschap delen. Mijn plaats, daar ik zat, was er ook nog dienstig toe, toen was het mij zo vreemd, anders had het nog erger geweest. Och, dat wij eens rechte rouwdragers, treurders en kermers mochten worden aan de Troon van Gods allergenadigste Majesteit over Sions toestand en in diepe schaamte voor de Heere bevonden worden.
Wat die droom betreft, men zou zeggen daar ligt iets achter. De Heere mocht het nog daarna te verstaan geven. Maria bewaarde alle deze dingen in haar hart. Och, het ligt zo veilig als de Heere de Toepasser is.
Geliefde, wij zijn ook veilig huiswaarts gekeerd zonder enig ongemak. Ik was ook blij dat dit uw voorrecht was, en o, eenmaal als wij Gods Raad zullen hebben uitgediend, zal de Heere ons tesamen brengen aan die plaats, daar geen scheiden meer zal zijn. Daar zullen wij ook Gods knechten weder vinden. We zijn nu maar voor een korte tijd gescheiden, maar dan verenigd met 's Heeren geliefde volk, dat reeds is voorgegaan. Och, daar overkomen ons geen vreemde zaken. Hoe heeft het Gods liefste volk ondervonden, ook in het wegnemen der knechten in vorige tijden, en de Heere mocht het al door Zijn Geest vergoeden. Och, die trouwe Leidsman en Leraar van Zijn volk, die ik zo menigmaal bedroefd, geweerd en gekeerd heb! Och mocht die Geest bij vernieuwing mij overstromen, al het mijne verzwelgen en het Zijne daarstellen, en ons doen zeggen: nog maar een wijle tijds en wij zullen onze leraar weder vinden, niet op die wijze als wij hem hier mochten hebben, maar eeuwig volmaakt, van al het onze, dat nu onze klacht is, ontdaan, en God Drieëenig groot maken. O, eeuwig wonder van genade!
Och, Geliefde, mocht u mijner gedenken, de Heere zij u in alles nabij, Hij zij u een vurige muur rondom. Zijt hartelijk gegroet, ook uw Tante. Groet Crisje, Koosje en de verdere kennissen. Nogmaals gegroet van Uw gedurig bedervende Zuster
J.C. AMINABEL.

13de Brief.

LEIDEN, 15 APRIL 1864.

Hartelijk geliefde Zuster in onze eeuwige Koning!
De belovende, vervullende en volbrengende Verbonds-God van al Zijn arm, ellendig volk, die op Zijn Naam zijn hopende. Dit heeft de Heere, Geliefde, ook aan u thans betoond, zodat gij nu *met al de heiligen kunt begrijpen de hoogte, lengte, diepte en breedte, en bekennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, en u nu moogt betuigen: de helft is mij niet aangezegd* van al dat heerlijke en geheimvolle, dat er in de Heere is. Het is nu door de Heilige Geest ontzegeld, gij moogt nu uitgaan, ingaan en weide vinden, de witte keursteen, de nieuwe naam, die niemand kent, dan die hem ontvangt, is u gegeven.
Geliefde, die week was mij bij het ontwaken bij, toen ik Zaterdags uw brief ontving, en dadelijk opende: *Zij hebben beleden, dat ze gasten en vreemdelingen waren op*

aarde, en daar ik in de dadelijkheid daar niet verkeerde, wist ik niet waartoe ik die woorden kreeg. Maar Zondags daarna kreeg ik te zien dat zulks uw toestand nu was. Och Geliefde, ik zat Zaterdag zo in de drukte en dacht bij het openbreken en inzien slechts even, dat de Heere u in de ruimte gezet had, al uw banden geslaakt, en waagde het de boodschap met Saartje naar Mechelse te sturen. Daar kwam wel wat op af, omdat ik dezelve nog niet gelezen had en bij ogenblikken kreeg ik zo'n begeerte om te lezen, maar kon er niet toe komen wegens gedurige verhindering. Maar des avonds waagde ik het om hem te lezen voor Mechelse, en dat met volle overeenstemming. Gij hebt uit de volheid uws gemoeds geschreven, met geestelijke orde de ene voorraad na de andere uitgevende, geput uit de volheid Christi. En nu zijn het nog maar de eerstelingen van de volle oogst, en gij zijt er al in verslonden, wat zal dan de volheid niet zijn. Hoewel ik nu in dat dadelijk genot niet ben, nochtans zal eenmaal de tijd aanbreken dat wij onze Koning, Die wij nu in de geloof aanschouwen, zullen zien van aangezicht tot aangezicht. *De Heere is nu uw Herder, u zal niets ontbreken. Hij doet u nederliggen in grazige weiden, u zal niets ontbreken.* Voor tijd en eeuwigheid zijt gij nu de Zijne Hij de uwe.
Nu, Geliefde, de tijd ontbreekt. 's Maandags wilde ik u al schrijven, maar werd verhinderd, en nu was het mij of u er mede aangevallen zou worden als ik niet schreef. Maar de vijand heeft mij verhinderd. Eenmaal zullen alle vijanden van buiten en van binnen uitgedreven en wij van dezelve verlost zijn. Och, mochten er nu velen op u jaloers zijn vanwege Gods werk, en er door in de behoefte gebracht worden, want ach, er is zo’n rusten en stil zitten bij het ontvangene, hoewel ik geloven mocht, dat de Heere u op Zijn tijd zou redden, en nog was het mij onverwacht. O, wat is het toch een wonder, als er nog eens ééntje tot licht komt! Het *Abba, Vader,* is nu in uw hart uitgestort, waar u zo zeer naar begeerde.
Gaarne zou ik u ontmoeten, zat ik niet in zo'n buitengewone drukte, dan had ik een dag naar u toegekomen, maar 's Heeren tijd zal de beste zijn. Of dat het wezen mocht, dat u eens kwam, zoals u bewerkt wordt. Het is nu voor u *zangtijd, de stem der tortelduive wordt gehoord in het land*.
Nu, Geliefde, ik moet afbreken. Zijt hartelijk gegroet, en al de Uwen van mij, en och, mocht u mijner gedenken, gij hebt nu slechts te begeren, opdat ik bij vernieuwing boven het stof in het Hemelhof gebracht mag worden, de Schepper boven en het schepsel onder.
Boon heeft ons nog al wat medegedeeld. U weet wel, toen Crisje tot licht kwam, dat u zo bedroefd was en dat ik zei, u krijgt ook een beurt. Als u opening hebt, gaarne een briefje terug. Uw deelnemende en bij de ogenblikken in uw blijdschap deelnemende Zuster in de Heere
J.C. AMINABEL.

14de Brief.

MEPPEL, 29 AUGUSTUS 1864.

Veel geliefde Zuster in de Heere!
Die ons heeft lief gehad met een eeuwige liefde, die standvastig en onverbrekelijk is, Die ons zal leiden naar Zijn Raad, en daarna op zal nemen in heerlijkheid, om Hem daar eeuwig toe te brengen de lof, eer, heerlijkheid en aanbidding in alle eeuwigheid, zonder de minste inbreuk, maar op een storeloze wijze, dat hier reeds ons leven door Zijn intreknemende genade geworden is, maar daar wordt voortgezet en voltooid.
O, eeuwig wonder van Gods Almachtige en vrijmachtige genade, verheerlijkt aan dezulken, die nooit naar de Heere hadden omgezien, maar zich zouden blijven afkeren

met een eeuwige afkering, indien de Heere ons niet te sterk ware geworden. Geliefde Zuster, uw letteren waren ons recht aangenaam en verkwikkend, ook over de voortdurende welstand uwer ziel.
O, gij hebt een veilige Leidsman, Die u wèl onderwijst. Die gevoelige tegenwoordigheid des Heeren, die zo alleraangenaamst en verkwikkend is voor de ziel, is de gewone weg des Heeren niet, om daar de ziel in te laten verkeren. Gij hebt er toch in een overvloedige mate in mogen delen, en de Heere zal Zich niet onbetuigd laten. 's Heeren weg is om Zijn lievelingen te doen leven door geloof. Maar Hij zal het u aan het nodige niet laten ontbreken. Wij hebben met een getrouw Verbonds-God te doen, Die het ons geeft in de ure dat wij het nodig hebben, en voor tijd en eeuwigheid in staat. De vijand zal wel geweld doen, maar geen nood, onze Koning is machtiger dan al dat helse rot. De afgelopen weg, die de Heere met ons gehouden heeft, is er een klaar bewijs van. Was de duivel ons gram, toen wij naar de Heere Jezus onze toevlucht mochten nemen, niet minder is hij dat nu wij Hem als de Christus, de Gezalfde, gevonden hebben. Maar Koning Jezus is gegeven alle macht ten goede Zijner uitverkorenen. Wie zal voor Zijn aangezicht bestaan in de strijd? De Heere zal de satan onder Zijns volks voeten verpletteren, de overwinning is des Heeren.
Ja, Geliefde, nog vele malen heb ik gedacht aan onze eerste ontmoeting, die mij reeds aan u verbond en kennelijk van de Heere te zijn bevonden werd, en hoe menigmaal de Heere God ons voor elkaar mocht gebruiken, daar wordt ik nog wel eens bijgebracht. Zelfs vóór zes jaren toen ik bepaald werd wat ik schrijven moest aan 't einde van de brief, daar ben ik laatst nog eens aan herinnerd, en hoe de Heere elkanders toestand op het hart bond en eeuwig zal de Heere ons bij elkaar brengen zonder meer te scheiden. Niets zal ons daar meer aankleven van het onze, noch verdorvenheid, noch listige omleiding des Satans, noch vijanden. O, nee, maar eeuwig de Heere, de Drieënige volzalige Verbonds-God groot maken en verheerlijken.
Toen ik uw brief ontving, was ik niet al te wel die week, maar we zijn de daarop volgende week gegaan. Wij hadden u wel gaarne in ons midden gehad, indien het de weg zo mocht wezen. Uw redding mocht nog wel tot jaloersheid strekken onder het volkje alhier. Och, mocht deze of gene er nog door uitgedreven worden uit hun zelf. Want, och geliefde Zuster, het is door het missen van Gods Geest zo'n dragelijke zaak overal geworden, het is of men aan al het vorige genoeg heeft. Soms doen wel eens twijfelingen zich in mij op daaromtrent, want het echte werk staat toch naar de volkomenheid en vindt in alles een ledigheid en ongenoegzaamheid. Maar ach, daar wordt bijna geen groot ingezien en immers is toch de verandering zo groot, daar de Heere het eerste wegneemt om het tweede te stellen. Hij schenkt Zichzelf aan nietige maden, nooit is de ziel armer, geringer en nietiger dan wanneer de Heere Zich geeft en het harte wordt gereinigd van alle dode werken om de levendige God in geest en waarheid te dienen. O, het *Abba, Vader, onze Vader, lieve Vader,* vervult dan het hart.
Ik dacht bij uw eerste brief, hoe de Heere de door Hem zelf gewerkte behoefte aan hetzelve bij u vervult heeft.
Nu, geliefde Zuster, de Heere heeft Zich onzer niet onbetuigd gelaten, en met ons heengaan en terugkomen mochten wij niet anders gewaar worden als dat wij in 's Heeren weg waren. Och, wij mochten nog iets van 's Heeren inkomst gewaar worden en het was mij tot tweemalen toe, dat ik even een oog kreeg in 's Heeren werk, verheerlijkt in mijn ziel. Het was mij zo menigvuldig, dat het was: *ik ben met rijkdom overladen,* hoewel u meer van 's Heeren gevoelige tegenwoordigheid zal gewaar worden dan ik. Maar de Heere weet wat Zijn erfdeel in 't bijzonder nodig heeft.

Nu, geliefde Zuster, de Heere verzadige u met het goede van Zijn huis, doe u wonen onder de schaduw Zijner vleugelen en zij u in alle opzichten nabij. Zijt hartelijk van Harmpje gegroet en van mij, uw liefhebbende Zuster in onze eeuwige Koning
J.C. AMINABEL.

15de Brief.

LEIDEN, 1 SEPTEMBER 1869.

Hartelijk geliefde Zuster in de Heere!
Die ons heeft liefgehad met een eeuwige, onveranderlijke, standvastige, onverbrekelijke liefde, *Die trouw houdt en eeuwig leeft en niet laat varen de werken Zijner handen*, maar dat Hij begint, dat voleindigt Hij ook ter Zijner tijd. De Heere is die wijze Bouwmeester, die het fondament der zaligheid in onze ziel gelegd heeft, hetwelk Hij immers Zelf is, en al onze vijandschap heeft Hij verbroken en ten gronde doen gaan. En dat maakt Zijn werk te groter, en daarom is alle roem van het schepsel uitgesloten, en onze roem ligt alleen in dat Vrije van Gods eeuwige liefde en vrij welbehagen.
Geliefde Zuster, ik dacht u eer te schrijven, doch gedurig verhindering, nu ben ik wat op rust. Och, dat mijn rust gedurig in de Heere gezocht en gevonden mocht worden, Die alleen de ware rust is voor Zijn arm, gejaagd en geplaagd volk. Ik mag niet ontkennen of ik heb nog al eens een indrukje, dat de Heere deze woning voor mij beschikt heeft, ik kan niet anders zeggen, als de Heere heeft alles wel gemaakt en ik alles kwalijk.
Geliefde Zuster, wat is het een voorrecht dat wij voor rekening van de Heere liggen, Die alles beschikt naar Zijn eeuwige, alleen wijze Raad, en dat ten goede voor Zijn volk, zodat wij de weg niet zo uit hadden kunnen denken, en dat een iegelijk in het zijne, als de Heere ons ogen geeft om te zien en een hart om op te merken en te verstaan. Daar zal u ook weer een groot deel van ondervinden, daar uw waarde Tante nu bij u thuis is, wat een groot voorrecht. De Heere doe u tezamen wonen in Zijn gunst, tot verheerlijking van Zijn naam en onderlinge stichting, en volvoere het werk Zijner genade in het hart van uw Tante, daar ik mag geloven dat de Heere een goed werk in haar begonnen heeft, en het op Zijn tijd ook zal voleindigen.
Het is heden twee jaar, dat mijn geliefde Moeder uit de strijdende tot de triomferende kerk is overgegaan, ontdaan van een lichaam der zonde, en een boze wereld. De losprijs is ook voor haar betaald. Och, dat de Heere ons door Zijn Geest beliefde te versterken om op Hem te zien, Die gezegd heeft: *Ik zal u niet begeven noch verlaten,* want *Hij is gisteren en heden Dezelfde tot in eeuwigheid*, Zijn liefde is een standvastige, onverbrekelijke, eeuwige liefde, Die aan de rechterhand des Vaders is gezeten, en dat ten goede Zijner uitverkorenen, tot sterkte van Zijn volk en ter verheerlijking van Zijn grote Naam.
En ach, waar moet het heen met ons arm, diepgezonken land en volk, de Waarheid struikelt op de straten, och dat er nog eens ware verootmoediging mocht komen, dat er een noodgeschrei op mocht gaan: *wij hebben gezondigd en gedaan dat kwaad is in Uw heilige ogen.* Er hangen donkere wolken over ons land, en die zijn niet af te bidden. De eeuwige Wijsheid heeft mij beloofd, dat mijn ogen dat kwaad niet zullen zien, maar dat ik vóór die tijd in mijns Vaders huis zal zijn, daar vele woningen bereid zijn voor al dat duurgekochte volk en erfdeel.
Toen mijn ziel gered en in een Drieënig God is overgebracht, werd mij land en volk op het hart gelegd en ik kreeg alles goed te keuren, wat er over ons stond te komen, als vruchten van onze eigen zonden, maar ik zou dat niet beleven maar vóór die tijd in de

Ark der behoudenis geborgen zijn. O, onbegrijpelijk, eeuwig wonder, nietwaar? Dan zult ook gij, mijn Broeder en Zuster, mij spoedig volgen, en dan zonder nimmermeer te scheiden, en dat alleen omdat de losprijs voor ons is opgebracht, tot de laatste penning betaald. Nooit uit te spreken wonder van ontfermende genade!
Nu, geliefde Broeder, Zuster en Tante, wees tezamen hartelijk gegroet van Crisje en mij, uw liefhebbende Zuster in onze eeuwige Koning,
J. C. AMINABEL.

16de Brief.

LEIDEN, 8 OCTOBER 1869.

Waarde en zeer geliefde Vriendin, in onze Heere Jezus Christus, onze enige, algenoegzame en volkomen Zaligmaker, *Die met één offerande in eeuwigheid geheiligd heeft degenen, die door Hem tot God gaan*, als hebbende de losprijs voor hen opgebracht, de laatste penning betaald. *Hoe zal Hij ons ook niet met Hem alle dingen schenken, die tot het leven en de Godzaligheid nodig zijn!* Och, dat de Heere door Zijn Geest ons nog versterke, om met een afzien van al het schepsel op Hem te mogen zien, Die gezegd heeft: *Ik zal u niet begeven noch verlaten, want Hij is gisteren en heden Dezelfde tot in alle eeuwigheid*. Zijn liefde is een standvastige, onverbrekelijke, eeuwige liefde, die nimmer verflauwt, maar dezelfde is en blijft tot in eeuwigheid en die aan de rechterhand des Vaders gezeten is, in de hoogste heerlijkheid en macht, en dat ten goede Zijner uitverkorenen. En Die alles zal doen uitlopen tot sterkte en Zijns volks zaligheid, en ter ere van Zijn grote Naam, zelfs ook in onze dagen van afval en algemene verlating van 's Heeren Geest. Dagen dat (had ik er recht gevoel van) er als tevoren geen leven zou bevonden worden, daar de Waarheid struikelt op de straten, en wat recht is kan niet doorgaan. Och, dat de Heere nog eens op mocht staan tot de strijd, en de Geest van verootmoediging en vernedering over mij en al 's Heeren volk mocht uitstorten, wat zou er dan een grote omkeer van zaken komen.
Geliefde Zuster, hedenmorgen ontving ik een briefje van onze geliefde Zuster en Vriendin Crisje. Och mocht het maar tot mijner beschaming zijn. Ik had haar nog niet geschreven doordat er gedurig wat in de weg was, nu hoop ik het toch morgen te doen. Ook vernam ik gisteren, dat ze voornemens zijn om a.s. Woensdag tot u te komen, zoals ik u reeds gezegd had. Och, ik hoop, dat alles maar goed af mag lopen en dat u beiden alles in 's Heeren hand mag krijgen over te geven, daar is het alleen veilig, en Die zal alles wel schoon maken op Zijn tijd. De Heere is de machtige, Die alles ten beste kan daarstellen. Och dat ik met de zaken in de behoefte gebracht mocht worden, want Hij kan immers alle harten neigen en buigen zo 't Hem behaagt.
Overduin heeft mij verteld dat hij met aangenaamheid bij u is geweest, en nu had ik gedacht, dat ik eens iemand bij mij mocht hebben, uw Tante of u, of uw Man, denkelijk blijf ik tot de 19en dezer thuis, want dat had Toontje gaarne, dan moet haar man naar de familie en die zou mij dan te Woerden afhalen. Ik wilde gaarne voor de Biddag thuis zijn. Och, dat het nog eens een rechte Bededag voor onze ziel mocht zijn. Nu, Geliefde, de tijd ontbreekt mij. Zijt hartelijk gegroet, ook uw man, en ik bedank u beiden voor de vriendschap aan mij betoond. Ik ben wèl thuis gekomen en hetgeen u mij had medegegeven was heel naar genoegen en ik moest er u voor bedanken.
De groeten van Juffrouw Filippo, ook uw Tante de hartelijke groeten. Mocht de Heere geven elkander te gedenken aan de troon der genade en de Heere doe mij en ulieden en al Zijn volk ondervinden, dat Hij de Getrouw is en blijven zal voor al Zijn gunstgenoten. Uw liefhebbende Zuster in de Heere J. C. AMINABEL.

17de Brief.

LEIDEN, 20 MEI 1871.

Waarde en zeer geliefde Zuster, In Hem, Die ons en al Zijn arm volk heeft liefgehad met een eeuwige, onverbrekelijke liefde, omdat dezelve ligt in de onveranderlijke Verbonds-Ontfermer, Die gisteren en heden Dezelfde is en blijft tot in alle eeuwigheid.

Geliefde Zuster, uw letteren waren mij verrassend en verblijdend, maar ook tot droefheid vanwege de zware ongesteldheid des lichaams. Och, Geliefde, dat smartte mij. Maar Gods liefste kinderen hebben hier de meeste verdrukking en die dierbare Heere Jezus heeft u dat weer bij vernieuwing doen ondervinden, dat Zijn Vaderlijke liefde in uw ziel is ingestort, omdat Zijn Borgbloed ook voor u gestort is. Nu moet u ook alles mede werken ten goede, gezondheid en krankheid, dat toch alles van Zijn Vaderlijke hand u toekomt. Och, de Heere mocht u verder sparen, sterken en herstellen, want o, geliefde Zuster, als de Heere Zijn keur- en bondvolk gaat inzamelen, wat zal er dan van het land onzer inwoning worden? De Heere herstelle u, ik zou u toch niet gaarne missen, en ook voor uw lieve betrekkingen. Ik weet niet dat ik ooit zo'n gemakkelijke dag gehad heb, als met u. De vijand is er zo op uit, om mijn vijandig, wederstrevig hart tegen de Heere op te hitsen, hoewel het nu zo hevig niet is, maar ik kan niet zeggen, dat ik alsnog gebogen lig onder 's Heeren wil. Maar om de weg, mij opgelegd, heb ik op allerlei wijze pogen te ontvluchten, omdat hij mij niet anders als dwaas toeschijnt en mij allerhande ellende voorspelt.

Voor enige weken was ik tegen dezelve nog hevig opgerezen, maar nu ligt het meer stil. Broeder Michels heeft al menigmaal naar u toegewild maar werd gedurig verhinderd, door treurige omstandigheden met sterfgevallen.

Vrouw Booi is ook overleden, en vier zusters en één broer van haar aan de pokken, heel Koudekerk was verslagen, en daar waren de Dominee en Michels ook nog een paar keren naar toe geweest.

Ik had het hier al vernomen van Klein, dat hij tot ruimte was gekomen, en ik zei in mijn hart, gelukkige Klein, en dat bij herhaling, wegens onze geesteloze dagen daar men bijna van geen doorbrekend werk meer hoort. O, mocht het velen tot jaloersheid verwekken, en het nog in 's Heeren hand tot uitgebreid nut zijn onder Zijn volk.

Ik was verheugd dat u het mij schreef, omdat ik geslingerd werd of het alzo was, omdat er zulke onjuiste overbrengers zijn. Crisje zal ook wel verblijd zijn, en wat zal de vrouw wel verslagen zijn!

Nu, geliefde Zuster, ik had nog enige vertegenwoordiging onder het lezen van die lieve Smijtegelt. Och mocht u mijner gedenken, dat de Heere mij willig mocht maken in de wegen, en de Heere vertegenwoordige Zich veel in uw ziel, en herstelle u verder naar het lichaam. 's Heeren volk zijn meestal zwakke vaten, opdat de uitnemendheid der kracht zij Godes en niet onzer.

Zijt hartelijk gegroet, ook uw Man en Tante, ook van Michels en Filippo en de Dominee zijn Vrouw, uw liefhebbende doch onwaardige Zuster,

J. C. AMINABEL.

18de Brief.

LEIDEN, SEPTEMBER 1896.

Geachte en geliefde Broeder in de Heere![11]

Onze eeuwige, onveranderlijke Verbonds-Ontfermer, Die gedachten des vredes en niet des kwaads over ons had, en Die gisteren en heden Dezelfde blijft, bij Wie geen verandering is noch schaduw van omkering. Daarom zijn Jakobs kinderen niet verteerd, en Hij zegt: *Ik heb Mij een arm en ellendig volk overgelaten, dat op Zijn Naam zou hopen.* En dat zal zo zijn en tot de einde blijven, opdat wij onze sterkte niet in onszelf zoeken, maar enig en alleen in de Heere, Die het heeft toegezegd: *ulieden, die de Heere vreest, zal de Zon der gerechtigheid opgaan.* En dat is zo gedurig bij de aanvang en verdere voortgang, totdat, het geloof zal verwisseld worden in aanschouwen. Dan zal er geen duistere, hinkende of struikelende meer bevonden worden, maar ontbonden van een lichaam der zonde en des doods. O, wat zal dat een heerlijke verandering en verlossing wezen, en wie weet hoe spoedig. Hier is het land der rust niet, maar van gedurige onrust, opdat het een nederig Koninkrijk zij, zichzelf niet verheffende.

Ik hoop dat u deze met Leentje in welstand moogt ontvangen. En nu ben ik verlangend, geliefde Broeder, dat u mij weer eens bezoekt, daar ik voor de winter uw hulp weer zo nodig heb.

Ik hoop eerstdaags gelegenheid te hebben om Muit te schrijven, inzonderheid aan zijn vrouw. Wat loopt alles toch wonderlijk in de albesturende voorzienigheid Gods, na zo een lange reeks van jaren elkander niet te hebben ontmoet. Nu heeft de Heere u willen gebruiken om weer in gemeenschap met elkander te geraken.

Nu, waarde Broeder, u moet vooral van mijn dochter Saartje de groeten hebben, en u moet Leentje en de overige Vrienden van mij groeten, en zijt ook van mij gegroet.

De Heere schenke u een ruime mate van Zijn lieve Geest en doe u Psalm 46 in volle nadruk gewaar worden tot eer en heerlijkheid van Zijn grote Naam, en tot uw zaligheid. Uw liefhebbende en ellendige Zuster

WED. MECHELSE, geb. AMINABEL.

---

[11] Waarschijnlijk J. Boot

BRIEVEN VAN Mej. NEELTJE BREEDVELD, J. VAN NOORT, en anderen.

1ste Brief.

DELFT, 27 JANUARI 1863.

Geliefde Zuster in de Heere!
Uit Wiens volheid wij ontvangen genade voor genade. Die fontein is toch nooit geledigd. Och, geliefde Zuster, de Heere is toch Zelf die grote Doorbreker, die de ziel en van de Zijnen zal bearbeiden, en hen bij de hand neemt om ze te brengen bij de put van dat levendige water, zodat ze drinken tot dronken wordens toe, en wel eens met de Bruid mogen uitroepen: *Hij voert mij in het wijnhuis, en Zijn liefde is de banier over mij*. Hij heeft hen toch vrijwillig liefgehad, want ze waren met Hem alreeds gezet in de Hemel van de nooit begonnen eeuwigheid af.
Och, geliefde Zuster, het was mij in de afgelopen week met u zo aangenaam in die vereniging onder het lezen van Hebreen 4: 10: *wij, die geloofd hebben, gaan in de rust*; waarop ik ook begeerte kreeg u een lettertje te schrijven, daar ik niet wist wat de reden was, dat u mij niet schreef, daar ik al zo lang naar uitgezien en verlangd had.
Crisje heeft mij geschreven, maar de brief heb ik niet ontvangen. Zou u zo goed willen zijn haar te groeten en dit te zeggen? Och, mocht de Heere u een briefje te schrijven geven hoe het met u is, ik verlang er zo naar.
U mocht de laatste keer, dat ik u ontmoet heb, de daden des Heeren nog zo vermelden en Zijn onveranderlijke trouw jegens u, en die Waarheid blijft toch voor u: *Ik, de Heere, worde niet veranderd, daarom zijt gij, o kinderen Jacobs, niet verteerd*. Het was mij nog tot verkwikking en sterkte, daar de Heere mijn ziel eenmaal uit de banden had believen te verlossen met dezelfde waarheid.
Ik kreeg in kort een brief van Fransje, ze was onder hevige bestrijding geweest, daar de Heere haar ziel heerlijk uit gered heeft en ze mocht nog roemen in haar Koning. Och, Geliefde, die dierbare Borg werd toch veertig dagen weggeleid in de woestijn om aldaar verzocht te worden, opdat Hij de Zijnen in de verzoeking zou te hulp komen. Och, Hij staat toch tot verantwoording van de Zijnen, Die toch de pers voor haar heeft getreden en Borg voor haar is geworden. Och, Hij draagt haar toch op Zijn liefdearmen, ze zijn toch gegraveerd op die gouden borstlap, en Hij zal haar niet laten verzocht worden boven vermogen, maar bij de beproeving zekerlijk de uitkomst geven.
Nu, geliefde Zuster, de Heere zij en blijve toch die onveranderlijke Rotssteen voor u en al Zijn arm en ellendig volk en Hij binde u de behoefte op het harte voor Zijn duur gekochte Sion, met Zijn bloed verkregen. Och, dat wij tezamen nog eens verwaardigd mochten worden eens diep en laag in de schuld gebracht te mogen worden, en de Heere zij uw sterkte en kracht. Och, Geliefde, die van Hem geliefd zijt en blijft om Zijns Zelfs wille, uw liefhebbende Zuster in de Heere
NEELTJE BREEDVELD.

2de Brief.

DELFT, 1 MAART 1864.

Veel geliefde Zuster In Hem, Die trouw houdt in eeuwigheid; om Zijn eeuwig trouw- en zoutverbond, dat in Hem, de Drieënige, onveranderlijk vast is en blijft over en met al Zijn uitverkoren volk en hetwelk de Heere op Zijn eigen tijd in hun hart belieft te openbaren. Och, lieve Zuster, daarin ligt toch alleen de sterkte voor al dat lieve volk, die God de Heilige Geest ook geen rust geeft, want ze nemen wel eens rust onder de toelating des Heeren, maar die onmisbare Geest, zo duur voor haar verworven, laat

haar ook geen rust voor en aleer zij op die enige, ja eeuwige Rotssteen gezet zijn, want buiten die ware Ark is toch geen ruste, maar een eeuwig omkomen. Ach, had de Heere Zich onzer niet ontfermd, die geen medelijden hadden met onszelven, ook niet over anderen, maar nu wel eens moeten ondervinden de verberging van 's Heeren aangezicht.
Ach, wat zal dat vreselijk zijn, eenmaal die stem te moeten horen: *Gaat weg van Mij, alle gij werkers der ongerechtigheid, Ik en heb u nooit gekend*. O, wat zal dat lot toch vreselijk zijn voor elke ziel, die niet bekleed is met de gerechtigheid van die dierbare Borg, waarmede hij toch alleen in het gerichte Gods zal kunnen bestaan, daar onze beste werken toch blinkende zouden zijn indien onze ziel niet gereinigd is in dat dierbare bloed des Lams, en alleen door het van boven geschonken geloof in Hem, die enige Rotssteen, krijgt te schuilen. Hij is toch die Man, bij Wie verberging is, en onder des Heeren heilige toelating moet de vijand wel eens zijn pijl op de ziel aanleggen, om hen als middel in des Heeren hand te dienen, daar hij toch onder de macht van Die allesoverwinnende Koning staat, en zonder Zijn toelating niets vermag op de ziel van Zijn lieve volk, want ze zijn toch Zijn eigendom en Zijn wettig erfrecht, door Zijn dierbaar bloed verkregen. O, Geliefde, welk een eeuwig, onveranderlijk zoutverbond! Och, ze kunnen toch niet verloren gaan, want ze zijn in beide Zijn handpalmen gegraveerd en dan moet de vijand hun medewerken ten goede. Hij kan ze niet rukken uit de hand van die alles overdierbare Koning. Och, die dierbare Bloedbruidegom, die toch geen vlek of rimpel in haar ziet vanwege zijn eigen schoonheid, die Hij op haar gelegd heeft. Och, Hij is hun gehemelte wel eens zo zoet, dat ze als in Zijn liefde verslonden worden. Och, wat zal dat toch een eeuwig zinken en verdrinken zijn in die volle oceaan van liefde, daar al het eigen ik voor eeuwig is te niet gedaan. Ach, dáár, ja dáár alleen zal volle verzadiging wezen. Och, Geliefde, daar zullen wij eenmaal, ja eeuwig die vrije genade krijgen te verheerlijken, en dat aan zulken, och, daar zal niet minder dan de eeuwigheid toe nodig wezen en dat in 't voorbij gaan van zo velen.
Och, hoe vrij is eeuwige, onverdiende liefde en genade op haar gevallen, die lag in haar bloed op de vlakte des velds en in dat eeuwige Genadeverbond opgenomen, ja haar naam stond geschreven in dat boek des Levens des Lams, in die rol van Jeruzalem, een gegevene des Vaders, een geliefde van de Zoon, een afgezonderde van de Heilige Geest. Och, dat de Heere Zich alzo in haar ziel kwam te openbaren, op dat juiste stondetje der minne, in de nooit begonnen eeuwigheid bij Hem bepaald, om Zich daarna te verheerlijken aan haar ziel en Zich als schuldovernemende Borg, ja haar Bloedbruidegom, aan haar ziel te openbaren, en alzo in Hem overgeplant en tot Zijn Vader is wedergebracht, gereinigd in Zijn dierbaar bloed, wit en rein in Hem, zonder vlek of rimpel, en van de Vader weer op-, in- en aangenomen, alleen in die volmaakte gerechtigheid van de alles overdierbare Borg, als Zijn geliefd kind, Die in eeuwigheid niet meer op haar toornen noch schelden zal. O, nee, die schuldovernemende Borg heeft voor haar de vloek gedragen, en de toorn afgewend, waar ze voor eeuwig onder had moeten blijven liggen, en dat rechtvaardig was, had niet alleen eeuwige liefde tussenbeide gekomen. Ach, ze heeft toch het vonnis des doods moeten ondertekenen, en God moeten rechtvaardigen, daar het toch aan onze zijde buiten hoop is geworden, en ze het leven niet meer in haar eigen hand heeft kunnen vinden.
Och, Geliefde, ik werd hier ingebracht in dit ogenblik, hoewel niet met opzet, daar ik niet wist wat ik u schrijven moest, en er toch begeerte lag om het te doen. Weinige dagen geleden was het, dat de satan, de eeuwige vijand van die alles overdierbare en overwinnende Koning en van Zijn lieve, ware volk, mij dacht te ziften als de tarwe. Maar die dierbare Koning, in Wiens kracht ze toch bewaard worden, had het hem toegelaten. Daar kreeg ik van achteren sterkte uit, dat hij onder de macht van die

triomferende Koning stond, en toen moest mijn ziel uitroepen: *ik dank U, Heere, voor die verzoeking;* daar het de Heere behaagde het verbond tussen Hem en mijn ziel krachtig te vernieuwen, in die zalige geloofsvereniging met Hem, zodat ik niet alleen Zijn eigendom was, maar ook door het geloof in Hem mocht leven. O, ik mag met de Apostel betuigen: *Christus leeft in mij, en dat ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, Die mij heeft liefgehad, en Hemzelf voor mij heeft overgegeven*. Ik mocht zien hoe Hij mijn ziel liefhad, ook in de oven van beproeving, hoe Zijn Verbond onveranderlijk was van eeuwigheid, hoe Hij mij met een Job van het leem had afgesneden, en mij had opgenomen van het vlakke des velds. O dat Bloed des Verbonds werd mijn ziel bij vernieuwing dierbaar.
En ik kreeg bij vernieuwing geloofsonderhandelingen met dat lieve volk, door dat dierbaar Bloed gekocht, en had ook zo'n verlangen om de juffrouw eens te ontmoeten, doch het mocht mij gegeven worden met onderwerping onder de Heere, als Hij zich daarin beliefde te verheerlijken. Doch, wij zullen Hem toch eens tezamen groot maken met al die gekochten; eenmaal zullen wij de kroon voor de voeten van dat Lam nederwerpen met die eeuwige uitroep: *Gij hebt ons Gode gekocht*. O dat wonder, dat wij om Zijnentwil zullen verwaardigd worden Hem te mogen zien gelijk Hij is, en eenmaal, ja eeuwig met dat Beeld ten volle zullen verzadigd zijn. O, lief volk, dat is uw lot!
Hier moeten wij eindigen, lieve Zuster, niet zonder er iets stamelend van gezegd te hebben, maar daar Boven zal het eeuwig genoten worden. Nu ik afbreek, word ik van binnen aangevallen: gij schrijft al maar grote dingen. Doch die dierbare Koning zal en moet verheerlijkt worden tot spijt van de satan, die het op het leven aanlegt van Zijn volk. De Heere zij uw sterkte en geve u alleen bij Hem te mogen schuilen. Uw Zuster in de Heere
NEELTJE BREEDVELD.

3e brief
Neeltje Breedveld woonde in Delft. Onderstaande brief is toegevoegd uit het boekj: *Overgeschoten brokskens,* met een voorwoord van Herm. van den Hoven te Giessendam.

DELFT, 22-1-1858.

Ds. Ledeboer!
Geachte Herder en Leraar.
Genade en vrede zij u met al des Heeren lieve kinderen, ook bij vernieuwing in dit jaar. Daar vroeger in het gemoed enige begeerte lag om wel eens te willen schrijven, maar mijne onbekwaamheid, zo uit- als inwendig, mij zulks niet toelaat, nochtans werd ik hiertoe opgewekt op den eersten rustdag in dit jaar. Doch daarna werd ik bang voor mijzelven, dat het mij niet alleen om de eer des Heeren te doen was, maar om iets te willen wezen. En omdat ik zulk een ere-dief ben, moest ik al spoedig in de handen van den vijand vallen. Tenzij de Heere licht over Zijn eigen werk geeft, dan brengt de vijand zichzelve uit. Want toen u Donderdag om de suiker stuurde, verweet hij mij mijn traagheid. Daar er nu gelegenheid was om het weg te sturen, zo werd het toen klaarder, dat de eerste zaak uit de Heere was, daar de Heere altijd genade belieft te schenken waar wij die het meest verbeurd hebben. Ja wel doet ondervinden, daar de zonde meerder is, Zijn Genade veel meer overvloedig is. Zo ook aan mij tot hiertoe betoond, zo een die waardig was om eeuwig in de hel haar tong te kauwen en tanden te knersen; zo een belieft de Heere uit eeuwige ontferming, o wonder van genade, o

eeuwig wonder, wie zal het hier niet zondige lippen uitspreken, zo een, o wonder, wonder, zo een, ja zo een wordt een verkondigster van de daden des Heeren. Ach, zo een (beter te ondervinden dan uit te drukken) mag die de daden des Heeren vertellen, weer bij vernieuwing betoond aan haar, zulk een onwaardige, die het eeuwig verbeurd heeft. En daarom, zoo ik meen, zal het ook eeuwige vrije genade blijven.
Om u nu iets mede te delen van hetgene den Heere behaagde uit vrije ontferming mijn ziel te bezoeken met Zijn Genadige voorkoming. Zo moet ik u dit, (hoewel u niet geheel onbekend) met een enkel woord, nochtans aanstippen. Toen het den Heere beliefde, en dat stondetje van Hem bepaald aanbrak, om in mijn ziel de banden des ongeloofs te verbreken, en mijn schuld weg te nemen, ja zoo dat in de nooit begonnen eeuwigheid voor mij was voldaan, eer ik die in de daad begaan had, toen ziende op den Persoon des Middelaars, als mijn schuldovernemende Borg, zo werd ik daarna meer ingeleid in de onderscheiding van de drie Goddelijke Personen in haar onderscheiden werking. Nochtans één in bereidwilligheid in het verlossen van de uitverkoren zondaar, ook voor mij, die in dat eeuwig verbond was opgenomen van de nooit begonnen eeuwigheid.
Doch de Heere had mij ook; daarna nog iets anders te leren. Ik moest ook zowel als ik van mijn schuld verlost was, ook van mijzelve verlost worden, en ik moest nog in de diepte gebracht worden, opdat ik ook alzo anderen zou kunnen dragen. In die toestand kan ik wel zeggen, in die mate niemand te gunnen, als hem de Heere anders belieft te leiden. Doch de Heere, die goed is, weet best wat ieder van Zijne kinderen nuttig is en heeft mij ook dikmaals doen ondervinden, dat als ik slagen verdiend had, Hij mijn ziel met Zijn liefde heeft doen smelten.
En nu verder, zo mag ik uit alles wat mij de Heere van Hem deed ondervinden, uit kracht van dat Verbond, (dat de Heere zelve bij tijden en ogenblikken tussen Hem en mijn ziel kwam vernieuwen) uit kracht van dat Verbond mag en kan ik wel opmaken met God de Vader in een verzoende betrekking te staan, ja heb ook wel in mijn ziele dat 'Amen' op dat Verbond mogen ondervinden. Nochtans bleef er, als ik anderen van des Heeren kinderen hoorde zeggen, hoe zij dat "Vader" hadden mogen zeggen, dan bleef er over bij mij, dat ik dat nooit kennelijk had ondervonden, hetwelk mij dan ook weer in de behoefte voor de Heere bracht. Zo was er weer eens in mij, dat des Heeren volk het wel gevoelde dat er iets lag, en dit werd mij weder behoefte voor de Heere of er nu ook nog iets ontbrak, dat de Heere er mij aan beliefde te ontdekken, waarop mij voorkwam, dat de Heere Jezus dat alles vervullende Offer was, die ook in mij die ledige plaatse vervuld had. En ik kon toen niets meer vragen.
Nu gebeurde het Zondagmorgen, den eerste rustdag in dit jaar, dat ik als een allesverbeurde den Heere en mijn ziel moest betuigen, zo de Heere mij op die dag iets beliefde te geven, dat het dan wel vrij zoude vallen op zo een allesverbeurde zondares. Nochtans was het mijn behoefte, dat deze dag eens een gedenkdag voor de eeuwigheid mocht wezen, hetwelk de Heere ook vervulde: toen de Heere mij verder in mijn diepe ellende inleidde. O, niets geheels, o, niet anders dan enkel zonden; beter te gevoelen dan te bespreken.
O, dat ik toen als zo een ellendige mijzelf nog eens bij vernieuwing aan een Drieëenig God mocht kwijt worden en als een. gans melaatse tot die Priester mocht gebracht worden, hetwelk de Heere behaagde uit eeuwige ontferming, mij bij vernieuwing in dat bloed van die Borg des Verbonds in te dompelen, waarop ik dat "Amen" in mijn ziel kreeg en daarop dat *Abba Vader, mijn Vader,* zoals ik dit nooit heb ondervonden, en kan ook niet mededelen, wat ik daar onder genoot. Waarop ik die Waarheid kreeg: "Dit zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer, dat de wateren Noachs niet

meer over de aarde zouden gaan, alzo hebbe Ik gezworen. dat Ik niet meer op u toornen noch schelden zal."
Ik kreeg te geloven dat het recht was afgestraft en de schuld, en de Vader geen tweemaal het recht zou eisen. En toen mocht ik mijn ziel zien als "gerechtvaardigd in de Vierschaar Gods. Mijn ziel smolt weg voor de Heere! O, wonder, eeuwig wonder, o, zulk een genade, o, het is genade voor genade. En o, wat mocht ik voor al diegenen geloven, die onder dat Verbond lagen, daar zou toch geen klauw van achter blijven.
Ja, Dominé ik kan u niet mededelen die liefde bij tijden en ogenblikken in mijn ziel te mogen ondervinden. O, wat is de Heere toch voor Zijn arme volk. De laatste rustdag was het mij zo zalig onder dat versje uit Ps. 43 vers 4; daar kreeg ik te geloven, *hoe ik eenmaal daar boven de harp slaan zoude,* daarop werd ik terug geleid in mijn weg en ik verlangde ook dat de Heere u nog eens tot mij mocht zenden in Zijn Gunst. Maar daarna werd het verlangen naar den Heere zo sterk, o, dat die tijd mocht aanbreken om den Heere onmiddellijk te genieten, want is het hier zo zalig de Hemel in het hart. O, wat zal het toch eenmaal wezen, van een lichaam der zonden ontdaan, ja zo een hart vol zonden dat hem hier altijd hindert, ja groot als het mij maar hinderen mag.
Nu moet ik alweer eindigen met de oude klacht over het gebrekkige en ellendige werk dat ik u toezend, maar in deze mag ik zeggen: de Heere weet de begeerte en mocht de Heere u ook zelve nog eens aan deze plaats brengen in Zijn Gunst.
En verder geve de Heere u, onzer in de gebeden te gedenken ook voor en op de naderende Sabbatdag. Zijt verder hartelijk gegroet uw vriendin en zuster
NEELTJE BREEDVELD

4de Brief.

MOORDRECHT, . . .

Geliefde Broeder in de Heere, en Vriendin![12]
Wij mochten het pakje ontvangen, ik zag verlangend uit om nog eens iets te mogen horen, dat kunt gij wel denken, nietwaar. U zegt, dat wij over u tobben, en dat wij om uwentwil in ellende zouden komen. Broeder, laat u dat niet wijsmaken, de Heere heeft mij verwaardigd mijn schouders te mogen zetten onder uw toestand, om het te helpen dragen. Ja, dat is waar, dag en nacht, het ging zo hoog uit naar ziel en lichaam, dat ik dacht er onder te bezwijken. Maar dat heeft de Heere wat verlicht. Op een morgen kon ik het niet meer dragen, en o, geliefde Broeder, toen kreeg ik zoveel geloofsvrijmoedigheid tot onze Oudste Broeder met uw geval, dat ik vrijmoedig kreeg te zeggen: *Uw God is zijn God en Uw Vader is zijn Vader.* Hoe het dan gaat, niemand zal u uit Zijn of uit Zijns Vaders hand rukken. Er is bekwaam kruid genoeg in Zijn geestelijke Apotheek, als u een kwaal hebt, om er u van te genezen. Och, mocht dan 's Heeren tijd eens aanbreken om er u aan te ontdekken, en die genade u worden geschonken om er mede tot Hem te gaan. Die twee zaken hebben wij toch zo hoog nodig, nietwaar, en als het in 's Heeren aanbiddelijke Raad ligt om u uit deze toestand te redden, dan zullen die twee versjes vervuld worden, die ik u geschreven heb uit Maleachi. Heeft u die wel gelezen? Och mocht ik het nog eens horen.
Wat hebt u toch een lieve oppassing van Leentje. Ik vraag de Heere ook voor haar om ondersteuning, en dat de Heere haar een liefdehart mag schenken om u te dragen, want in zulke toestanden is er wat te dragen en te verdragen, nietwaar?
Nu nog een woord over het pakje; toen ik het bezien mocht, begon ik te wenen, en zei: en dat aan zo'n onwaardige albederfster. Als tweede oorzaak hartelijk dank. O,

[12] De brief schijnt geschreven te zijn door Marrigje Muit, gericht aan Jac. Boot

vriendin, wat waren dat lekkere druiven, en wat een keurig stuk vlees, daar liggen twee smaken in, die het vatten kan, die vatte het.
Verschenen week lag ik te bed van de kramp en zenuwen, ik was zo moedeloos en bedroefd, en daar kreeg ik een briefje van zuster Phèbè,[13] o zo verkwikkend, als koud water op een vermoeide ziel. Wat zijn 's Heeren wegen toch wonderlijk, dat ik in mijn oude dag nog zo'n oude Zuster heb weer gekregen. De Heere weet zo altijd, hoe en wanneer, niet waar? altijd op 's Heeren tijd. Nu hoop ik nog weer een briefje van mijn lieve Broeder te krijgen. Nu, hartelijke en zusterlijke groetenis, uw Zuster. Dag lieve Vriendin!
MARRIGJE.

6de Brief.

MOORDRECHT, . . .

Mijn waarde en lieve Broeder In Hem, Die alle waarde voor onwaardigen verworven heeft.
Wij mochten tot onze blijdschap uw goede overkomst vernemen. Vrijdagmorgen mocht ik lezen: *Dat de broederlijke liefde blijve*. Nu, daar zijn wij nog in versterkt, nietwaar Broeder, en het 20e, 21e Vers, daar werd ik staande gehouden, lees die eens. O zo smakelijk, zo God verheerlijkend, alles buiten de mens en nochtans naar 's Heeren vrijmacht in de mens geopenbaard door die lieve, onmisbare God de Heilige Geest, die de *Amen is* in onze ziel, nietwaar Broeder?
Wij hebben nog gesproken over die zaken, dat de heiligen elkander dienen naar de inwendige mens; dat is ook zo lief, nietwaar Broeder? Wat heeft die Opperste Wijsheid alles met wijsheid geschapen! Nu kan de grote tot de kleine niet zeggen: ik heb u niet nodig. Wat is de Godzaligheid toch een verborgenheid, nu is de grootste de kleinste.
Nu nog een woord over de Voorzienigheid. Mijn lieve Vriendin uit Amerika[14] schreef eens aan mij, de Heere had haar uitwendige weg zo gezegend dat haar twee kinderen, die getrouwd waren, nu beiden in een zaak waren, en nu kon ze met haar man stil gaan leven en nu had zij begeerte om naar Holland te gaan, maar niet onder een toelatende Voorzienigheid, daar was zij bang voor, dan zou de Heere haar tegenkomen. Nu zij is niet gekomen, en nu rust zij op haar slaapstede in Amerika. Wij hebben daar ook wel wat van geleerd, nietwaar Broeder? N
u heb ik eens zitten stamelen met u, overziet de fouten, ik ben geheel fout.
Veel liefde-groetenissen van uw Zuster
MARRIGJE.
Groet vooral Leentje en de Vrienden.
Lees vooral Hebreeën 13 vers 20, 21.

6de Brief.

MOORDRECHT, . . .

Geliefde Broeder in Hem, Die ons heeft liefgehad! Uw brief was voor mij een gebedsverhoring.
Wat was ik blij dat de Heere u verwakkerd heeft om zo te schrijven, dat wij tesamen mogen stemmen over een zaak, dat mijn man uit de vrucht leeft. Hij wordt tot hiertoe

---

[13] Vrouw Mechelse, zie 11e brief aan Boot
[14] Waarschijnlijk Mej. Sieben, die hetzelfde schreef aan ds. Fransen

bewaard voor een losse wandel, zoals er velen in die weg doorgaan, nietwaar Broeder? O, wat werd ik in de arbeid gezet over hetgeen hier voorviel. Het was immers zo'n tere zaak, terwijl het 's Heeren eer geldt, nietwaar? De Godzaligheid, wat is dat toch een verborgenheid. U is het gegeven, *daar al die goede gaven en volmaakte giften komen van de Vader der lichten*. O, wat openbaart onze vijandschap daar tegen, dat is de Paradijsvrucht, wij willen ook wat zijn. Dat vuurtje brandde nog al wat.
Ik heb zielesmart gehad, omdat de Heere ons tezamen gevoegd had in de Geest, ik weet wel dat u zo kleinhartig niet bent, maar wij voelen het toch, nietwaar? Want de vijand is er zo spoedig op uit om er tussen te komen. Ik heb het kapittel gelezen. De Heere zegt: *Ik zal u Mijn indachtigmakende Geest schenken.* Die had ik zo nodig, tot mijn schande moet ik het zeggen. Ik was het vergeten. In mijn eertijds had ik daar veel uit genoten, toen kreeg ik te zien dat het nodig voor mij was in die tijd, zo ik las van het vijfde tot het negende vers. O, wat is het veilig in die handen, Hij geeft het en Hij bewaart het. O wonder, de Heere geve u uit een woord een zaak te vatten. U weet wel wie ik ben, slecht in woorden.
Wij hadden de voorrede af gelezen in Durham. Driewerf zalig, dat onze lieve Koning heerschappij blijft voeren, anders was ik lang vergaan.
Nu, veel liefdegroeten van uw Zuster
MARRIGJE.

Groet onze zuster Mina en uw huishoudster, ook de Vrienden met name.
Wat uw vriendelijk verzoek betreft, dat zal denkelijk niet gebeuren, ik ben al jaren zo vatbaar, dat ik in het voor- en najaar niet buiten komt van de reumatiek. Wij zijn nu al te ver in het jaar, en de Heere verkwikt mij nog al eens naar de inwendige mens. En uitwendig dan ondervinden wij: *Hij geeft het Zijn beminden als in de slaap.* O, die lieve Vaderlijke zorg voor zo'n ondeugend kind. O wonder! Nogmaals groetenissen.

7de Brief.

OUD-ALBLAS, 19 MAART 1865.

Vriend Wout!
Het is hier in ons huisgezin nogal wel tot hiertoe. Pieter de Besten is hard ziek, Floortje heel zwak, erg vol op de borst en veel hoesten, en haar man, die er al jaren slecht aan toe is geweest wordt nu ook erger, waterzuchtig, en Gerrigje heel zwak en naar op zenuwen. Dus wat een ellende, nietwaar? Alle vruchten uit de zonden. Wat hebben de zonden toch teweeg gebracht tijdelijke en eeuwige dienden, en de grootste ellende, daar de ellende niet gezien, dus ook niet betreurd wordt.
Och, Wout, ik kan er bij tijden wel is veel betrekking op hebben, zo de Waarheid zegt: *Gedraagt u als ellendigen.* Dat zou zo betamen, maar ach, het moet van Boven afdalen. De zonden hebben de mens ontmenst, in plaats van ootmoed, hoogmoed. Dus zal het zalig worden altijd een eeuwig wonder zijn en blijven, omdat het een eenzijdig Gods werk zal zijn, dat gans buiten de mens ligt, doch in de mens wordt uitgewerkt door een onwederstandelijke kracht der genade en geen een meer of minder, als die van eeuwigheid zijn uitverkoren, en die worden in de tijd geroepen.
Och Wout, mocht die stemme Gods zo eens tot uw ziel komen met kracht: *Ontwaakt, gij die slaapt en staat op uit de doden, en Christus zal over u lichten*. Wij zijn toch met recht dode honden, nietwaar? Och, ik moet u zeggen, dat ik nog de oude dode hond ben, en hoe meer ik dat hij Geesteslicht mag zien, hoe meer betrekking ik krijg op die dierbare en beminnelijke Heere Jezus, Die toch alleen het leven is, die Zelf

getuigt: *Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven, die Mij vindt, vindt het Leven, en trekt een welgevallen van de Heere.*
Och Vriend, daar zal toch niets wezen voor de door God ontdekte zondaar, dat zijn naakte ziel kan dekken, als dat kleed van Christus. gerechtigheid, met minder zal de waarlijk ontdekte zondaar het toch niet kunnen stellen, hoewel er tegenwoordig veel overheen gewerkt wordt, of dat nu zo nodig niet zou zijn als toen.
Onze Zieners, Van der Groe, Lodenstein Rutherfort en meer anderen, die geleefd hebben, getuigen allen als uit één mond dat het Recht Gods vóór de Barmhartigheid ging, en dat stem ik hartelijk toe. O, dat lieve recht dat beminnen ze toch van harte, en in die liefde wordt de ziel gedood en verliest ze waarlijk eerst haar eigen gemeend recht. Daar had ik meer met de deugden Gods op, als met mijn eigen leven en zaligheid.
Och Wout, het is een paradox voor de natuur, doch de zaligheid staat er mee in verband. Als ze een welgevallen zullen hebben aan de straffe van hun ongerechtigheden, dan zou de Heere gedenken aan Zijn verbond.
Ik zal eindigen met het versje uit Lodenstein, dat de Geest u en ons allen mocht geschonken worden:

Die Geest, gedaald van boven,
Die Geest van rein geloven,
Die Geest, die levend maakt,
Die blijft niet meer verholen
Als vuur op hete kolen
Die branden wat haar raakt.

Doet de groetenis aan uw huisgenoten enz., ook van mijn huisgenoten; de hartelijke groetenis van mij, uw Vriendin
AALTJE PIJL.

8e Brief.

HONSWIJK, . . . 1853.

Geliefde Broeder en Zuster!
Hoewel zovele dagen van ulieden al af, ben ik evenwel geen dag naar de geest ontbonden geweest. Nee, ik werd bij mijn heengaan van u afgescheurd en de wond is nog menigmaal pijnlijk, vooral nu ik weer voor de tweede dag te Honswijk ben, nadat ik Oudewater en de Gemeenten in de omtrek bezocht heb. O, Geliefde, Gods onuitsprekelijke ontferming op al die plaatsen, mij, de onwaardigste en geringste betoond, kan ik u niet mededelen. Dit alleen zeg ik, God is liefde, door de Heilige Geest dit tonende in de ondersteuningen, bewaringen, moedgevingen, verlossingen, milde verzorgingen, naar ziel en lichaam. O, als wij zien mogen, wat is er dan te zien, tot wegzinken, wegsmelten in onze nietigheid en geringheid.
O, Geliefde Vriendin, ik kan mij niet uitdrukken, als ik mijn betrekking op een Drieëenig God mag geloven en erkennen. O, een klein lichtstraaltje, wat dit voor tijd en eeuwigheid zegt, maakt mij wonderlijk gesteld, door Hem, Wiens naam ook Wonderlijk is, en ons door alles doet heen dringen, ja over alles heen zet, niets doet vrezen. En hoe nodig zullen wij de Heere alzo hebben, vooral in deze dagen, daar donkere wolken samenpakken en niets anders te wachten is dan een onverwachte uitbarsting, alle tekenen zijn daarvan voorhanden. Ach, dat er een klagen en wenen bij ons gevonden werd, een bereid zijn voor hetgeen ons staat te ontmoeten.
Vandaag ontving ik de Burgemeester en de Secretaris, die mij hard en listig aanvielen, om mij opnieuw te bewegen, om niet zó, maar zó voort te gaan, (met slechts

gedeeltelijke afstand van mijn werkzaamheden in de school). Ik vond genade om te antwoorden, dat ik niet in het minste hoopte af te gaan bij mijn vernieuwde herstelling, en mocht hun vleiïngen als listen verstaan. Waarop ze mijn zekere ondergang voorzeiden, en een Rooms onderwijzer zou mijn plaats vervullen, en dat zou ik mij dan altijd te wijten hebben.
O, dat inleiden, dat dit niet mijn schuld, maar van diegenen was, die zulk een wet hadden begeerd en goedgekeurd, die nu godloos in de school bestond, en daar de Heere wraak over stond te nemen, daar de scholen en kerken en land tot woestheid waren teruggekeerd, Jes. 29: 17, dat eertijds tot een vruchtbaar veld veranderd was, voor tijd en eeuwigheid opgekomen was uit niet.
Dus, Geliefde, werden zij verstomd, en een ging er wenende van mij heen.
J. v.d. W. is ten dele in bekentenis gekomen en zijn ogen zijn opnieuw geopend door een boek dat C. van de Oever uitgegeven heeft over het welmenend aanbod der Genade, ook door Zijn handeling, die onrechtvaardig is, in het censureren der leden. In mijn terugreis van Leiden heb ik te Rotterdam alles onderzocht bij leden van Van de Oever en heb noch in zijn stellingen, noch praktijk, noch doel uitwendig, iets kunnen vinden, daar mijn hart bijviel, maar wel gans afkeurde.
Ziedaar, enige ogenblikken thuis zijnde, heb ik mij in de gelegenheid gesteld, u mijn dank te willen erkennen voor uw liefde aan ons bewezen. Ach, dat genade en vrede vermenigvuldigd werd in uw huis en de aan mijn ziel verbonden Gemeente, dat gij tezamen in Christus groeien moogt als de cederen op Libanon, dat zou mijn begeerte zijn, o Leiden! Hoe gaarne zou ik ieder lid nu een brief schrijven, doch ik heb er geen tijd toe, en om niet één uit te zonderen, moet ik het bij dezen laten.
Hoe dikwijls komt mij voor in mijn laatste ontmoeting: *Simon, Simon,* enz., dat mij tot bedachtzaamheid bracht. 2 Cor. 1 lezende, dacht ik menigmaal, dat er nog gemeenschap der heiligen in Leiden bestaat, ofschoon naar het vlees gescheiden. O, wat kan dat verkwikken!
Ziedaar, naar tijd u enige letteren geschreven. Mocht ik verwaardigd worden met enige letteren van de leden der Gemeente, zo wil ik mij verbinden om in 's Heeren mogendheid die te beantwoorden.
Na hartelijke groeten aan allen, kleinen en groten. Ps. 115: 13, de Heere zegene u. Groeten van Vrouw en Nicht. Uw liefhebbende Broeder
J. VAN NOORT

Toelichting over meester J. van Noort
De 1ste november 1855 wordt de heer J. van Noort, hoofdonderwijzer aan de openbare school te Honswijk (gemeente Tullen 't Waal) ontslagen, omdat hij gedurende de gewone schooltijd de Bijbel bespreekt en laat lezen.
Zijn leven en zijn strijd worden beschreven in zijn 24 brieven, waarvan er zeker 20 aan ds. Ledeboer zijn gericht. De uitgever, J. van Golverdinge, schrijft in zijn voorwoord in 1860: 'De ontslapene had zelf het voornemen iets aangaande de door hem geleden vervolging in het licht te geven, maar hij was bevreesd voor zelfverheffing. Daarom heeft hij zulks aan zijn achtergelaten betrekkingen opgedragen, die aan mij de bezorging daarvan hebben verzocht en zo komt dit bundeltje in het licht. Mocht het doel van de schrijver, dat zijn lijden tot versterking en opwekking van mede-gelovigen strekken mocht, door deze uitgave, onder des Heeren zegen bereikt worden, en de één of ander daardoor lust ontvangen. Hem vrijmoediger voor de mensen te belijden.'

Van Noorts eerste brief begint op 16 februari 1850. Hij zegt daarin dat hij in 1818 in Honswijk gekomen is. Hij komt op voor artikel 36 en schrijft aan Ledeboer, dat hij aan een hoogleraar zijn bekering heeft verklaard. En in de tweede bief bespreekt hij van zijn beschuldigers die hem leerstellig onderwijs in school verwijten, hij moet zich verdedigen voor een advocaat, hoogleraar, een baron en 2 schoolopzieners.
In zijn brieven haalt J. van Noort meermalen de Schotse prof. Rutherford aan. Vooral schrijft J. van Noort aan zijn dominee Ledeboer over zijn geestelijke arbeid te Oudewater en IJsselstein, waar ook meester J. van Noort gaat oefenen. Al zijn beproevingen waren voor hem tijden van geestelijke overvloed. Hij schrijft dat hij maar zelden couranten leest, verhaalt veel van cholera, sterfte onder het vee en ziekte onder de aardappelen. Maar zegt hij, in zijn 10e brief aan Ledeboer, die hem veel terug schrijft, troost en sterkt:

"*Als Jezus niet in 't harte is,*
Dan is het enkel duisternis".

Hij was ijverig, want hij schrijft in de 19e brief de 9e juni 1855 'Ik heb 150 roeden aardappelland, daar heb ik van deze week hard op gewerkt. Als de eerste was ik op het land, en als de laatste er af; hiertoe ontving ik lust en krachten en nu is mijn land klaar.'

Ook zijn er nog personen die het in die dagen voor deze ootmoedige man opnemen, in zijn zware strijd tegen schorsing en afzetting. Vooral ds. Ledeboer mag hier genoemd worden. Ook ds. De Cloux heeft het voor J. van Noort opgenomen en deze zaak wereldkundig gemaakt, in 'de wachter op Sions muur.' Dat was voor meester Van Noort een wonder dat anderen, en ook een predikant van de Herv. Kerk, ds. Du Cloux, krachtig tegen zijn aanvallers verdedigden, en heldere bewijzen van hun onrechtvaardige behandeling naar voren bracht.
Ook zijn zoon Joh. van Noort, geboren 19 juni 1823 en overleden 19 maart 1897 heeft veel voor zijn vader gestreden. Deze edele man wiens leven in de geschiedenis van het christelijk onderwijs door J. Kuiper beschreven wordt, ontving van zijn vader de eerste opleiding, welke op de 'Klokkenberg' voltooid werd, waarvan hij 1 van de eerste 3 kwekelingen was. Daarom schrijft Meester van Noort in die 19e Brief:
'Daar mijn zoon met de pinkstervakantie met zijn vrouw en kinderen 14 dagen bij ons was, heeft hij op aanraden der Christelijk gezinde onderwijzers, zich mijn zaak zo aangetrokken, dat hij van hier naar Den Haag vertrokken is, van daar is mijn zoon naar Groen van Prinsterer gegaan, met wie hij 1 uur gesproken heeft. Die vertelde dat de 8 Haagse heren de 6de aug. 1855 vergaderden, en dat dan Groen over deze zaak spreken zou. Groen wilde daarop naar de Koning gaan, hij wilde dat de zoon met hem naar de Koning zou gaan, maar diens tijd liet niet toe, dat hij in Den Haag bleef.'
In die strijd en vervolgingen hebben veel gemeenten in de Afscheiding zelf een school gesticht. Er moest dan op die Gereformeerde scholen flink gewerkt worden. In Giessendam waren de schooluren voor de school van 9 tot 12 en van 13.30 tot 16.00 uur, en de avondschool van 6 tot 8, en de bezoldiging was niet hoog. Want de kerken die toen tijdens de Afscheiding de zaak van de schoolstichting ter hand namen, waren veelal slecht bij kas. Toch droeg men in die tijd het Bijbels onderwijs een goed hart toe. Maar het was ook wel eens zoals J. v. Noort in zijn brieven schrijft: 'Soms veel bevatting — weinig betrachting'.

Vriendschap van Koos Boot met J. van Golverdinge

Koos Boot behoorde tot de thuislezers in Delft. Zijn vrienden in 's Gravenhage waren deels ook thuislezers. In 1875 had Boot - toen woonachtig in Oudshoorn bij Woubrugge - een brief ontvangen van uitgever J. van Golverdinge uit 's-Gravenhage. Van Golverdinge kreeg van Boot een afschrift van een brief dat geplaatst werd in een boekje. Boot had hem een brief daarbij geschreven, waar Van Golverdinge op zijn beurt op 7 januari 1865 reageerde:
'Met instemming heb ik uw brief mogen lezen, zover ik dat verklaren mag. Het heeft den Heere behaagd mij ook voor vele jaren reeds enig inzien te geven in de droevige geest des tijds, en vatbaarheid voor het onderwijs van Zijn oprechte kinderen, zodat ik, wat het uitwendige aangaat, met den stroom niet ben mede gevoerd, ook een duidelijke bevatting van de ware praktijk der Gereformeerde Kerk, waardoor ik ook ds. Ledeboer mocht achten en beminnen, zover ik zulks vermocht.'
Golverdinge ging later over tot het voorgaan / spreken op een gezelschap. Uit de 7e brief van Cato van Alderwegen blijkt dat Cato geen vrijmoedigheid had zich 's zondags daar onder te voegen.

Het verborgen leven met God, van Christjane Caroline Coeland

Chrisje Coeland behoorde ook tot de vriendenkring van deze kinderen Gods die in de tere vreze Gods leefden. Zij voelden en beleefden de breuk van Gods kerk in ons land, zowel de breuk tussen de Heere als trouwe Verbondsgod en Zijn volk, alsook de vele breuken onderling. Chrisje werd geboren te ‘s Gravenhage, 15 april 1813, en overleden te Leerdam, 27 januari 1876. Zij heeft haar eigen levensweg beschreven. *Voorgesteld in een eenvoudig verhaal van haar bekering tot God, en enige geestelijke meditaties en gebeden.*

Kort verslag van het ziekbed, sterven en de begrafenis van de nu zalige Crisje Coeland; overleden de 27ste Januari, des avonds ten 10 uur, en begraven de 1ste Februari 1876.

Op het ziekbed heeft de nu zalige zuster in de Heere weinig gesproken. Wanneer men met haar sprak over haar sterven, zei zij: "Ik heb wel meer zo gelegen; de Heere kan mij wel weer oprichten". Aan de wereld was zij bijzonder verloochend en achtte het groot dat de Heere zulk een smaak in het water legde, dat een voedzame verkwikking voor haar was. Zij kon geen spijs gebruiken en heeft enige weken lang niets dan water genuttigd. Toen zij nu zodanig verzwakt was, dat zij nauwelijks van haar ledikant kon afkomen, was zij zeer behendig opgestaan, om haar knieën voor de Heere te buigen en in de nacht haar hart voor Hem uit te storten, ene werkzaamheid die haar in haar gezonde dagen niet vreemd was, om het aangezicht des Heeren in de nacht te zoeken, met David, de man naar Gods hart. "Ter middernacht sta ik op, om U te loven!"

Zij heeft ook aan haar vrienden en vriendinnen geschreven, totdat zij niet meer kon. Wanneer haar geliefde zuster, die haar zeer zorgvuldig oppaste, zei: "Lieve Chrisje! gij zult nog met de pen in de hand sterven", zo glimlachte zij, totdat de dood haar heeft verrast. Kort voor haar sterven vraagde ene vriendin aan haar: "Verlangt gij niet om ontbonden te worden en met Christus te zijn?" waarop zij antwoordde: *"Ach, kind!*

dan had ik nog een wil". Welk een ontledigde toestand en hoezeer verloochend aan eigen zin en wil tot beschaming van velen van Gods volk! Daarna is zij met veel worstelen en veel lichaamssmart in de eeuwige rust ingegaan, de 27 januari 1876, des avonds ten 10 uur, in de ouderdom van 62 jaren.

De 1ste Februari, des voormiddags ten 10 uur, is zij plechtig ter aarde besteld, gedragen en vergezeld van een aantal vrienden en vriendinnen. Op de begraafplaats komende, werd er een korte lijkrede door T. Bouman gehouden, naar aanleiding van Hebr. 9:27: "Het is de mens gezet eenmaal te sterven en daarna het oordeel". "Dat is de sententie tot alle mensen, een vruchtgevolg van de bondbreuk in ons verbondshoofd Adam", zei hij. Ook toonde hij het ongeluk van hen aan, die voor eigen rekening die ontzaggelijke eeuwigheid moesten aandoen, geen God voor hun hart en geen Borg voor hun schuld hebbende, de toorn Gods eeuwig zullen moeten dragen. "Maar dat was het voorrecht van onze geliefde zuster in de Heere, dat zij in haar leven blijken heeft gegeven van een godvruchtig leven in handel en wandel en dat haar ziel geborgen was in de Heere. Zij was verzekerd, dat haar pand bij Hem weggelegd en in bewaring was, tot op dat tijdstip, dat zij verwaardigd zou worden om de Kroon voor de voeten van het Lam Gods neer te werpen en met al de gezaligden uit te roepen: "Gij hebt ons Gode gekocht met Uw Bloede! Gij zijt waardig te ontvangen de lof en de eer en de dankzegging!" "Heilig! heilig! heilig! is de Heere der Heirscharen!" Daar ligt nu onze geliefde zuster! het stoffelijk deel, tot de dag aller dagen, wanneer ziel en lichaam weer zullen verenigd worden. Wij hebben ons een korte tijd in haar licht mogen verheugen en zijn nu een korte tijd van haar gescheiden. Wanneer ook onze loopbaan uitgelopen is, zullen wij haar echter allen terugvinden, daar waar geen scheiding meer zal plaats hebben, maar met al de gezaligden des Heeren lof zal worden uitgegalmd en de Naam van de Drie-enige God ere zal worden toegebracht tot in eeuwigheid. Mocht de Heere ons allen dit uit genade schenken!"

Toen werd er verzocht te zingen Ps. 89: 7: *Hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort,* enz.

Terugkomende van de Begraafplaats, stond de tafel in het sterfhuis met spijs voorzien; er werd een zegen gevraagd en gelezen uit Rom. VIII, en opgegeven om te zingen Ps. 68: 2: *Maar 't vrome volk, in U verheugd,* enz.

Een bijzondere opgewektheid kwam er onder het Volk. Broeder Bonarius deelde mee, dat hij aan de overledene beloofd had, dat vers ter ere Gods op haar begrafenis te laten zingen. Verder werd er veel gezongen en gesproken, zodat het eer een bruiloft dan een sterfhuis geleek. Zo werd die dag onder veel mededelingen van haar vriend Bonarius en andere vrienden en vriendinnen uit 's Hage doorgebracht en daarna met dankzegging tot de Heere besloten.

Grafsteen ds. L.G.C. Ledeboer

Oude Paden juni 2015
L. Vogelaar

"Ik gevoelde leven en warmte"
Vriendschapsbanden onder Ledeboerianen in Zuid-Holland

Tussen leden van de kleine Ledeboeriaanse groepen in Den Haag, Leiden en Delft bestond briefcontact. Er lagen kerkelijke, maar vooral ook geestelijke banden, ook met vrienden in Benthuizen.
Vanuit Den Haag schreef **Catharina van Alderwegen** (1828-1881). Van haar werd geschreven dat ze "een zeer godzalige vrouw was in haar leven. Zij was al vroeg ouderloos, doch had in haar gering en arm leven een toevlucht mogen leren kennen tot de Heere. Op zekere tijd stond zij te Scheveningen aan het strand de rijkdom en grootheid des Heeren te bewonderen in het werk der schepping. In een biddende gestalte tot de Heere mocht zij het met de Heere eens worden; als zij 10 cent per dag kon verdienen, daar kon ze wel mee doorkomen en kreeg daarop deze belofte: "Uw brood zal zeker en uw water zal gewis zijn.'

Boekhandelaar en oefenaar J. van Golverdínge

Ze liep terug naar Den Haag en kwam ten huize van J. van Golverdinge, boekhandelaar en oefenaar. Toen ze het hem vertelde, zei hij: "Cato, er staat niet: water, maar: wateren; je zult nog veel meer krijgen."

Zielsbanden gelegd

In Leiden nam Johanna **Catharina Amiabel** (1812-1901) de pen ter hand. Zij was bij een kennis op bezoek toen Cato van Alderwegen voorbijkwam. Een man in huis zei: "Daar gaat het ongelukkigste mens uit Den Haag; die kan niet geloven."
Juffrouw Amiabel keek Cato na, en toen (volgens het woord vooraf in de **"Verzameling van zestig brieven"** van de Delftse thuislezer J. Boot e.a.) "vielen deze woorden in haar gemoed: 'Zou een schaapje gaan verloren, dat bij God is uitverkoren, vrijgekocht door Jezus' bloed?' Daar viel aanstonds zoveel betrekking op haar, hoewel ze haar tevoren niet kende, dat ze het huis verliet, biddende tot de Heere of ze in Zijn voorzienigheid dit meisje eens mocht ontmoeten."
En dat gebeurde even later al, ten huize van Van Golverdinge Daar hoorde ze Cato spreken "uit de diepte van haar ellende, waar ze uit- en inwendig in leefde. Ook vertelde zij haar wedervaren, zodat daar gemeenschapsbanden werden gelegd, die voor de eeuwigheid bewaard blijven. Zij droegen voortaan elkanders lasten, als vrucht van de gemeenschap der heiligen, zoals in hun brieven wordt gevonden.

Chrisje Coeland
In die tijd werden zij ook met **Chrisje Coeland** bevriend, en zijn allen toegebracht, leidende een afgezonderd leven van de wereld, als vrucht van de verzoening met een drie-enig God."
Christienne Caroline Coeland (1812-1876) was onderwijzeres, eerst op Zuid-Beveland, later in Den Haag. In de brieven (ook gepubliceerd op theologienet. nl) werd ze soms bij haar naam genoemd. Andere keren werd zij zeer waarschijnlijk bedoeld als gesproken werd over "de Juffrouw." Het "eenvoudig verhaal harer bekering" verscheen onder de titel "Het verborgen leven met God." Een van de mensen die bij haar op bezoek kwamen, was schipper Hein Heuvelman uit Ouderkerk aan den IJssel. De afgescheiden predikant ds. H. Joffers had Chrisje Coeland in 1857 gecensureerd omdat ze in Delft een dienst van ds. L.G.C. Ledeboer had bijgewoond. Van Golverdinge, die toen nog ouderling bij ds. Joffers was, had haar verdedigd. Kort daarop werd een Ledeboeriaanse gemeente in Den Haag gevormd. Ds. Ledeboer preekte er in een pand op de Zuidwal. De gemeente was overigens erg klein.
Tot de bezoekers behoorde de latere predikant M. Ruben, die in Den Haag verbleef als dienstplichtig militair. Hij was in het leger soms het mikpunt van spot, maar enkele officieren zorgden ervoor dat hij steeds de gelegenheid kreeg om de kerkdiensten te bezoeken. Ruben ontmoette er ook Chrisje Coeland.

Ambtsdragers
In de Ledeboeriaanse gemeente van Leiden dienden de ouderlingen M. Bulleman (die in de jaren vijftig buiten het ambt raakte) en P. Mechelse en de diakenen K. Boon en J. Post. Cato van Alderwegen schreef: "Op Boon ben ik heel jaloers, ik wenste hem wel eens te ontmoeten, als het de weg eens wezen mocht." En later: "Ik heb onze geliefde vriend Boon met aangenaamheid bij mij gehad. Ik gevoelde leven en warmte in mijn gemoed onder zijn spreken. Het is hetzelfde mens niet meer. Ik zag maar met verwondering en jaloersheid op hem neer; het gaf mij ook nog moed."
In een andere, op zichzelf staande gemeente in Leiden stond ds. P. Los. Toen hij zich in 1870 bij de Ledeboerianen rond ds. P. van Dijke aansloot, smolt zijn gemeente samen met de Ledeboeriaanse gemeente die er in Leiden al was.
De Ledeboeriaanse gemeente in Den Haag had niet de kant van ds. P. van Dijke, maar die van ds. D. Bakker gekozen. In de jaren zeventig was J.P. Bonarius er ouderling. L.J. Kleijn was diaken en werd door Cato in haar brieven genoemd. Later diende zijn zoon J.H. Kleijn als ouderling.

Rechts de pastorie van ds. L.G.G. Ledeboer in Benthuizen. De foto is van een halve eeuw later

Meester Van Noort

Cato van Alderwegen correspondeerde niet alleen met haar vriendin J. C. Amiabel in Leiden, maar ook met **Neeltje Breedveld** in Delft. In de brieven worden ook vrienden uit Benthuizen genoemd: ds. L.G.C. Ledeboer, ouderling'. van Noort en **Fransje Bac.**

Johannes van Noort (1798-1859) was 34 jaar onderwijzer geweest in Honswijk, een gehucht aan de Lek bij Houten. In die periode was hij stilgezet. "Voor vijftien jaren behaagde het den vrijmagtigen God, den Onderwijzer der jeugd te Honswijk, J. van Noort genaamd, krachtdadig te bekeeren," schreef ds. A.P.A. du Cloux in 1855.

Van Noort voelde zich gedrongen de Bijbel op school te gaan gebruiken. Dat werd op de openbare school echter niet getolereerd, en Van Noort kwam in aanvaring met de ouders, van wie de meesten rooms waren. "Hij was gek geworden, zeide men; en men zond dezen ter school bij den Roomschen onderwijzer te Schalkwijk." Het leerlingenaantal van de school van Van Noort daalde van ruim 80 tot ruim 20.In 1850 werd de Honswijkse schoolmeester ter verantwoording geroepen voor de Provinciale Schoolcommissie in Utrecht. En hij ging, zoals hij schreef, "zijnde indachtig gemaakt dat de Heere, die mij uit zes benaauwdheden gered had, in de zevende niet zou doen omkomen."

In Utrecht probeerde men hem te overreden het geven van godsdienstonderwijs te staken.

Van Noort antwoordde de opper- schoolopziener echter: "Neen, professor, God en mijn consciëntie gebieden mij alzo te handelen!"

De opziener zei: "Bedank dan."

Van Noort: "Werp mij uit, bedanken doe ik niet."

De opziener: "Wilt gij dan de Bijbel niet uit de school doen?"

Van Noort antwoordde vrijmoedig: "Veel liever sterven!"

En toen een andere opziener hem voorstelde het godsdienstonderwijs buiten de schooltijden te geven, zodat de roomse kinderen het niet zouden behoeven bij te wonen, zei de meester: "Wel, meneer, hebben die dan geen zielen, voor de eeuwigheid geschapen? Zullen zij dan niet van onze hand geëist worden?"

Johannes van Noort bleef zijn roeping getrouw. Het kwam hem duur te staan: op 17 februari 1853 werd hij voor zes weken geschorst en op 1 november 1855 ontslagen. Toen dat nieuws bekend werd, stuurde ds. Ledeboer hem een gedicht, waarvan de eerste regels luidden:

Laat u geleiden aan Zijn hand
Die in den Rotssteen zijt geborgen,
Laat Jezus slechts voor alles zorgen,
Gij zijt dat kind aan 's Vaders hand.
Gegroet zijt gij in den Gekruiste.
Ofschoon de gansche helmagt bruischte
Geen nood, Gods berg staat eeuwig vast!

Van Honswijk naar Benthuizen

Van Noort moest het onderwijzershuis verlaten. Met zijn vrouw en hun jongste dochter verhuisde hij in april 1856 naar Benthuizen. Wellicht gaf hij daar huisonderwijs.

Jarenlang had Van Noort als oefenaar gepreekt in de Ledeboeriaanse gemeenten van IJsselstein en Oudewater en op andere plaatsen. In IJsselstein was hij ouderling en in Benthuizen werd hij dat opnieuw. Als hij ds. Ledeboer moest 'opbrengen,' duwde deze hem (volgens overlevering) weleens snel naar de preekstoel, waarna de predikant zelf naar de ouderlingen- bank ging. Van Noort sprak dan een stichtelijk woord, terwijl ds. Ledeboer hem bemoedigend zat toe te knikken.

Restanten van Pierregourde, het kasteel van de **familie Bac** in Frankrijk.
Het werd op last van kardinaal Richelieu verwoest

Hugenoten

In de briefwisseling tussen Den Haag en Leiden werd ook Fransje Bac meermalen genoemd. Zij was een zielenvriendin van ds. Ledeboer.

Francina Wilhelmina Bac was op 19 augustus 1819 in Voorschoten geboren als oudste dochter van Jan Hendrik Bac en Sophia Johanna van der Boon. De familie Bac behoorde tot de Hugenoten die van Frankrijk naar de Nederlanden waren gevlucht. De oudste bekende stamvader is Alexandre, kasteelheer van Pierregourde, in de regio Ardèche. Tijdens de strijd tussen roomsen en protestanten liet kardinaal Richelieu, de minister-president van koning Lodewijk XIII, het kasteel in 1630 verwoesten. De ruïne bestaat nog steeds, als een herinnering aan de vervolging die zoveel Hugenoten

het leven kostte. Alexandres zoon Francois (+1633-1703) was procureur of advocaat. Hij is in Frankrijk overleden, maar zijn zoon Simon (1679-1766) is naar de Nederlanden gevlucht en in 1712 in Den Haag getrouwd. Fransje Bac behoorde tot zijn nakomelingen.

Lege plaatsen in Leiden

Op 24 maart 1858 overleed Fransjes moeder, **Sophia Johanna Bac-van der Boon,** in Leiden op de leeftijd van 6o jaar. Ds. Ledeboer sprak daarover tijdens een preekbeurt, schreef Cato van Alderwegen uit Den Haag in april: "Ik heb de Dominee ook nog in Delft gehoord, daar heb ik nog wat onder genoten. De Dominee haalde het ook nog gedurig aan van Fransje haar Moeder. Hij zei dat ze nog in kort Avondmaal gehouden had, en hoe ze nu al juichte voor de Troon. En Fransje lag de Dominee op het hart. Hij droeg haar gedurig op. Ik heb ook nog van haar gedroomd, dat ze er zeer bedrukt uitzag. Ik gaf haar nog een wens in mijn droom, het was mij wonderlijk. De volgende dag was ze gedurig voor mij, ik heb er nog met Chrisje over gesproken. Als u haar spreekt, groet haar dan hartelijk van mij."

Binnen enkele weken nadat haar moeder wegviel, verhuisde Fransje Bac. Ze ging bij meester Van Noort en zijn vrouw in Benthuizen wonen. In de kring van Gods kinderen in Leiden was het dus een dubbel verlies, zoals blijkt uit een brief van 16 april van mej. J.C. Amiabel: "Ik had die vorige middag Fransje bij mij gehad, om afscheid te nemen. Zij ging eerst naar de Meester en vervolgens naar haar broeder; die kon alsnog geen afstand van haar doen; die vreest ook de Heere. De andere dag moest ik haar schrijven en heb haar de groetenis van Chrisje gedaan en ook van u."

Er was echter niet alleen verlies, want Fransje's plaats werd mogelijk door een ander ingenomen: "Wat Martha betreft, die is te Woerden ongesteld geworden, nadat ze van hier is weggegaan. Zij komt denkelijk naar Leiden. Chrisje zal het u wel mededelen, want het loopt alles zo wonderlijk als wij het maar krijgen te geven in 's Heeren hand, want Fransje en haar Moeder daar verlies ik nog zo aan."

Gezelschap in Den Haag

Ouderling Van Noort en Fransje Bac reisden van Benthuizen naar Den Haag, en Cato van Alderwegen schreef op 8 juli 1859 aan mevrouw Mechelse in Leiden: "Wij hebben Fransje, meester Van Noort en de Juffrouw gehad. Dat had ik nooit kunnen denken, dat dit lieve kind des Heeren onder ons dak zou vernachten. O, Geliefde, die vereniging met de meester en Fransje. Och, wat zijn het zoete banden!

Och, mijn ziel gaat zo uit naar die Heilsfontein. O, mijn ziel dorst en kijkt maar bedroefd op. Och, dat die dag kwam. O, dat ik Hem ten volle mocht mijnen, en Hem geheel omhelzen, die heerlijke Parel, Die mij bij tijden zo heerlijk toeschittert. O, de minste ontdekking van Hem laat al zulk een reinigende en heiligende kracht na. Bij iedere ontdekking is het mij of de liefde al dieper en dieper wordt ingedrukt. O, wat zal het wezen als ik Hem geheel en al omhelzen mag. Och, mocht het toch gebeuren, maar het is wel goed op Hem te moeten wachten. Och, al was het tot mijn dood toe, dat zou toch zulk een weldaad zijn. Maar ach, dat Hij toch spoedig kwam, dat die droefheid eens vervuld mocht worden, die leegte, die wond in mijn ziel, die pijn. O, die Verkwikker der ziel!

Toen Fransje en de meester bij ons waren, kreeg ik deze woorden: 'Hij is onze Vrede!' Och, dacht ik, mocht dat woord bevestigd worden, dat die Vredevorst eens intrek in mijn ziel komt nemen. Maar, geliefde, de Heere neemt weleens intrek, dat zou ik niet

durven ontkennen, dat ligt mij zo teer. Maar ach, zo geheel dat er geen gemis meer overblijft en alle leegten zijn vervuld.
De volgende dag kwam mij gedurig voor: 'Die deze twee tot één gemaakt heeft.' Och, geliefde, mocht het eens gebeuren, één plant met Hem te wezen, dat *Abba, lieve Vader, mijn Vader!* Fransje kreeg ook nog woorden voor mij, zo gepast op hetgeen ik gehad mocht hebben: 'Och dat Hij kwam, springende over de bergen en huppelende over de heuvelen.'
Ik kan het niet vergeten dat ik het zo aangenaam heb gehad met Fransje en de meester. O, die meester verstond mij met een half woord, en die banden aan hem kan ik niet uitdrukken. Ik had er u gaarne bij gehad. Gij zijt dikwijls in de gesprekken in ons midden geweest."

Gedenkplaatsen
Ouderling Van Noort heeft daarna slechts enkele weken meer geleefd. Hij overleed op 13 augustus 1859. "Zaterdagmorgen om vijf uur ging hij zeer zacht de eeuwige rust in," schreef mej. Amiabel. "Nu was het stof onderscheiden, dat had onze geliefde overledene ook gehad. Fransje kwam dit ook voor; toen kwam mij voor: juicht, die in het stof woont, want uw dauw zal zijn als de dauw der moeskruiden.' Dit zag op de dag der Opstanding. O, geliefde, Fransje schreef mij: het was een Bethel en Pniël. Ja, zo was het ook, gedenkplaatsen voor ons, waar de Heere was."
Voor de zielenvrienden en voor de gemeente in Benthuizen was het een verlies. Ds. Ledeboer zei: "God blaast de lichten uit, die hier en daar nog blinken." Hij leidde de begrafenis en las daar een gedicht voor dat hij op het overlijden van Van Noort had gemaakt.
Dit gedicht klonk vier jaar later opnieuw over de begraafplaats naast de oude dorpskerk: toen las ouderling G. Roos het voor tijdens de begrafenis van ds. Ledeboer zelf. Boekhandelaar Van Golverdinge bundelde 24 brieven van Van Noort, waarvan de meeste aan ds. Ledeboer waren gericht. Van Golverdinge schreef: "De ontslapene had zelf het voornemen iets aangaande de door hem geledene vervolging in het licht te geven, maar hij was bevreesd voor zelfverheffing: Daarom heeft hij zulks aan zijn achtergelatene betrekkingen opgedragen, die aan mij de bezorging daarvan hebben verzocht en zo komt dit bundeltje in het licht. Mocht het doel van de schrijver, dat zijn lijden tot versterking en opwekking van mede-gelovigen strekken mocht, door deze uitgave onder des Heeren zegen bereikt worden."
Twee maanden na Van Noorts overlijden moest mej. Amiabel ook haar moeder aan de dood afstaan, en ze schreef: "Mijn geliefde moeder is nu met al Gods verheerlijkt volk de strijd al te boven."
Voor kinderen is het veelbewogen leven van meester Van Noort door C. van Rijswijk naverteld in "De meester van Honswijk." Van Noorts weduwe hertrouwde in 1861 met de Ledeboeriaanse ouderling Jan van der Meer van der Wiel (1808-1890) uit Poederoijen (later was hij winkelier in Nijkerk). Toen ze naar de Bommelerwaard vertrok, bleef haar huisgenote Fransje Bac in hun woning in Benthuizen achter.

Uit- en Doorhelper
Fransje tobde met haar gezondheid. Op 19 juli 1860 schreef Cato van Alderwegen: "Ik was verblijd te mogen vernemen dat onze geliefde vriendin Fransje alweer wat beter was. Ik zou haar gaarne eens willen ontmoeten, als het in des Heeren weg mocht zijn. Doet haar hartelijk van mij de groeten en ik hoop haar het eerste te schrijven."
Cato schreef een half jaar later over meester Van Noort: ‚Ja, hoe menigmaal heeft de Heere ook zelfs in de twee laatste jaren niet op het krachtigst betoond uw Uit- en

Doorhelper te zijn, ook in het ziek-zijn en wegnemen van onze geliefde Meester en uw zeer geliefde en waarde Moeder, die nu alreeds juichen voor de Troon, en nu weer in de ziekte van onze geliefde Fransje. (...) Nog de hartelijke groeten aan Fransje en Mej. Van Noort."
En op 24 september 1861: "Als u naar Fransje gaat, doet haar dan hartelijk de groeten, ook Martha en haar man, als u haar soms schrijft."

Lijgina van Woerden-van Driel beluisterde ds. Ledeboer en behoorde tot de vrienden van thuislezer J. Boot

Neeltje Breedveld uit Delft schreef op 27 januari 1863: "Ik kreeg in kort een brief van Fransje, ze was onder hevige bestrijding geweest, daar de Heere haar ziel heerlijk uit gered heeft en ze mocht nog roemen in haar Koning."

Ontmoetingen
Mej. Amiabel uit Leiden was in het najaar van 1862 tien weken van huis. Eerst ging ze naar Urk, waar ze onder anderen de afgescheiden predikant ds. J. Nentjes ontmoette. Daarna logeerde ze bij een vriendin in Meppel.
Juist in die tijd bezocht ds. Ledeboer de groepjes in Drenthe die zich aan hem verbonden wisten. Mej. Amiabel beluisterde hem vier zondagen achtereen en nam ook deel aan het Heilig Avondmaal. "Veel oude kennissen heb ik ontmoet, lieve kinderen des Heeren," schreef ze. "Maar anders is het daar ook treurig gesteld, de ongodsdienstigheid is daar over het algemeen ook grotelijks toegenomen en het getal der vromen weiniger geworden. Overigens hadden wij het op zijn aangenaamst onder elkander, en mochten wij in vele opzichten 's Heeren goedkeuring ondervinden. Nu had die vriendin gaarne gehad dat ik overwinterde, maar ik had daar geen vrijmoedigheid toe." Na een lange reis kwam ze weer thuis.

Rouw over Ds. Ledeboer
Ds. Ledeboer is nog geen jaar later overleden. Cato van Alderwegen hoorde het droeve bericht en schreef: "Toen kwamen mij die woorden in mijn gemoed: 'de God Israëls, Die geeft het volk sterkte en krachten.' Dit kreeg ik te gevoelen en mocht in die ogenblikken ondervinden dat de Heere een sterke Toren is, werwaarts Zijn volk heen mag vluchten. Ik werd ook indachtig gemaakt hoe *ik de Dominee in een droom gezien had veertien dagen voordat hij ziek werd en wel in zo een verheerlijkte gedaante, dat ik hem vanwege de glans die van hem afstraalde, niet aan kon zien.*
Het was mij, toen ik de boodschap kreeg, of ik voor die ogenblikken uit het verlies uitgehouden werd. Maar de volgende vrijdagmorgen, toen was het of mijn sterkte vergaan was. O, het was of alles waar ik mijn oog op sloeg in rouw gedompeld was, ik was bijna niet in staat voor mijn werk; och, riep ik voor de Heere uit: 'Is er nog een smart gelijk mijn smart?' Des Zondags scheen het mij onmogelijk om op te kunnen gaan, doch werd kennelijk ondersteund, het was of de aarde treurde. Och, geen verbodsdag meer, ook geen Priester meer. O, mij dacht, het dierbaarste was nu weggenomen, ja, ik heb wel in moedeloosheid gezegd, 'Het was mij beter te sterven dan te leven.' Doch ik ben nu bij de ogenblikken enigszins onderworpen, en mag bij de ogenblikken mijn kracht en sterkte zoeken in de Koning Zijner kerk, Die voor Zijn volk en weg zal instaan, en mocht voor de Heere betuigen: in deze weg wenste ik te leven en te sterven."

Rein van hart
Fransje Bac was 49 jaar toen ze op 19 oktober 1868 in Benthuizen overleed. De volgende dag ging haar broer Dirk Jacobus (1825-1888) samen met Cornelis van der Linden, arbeider in Benthuizen, naar het gemeentehuis om bij burgemeester P.C. Stoop aangifte te doen.
D.J. Bac verloor niet alleen zijn zus, maar nog geen twee jaar later ook zijn eerste vrouw. Hij was met Geertje Visser getrouwd en had zich in haar geboorteplaats Bergschenhoek gevestigd. Later waren ze naar Moerkapelle verhuisd, waar **Bac** als smid de kost verdiende. Na Geertjes overlijden in 1870 hertrouwde **Dirk Jacobus** binnen een halfjaar met Maartje, een dochter van de Ledeboeriaanse oefenaar A. van der Spek. Hoewel slechts twee van de zes kinderen uit dit tweede huwelijk de volwassenheid bereikten, werden Dirk Jacobus en Maartje toch stamouders van een groot geslacht.
Inmiddels was Catharina van Alderwegen op 10 januari 1866 getrouwd met **Jacobus Boot (1831-1917)** en hem gevolgd naar Oudshoorn, waar hij aannemer was. Ze verhuisden in 1880 naar Delft, maar daar heeft Cato niet lang gewoond. Nadat ze in 1881 overleed, schreef haar man: "Zij was toch zo een reine van hart!" Boot, die thuislezer was, hertrouwde in 1883 met Hendrina Ham (1832-1887), maar ook zij werd niet oud.

Nog meer lege plaatsen
Chrisje Coeland was al in 1876 overleden. Enkele weken eerder had ze geschreven: "Dertig jaren heb ik mijn schooltje waargenomen en ik dacht niet anders dan het tot mijn dood toe te zullen moeten doen en er met een stoel bij te moeten gaan zitten totdat ik niet meer kon en dan zo naar de hemel te zullen gaan. Maar des Heeren wegen zijn niet als de onze."
Ze kon het werk niet meer volhouden. Ze kreeg een huisje in het Vrouwenhofje in Leerdam, waar ze de laatste tweeëneenhalve maand van haar leven woonde. De

Haagse ouderling J.P. Bonarius liet tijdens haar begrafenis Psalm 68:2 zingen, zoals hij haar beloofd had:

"Maar 't vrome volk, in U verheugd,
zal huppelen van zielevreugd',
daar zij hun wens verkrijgen."

"Een bijzondere opgewektheid kwam er onder het volk." Er werd "veel gezongen en gesproken, zodat het eer een bruiloft dan een sterfhuis geleek. Zo werd die dag onder veel mededelingen van haar vriend Bonarius en andere vrienden en vriendinnen uit 's Hage doorgebracht en daarna met dankzegging tot de Heere besloten."

Johanna Catharina Amiabel was in 1871 met de Leidse ouderling **Pieter Mechelse** (1819-1883) getrouwd. Van haar geestelijke vrienden had ze de een na de ander zien wegvallen, en de meesten waren niet heel oud geworden: mevrouw Bac-van der Boon (60), meester Van Noort (61), moeder Amiabel-van Velzen (85), ds. Ledeboer (55), Fransje Bac (49), Chrisje Coeland (63) en Cato Boot-van Alderwegen (52). Het was leeg om haar heen geworden.

Als 89-jarige weduwe overleed ze in Leiden op 21 oktober 1901, "tot grote droefheid van onze vriend Boot, die zijn vrouw en oude vriendin voor zich heen zag gaan in de rust, die er overblijft voor het Volk Gods."

Catharina Alida van Woerden in haar jonge jaren, voordat ze "als een woedende vijand" werd stilgezet

Vriendenkring in Delft

De Ledeboeriaanse groep in Delft is naar alle waarschijnlijkheid een kring van thuislezers rond J. Boot geworden. Tot hen behoorde **Lijgina van Woerden- van Driel (**1836-1913). Ook zij had ds. Ledeboer beluisterd, wellicht in haar geboorteplaats Bleiswijk, waar ook een Ledeboeriaanse gemeente bestond, of later in Delft. Over een van haar zoons, de bekende vertaler **C.B. van Woerden sr.,** verscheen een artikel in Oude Paden van december 2014.

Lijgina's drie dochters bleven ongehuwd. Van een van hen, Catharina Alida (Kaatje, 1862-1903), is bekend dat ze een lichaamsgebrek had en dat ze bedreven was in het hoedenmaken.

Op 21-jarige leeftijd werd Kaatje in het hart gegrepen tijdens een paardenspel. Er bleef een brief uit 1896 bewaard waarin ze haar bekering beschreef: "Het is nu zowat 13 jaar geleden dat de Heere mij als een woedende vijand in het hart kwam te grijpen en ik plat op de aarde moest vallen en uitroepen: Genade, alstublieft en geen recht. Ik

bad daar voor het eerst als een arme boeteling en mijn verloren toestand stond mij klaar voor ogen. Ik zag gezondigd te hebben tegen een heilige God.
Ik veranderde dadelijk van levenswijze, en mijn weg was naar de vromen. Er woonde toentertijd Neeltje Breedveld in de stad (Delft), en ik mag nu van achteren de weg bewonderen dat de Heere het zo beliefde te schikken dat ik door haar gebakerd ben. Ze plachten hier weleens te zeggen: 'Neeltje hield de kinderen lang in 't pak.' Ach, ik beklaag menige arme ziel die onder zulk een licht slag van vromen terechtkomt, en dan moet men zulke vromen nog weleens nakijken: wat is leer en wat leven. Dat begin ik door genade hoe langer hoe meer in te zien."

Heden overleed, in den ouderdom van ruim 77 jaren. Onze geliefde Moeder, Behuwd-, Groot- en Overgrootmoeder, Mejuffrouw

LIJGINA VAN DRIEL,

In leven Weduwe van den Heer P. VAN WOERDEN.
aller naam,
VAN WOERDEN.

DELFT, '29 Mei 191,3. Buitenwatersloot 29.

in leven Weduwe van den Heer P. VAN WOERDEN.

Uit aller naam,
C. B. VAN WOERDEN.

DELFT, 29 Mei 1913.
Buitenwatersloot 29.

Na Kaatjes overlijden schreef **Grietje Verschoor-Dekker**: "Er werd een lieve vriendin van ons ziek, wij gingen erheen en waakten bij haar, en zij overleed in haar volkomen Zaligmaker. Wat zagen wij groot op haar. Zij had de strijd volstreden en was nu boven de zonden, in de eeuwige rust, ontdaan van een lichaam der zonde en des doods.
Het was op de tweede zondag in het nieuwe jaar, en we zagen de laatste adem van Mevrouw C. (A.) van Woerden Pdr. uitgaan, oud 40 jaar. Zij is zeer deftig ter aarde besteld te Delft, in bijzijn van haar lieve vrienden en vriendinnen, onder leiding van vriend J. Boot."

Gedenkdag Cato
Dinsdag heb ik het bijzonder voor mijzelf mogen hebben. Het was die dag twee jaren dat ik in mezelven kwijt mocht raken voor tijd en eeuwigheid, in mijn drie-enige Verbondsgod. Al vroeg in de morgen kwam mij voor: "Viert uw vierdagen, o Juda," en och, het mocht voor mijn ziel een gedenkdag worden. Ik werd zo teruggeleid in wat de Heere aan mijn viel gedaan had, en dat al ten koste van Zijn dierbaar Godsbloed.
Och, door zo een dure prijs verlost en nog verlossende. O, daar tal de eindeloze eeuwigheid van gewagen.

Hier zien wij nog maar slechts als door een schemerlicht. maar daar zal het alles in het helderst en doorstralendst licht bevonden worden. Daar zullen alle gordijnen als 't ware opengeschoven worden; alle donkerheden en duisternissen opgeklaard. O, een weinig strijd, hoewel het somwijlen wel eens zeer bang kan zijn, maar tegen dat gewicht van eeuwige heerlijkheid, o, dat is er niet tegenaan te rekenen.
Och, onder het schrijven komt mij zo voor hoe ik dan eerst de wijze en hoge leidingen die de Heere met mij gehouden heeft, aanbidden en bewonderen zal, en er als 't ware onder weg zal zinken. O, gelukkig zij die gevonden mogen worden onder dat getal die hier menigmaal als door onweder voortgedreven zijn, maar wier stenen Hij gans sierlijk zal leggen. Want ieder kind van God is toch een steentje van dat geestelijke gebouw, tezamen gegrond op Christus, die enige Hoeksteen des heils, die onwrikbare Rots. Laat nu de stormen maar waaien en de winden komen, dat wondergebouw van Gods almacht kan niet omvallen, want de Bouwmeester is wonderlijk. Zijn volk wonderlijk, het is alles tezamen als een wonder, waardoor de Heere maar verheerlijkt moet worden.
C. Boot-van Allerwegen.
23 maart 1866